[illegible]

S. 27
C. 8

HADRIANI IVNII HORNANI MEDICI ANIMADVERSORŨ LIBRI SEX,

omnigenæ lectionis thesaurus, in quibus infiniti penè autorum loci corriguntur & declarantur, nunc primùm & nati, & in lucem æditi.

+ auctoris damnati.

Hadrianus Iunius.

EIVSDEM

DE COMA COMMENTARIVM

quo haud scio an quicquam extet in eo genere uel eruditius uel locupletius, siue historiarum cognitionem, siue lectionis multifariæ diuitias spectes.

Corregido conforme al nuevo indice del año de 1632.

BASILEÆ 1556.

Del Colegio de S. Hermenegildo

REVERENDISSIMO AMPLISSIMOQVE ATREBATIVM PRAESVLI D. ANTONIO Perrenotto, Cæſareæ Maieſtatis primo Conſiliario, literarum incomparabili patrono, [redacted] Medicus S. P.

NAE *illi iuxta Hyperidem*, ἀφέντες τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκειν *mihi uidentur, Antiſtes ampliſsime, qui poſt habita meliorum autorum lectione, ad barbara, modò lucroſa nomina, animũ toti adijciunt, maiore (uti ſibi perſuadent) com pendio quæ ad farinam faciunt, quod dicitur, quærentes, ac facultatum quomodocunq; partarũ cumulum, eruditionis pabulo animiq; ſaginæ præferentes. Nimi rum iſti quibus in tenebris erroris atq; inſcitiæ uerſen tur, non uident, maluntq; cũ multis errare, quàm cum paucioribus mentis conſilijq; ſanioris rectè ſapere, & gloriam utilitatemq; publicam priuato cenſui poſthabere. Quibus fruſtra ſacer ille Pythagoræorum cœtus occinuerit, Regia uia ne incedant, eo dicto non pedibus laborem præſcribens, non præcipitia ſectari nos præcipiens, ſed ſymbolicè animum ad res neq; uulgares neq; tritas appellere nos uolens, uti ſcitè aureus ille Philon in oratione,* ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος, *interpretatur. Quod ipſum ut mirificè ſtomacho meo ſemper fecit ſatis, ita illos ſecutus qui dulci utile commiſcent,*

nihil habui iam olim antiquius, quàm ita mea comparare studia, ut uetustorũ ac præsertim clasßicorum scriptorum lectione, animi penum instruerẽ, & inde communia studia pro uiribus adiuuare satagerẽ. Nã quid turpius, & literato homine indignius, quàm perceptos literarum fructus pomorũ instar putrilagine consumi atque interire potius sinere, ne dicam inuidere, quàm publicæ rei illos ipsos communicare? quid contrà liberalius, & omni seculorum memoria dignius, quàm æditis libris Mercuriali aliquo sale tinctis, rem literariam qua parte manca est, iuuare, labantem confirmare atq; erigere, hoc est, immortali beneficio non posteritatem modò, sed præsentem etiam ætatem demereri? Proinde ne in me quoq; Pausaniæ illud distringi posset, βοῦς ἐν αὐλέιῳ κάθηται, nolui inutili maleq́; feriato otio tempus transigere uideri, sed ubicunq; liceret, studia non parco laboris conatu ac honesta in primis quadam naturæ ingeniiq́; contentione sedulò adiuuare. Quam ad rem cùm idoneũ apprimè argumentum nactus essem, hortatu maximè Antonij Morilloni tui, hominis incomparabili doctrina & omnigena lectione ad miraculum usq; instructißimi, illud tui Amplißime Præsul nominis auspicio in publicum exire uolui, utpote qui præter eximiam utriusq; literaturæ cognitionẽ, & Musarum aßiduus cultor, & literatorum liberalis patronus, imò pater, ubiq; & audias & prædiceris: cuius accurata diligentia & incredibili sumptu comparata operosa illa atq; inexhausta uetustatis

statis

ſtatis omnis inſcriptionum, numiſmatũ, picturarum, ſymbolorum cognitio, eiuſdem Morilloni *induſtria propè diuina, lucem accipiat, & inæſtimandus orbi theſaurus aliquãdo futurus ſit.* Noſtro huic labori A*nimaduerſorum ex re nomen indidi, affectationis titu li parum curioſus, quanquam ea in re pleriq; ſuperbiant.* Tyro Ciceronis *libertus* Pandectas *uelut opus omnia complexum inuulgauit.* Aphricanus *librum de re militari inſcripſit* κέστους, *à uarietate rerũ, inſtar cinguli* Veneris : *quam inſcriptionẽ uſurpauit &* Celſus, *in quem ſtylum diſtrinxit* Origenes. Ariſtoteles cõmen*tario ſuo in* Homeri *catalogum* Pepli *nomen dedit, à laborioſi illius pepli* Mineruæ, *toto quinquennio con texi ſoliti, ſimilitudine.* Clemens *opus ſuum* στρωματεῖς *inſcripſit, ut &* Origenes στρώματα, *ab argumento texturæ picturatorum ſtragulorũ.* Diodorus *hiſtoriam ſuam* Bibliothecen *appellat, ceu librariæ officinæ materiam omnem continentem.* Phauorinus Copiæ *cornu, ab omnium rerum fœcundiſſimo ubere nuncupauit:* Herodotus Muſas : *omnigenã hiſtoriam* Aelianus: περιεργοπένητας commentaria *ſua dixit* Diogenianus, *quòd pauperibus, nedũ pecunioſis, pro magiſterio ea eſſe poſſent.* Noctes Atticas Aul. Gellius *ſcripta ſua nominat, glorioſo nocturnæ lucubrationis argumento.* Apud Græcos *plures* σύμμικτα *conſcripſere, materiæ omnifariæ indicio, inter quos* Calliſtratus *apud* Athe*næum,* Philemon *apud* Porphyrium, Seleucus & Si*monides apud* Tarrhæum, Iſter *hiſtoricus apud* Lyco-

phronis enarratorem Zezen; quos secuti politißimus Politianus, & nuper doctißimus Nannius, Miscellanea inscripserunt. Cælius similiter lectiones antiquas, Floridus succisiuas, Victorius uarias, Robortellus annotationes, alius deniq; aliud in librorum suorum nomenclaturam traxerunt, ut quisq; minimè uulgata uia sibi insistendum putauit. Ego Animaduersorum titulum non sine autore prætuli, quòd ab alijs aut non animaduersa, aut perperàm annotata, in sex libros digesserim, infinitos autorum omnis generis locos reddita luce illustrarim, nodos inexplicabiles dissoluerim, lectionem corruptam & deprauatam magna cura interpolarim. Quas difficultates omnes inexhaustis laboribus, & multijugæ lectionis beneficio superauimus. Porrò ad superiorem causam, cur tuæ Amplitudini fœtum non nuperum consecratum uoluerim, accedit uetustatis consensus, quæ semper ad principes uiros laborum suorum inscriptiones retulit, tum ut magno liberaliq; patrocinio aduersum uitilitigatores & liuidorum ungues armatus insisteret atq; inniteretur: tum ut lectoribus eo nomine probaretur magis, quòd excelsæ fortunæ hominibus non nisi elaborata fermè & undequaq; absoluta deberi nouerim. Itaq; Præsul amplissime, qui soles ἀκλέστους θύρας παρέχειν σοφοῖς ἀνδράσι (quod de se apud Philostratū Vespasianus profitetur) si minus apertis foribus, quo uoles tamen modo uenientem ad te librū benignè suscipito hospitem, sub magna tui patrocinij umbra tutum: qui Cæsarts

rebus, indubitato ipsius iudicio, certißimoq; Nestoreæ cuiusdam prudentiæ testimonio, feliciter humeros, uelut alter Hercules, subiecisti, Atlanti genitori tuo Prætorij præfecto succedens: idem labores hosce nostros, non omnino (nisi fallimur) tuis eruditis auribus indignos, qua potes ope plurimum foueto atq; suffulcito. Possem hîc in tuas laudes latius digredi, ac cum multis te supra humanam fortunam collocare: sed Lysippum plasten imitari præopto, qui quum Apelles Alexandro à se depicto fulmen in manum addidisset, dixerat, se hastam (cuius gloriam ut ueram & propriam nulla unquam deletura foret ætas) maluisse, Apellem assentationis insimulans. Vale incomparabile literarum & studiorum ornamentum, tibiq; addictißimum Iunium in clientelam recipito.

Harlemi, Idibus Martijs, Anno 1556.

CATALOGVS AVTORVM VTRIVSQVE LINGVAE, QVORVM TEstimonijs in istis Animaduersorum libris usus est autor, ordine alphabetico digesti.

GRAECI.

Achæus Erethrius
Aelianus
Aeschines
Aeschylus
Aëtius
Agathius
Alexander Aetolus
Alexander Polyhistor
Amelius Apamensis
Amipsias Comicus
Amphis Comicus
Androtion orator
Antiochus Syracusanus
Apollodorus
Apollonius Rhodius
Appianus
Appion Alexand.
Aratus
Archestratus
Archilochus
Archippus
Aristophanes, & interpres.
Aristoteles
Arrianus
Artemidorus
Asclepiades
Athenæus
Basilius
Cassianus Bassus scholasticus, autor librorum de agricultura, qui falsò Constantini nomine circunferuntur.
Callimachus, eiusque interpres.
Clemens ὁ στρωματεὺς
Cleomedes
Cratinus
Cyrillus
Demosthenes
Dicæarchus
Didymus
Dinarchus orator
Diogenes Laërtius
Diodorus Siculus

Dion

LATINI.

Hygi-

Hyginus
Iſidorus
Iulius Firmicus
Iulius Frontinus
Iunius Columella
Iuuenalis
Latinus Pacatus
Lucanus
Lucillius
Lucretius
Lucius Florus
Lutatius
Martialis
Minutius Felix autor Octauij, qui liber octauus Arnobio adſcribitur
Nonius Marcellus
Octauius Horatianus
Ouidius
Palladius
Pedo
Petronius Arbiter
Plautus
Plinius uterque
Pomponius Mela
Porphyrio grãmaticus
Qu. Curtius
Rhemmius Fannius
Ruffinus Aquileienſis
Seneca
Seruius grãmat.
Sextus Pompeius
Statius Papinius
Sulpitia Poëtria
Sutrius Comicus
Terentianus
Terentius
Tertullianus
Tiberius Donatus
Tibullus
Titus Liuius
Valerius Flaccus
Valerius Maximus
Valerius Probus
Varro
Velleius Paterculus
Virgilius

RECENTIORES.

Alexãder Neapolitanus
Andreas Alciatus
Baptiſta Pius
Cælius Rhodiginus
Fernandus Pincianus
Eraſmus
Georgius Agricola
Gulielmus Budæus
Henricus Glareanus
Hermolaus Barbarus
Ioannes Ruellius
Ioannes Saxonius

AVTORVM VETERVM LOCI INSIGNIORES IN HOC OPERE

partim à mendis uindicati, partim expofiti, ordine alphabetico digefti.

Numerus paginam indicat.

Calli-

de

RECENTIORVM LOCA ANIMADVERSA AVT *notata.*

CATA-

CATALOGVS RERVM MEMORABILIVM VOCVMQVE, QVAE HOC OPERE CONTINENTVR, PER ALPHABETI ordinem.

Cru-

Gla-

Mi-

Traia-

INDICIS LIBRI ANIMADVERSORVM FINIS.

IN COMMENTARIVM DE COMA HADRIANI IVNII, INDEX RERVM AC VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

γ

B

Cani-

Co-

Epi-

Meru-

Poly-

Qu.Ca-

Ton-

INDICIS LIBRI DE COMA FINIS.

Opere iam ferè absoluto, hæc ab autore transmissa, & in librum Animaduersorum inserenda accepimus, quibus ne careret Lector, huc reponi curauimus.

Facem ex spina alba in nuptijs prælatam olim fuisse. Itidem Varronis locus apud Sosipatrum emendatus & apud Nonium.

FAces in nuptijs præferri solitas indubitatum est, iam tum Homeri ætate celebri more, apud quem Iliad. 18. νύμφας ἐκ θαλάμων δαΐδων ὕπο λαμπομενάων ἠγίνεον. E thalamis nuptas ducebat preuia teda. Causam ex Varrone addit Seruius, quòd olim non nisi per noctem à sponsis deducerentur nubentes. Materiam autē facum uariam fuisse obseruatum à me est: nam & carpinum & corylum facibus familiarissimas commemorat Plinius. Græci πεύκας tædas larignas pro facibus accepere. In eum usum uocata fuit & spina, nuptiarū facibus auspicatissima, quòd ex ea faces pararint pastores Romani qui Sabinas rapuerunt, ut autor est Masurius. Spinam albam huc expetitam ostendit Varro apud Sosipatrum Charisium, his uerbis: In Asia fax (ita lego pro corrupta uoce fylax) ex spina alba præfertur, quod purgationis causa adhibetur. Idem apud Nonium Marcellum: Cùm fax ex spina alba esset, ut eam puer ingenuus adferret: loco cuius in uulgatis codicibus nunc perperàm legi-

tur, Fax ex pinu ablata esset. Attestatur & Festus Pompeius, scribens patrimos & matrimos pueros tres nubentem deducere, unum qui facem præferret ex spina alba, quia noctu nubebant, duos qui nubentem tenerent.

Addenda in capite de Onirocriticis, pag. 47.

Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.
Κερδοῖ συνὼν τε κερδοσύνην προσδόκα.

Id est:

Pugnam augurare, si leones uideris.
Commercium cum uulpe habens, dolum cau

ΚΑΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΟΥΘΕΝΩΒΙΟΥ Ν. Γ. εἰς Ἀδριανοῦ Ἰουνίου συμπατριώτου συμμίκτων βιβλία ἓξ πρὸς Ἰωάννην Ὀθωνα

Ἐπίγραμμα.

Εἰς φύσιν εὐφυέων ὅθ' ὁρῶ πολυπαύσοφον ἀνδρῶν,
    Στήθεσι δὴ ἐφάμην πολλάκι τοῖον ἔπος.
Ὡς γένος ἐστὶ βροτῶν πολυδαίδαλον, ὡς ἀνίκητον;
    Ὅσσα δύνη βροτέη χείρ, πραπὶς ὅσσα δύνη;
Νῦν γάρ, ἐνὶ ζοφεροῖς ἅτιν' ἐκλελάθοντα βερέθροις
    Πρόσθεν ἔην, ἀΐδου ἐξεπέρησε πύλαις.
Εἰσὶ δὲ γὰρ τυπικὴν (ὡς θαυμάσσεις μέγα) τέχνην,
    Τὴν κάματος τέχνην πρῶτον ἀνεῦρε βροτῶν.
Ὧν νῦν, (ἀλευγαλέος, καμάτοις, σχεδὸν ὤλεσεν αἰὼν)
    Ἠελίοιο φάος βιβλία πάντ' ἐσορᾷ.
Ἦν δὲ χάριν μεγάλην οὖν, ἠΰτε γέρας τίνειν ἐσθλὸν
    Τοῖσι δόμεν τοίων ἣ πρέπον ἀντὶ πόνων:
Καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τοῖσιν ἰσόρροπον ἆθλον
    Τινέμεν, οἳ τούτων φροντίδι σὺν μεγάλῃ
Ἤγαγον ἀρχαίων συντάγματα πρὸς φάος ἀνδρῶν,
    Πρῶτα μὲν αἰσχίστοις σφάλμασιν ὄντα βαρῆ.
Λάμβανε γοῦν χερσὶν χαρίτων πεπονημένα τρισσῶν
    Βιβλία, παντοδαπῶν Ἰλιάδ' ὥστε καλῶν.
Ταῦτα σὺ ὀργοπόνῳ πεποίηκας Ἰούνιε τέχνῃ,
    Ὦ ἄνερ ἡμετέρης πάνσοφε φῶς πατρίδος.
Οἴσετε τῷδε χάριν νεαροί, κεφαλῇ δότε δάφνην
    Ἀονίδων μύσταις νηὸν ὅσοις μέλεται:
Αὖθις Ἰσιγγρινίῳ, (οὗ τε παρ' τάδε πάντ' ἐτυπώθη)
    Τίνετε μὴ πολλῷ μείονα δ' εἶτα χάριν,
Σὺν δ' εὐηγορίᾳ, σὺν ἐπαίνῳ, σύν τε γέρασιν,
    Τοῦτο οἱ δὴ ἀρετῆς τέλος ὀφειλόμενον.

ἔρρωσο καὶ εὐτύχει.

HADRIANI IVNII

ANIMADVERSORVM LIBER PRIMVS.

Ritus apud priscos in nuptijs obseruari solitus. Ori Apollinis locus emaculatus, & Scholiastæ Pindari. Item Cœlij error indicatus.

CAPVT I.

CORNICVM cõcordiam Satyrographi versiculo testatam, alicubi in miscellaneis arbitratur contra Grammaticos nonnullos Politianus homo literatissimus, cuius ego iudicium & eruditionẽ plurimi feci semper, neque grauatim ego illius sententiæ accedo: siquidẽ præter Aeliani, quem adducit, testimoniũ, fidẽ eius rei Greg. Nazianzenus facit, & Orus Apollo, Nilous in Hieroglyphicarũ notarũ interpretamentis, attestans Cornices ad mortem vsq; pertinaciter obseruare legem coniugij: atq; inde in omen abijsse sinistrum, solitariæ cornicis occursum, velut viduã portendentis vitam: eaq; de causa in nuptijs auspicato concordiæ societatisq; præsagio accinere identidem consueuisse veteres, *ἐκκόρει κορὴ κορώνην*, hoc est, Euerre virgo cornicem atq; elimina. quæ uerba nõ intellecta omisit interpres conniuenter ea præteriens. græcè autem ita leguntur: *διὰ δὲ τοιαύτης αὐτῶν ὁμονοίας χάριν, μέχρι νῦν οἱ ἕλληνες ἐν τοῖς γάμοις, ἐκκορὶ, κορὶ, κορώνην, λέγουσιν ἀγνοοῦντες*, sed perperàm & vitiose, proindeq; ad præ

ſcriptam normã corrigenda. Cui ſententiæ ſuccinit Aelianus de animalibus tertio, veteres, inquiens, in nuptijs poſt Hymenæũ Cornicis nomen inuocant, ſignumq́ illud concordiæ dare conſueuerunt, qui liberûm quærendorum gratia cõueniſſent. Apud Pindari ſcholiaſten in Pythijs in eandem ſententiã legitur ſcriptum, παροτρύνοντες δ᾽ ἔνιοί φασιν, ἐκκορεῖ κόρυς κορώνας, αἰσχύνην ἐξοντελίζων. id eſt: Nõnulli animando inſtigandoq́ dictitant, eliminat puer cornices, abolito pudore. quo in loco fortaſſe rectius legas κόρος uel κόρυξ pro κόρυς. Locum illum Ori, more ſuo, non addito autoris nomine, trãſcripſit in ſuas antiquarum lectionũ farragines Cœlius Rhodiginus, multæ lectionis homo, lib. 29. cap. 18. in hanc formulam: Et in nuptijs Græci cornicem ἐκκορί, κορὶ dicebant, etiamſi neſcientes. quo quidem loco (dicam enim quod ſentio liberè) diſperеam, ſi ſe ipſus intellexerit, tantum abeſt vt Ori ſententiam peruidiſſe illum putem.

Statij Papinij ex Achilleide locus nitori priſtino reſtitutus. Cap. II

LEgenti mihi apud Diodorum Siculum bibliothecæ ſexto de Balearicis funditoribus, quomodo pueros à primo annorum rudimento in rotandis fundis vtiliter exercerent, quod ipſum & Strabo, ut plæraque alia, in ſuæ Coſmographiæ tertiũ librum retulit, & attigit Plinius lib. 3. Baleares funda bellicoſas nominans, venit in mentem, recẽte adhuc memoria, apud Statium Papinium idem legiſſe videri

ri: itaque adeo librum, vt autorum inter se loca committerem, inuenio scriptum in codice Lugdunensi, hunc in modum, vbi Achilles gloriatur didicisse se sub Chirone:

Quo Magetæ sua gesa citent, quo turbine cæstum
Sauromates, falcemq́; Getes arcumq́; Gesonus
Tenderet, & flexæ Balearicus autor habenæ.
Quo suspensa trahens libaret uulnera tractu,
Inclusum quoties distringeret aëra gyro.
Vix memorem cunctos (etsi modò gessimus) actus,
Nunc docet ingenti saltu me iungere fossas,
Nunc caput aërij scandentem pondere montis
Quo fugitur per plana gradu.

Qui locus quum haberetur mihi suspectus καὶ ὕποπτος, visum est eum expendere atq; examinare ad fidem manuscripti codicis, quē fortè ex Anglia cum nonnullis alijs asportaram, disturbatis illic iam tum bibliothecis cœnobiorum, quò si eueniret quod speraram, remedium loco adferrem: neq; spe falsus omnino fui, inueni nanq; multò aliam lectionem, eamq́; meo quidem iudicio saniorem, & quæ videbatur operæ aliquo precio annotanda, & iudicio doctiorum subijcienda. Ea sic habet inter cætera:

Falcemq́; Getes, arcumq́; Gelonus
Tenderet, & flexæ Balearicus actor habenæ,
Quo suspensa trahens libraret uulnera tortu.

Vbi librare vulnera poëtico more eleganter dixit, pro rotare eiacularíq; tela factura vulnera. Et deinde:

Nunc caput aërij scandentem prendere montis

Quo fugitur per plana gradu.

hoc eſt, libero curſu, quali in plano campi ęquore curritur, in cacumen ardui montis euadere ſcandendo. Cæterùm quòd de Gelonis Scythię gente loquatur, non dubium eſt: nam Geſonos legas nuſquã: de Gelonis verò, Plinius, Strabo, Dionyſius, Stephanus, Virgilius, Mela, autores omnes. Deinde actorem accipio peritum torquendæ fundæ, potiore lectione, quàm ſi autorem & inuentorẽ eius accipias, præſertim quũ legamus fundæ inuentionis gloriam penes alios fuiſſe: Plinius enim lib. 7. Phœnicas inueniſſe cum baliſta fundam, commemorat. Strabo verò Aetolos in hanc gloriam vocat: cui cõſentire videtur Pollux lib. 1. vbi enumerans præſtantiſsima apud quanq; gentẽ arma, σφενδόνην ἀκαρνάνων, fundam Acarnaniã cõmendat: Acarnanas autem Aetolis eſſe cõtiguos, quis eſt qui ignorat? ita vt actor ſignificet tortorem eo loco, quomodo Virgilius alicubi dixit:

Stuppea torquentem balearis uerbera fundæ.

Reliqua obuia ſunt poëtarum lectionĩ vel leuiter aſſuetis.

Pauſaniæ locus penſiculatius examinatus, de binis reorũ & accuſatorum lapidibus.
Cap. III.

AReopagitici ſenatus, noctu, ne quid gratiæ daretur, iudicare cõſueti, incorrupta ſeueritas nulli non audita eſt. Illud verò obſeruatu digniſsimũ fuerit, cur in eorum conſeſſu lapides duo argentei, vnus reo, alter accuſatori,

ſatori, in quibus conſiſterent, poſiti fuerint, iiſq́; proprijs nominibus cognitionem iucundã inſinuantes: de quibus Pauſanias in Atticis hunc in modum ſcribit, ἄρειος πάγος, id eſt, Martius uicus nomen ſortitus eſt, quoniam Mars ibi primus iudicio ſtetit, interfecto Halirrhotio. Ibidem & Oreſten abſolutum fuiſſe à cæde matris ferunt: eſtq́; illic Mineruæ Martiæ ara, quam ille iudicum ſententijs exolutus vouit poſuitq́;. Lapides verò argenteos, quibus inſiſtũt & rei qui iudicio ſiſtuntur, & accuſatores, nominant vnũ iniuriæ cõtumeliæ'ue, alterũ impudentiæ. Græcè ſonant poſtrema ita: τοὺς δὲ ἀργυροῦς λίθους, ἐφ᾽ ὧν ἑστᾶσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι, καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν ὕβρεως, τὸν δὲ ἀναιδείας αὐτὰς ὀνομάζουσι. Equidem iniuriæ lapidem accuſatoribus dicatum fuiſſe autumo, certa ratione, quam mox dicã. Cur verò impudentiæ nomine alter donatus fuerit, ignorare me fateor ingenuè, neq́; ſubſidium alicunde video, nihil enim Cœlius (qui diſertè hæc verba tranſcripſit lib.12.cap.19.) nihil alij, qui iſtud cõmemorant, in medium adferunt, vnde iſtius Athenienſium facti ratio exculpi eliciue queat. Sed ſi ſyllabam vnam immutes molliter, & loco ἀναιδείας reponas ἀναιτίας, cadente ęqualiter vocis tractu & ſyllabarũ numero, ſonoq́; propè eodem, clariſsima eluceſcet illorum facti ratio, ut oſtendã, nolim tamen in temeritatis ſcopulum impingere, certò hanc lectionem aſſerendo: quin potius doctiorũ oculos aperire, iudiciumq́; acuere eſt animus, vt mecum expendant, an non veritati

magis conſentanea ſit hæc noſtra, quàm quæ in impreſsis extat codicibus. Nam quũ inter ſe opponantur οἱ διώκοντες, accuſatores qui poſtulãt, & οἱ δίκας ὑπέχοντες, rei cauſam ſuſtinentes, quos hîc Pauſanias nominat, quorum vtriſq; ſuus ſit poſitus lapis: poſtulat etiã ratio, vt iniuriæ contumeliæ'ue accuſatorum (qui tametſi veras cauſas defendant, ad opprimendos tamen reos eas perſequuntur) oppoſita ſit & reorum qui in iudicio poſtulantur, innocentia: nam vt accuſatoris antitheton eſt reus, ita & iniurię innocentia, nõ impudentia. quid enim hîc cõmune habeat cum miſerorũ, qui capite & fortunis oppugnantur, ſorte, impudentia? Quin & ipſe Pauſanias ἀναιτίας lectionẽ videtur confirmare, quum paulo pòſt ſubiungit, ἐνταῦθα θύουσι μὲν ὅσοις ἐν ἀρείῳ πάγῳ τὴν αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι, hoc eſt, iſthic ſacrificant quotquot in Areopago cædis abſolui contigerit: vbi in Græcis verbis magis elucet vocis neceſsitudo. Ex argento autem cõflatos (quod ab ærugine immune eſt) lapides fuiſſe exiſtimo propterea, vt innuerent, integritatem vtrobiq; tam in accuſando, quàm in defendendo, ſpectari debere, nihil affectibus illic tribuẽdo, crimẽq; grauando, hîc verò nihil diſsimulando: nam vt neq; negare ſolùm ſufficit, ita neq; accuſaſſe ſolùm ſatis eſt: quod lepidè regeſsit Cephidio cuidam noto accuſatori Iulianus Imp. Porrò quod apud Zenobiũ legitur ex autoritate Theophraſti, Athenis aras extitiſſe ὕβρεως καὶ ἀναιδείας, & apud Ciceronẽ, contumeliæ fanũ & impudentiæ

factum

factũ fuisse Athenis, suadente Epimenide Cretensi, aliò spectare arbitror: nimirũ illi vitijs ea posuerunt, vt Romæ Pallori, Febri, Pauori, templa sacrata legimus: neque verò Pausanias aras templáue nominat, sed lapides. Hinc etiam patet corrigendum esse codicem Alexandri in dierum Genialium lib.1.cap.13.ubi legitur Athenienses contumeliæ & impudicitiæ aras sacrasse, corrupta librariorum vitio voce Impudentiæ, & deformata in Impudicitiæ.

Agathij historici locus vnus & itẽ alter prodigiose peruersus, integritati suæ restituitur. Cap.IIII.

QVi græcas literas Vatiniano quodam odio persequuntur, peruicaci improbitate suggillant, earum cognitionem vt superuacaneam temerarijs linguis traducunt, istorum vecordiam flagellare, quid attinet? aut è diuerso, ostendere summã eius linguæ, imò aqua & igni magis necessariam, vtilitatem, ne ab interpretum fide dubia pendêre semper tibi necessum sit, quid præstantis operæ contulerit? præsertim quum tot ante me, ijq; doctissimi homines, ea in re penè ad tædium usq; desudarint: nõ possum tamen, quin vnico exemplo testatum faciam, quantoperè illi hallucinent, & clara quodammodo in luce cæcutiant, vt ex eo tanquã in speculo errorem suum discant agnoscere. Locus est apud Agathium Smyrnæum historicũ, libro historiarum secũdo, circa calcem, de Chosroë Persarum rege, quem percalluisse atque in memoriam traiecisse cuncta Aristotelis Stagiri

tæ ſcripta cõmemorat, ut non fidelius Thucydidis nitidiſsimi ſcriptoris hiſtorias Demoſthenes orator memoria cõtinuerit: quod interpres ita cõuertit, vt dicat illum ſtagireten, id eſt, vini amphoram perpotaſſe longè melius, quàm rhetor pæanicus olori perſcripſerit fabulam. Quæ quidem prodigioſa verſio inde nata fuit potiſſimum, quòd trium celebriorum autorũ epitheta nõ intellexerit, ſuppreſsis ſtudio nominibus proprijs ab Agathio aut expolitione rhetorica obſcuratis. quanquã ne ſic quidem à latæ culpæ crimine excuſari poſsit interpres: cui enim vel mediocriter literato ignotum eſt, Ariſtotelẽ Stagyris ignobili Græciç oppidulo Andriorũ colonia, ſecundum Thucydidem natum: Demoſthenem è tribu Pæanienſi oriundum: & Thucydidem patrem habuiſſe Oloram? Sed adſcribã totum loci illius tractum ordine longè corruptiſſimum, ex mea interpretatione primo loco, quæ ita habet: Choſroém laudibus vehunt atque ſuſpiciunt præter modum non Perſæ ſoli, ſed & ex Romanis nonnulli, velut eloquentiæ amatorem, & qui ad noſtratis philoſophiæ faſtigium peruenerit, transfuſis illi in Perſicam linguam, opera cuiuſdam, Græcorum ſcriptis. Quocirca dictitant quòd totum Stagiriten melius deuorarit, quàm Olori filiũ Pæanienſis orator: quodq́; Platonis, qui Ariſtonem patrem habuit, dogmatibus imbutus fuerit, ita ut ne in Timæo quicquam illum fugerit, tametſi hic dialogus præcipuè variegatus ſit lineari ſpeculatione, & opero

ſa cumprimis ſubtilitate, ac naturæ motus ſcru
tetur: neq; etiam Phædon, aut Gorgias, aliuſue
quiſpiam ex dialogorum illorum numero, qui
& elegantes & obſcuri habentur, illius cogni-
tionem ſubterfugerint, cuiuſmodi eſt Parmeni-
des. At ego nunquã adduci poſsim, vt credam
ipſum tam præſtanti fuiſſe doctrina, vt eã ſum-
mam fuerit aſſecutus. Quî item fieri potuit, vt
pura illa veterũ nominum libertas, quę, omitto
rerum naturam, cumprimis eſt proficua & op-
portuna, in agreſti quapiam & barbara lingua
conſeruetur? Qua ratione homo regio faſtu à
puero educatus, multa adulatione delinitus, vi
uendi genus parum ciuile ſecutus, quod ad bel-
la & inſtruendas acies ſemper ſpectet, quomo-
do inquam is qui ita vitã exegit ſuam, magnũ
aliquem & memoratu dignum percipere fru-
ctum, exercerique vtiliter in iis diſciplinis potuit?
Si quis igitur laudaret eum, quòd quum rex eſ-
ſet, & Perſa, ac tantarũ gentiũ pariter & rerum
cura illi incũberet, nihilominus deguſtare has
artes cõcupierit, eaq; gloria efferri, certè & ego
quoq; eiuſmodi virum collaudarem, cæteriſq;
barbaris omnibus anteferrem. Quotquot verò
ſapientem admodũ illum appellant, & tantùm
non anteſignanũ omniũ, qui vſquam gentium
philoſophiæ operam nauarunt, vſqueadeo vt
cuiuſuis artis atq; diſciplinæ principia & cau-
ſas pernouerit, illi deprehendentur in primis à
vero exorbitare, ſolamq; uulgi famam eſſe ſecu-
ti. Vranius quidam nomine, gente Syrus, in re-

gia vrbe vagabatur, artis medicæ profeſsione ſeſe venditans, qui quum nullum Ariſtotelis dogma exactè calleret, plurima tamen ſcire ſe iactitabat glorioſus miles, eò quòd in concionibus palmam in altercando facilè obtineret. Crebrò nanque ad imperatoriam porticū ventitans, aut in librarijs officinis ſedens, cum hominibus eò confluentibus diſceptabat, & magnifica crepabat, vſitata quædam de ſummo bono verbula identidē ingeminās, cuiuſmodi illi natura eſſet & ſubſtantia, an ne affectibus ſit obnoxiū, an verò ſimplex & impermixta natura: idque apud eos quorū tamen bona pars nunquā literatoris ludum, vt arbitror, frequentarat, nedū elegantiore vita educta fuerat. Hactenus Agathij hiſtoriā ex noſtra interpretatione pertexuimus, cum qua vt conferatur paratius Chriſtophori Perſonæ translatio, ſubijciā eā, cùm vt conſulā tenuioribus, quibus libri copia non eſt, tū vt μισέλλωσι iſti cęcitatē peruideāt ſuam. Ea talis eſt: Non enim hunc Perſę ſolū vltra quàm decet laudibus ferunt & demirantur, ſed Romanorū plerique, vt eloquentiæ ſtudioſum, & qui ad noſtræ philoſophiæ ſummā peruenerit notionē, & græca opera in Perſicā linguā nonnulla tranſtulerit: addūt tamen & Stagiretē, id eſt, vini amphorā longè melius perpotaſſe, quàm rhetor pæanicus olori perſcripſerit fabulā. Quinetiā Platonicis imbutum dogmatibus tradunt, atque adeo vt ne Timęus hunc quidē prætereat, tametſi lineari ſpeculatione diuarietur, & naturæ rimetur motus. nec

nec Phædon ipse, neq; Gorgias, uel dialogorũ autor alius quisquam, vt Parmenides, & cæteri item, quibus varia sententiarum profunditate sunt multa conscripta. Ipse verò non egregiè adeò hunc eruditũ fuisse existimauerim, vt summam disciplinarũ teneret. Quî enim fieri id poterat, verã illam & liberã vt veterum nominum pronunciationẽ, ita & rebus ipsis maximè congruentẽ, lingua quædam vt agrestis & rudior & à Musis penitus aliena seruaret? quo inquam pacto vir regio fastu ex immodicis adulationibus ab ineunte ætate illectus, ac viuendi cõsuetudinẽ nactus supra modum barbaricã, & qui bella semper & acies animo agitarit, exerceri in his poterat disciplinis, ex hisq; fructus aliquid sibi uendicare? Quòd si quis idcirco hũc laudet, quia quũ rex esset & Persa, tantarũq; gentium & maximarũ rerum curam haberet, vtcunq; tamẽ degustare artes literarias voluisse, ex eaq; vt gloriam, ita & animi capere voluptatẽ, profectò & ipse hunc laudarem, perinde præ cæteris barbaris admirandum. Sed qui hunc nimium sapientem appellãt, & quasi philosophos cæteros præstitisset, omniũ artiũ disciplinarũq; causas nosse affirmant, & qualem fortasse Peripatetici maximè eruditũ præfiniunt, deprehendetur is haud dubiè nihil prorsus ea quæ vera sunt peruidisse, sed vulgi duntaxat famam sectari. Vir quidam genere Syrus Vranius vocitatus, dum Byzantij versaretur, artem quidem medicam profitebatur, sed Aristotelicæ disciplinæ prorsus ignarus,

nil deniq; vera cognitione tenebat, fremebundus tamen & insolens quàm multa se percallere iactabat: & quum fortè inter cœtus hominũ versaretur, vt erat suapte natura contentiosior, sæpe etiam pro regijs porticibus ipsis astabat, plerunq; in librariorũ tabernis venalitijs assidebat, & ad hominum turmas se eôdem cogentiũ, verba magnifica perinde mirabundus & stupidus factitabat, consueta quædam de deo longis verborum ambagibus, his qui se circũsisterent postulantibus, qualis nam scilicet illi esset natura, quænam substantia, vtrum afficiatur, vtrum curæ sit expers, & alia quædam eiusmodi. qui uerò ista profitebatur, ne grammaticũ quidem adijsse vnquam crediderim, nec vitam fortè rectiorem egisse. At tempus est autorem ipsum audire græcè loquentẽ hunc in modum: ὑμνοῦσιν αὐτὸν (χοσρόην) καὶ ἄγανται πέρα τῆς ἀξίας, μὴ ὅτι οἱ πέρσαι, ἀλλὰ καὶ ἔνιοι τῶν ῥωμαίων, ὡς λόγων ἐραστὴν καὶ φιλοσοφίας τῆς παρ' ἡμῖν ἐς ἄκρον ἐλθόντα, μεταβεβλημένων αὐτῷ ὑπό του ἐς τὴν περσίδα φωνὴν τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. καὶ τοίνυν φασὶν, ὅτι δὴ ὅλον τὸν σταγειρίτην καταπιὼν εἴη μᾶλλον ἢ ὁ ῥήτωρ παιανιεὺς τὸν ὀλόρου. τῶν τε πλάτωνος τοῦ ἀρίστωνος ἀναπέπλησται δογμάτων. καὶ οὔτε ὁ τίμαιος αὐτὸν ἀποδράσειεν ἂν, εἰ καὶ σφόδρα γραμμικῇ θεωρίᾳ πεποίκιλται, καὶ τὰς τῆς φύσεως ἀνιχνεύει κινήσεις, οὔτε ὁ φαίδων, οὔτε ὁ γοργίας. οὐ μὴν οὐδὲ ἄλλος τις τῶν γλαφυρῶν καὶ ἀγκυλωτέρων διαλόγων, ὁποῖος ὁ παρμενίδης. ἐγὼ δὲ οὕτως αὐτὸν ἄριστα ἔχειν παιδείας καὶ ταῦτα τῆς ἀκροτάτης, οὐκ ἄν ποτε οἰηθείην, πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ἀκραιφνὲς ἐκεῖνο τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ἐλεύθερον, καὶ πρός γε τῇ τῶν πραγμάτων φύσει πρόσφορόν τε καὶ ἐπικαι-

ἐπικαιρότατον, ἀγρίᾳ τινὶ γλώττῃ καὶ ἀμουσότητι ἀποσωβῶσαι. πῶς δὲ αὐτοὺς βασιλέως τύφῳ ἐν πάσῃ καὶ κολακείᾳ πολλῇ γεγαννυμένον, δίαιτάν τε λαχὼν ἂν ὅτι βαρυτάτην, καὶ πρὸς πολέμους ἀεὶ καὶ παρατάξεις ὁρῶσαν, πῶς δὴ ἐν ὧδε βίους ἔμελλε μέγα τι καὶ λόγου ἄξιον ἐν τοῖσδε ἀπονάσθαι τοῖς διδάσμασι καὶ ἐνασκηθῆναι. εἰ μὲν οὖν ἐπαινοίη τις αὐτὸν, ὅτι δὴ βασιλεύς γε ὢν καὶ πέρσης, ἐθνῶν τοσούτων καὶ πράξεων μέλλον αὐτῷ, ὁ δὲ ἐφίετο γοῦν ὅμως ἀμηγέπη ἀπογεύσασθαι λόγων, καὶ τῇ περὶ ταῦτα γάνυσθαι δόξῃ, ξυνεπαινέσαιμι ἂν καὶ ἔγωγε, τὸν ἄνδρα, καὶ μείζονα θείην τῶν ἄλλων βαρβάρων. ὅσοι δὲ λίαν αὐτὸν σοφὸν ἀποκαλοῦσι, καὶ μονονουχὶ τοὺς ὅποι ποτὲ πεφιλοσοφηκότας ὑπερβαλλόμενον, ὡς καὶ ἁπάσης τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης τὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας διαγινώσκειν, ἐκεῖνοι ἂν μάλιστα φωραθεῖεν οὐ τῶν ἀληθῶν ἐστοχασμένοι, μόνῃ δὲ τῇ τῶν πολλῶν ἑπόμενοι φήμῃ. Ἀνὴρ δέ τις Οὐρανίος ὄνομα, σύρος τὸ γένος, κατὰ τὴν βασιλέως πόλιν ἠλᾶτο, τέχνην ἐπαγγελλόμενος τὴν ἰατρικὴν μετιέναι. τῶν Ἀριστοτέλους δογμάτων οὐδὲν μὲν ὅσον τὸ ἀκριβὲς ἐγίνωσκεν, ἐκομψεύετο δὲ ὡς πλεῖστα εἰδέναι βρενθυόμενος, τῷ δυσέριδι εἶναι παρὰ τοὺς συλλόγους. πολλάκις γὰρ ἰὼν πρὸ τῆς βασιλέως στοᾶς, καὶ ἐν τοῖς τῶν βιβλίων ὠνίων πωλητηρίοις, διεπληκτίζετο καὶ ἐμεγαληγόρει πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀγειρομένους, καὶ ταῦτα δὴ τὰ εἰθισμένα ῥημάτια τοῦ κρείττονος περὶ ἀκινήτων, ὁποῖόν δή τι αὐτῷ ἥτε φύσις ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία, καὶ τὸ παθητὸν, καὶ τὸ ἀξύγχυτον, ὧν οἱ πλεῖστοι οὐδὲ ὅσον γραμματιστοῦ οἶμαι φοιτήσαντες, οὐδὲν βίῳ ἀρίστῳ ἐκδεδιῃτημένοι. Venio nunc postliminio ad locum illum in quo præcipua incuriæ nota uertitur, de Stagirite, quem esse Aristotelē nemo iurè dubitabit, si vel illud Laërtij legerit, Ἀριστοτέλης νικομάχου καὶ φαιστιάδος, σταγειρίτης. id est, Aristoteles Nicomachi & Phæstiadis filius, Stagirita. deq; Pæanico

oratore, quē Demosth. esse dixi, res est nota ex Suida, Harpocratione, & Plut. in vitis x. rhet. Δημοσθένης, inquit iste, Δημοσθένους καὶ κλεοβούλης θυγατρὸς, τ δ δῆμον παιανιεύς. Rursus per Olorē siue Olori filiū designari Thucydidē, quis est qui nesciat? Marcellinus patrē habuisse eū Olorū dicit cognominē Oloro Thraciæ regi: sic em̄ habet: θουκυδίδης ὁ συγγραφεὺς, ὀλόρου μὲν προῆλθε πατρὸς τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντος ἀπὸ ὀλόρου τοῦ θρακῶν βασιλέως. ita & Suidas. Legit & Herodotus, perspecto Thucydidis ingenio, gratulatus fuisse patri de filio, μακαρίζω σε, inquiēs, τῆς εὐτεκνίας ὄλορε. id est: Beatū te prædico Olore, qui talem genueris filiū. Cur aūt dicat Cosroēn accuratius imbibisse Aristotelē, q̄ Demosthenes Thucydidē, ex historia petendū, quę ex Luciano nota est, qui ad illiteratū, sed librorū copia stultè gloriosum scribēs, ait Demosthenē octies descripsisse sua manu Thucydidis historias, nō aliā ob causam, q̄ vt fideliter eius scripta memoria complexus, dictionē floridā imbiberet, familiarēq; sibi redderet. Sed de his abundè multa. Non possum aūt quin & vnius atq; alterius loci corrigendi indiciū faciā, qui in capite lib. 2. historiarū eiusdē autoris extat, ubi de Narsetis eunuchi industria in exercēdo & ad militares labores assuefaciendo milite loquit, ubi interpres hūc in modū locū vlcerauit. Nam & decurrere eos cogebat, & in equū agiliter desilire, armatosq; tripudijs agitari, & tuba clasicū personāte, obtūdi. Grçcè ita legitur: ἐοχάζειν ἀνασκολάζων, καὶ ὑπὲρ τ ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι, ἔστε πυρρίχην

τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖσθαι, καὶ θαμὰ τῇ σάλπιγγι καταβομβεῖσθαι τὸ ἐνυάλιον ἠχούσῃ hoc eſt, faciẽs eos in orbẽ decurrere, & in equis decẽter velitari, & in ſpeciẽ armatę cuiuſdã pyrrichæ circũuehi, & cõfeſtim tuba claſsicũ canẽte ad ſigna turmatim cogi: idem eſt meo quidẽ iudicio καταβομβεῖσθαι, inſtar apum examinis cõdenſari, uel apũ more cõuolare. Erat autem barbarici agminis ſpecies triangularis, & Δ literæ ſimilis: frons ipſa anterior quæ in acutũ claudebatur, frequẽs quidẽ & dẽſior erat, quia circũquaq; ſcutis obſtruebatur, dixeris ſanè ſuis hos caput ex ea inſtructi agminis ſerie figuraſſe. Alæ aũt utrinq; per turmas & agmina cõdenſatę, & quãmaximè introrſus protẽſæ, placidè ab inuicẽ dirimebãtur, in pgreſſuq; in vaſtã terminabãtur latitudinẽ, ita vt in medio vacuus locus relinqueretur, è quo terga nudata ex ordine cõparerent: nã terga tergis inuicẽ verterãt, vt facie uerſi in hoſtẽ eſſent, è tutoq; & ſcutis prælatis certarẽt: poſteriora uerò oppoſita erãt, ut ſe acrius tuerent. Subijciã nũc gręca verba, è quibus ceu ſpeculo certa habeatur cognitio: ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς παρατάξεως, οἷον εἰς ἔμβολον, δελτωτῷ γὰρ ἐῴκει, καὶ τὸ μὲν ἐμπρόσθιον ὅσον ἐς ὀξὺ ἔληγε, στεγανόν τε ἦν καὶ πεπυκνωμένον τῷ πάντοθεν ταῖς ἀσπίσι περιπεφράχθαι, φαίης τε ἂν αὐτοὺς, συὸς κεφαλὴν τῇ συνθέσει ἀποτυπώσασθαι. τὰ δὲ σκέλη ἑκατέρωθεν κατὰ στίχους τε καὶ λόχους ἐς βάθος ξυγκείμενα καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐς τὸ ἐγκάρσιον παρατεταμένα, διίστατο ἀλλήλων ἠρέμα καὶ διεκέκριτο. καὶ προϊόντα ἐς μέγιστον εὖρος ἀπετελοῦντα, ὡς καὶ τὸ μεταξὺ χωρίον κενὸν καθεστάναι, καὶ τὰ νῶτα γυμνὰ τῶν ἀνδρῶν στοιχηδὸν διαφαί-

νεσθαι. ἀπεστραμμένοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐτύγχανον, ὅπως τοῖς μὲν πολεμίοις ἀντιπρόσωποι ὦσιν, καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀγωνίζοιντο τὰς ἀσπίδας προβεβλημένοι, τὰ δὲ ὀπίσθια διὰ τὸ ἀλλήλοις ἀντιτετάχθαι, διαφυλάττοιντο. id eſt: Erat illis agminis ſpecies velut in cuneum conformata, Δ græcæ literæ aſsimilis, cuius frons in acutum deſinens, impenetrabilis erat, & præ denſitate ſolida, eò quòd vndequaq; clypeis obſepta erat: dixiſſes eos aprugni capitis effigiem ſtructura agminis referre. Alæ vtrinq; in longum excurrentes ſeriatim cateruatim'ue, longiſsimeq́; in trãſuerſum protentæ, paululũ à ſe inuicem diſsidebant ac diſiungebantur, & paulatim in longiſſimum iugum deſinebant, ſic vt intermediũ ſpacium vacuum relinqueretur, & per ſingulos ordines terga viris nuda interlucerẽt: etenim auerſi ſibi inuicem conſtiterant, vt aduerſa fronte hoſtem exciperẽt, & tutò præliari poſſent obiectis clypeis, ſimulq́; caudam exercitus tuerẽtur mutuo oppoſitu. Cæterùm libri materiam naſci mihi video, ſi cunctas quæ in eo autore latent mendas ſanare, vel ſaltem ſtibio inducere velim.

De Sirio ſtella, inibi locus apud Hyginum emendatus: & alter apud Pollucem: item apud Orum Apollinem & Plutarchum. Cap. V.

SIrij apud autores multa paſsim eſt mentio, tum pro ſtella ipſa, tum pro ſole quoque. vtroque modo exponi poteſt apud Virgil. in tertio Aeneidos, ibi:

Tum ſteriles exurere Sirius agros.

Sed vt de ſtella minimè dubium eſt, ita in cõtro-

uerſiam

uersiam vocari potest, an pro sole vsurpata vox legatur. at enimuero istam ambiguitatẽ eximit Suidas grammaticus, disertè annotans σάειον à quibusdã exponi τὸν ἥλιον, hoc est, Sirium solem: cuius testimonium confirmat Archilochi autoritas, naturali ratione illud de sole efferentis: πολλὸς μὲν αὐτ σάειος καταυανεῖ ὀξὺς ἐλλάμπων. id est: Multos ex illis sol siccabit, æstuq; suo durabiles reddet: id nanq; solis proprium est, vi sua ignea corporum humorem rapere atq; depascere. Similiter vsus est & Lycophron in Alexandra, de Aiacis corpore in littus è mari eiecto loquens, ibi: ἐκβεβρασμένον νέκυν ἀκτὶς σειρὸς καταυανεῖ. id est: Cadauer expulsum arefaciet solis radius. Vides manifestè Sirium vtrobiq; pro sole accipi. Accedit quòd Ibycus poëta Rhegynus σάεια astra vniuersa vocaret, testante Suida, vel quod sint quasi τάεια quædam, & nauigantibus signorum sint loco, vel διὰ τὸ τάρειν τὸ διαμάζειν. Porrò admonendus es lector obiter de immutata à nobis nonnihil lectione in versu Archilochi modò citato, in quo apud Plutarchum in Symposiacis legitur κ' ἀθαναύει, quam vocem haud dubiè corruptam molliter mutaui in καταυανεῖ ex Lycophrone, qui ad illum versum parodicè allusisse videtur. Cæterùm vti consentiunt autores in Sirio, quòd sit stella fulgida in lingua Canis ardẽs, ita tamẽ variant cuius sit: nam sunt qui Orionis canem faciunt, nonnulli Isidis, rursus alij Cephali: Timosthenes propriũ nomẽ esse voluit: non desunt qui Icarij canem fuisse prodiderunt, qui

filiæ eius Erigone cadauer patris indicarit ab agricolis interempti, vt ex Polluce lib. 5. cap. 5. discas, vbi malè σύειος legit pro σάειος. quā fabulā latius enarrat Germanicus Cæsar, & item Hyginus in fabulis & astronomicôn secundo, ædito etiam canis proprio nomine, quem Negram vocat Germanicus Cæsar probatiore (vt equidem existimo) lectione, quàm apud Hyginum legas Meram. Neq; minor pugna est de vocis etymo, contendentibus grāmaticis Siriu m dictū quasi ζέειον propter feruorem, παρὰ τὴν ζέσιν: vel quia nos diffluentes sudore exinanit, παρὰ τὸ σειροῦν, quod significat vacuare atq; inanire: vel quòd faciat canes rictu & aperto ore hiscere, ἄντικρ σεσηρέναι, vt annotat Lucilius Tarrhæus. Hyginus ex Arato à σειριάω originem nominis deriuat, quod lucere & siccare notat: is enim in Phænomenis ita fermè describit Siriū: ἡ δ' οἱ ἄκρη

Ἀστέρι βέβληται δεινῷ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα

Ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι Σείριον. id est:

Ora canis summa accendit graue sidus, & acri

Igne micat splendens, quo nomine Sirius audit.

Præterea sunt qui nomen deducant ἀπὸ τοῦ σείρειν, quòd immodico æstu cuncta rapiat atq; desiccet: vnde rapidi epitheton apud Vergiliū, ibi:

Iam rapidus torrens sitientes Sirius Indos

Ardebat cœlo. & itē apud Lucanū in x. Pharſ.

Rapidos quà Sirius ignes Exerit.

Quid, quòd & τὸ σείεσθαι, quod scintillare & tremulo motu vibrari denotat, nominis ansam præbuisse putant quidam? Feruoris huius stellæ singularis

gularis meminit apud Græcos & Euripides in Hecuba, ubi ait:

ἢ σείριος ἔνθα πυρὸς φλογέας ἀφίησιν ὄσσων αὐγάς. id est: *Aut ubi Sirius flammantes ignis radios oculis expuit.* & Valerius Flaccus Argonaut. lib. 1.

Et Calabri populator Sirius arui. Statius quoq; Syluarum lib. 2. *Implacido letalis Sirius igni.* At enimuero vt ad Critolai librã expẽtius rẽ reuocemus, obseruandũ est, sidus integrũ (quod Latini minus rectè canis stellã nominãt) à Græcis ἀστροκύων dictũ, præcipuas habere duas stellas, in capite vnã, quę Isis vocet̃, & alterã in lingua, quę Sirius ꝓpriè & Canis nuncupet̃. vnde apud Diodorũ lib. biblioth. 1. locus illucescit, vbi inter reliquos titulos columnæ Isidis insculptũ fuisse memorat̃, *Ego sum in astro canis refulgẽs.* Hinc etiã melius intelligi poterit Orus Apollo, cuius in Hieroglyphicis hęc verba legunt̃: ἶσις δὲ παρ' αὐτοῖς ἐστὶν, ἀστὴρ αἰγυπτιστὶ καλούμενος σῶθις, ἑλληνιστὶ δὲ ἀστροκύων. id est: Isis illis est stella, quæ Aegyptia lingua Sothis, gręca Astrocyon nominat̃: ita em̃ apud illũ legendũ est, nõ ἀστρομύων, vt perperã in codicibus impressis legit̃. atq; ea lectio etiam apud Germanicũ Cæsarẽ reponenda est, Astrocyon legẽdo, nõ Astricyon. Fidẽ facit & Porphyrius in libello de antro Nympharũ, ubi inquit: πρὸς γὰρ τῷ καρκίνῳ ἡ σῶθις, ἣν κυνὸς ἀστέρα Ἕλληνες φασί.

Locus Claudiani sensu non vulgari expositus. Inibi de miraculis quibusdam ad visum spectantibus. Cap. VI.

NEmo est in literis versatus qui ignoret, haud

dubitandum, pro certo, minimeq́; ambiguo, ab autoribus vſurpari, vt in illo Virgilij Aeneidos tertio:

Longæuo dicta parenti Haud dubitanda refer.

Sed quia reconditum minimeq́; vulgarem eius vſum obſeruaſſe mihi videor apud Claudianũ, quòd eo genere impenſius gaudeat is autor, lubebit adſcribere autoris locum ex ſeptima panegyri, vt obnixũ noſtrũ ſtudium in adiuuanda re literaria, quacunq; licet, probẽ. Locus ita habet:

Viſa etiam medio populis mirantibus audax,
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuſo
Languida. vbi dubitanda nihil, pro, nõ parua aut exigua accipitur: ſiquidem exilia, quæq́; oculorum aciem propè ſubterfugiunt, præ nimia exilitate dubitationẽ nobis adferre ſolent. Memini ante annos aliquot ſpectaſſe me nõ ſine magna animi voluptate Mechliniæ, nobili Brabantiæ oppido, ceraſi calculum in modum quaſilli exculptum, quo cõtinebantur quindecim alearum paria, ſuis punctis affabrè diſtincta, ita vt acie oculorum dignoſci potuerint clarè, cui tamen non dubia aut tenebroſa erat illa oculorũ lux, ne diſcedam longius à propoſito: iſtud mecũ oculata fide teſtari plures poſſunt. fuerat autẽ emptus is calculus ab Hagano quopiam apud Confluentes Rheni & Moſellæ. Memorat Plinius lib. 7. eiusq́; plagiarius Solinus, de Iliade Homeri, quam nucis putamini incluſam vidiſſe ſe teſtetur Cicero. Idem Plinius Callicratem quendam formicas eiusq́; generis alia

animalcula tam minuta ex ebore fabricasse scribit, vt earum partes à cæteris discerni nequirēt. Rursus Myrmeciden in eo genere clarum, qui ex eadem materia quadrigam fecerit, quam musca alis integeret: item nauem, quæ pennis apiculæ absconderetur. Nostra hac ætate ad miraculum vsq; insignem in describendis minutissimis characteribus Franciscum Alumnum commemorat Petrus Aretinus in epistolarū opere, quod homo Italus sua lingua scriptum ædidit, quem ait sine notis (quas abbreuiaturas vocāt barbari) descripsisse integrum symbolum Apostolicum, & principiū Euangelij Ioannis, quod à sacro recitant sacrifici: atq; hęc ambo in spatio denarioli, stupentibus Imperatore Carolo & Clemente Pontifice, reiq; nouitate vix oculos satiare potentibus.

Ex D. Cypriano locus emendatus. Cap. VIII.

INiquum mihi fore spero neminem, si præter artis meæ & bonarum literarum professionem, emendandis etiam sacris scriptoribus manum admoueam, modò res extra dubiū poni probariq; queat. Locus est apud D. Cyprianū lib. de Idolorū vanitate, vbi de præstigijs & impostura dæmonum, qui vulgus veritatis prodigum seducunt, agens ita inquit: Et magis inde est ad perniciosa vel ludicra potentatus, quorū tamen præcipuus Softhenes formam Dei veri negat conspici posse, & angelos veros sedi eius dicit assistere. qui locus ita est à macula vindi-

candus, hoc pacto ſcribendo: Et magis inde (à dæmonibus videlicet) eſt ad pernicioſa vel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Hoſthanes, &c. Quam interpolaturam ne quis vt arrogantem damnet, aut in culpam uocet, conuinci poteſt Minutij Felicis verbis eadem de re & eadem fermè lege cadentibus, libro aduerſus gentes vltimo: Eorum, inquit, Magorum & eloquio & negocio primus Hoſthanes, & verum deum merita maieſtate proſequitur, & angelos, id eſt, miniſtros & nuncios dei. Sed veri, eiúſque venerationi nouit aſſiſtere. Quòd verò Hoſthanes verior ſit lectio & magis germana, ſiue, vt apud Plinium eſt, Oſthanes, docebit iſte libro 30. capite 1. Primus, inquit, vt equidem inuenio, de Magia commentatus Oſthanes. & iterum: Hic maximè Oſthanes ad rabiem, non auiditatem modò ſcientiæ eius, Græcorũ populos egit. & rurſus capite ſequenti: Vt narrauit Oſthanes, ſpecies Magiæ plures ſunt. Suidas Hoſtanes, ὠστάνης, ſcribit: Aſtrorum, inquiens, curſus autore Zoroaſtre primi Babylonij excogitarunt, poſt quem & Hoſtanes. Idem alibi commemorat Magos in Perſarum gente Hoſtanas per ſucceſsionem generis cognominatos fuiſſe.

D. Cyrilli

D. Cyrilli locus emendatus, vitio interpretis corruptus. Cap. VIII.

CYrilli opus extat aduersus Iulianum, doctum cũprimis, in cuius libro primo Orphei versus leguntur hi:

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις
πᾶσιν ὁμῶς, σὺ δ' ἄκουε φαεσφόρου ἔκγονε μήνης
μουσαῖ', ἐξερέω γὰρ ἀληθέα.

Quos fas est audire, loquar: munite profanis
Ostia & obstruite: ast aurem Musæe nitentis
Progenies Lunæ obuertas mihi uera canenti.

In his versibus Oecolampadius interpres, pro luna, memoriam vertit, visus legisse *μνήμης* pro *μήνης*, sed manifesto errore, vt ostendam, si prius indicaro discrimen lectionis horum versuũ. Eos enim ita legas apud Iustinum martyrem in parænetica oratione ad Græcos, aliter apud Eusebiũ lib. 13. euang. demonstr. vbi ita citantur:

φθ. οἷς θε. ἐ. θ. δ' ἐπι. βέβηλοι
φεύγοντες δικαίων θεσμοὺς, θείοιο τεθέντος
πᾶσι νόμου, σὺ δ' ἀ. φ. ἔκγονε μήνης &c.

Illic procul absistere & excludi à mysterijs audiendis profanos vult: hîc eosdem deterret ne ad ea accedant, quandò iustitiæ diuinæ grauis vltio illis impendeat. Quòd autem *μήνης*, vt apud utrunq; autorem extat, legendum sit, cõprobat Hermesianax Colophonius in tertio elegiacorum libro, ubi de Musæi amasia loquitur:

οὐ μὴν οὐδ' υἱὸς μήνης, ἀγέραστον ἔθηκεν
μουσαῖος χαρίτων ἤρανος ἀντιόπην.

Delitiæ Charitum, soboles Musææ micantis

Lunæ, non tacitam liqueris Antiopen.

& Proclus Diadochus lib. 1. comment. in Platonis Timæum, ἐπέπορ καὶ ἀπὸ μουσαίου τοῦ σεληνιακοῦ τὸ γένος τοῖς ἐν ἐλευσῖνι τῶν μυστηρίων ἡγουμένοις εἶναι φησί. quandoquidem & sacerdotib. Eleusinorũ sacrorum præfectis genus esse à Musæo illo Lunari meruit. Vides clarè illic lunæ filium, hîc verò lunarem, velut lunæ progeniem, dici. Addendum est & illud, interpretem etiam alium versum sua interpretatione corrupisse illic:

καὶ ποταμοὶ πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.

Fluminaq;, & cani spuma maris alta uorago.

vbi interpres loco πολιῆς, id est, cani, legisse videtur πόλεις, vrbes. sic nanq; conuertit: Et flumina, ciuitates, profundumq; iucundi maris.

Cur Herculeum Tarentum dixerit in tertio Aeneidos Virgilius. Cap. IX.

CVr Herculeum Tarentum epitheto uocarit antiquitatis altissimus gurges Virgilius, in eo versu,

Hinc sinus Herculei (si uera est fama) Tarenti Cernitur: altiore indagine perquirendum esse duxi: quandò minimè omnium placuerit Seruij annotamentum, quo Herculeum dici vult, à Phalantho auctum, octaua generatione ad Herculẽ genus suum referente. Equidem existimo poëtam respexisse (id quod non semel aliàs fecisse deprehenditur) ad locum Aristotelis in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, de mirabilibus fama cognitis, qui sic habet: λέγεται δὲ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τοὺς ταραντίνους, ἡράκλειαν τὸν τόπον καλεῖσθαι, ἐν νῦν κατοικοῦσιν, ἐν

δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν ἰώνων κατεχόντων, πλεῖον, ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν πρῶτον κατασχόντων αὐτὴν, σίγειον ὠνομάσθαι. quæ uerba hoc ſonant: Fertur nomen loco, quem nunc habitant, Heracleæ (quaſi Herculeã dicas) fuiſſe, poſtquã Tarentinos ſibi adiũxerat bello ſuperatos: ſuperioribus temporibus ab Ionibus Plium à nauigandi argumento: ante illos uerò ab incolis primis Sigæũ fuiſſe appellatam urbem. Ad quem locum quòd poëta reſpexerit, ut credam, faciunt Virgilij uerba illa, Si uera eſt fama: ut Ariſtotelis fide non planè ſtare ſe oſtenderet: quippe è fama cognita pleraque illic referentis, id quod & libri titulus facilè indicat. Herculeum ergo ab Hercule bello deuictum, uel ab Hercule illic diuerſato inſeſſum, quippe quũ ille pleraq; Italiæ loca adierit, nõ diſsimulante hoc & Ariſtotele. Poteſt uideri Herculeum quoque appellaſſe ea ratione, qua poëtæ locis propinquis aut eiuſdem nominis, diuerſis tamen, quippiam uni tantùm peculiare attribuunt promiſcuè: qua in re multus eſt Pindarus: ut epitheton quod urbi uicinæ in eodem ſinu Tarentino ſitæ Thurio debebatur, Tarento adſcripſerit, quippe ubi ſagittæ Herculis, Troiæ fatales, à Philoctete fuerint repoſitæ & dedicatæ, ut in libello modò citato ſcribit Ariſtoteles, & libro uiceſimo Trogus Pompeius: quemadmodũ Pellæum Canopum appellat in quarto Georg. Virgilius, non ab Alexandro poſitum è Pella Macedoniæ oriundo, ſed uicinum Alexandriæ à Pellæo Alexandro conditæ. Attexenda eſt huc & tertia huius

epitheti ratio, vt Herculeũ dixerit Herculis numini sacratum. Taras nanq; vrbis conditor, Neptuni filius, Herculi pariter & patri bina sacrauit templa, quo fauorem vtriusq; numinis coloniæ nouæ conciliaret, vt nimirum Herculis præsidio fortiter ageret ditesceretq́;, Neptuni verò ope mare haberet propitium, & feliciter degeret, veluti ex Helenij Acronis in Horatium cõmẽtarijs discere est. Vtrũq; occultè designat numisma Tarentinũ, in quo visitur Taras Delphino insidẽs, læuaq́; Copiæ cornu præferens cum græca inscriptione ταρας. Fuerit & illud preciũ operæ adscribere hoc loco, cur similiter Herculeos Baulos vocarit Sillius Italicus lib. Punicorum duodecimo, ibi:

Herculeos uidet ipso in littore Baulos.

vbi Herculeos vocat ab Hercule ibi diuersato, quum eò ex Erithya Geryonis armentũ egisset: id quod Symmachus testatur his uerbis: Herculem armenta Geryonis agentẽ peruenisse Baulos, vt nunc dicimus, antè βοαύλια: at inde Gaudos in Phlegræo sinu abegisse gigãtes, & regionem liberasse, memorant. Certè & oppido nomen fuit Baulis, quasi βοαύλοις, id est, bubilibus, quòd boues Herculis à Geryone abacti eo loco fuerint stabulati: mentionem huius oppidi facit Mar. Cœlius Rufus lib. epist. famil. 8. Ego, inquit, qui scirem Q. Pompeium Baulis schænobaticam facere, &c. De eo & Seruius in 6. Aeneidos meminit.

Quid

Quid Ciborium apud Horatium. Cap. X.

APud Horatium Flaccum lib. carminum ſecundo, oda ſeptima, ibi:

Obliuioſo læuia Maßico Ciboria exple.

Porphyrion grammaticus Ciboria propriè dici folia colocaſiorũ annotat, & pocula in eorũ ſimilitudinẽ facta: rectius quidẽ quàm Acron, qui Alexãdrina poma ea exponit. Verùm quia parũ iſti mihi ſatisfaciũt, plenius aliquãto de his perſcribenda videt ratio. Dioſcorides lib. 2. cap. 97. bifariã enunciari ciboriũ & cibotion dicit, à ſcrinioli arculæ'ue ſimilitudine, oſtenditq; fabę Aegyptię caulẽ vbi defloruerit folliculos quaſillorum ſimiles producere, in quibus faba operculum excedẽs protuberat ampullæ in morẽ. quo loco diſſentire uidet Dioſcorides ab aliis autoribus: nam Nicander, cuius verſus mox ſubiiciã, Ciboria propriè folia fabę Aegyptię accipere videt. Athenæus in 3. etiã herbã ipſam, vel potius flores eius, quũ ait, γίνεται δ' ἐκ τῶν κιβωρίων καὶ ἄνθος στεφανωτικόν, id eſt: E ciboriis concinnat & flos ad coronas expetitus. Alii, inter quos Hermolaus Barb. Ciboriũ fructũ eſſe fabæ Aegyptię & colocaſiæ ait. ubi rurſus obſerua à Diphilo Siphnio medico, Colocaſiã peculiariter vocari fabæ Aegyptię radicẽ. Cũ Nicandro ſentire Pliniũ autumo, cuius hęc ſunt lib. 21. ca. 15. verba: In Aegypto nobiliſsima eſt colocaſia, quã cyamõ aliqui vocãt, hãc è Nilo metũt. deinde ſubdit: at Aegyptii adeò Nili ſui dotibus gaudẽt, ut implexis colocaſiæ foliis in variã ſpeciem vaſorum, potare

gratissimum habeant: ubi per implexa folia colocasiæ, ciboria periphrasticè circumscribi arbitror. Versus autem Nicandri in γεωργικῷ, quibus colocasiæ partes omnes, earumq; usus ad amussim descripsit, hi sunt:

Σπέρας κύαμον Αἰγύπτιον, ὄφρα θερείας,
Ανθεα μὲν στεφάνους αὐύης, τὰ δὲ πεπτηῶτα
Αημάιε κάρποιο κιβώρια δαινυμένοισι
Ες χέρας ἠϊθέοισι πάλαι ποθέουσιν ὀρέξης,
Ρίζας δ' ἐν θοίνῃσιν ἀφεψήσας προτίθημι.

quos uersus ita obiter pedibus adstrinxi:

Demessaq; faba Pharia, quam seueris, hinc tu
Communes sertis flores, protentaq; latè
Maturo fructu plenoq; ciboria, in usum
Poclorum, manibus uerset lasciua iuuentus,
Dum curat genium: at coctis radicibus utor
In cœnam appositis. Quòd autẽ ciboria in usum poculorũ uocarint, factum puto propter insignem foliorũ amplitudinem, quæ petaso assimilat Dioscorides, pileo Thessalico Theophrastus: ille enim huic herbæ tribuit folium μέγα ὡς πέτασον, galeri instar prægrande: hic uerò lib. de plantarum historia quarto, τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ ἐοικέναι scribit. Hinc etiam natum, quòd Ciborij uocabulũ pro capaciore poculo acceperint autores, quo in significatu extulit hîc Horatius & Hegesander Delphus de Euphorione loquens: τοῦ δὲ κώθων@ οὐ μάλα προβεβηκότ@, λαβὼν ἐν τῶν κιβωρίων ὡς διζοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. id est: Dum acriter certatur poculis, arrepto è ciborijs uno uelut temulentus imminxit, Didymus etiam annotat

notat Ciborium esse poculi genus: & addit Athenæus in undecimo, fortassis, inquiens, fuerit scyphium quod dicitur, eò quòd à fundo sursum uersus in angustam ceruicem contrahatur, ciborij Aegyptij instar, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. Meminit huius et Strabo lib. ultimo in hæc uerba, de quibusdam rebus Aegypto peculiaribus loquens, οἷον ὁ αἰγύπτιος λεγόμενος κύαμος, ἐξ οὗ τὸ κιβώριον. id est, quale est Aegyptia, quam uocant, faba, è qua ciborium fit.

Qui dicatur Saturnius versus. Cap. XI.

SAturnius uersus uocatur, iambicus trimeter hypercatalecticus, hoc est, unica syllaba senarij legem superans, quem ab Hipponactis uirulenti poëtæ notissima maledicentia, Hipponactium quoq; dictum ex Honorati Seruij Centimetro liquet. Terentianus Maurus originem huic uersui græcam astruit, quum uetustas, ut inquit, crediderit Saturniū uocandum, tanquā Italis repertū, neq; tamen ille hoc probat. Sextus Pompeius Saturnios appellatos ait, uersus antiquissimos, quibus Faunus fata hominibus cecinisse uidetur: quo genere uersuum etiam Næuius poëta bellum Punicū perscripserit. Ego quid hac in re certi dicam non habeo, nisi quòd putem Saturnij nomenclaturā referendam esse acceptam diritati ac malitiæ eius dei: quippe quum doceri possit, minarum plenum & contumeliosum fuisse hoc genus uersuum, iratisq; congruum. Testatum hoc facit autor iam dictus lib. de metris, quum ait:

Et Næuio poëtæ sic ferunt Metellos
Cùm sæpe læderentur, esse comminatos,
Dabunt malum Metelli Næuio poëtæ.

Idem docet Patauinus Pedianus Ciceronis interpres vetustiss. sic inquiẽs: Antiquũ Næuij est: *Fato Metelli Romæ fiunt Consules.* Cui tunc Metellus cõsul iratus versu respõderat senario hypercatalecto, qui & Saturnius dicit: *Dabunt malum Metelli Næuio poëtæ.* Hinc tolli poterit obscuritas omnis in versu à me in Oda quadam conscripto: *Non placet irati Saturnia lima Metelli,* quum significatum vellem, non probari mihi mordacitatem & amarulentiã in carmine. Meminit & Varro lib. de lat. lin. 6. vbi ait: Ita vt Faunus & Fauna sint in his versibus, quos vocant Saturnios. Porrò elegans est & non expers salis in Metellos parodia siue allusio ad Næuianum illum versum, in Ciceronis Verrina secunda, in ijs verbis: Nam hoc Verrẽ dicere aiebat, te (Metellum designans) non fato, vt cæteros ex vestra familia, sed opera sua Consulem factum.

Euripidis versus explicatus. Cap. XII.

Tyrannos, qui primi Sicyonẽ Achaiæ vrbẽ copiosissimam tenuere, albis mulis inuectos fuisse lego in cõmentarijs Demosthenicis: quo nomine Midiã uelut ad tyrannidẽ aspirantẽ, aut saltem illorũ tyrannidis imitatorẽ incessit amaro morsu Demosthenes, quum ait: κἂν ἄλλος οἵ τῳ βούληται, ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ζεύγους τοῦ ἐκ Σικυῶνος. id est: Quòd si alio quopiam paret, albo illo Sicyoniorũ iugo vehatur. Ad hunc tyrannorum

morem candidos mulos curribus suis iungentium, allusisse crediderim Euripidem in tragœdia, cui Herculi furenti nomen est, ubi sub λευκοπώλων, quasi albis pullis iumentis'ue vtentiũ, nomine, tyrannos designat. ita enim ait:

τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννῆσαι χθονὸς

ἀμφίον᾽ ἠδὲ ζῆθον, ἐκγόνω Διός. id est: Priusquã Amphion & Zethus Iouis liberi, albis mulis inuecti, tyrannidem huius vrbis inuaserant. Narrat enim illic Amphitryon è vetusta fama Lycũ primũ obtinuisse imperiũ Thebarũ Bœotiæ (quas à septẽ portarum numero ἑπτάπυργον πόλιν nominat) anteq̃ urbs in dominatũ Amphionis & Zethi Tyrannorũ inciderit. Tyrannicũ hũc morem perstringit in Hieronymo nepote Hieronis Syracusanorũ regis, quẽ à morte aui, quadrigis alborũ equorũ ex regia procedere solitũ, more Dionysij tyranni scribit, Titus Liuius decad. 3. lib. 4. Non abludit hinc fortasis vetus triumphantiũ apud Rom. mos, qui curru à quatuor albis equis propter Clitumnũ amnẽ pastis protracto Capitoliũ ascẽdebãt, ueluti digni qui propter fortitudinẽ rerum potirent̃. Quin & Hieronicæ, sacrorũ certaminũ victores, albis equis inuehebant̃, vt ex Suetonio liquet in Nerone Claudio, Neapolim eiusmodi equis ingresso, more Hieronicarũ. Adde huc, quòd Iason apud Pindarum de stirpe regia Crethei & Athamãtis ferens, eos λευκίππους πατέρας nominat: & alibi in tragœdia Agamẽnonis & Menelai regũ Mycenis oriũdorũ vates cõpellant̃, λευκίππων μυκηνιδᾶν προφῆται.

De pictis vestibus, & quadratis, quædam scita ex antiquitate eruta. Cap. XIII.

VEstes pictas, ἀνθινὰς & ἀνθηρὰς à græcis dictas, ueluti floribus sparsas, antiquitus in usu fuisse promiscuo cùm matronis, tum scortis, inuenio, ut de uarijs gẽtibus taceã. Illud docet lib. 2. ὀνειροκρ. cap. 3. Artemidorus Daldianus his uerbis: γυναικὶ δὲ ποικίλη καὶ ἀνθηρὰ ἐσθὴς συμφέρει. μάλιστα δὲ ἑταίρᾳ καὶ πλουσίᾳ, ἡ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐργασίαν, ἡ δὲ διὰ τὴν τρυφὴν, ἀνθηραῖς ἐσθῆσι χρῶνται, id est: Fœminam uariegata uestis & picta decet, potissimè autem meretrici & opulentæ matronæ talis conuenit: illa siquidem propter quæstũ quem corpore facit, hæc uerò propter luxũ, pictis uestimentis utuntur. Suidas in dictione ἑταιρῶν refert legem fuisse apud Athenienses, ut pictas uestes gestarent scorta, τὰς ἑταίρας ἀνθινὰ φορεῖν. Earũ usus apud Syracusios interdictus fuerat, ut in uicesimoquinto historiarũ Phylarchus refert, scribens lege fuisse cautum, ne aut auro redimirentur mulieres, aut pictis uterentur uestibus (græcè est, ἀνθινὰ φορεῖν) nisi prostare publicè, suique copiam facere uellent. Scribit & Diodorus Siculus bibliothecæ libro quinto, Liberum patrem, quauis fœmina molliorem, ἀνθιναῖς, id est, pictis uestibus fuisse usum. Iam uerò & Siritas, Sirios Italiæ fluuij accolas, promiscuè ἀνθινοὺς χιτῶνας, hoc est, pictas tunicas gestasse, ex Timæo cõmemorat Athenæus, & ex eo repetit Eustathius Iliados decimosexto. Et Strabo in 15. refert duces Persarum æstate amiculum gestare purpu-

purpureum, pictum'ue, πορφυροῦν ἢ ἀνθινόν. Eiusmodi vestes etiam κατάστικτοι Polluci dicuntur, & ζωωτοὶ siue ζωδιωτοί, ab animantium formis floribusq; intextis: ita enim ait, ὁ δὲ κατάστικτος χιτών ἐστιν, ὁ ἔχων ζῶα ἢ ἄνθη ἐνυφασμένα, καὶ ζωωτὸς δὲ χιτὼν ἐκαλεῖτο, καὶ ζωδιωτός. Quia verò de vestibus facta est mentio, non omnino operam lusisse me putauerim, si addidero, quòd vestes sacræ, quibus nostræ religionis diaconi, in templis sacrificanti operam præstantes, quadrangulis vtuntur, assimiles fuerint (non enim dicam occasionem inde sumpsisse) regijs vestibus Persarum & Lydorum, quas fuisse antiquitus tales ex Halicarnassæo intelligere mihi videor, qui Romanarũ antiquitatum libro tertio, inter cætera regia insignia Tarquinio Prisco ab Hetruscis missa enumerat, χιτῶνα τε πορφυροῦν χρυσόσημον καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ Περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς, πλὴν οὐ τετράγωνόν γε τῷ σχήματι, καθάπερ ἐκεῖνα ἦν ἀλλ' ἡμικύκλιον. Id sonat Latinè: tunicam purpuream lati claui, & amiculum purpureũ pictum, cuiusmodi Lydorum reges & Persarum gestare olim solebant, non quadratũ quidem illud, istorum ad modũ, sed semicirculari forma. Vbi clarè videre licet, quadrangula fuisse regum Persarum indumenta, non in semicirculũ fracta, qualia sacris operantium cernimus. Talem fuisse & Græcorum stolam inuenio, quod confirmat apud Athenæum Posidonius Apamensis, de philosopho Athenione loquens, qui posito supercilio philosophico, arrepta occasione temporũ

belli Mithridatici, quod Asiaticorum animos ad defectionem, à Romanis alienarat, in cōcione quam ad Athenienses habuit, professus fuit Romanorū ciuiū multos ad deorū statuas confugisse, alios mutato habitu, quadrangulas vestes assumpsisse, vt se Græcos (nisi mauis Lydos Persas'ue) mentirentur, quod suspicor: ita enim sonant eius verba, οἱ δὲ λοιποὶ μεταμφιεσάμενοι τετράγωνα ἱμάτια. Quòd autem Græcis quoq; in vsu fuerit quadrata vestis, testatur Appianus bellorum ciuiliū lib. 5. vbi de M. Antonio agens, dicit eum curis exutum, valedictis imperij ministerijs, quadrangulam stolam Græco more, loco patriæ vestis sumpsisse.

Locus Senecæ illustratus præter mentem Cœlij antiquarij. Cap. XIIII.

APud Senecam Controuersiarum lib. 6. locus extat vel maximè lucis egens, sed non eius quam Cœlius illi addere contendit, vndecimi lib. cap. 13. Verba autoris sunt de Osco rhetore, qui natus ad inurēdas omniū ingenijs cōtumelias, nulli nō impressit aliquid, quod effugere non posset. Ille, inquit, Passieno, prima eius syllaba in græcum mutata, obscœnū nomen imposuit, declamatori subtili, sed arido. Quibus verbis quid innuatur, perobscurū esse non inficiatur Cœlius: sed coniectura ducitur ait, vt Physsienum putet appellatum, veluti esset mentulatus follis, à φῦσα, quod follem significat à spirandi argumento, & σάθων, quæ vox Aristophani mentulam sonet: quod nimis longè

gẽ petitum, imò extortum verius, cui non ſuboleat? nam vt omittam compoſitionis ius, quod reclamat, quis neſcit non vulgati iſta eſſe vſus vocabula in eo ſenſu? ſed Comici peculiare alterum in obſcœni membri ſignificatione, quando proprium penè ſit illius, obliquis interdum verborum inuolucris potius, quàm recto ſenſu prolatis vti. Ego verò ſimplicius venuſtiusq́; Paſsienum oratorem (cuius & apud Tacitũ fit mentio) calumnioſo nomine Paſchænũ ab Oſco audiſſe affirmauerim: πάσχαινον nimirum, quòd velut pathicum & muliebria patientẽ deſignare illũ voluerit, ſpurci nominis aſpergine, παρὰ πάσχειν αἶνα, quòd infanda pateretur: à quo verbo & πασχητίαι, Latino vocabulo non ignotiores pathici & cinædi nominantur.

Conciliatur autorum diſcordia de Leda fabuloſa, & Nemeſi Helenæ matribus. Loci item corriguntur Plutar. & Theonis. Inibi qua ratione Helene dicatur ex ouo prodijſſe. Cap. XV.

INter dubitationis Symplegadas iactabitur fortaſsis vltro citroq́;, qui Caſtorem & Pollucem, quos Dioſcuros vocitant, cum ſorore Helena, aliàs è Leda prognatos, aliàs Nemeſis filios leget. Taraſinus nanq́;, ſiue; vt alij ſcribunt, Staſinus, qui res Cypriacas Heroico carmine proſecutus eſt, Nemeſin eorum matrem facit, in ijs verſibus:

Τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην ἑλένην τέκε θαῦμα βροτοῖσι,
Τήν ποτε καλλίκομος νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα

Ζηνὶ θεῶν βασιλῆι τέκεν κρατερῆς ὑπ᾽ ἀνάγκης.
Φεῦγε γὰρ, οὐδ᾽ ἔθελεν μιχθήμεναι ἐν φιλότητι
Πατρὶ Διὶ κρονίωνι. ἐτείρετο γὰρ φρένας αἰδοῖ.
Καὶ νεμέσει· κατὰ γῆν τε καὶ ἀτρύγετον μέλαν ὕδωρ.
Φεῦγεν. Ζεὺς δ᾽ ἐδίωκε, λαβεῖν δ᾽ ἐλιλαίετο θυμῷ,
Ἄλλοτε μὲν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
Ἰχθύϊ εἰδομένη, πόντον πολὺν ἐξορόθυνεν,
ἄλλοτ᾽ ἀν᾽ ὠκεανὸν ποταμὸν, καὶ πείρατα γαίης,
ἄλλοτ᾽ ἀν᾽ ἤπειρον πολυβώλακα. γίνετο δ᾽ αἰεὶ
Θηρία, ὅσ᾽ ἤπειρος αἰνὰ τρέφει, ὄφρα φύγοι νιν.

Quos vt possum cunq;, in græcè nescientium gratiam, vertam.

Tertia post illos Helene pulcherrima prodit:
Auricoma hanc Nemesis peperit compressa Tonante
Ab Ioue ui: nec enim ipsa dei consortium amabat,
Incestum fugiens. at enim mentem ægra pudore
Carpitur ingenuo, terráq; maríq; uolucrem
Molitur furtiua fugam: quin Iuppiter instat,
Prendere eam satagens, gliscente incendio amoris.
Nunc illa arua subit reflui Neptunia ponti,
Aequoreo similis pisci, & uada cærula uerrit.
Hesperium nunc Oceanum, & terræ ultima uisit.
Nunc habitata petit grauidæ confinia terræ.
Vtq; Iouem effugiat, formas & mille ferarum
Assumit species. Vides vt Helenes matrem Nemesin, licet inuitam, nunc in piscium formam mutatam, nunc ferarum speciem assumentem, quò amatorem eludat, fabulose describat. Istud & in græcis cōmentarijs legitur ad Cypriorum autorem relatum, in hæc verba: *Διοσκούρους καὶ Ἑλένην ἡ νέμεσις ἔτεκεν, ἣ διωκομένη ὑπὸ Διὸς μετεμορφοῦ-*

id

id est: Dioscuros pariter & Helenen peperit Nemesis, quæ Ioue persequente aliam formam induit. Consentit & Ausonius poëta de Castore & Polluce loquens:

Hos genuit Nemesis, sed Leda puerpera fouit.

Similiter & Pausanias ex Græcorum opinione Nemesin Helenes matrem tradit, nutricem Ledam. ita enim ait in Atticis: Affirmant Greci Helenæ matrem fuisse Nemesin, at Ledam vbera illi porrexisse & educasse: patrem verò extitisse Iouem, haud Tyndareũ. Ex qua opinione Phidias statuarius effingit Helenam à Leda ad Nemesin deduci. Callimachi quoq; interpres annotat Nemesin apud Rhamnuntem Atticæ ex Iouis congressu peperisse ouum, quod inuentum Leda fouit, vnde enati postea fuerint Dioscuri cum Helena: quo nomine Helena à Callimacho Rhamnusis, vocetur epitheto. Neq; diuersum prodidit in Astronomicis Hyginus, scribens Nemesin somno sopitam ab Ioue in cygnum mutato fuisse compressam, & actis mensibus è congressu illo cum volucri ouum produxisse, quod ablatum Mercurius Spartam detulerit, ac sedenti Ledæ in gremium proiecerit, è quo nata sit Helena, quam cùm cæteris fœminis formæ prestantia antecelleret, filiã suam nominarit Leda. Subdit deinde, alios dixisse, quòd in olorem cõuersus Iuppiter cum Leda concubuerit: sed illud se in medio relinquere ait. Hi omnes ferè, Nemesin matrem, Ledam alumnam geminorũ & Helenæ faciunt. Pugnare videtur Theon Alexan-

drinus in Arataeis cõmentarijs ita ſcribens: Iuppiter olori aſsimilatus ſecundum multorũ opinionem cum Nemeſi congreſſus eſt, ſecundum alios verò cum Leda: atq; è Leda quidem Helenam & Dioſcuros in ouo extitiſſe memorant. vbi obiter emaculandus eſt grçcus codex, legendumq; pro νεμέσῃ, eſt νεμέσει. Diſſentire videtur & Iſocrates in Helenes encomio, geminum cõgreſſum Iouis in oloris ſpecie cum vtraq; deſcribens: Cygnus, inquit, factus Iuppiter in Nemeſis ſinum confugit: iterumq; cygno aſsimilatus Ledam deuirginauit. Et Euripides in Oreſte Helenam Ledæ filiam apertè nominat, inſigniens eam epithetis ὀρνιθογόνε, quòd ab aue fuerit ſata: & κυκνοπτέρε, quòd è volucri olore prodierit. Quin & Pauſanias in Laconicis ſcribit, Amyclis (id Laconiæ oppidum eſt) è laqueato templi faſtigio viſi ſuſpenſum ouum, tænijsq; obuinctum, quod Ledam peperiſſe fabulantur: quod ipſum ouum Plutarchus in ſympoſiacis τυνδάρειον ὠὸν ὀυρανοπετὲς vocat, hoc eſt, Tyndareũ ouũ de cœlo lapſum. Ouidius quoq; Ledã recubantẽ facit ſub olorinis alis. Hanc autorũ litẽ diſcuſſum iri puto, ſi intelligamus Ledã tranſnominatã fuiſſe Nemeſin: quod ex Lactantio Firmiano, Germanico Cæſare, autoritate Cratetis, & Euripidis ſcholiaſte manifeſtũ fit. Ille nanq; lib. de falſa religione 1. cap. 21. diſertè ait, mortuis cõſecratis apud Ethnicos nomina immutari cõſueuiſſe: nam & Romulus, inquit, poſt mortẽ Quirinus dictus eſt, & Leda Nemeſis, & Circe Marica, &

Ino postquã se præcipitauit, Leucothea, materq; Matuta: & Melicertes filius eius Palæmon atq; Portunus. E quibus verbis patet Ledã mortalitate exutã Nemesis appellationẽ accepisse: quomodo & Ariadnen immortalitate donatã, Liberam fuisse dictã annotat Probus grãmaticus: & Melicertẽ à morte Glaucũ transnominatũ fuisse scribit Nicanor Cyrenæus. Neque uerò mortuis solis id tributum fuisse, sed viuorum quoq; nomina mutata, & cognomentis obscurata legimus. siquidẽ constat Alexandri Macedonis matrem Polyxenam, postea Myrtalen & Olympiada, item Stratonicen fuisse appellatam. Ita Mnesarete, nobilissimum Græciæ scortum, Phrynes nomine notior est, à lurido colore sic nominata. Herophile Erythręa nomine impostitio fuit dicta: Achæus Orestis nomine, Podarces Priami, multò illustrior est. Nunc audi & Germanici Cęsaris verba, quibus indubitatius nihil esse potest. Cygnũ, inquit, dicũt inter astra constitutũ, eò quòd Iupiter in cygnum transfiguratus euolauerit in Rhamnuntẽ Atticæ regionis, ibiq; cõpresserit (ita enim cum doctiss. Morillono legendum censeo, non ramũ) Nemesin, quæ & Leda dicitur, ut refert Crates tragœdiarum scriptor, quæ enixa est ouũ, vndę nata est Helena. Ex hoc loco pariter & ex Lactantio mutanda constanster est lectio apud Plutarchum in libello, q Pythia desierit oracula carmine reddere, ubi perperàm inter cętera, quę immutata modò enumerauimus nomina, legit Ledam Mnesmoën fuisse

transnominatam, ubi tu Nemesin repone pro μνησινόλω. Adscribenda sunt huc & Euripidis glossematarij verba in Oresten, quæ ita sonant: Ledam perhibēt in Nemesin mutatam, sic cum cygno concubuisse. græcè ita: φασὶ γὰρ τὴν λήδαν εἰς νέμεσιν μεταβληθεῖσαν, οὕτω συνελθεῖν τῷ κύκνῳ. Caussam verò cur ex ouo prognata dicatur Helena, reddere conat͂ Clearchus in amatorijs, scribens ὠία, hoc est, oua antiquitus dictum fuisse cœnaculum locum'ue æditiorem tabulati in ædibus, seu contignationē, posterior ætas ὑπερῷον, quasi superum ouum dixit: in qua ædium parte educata quum esset Helena, opinione sinistra impleuit vulgus hominum, vt ex ouo prodijsse eam crediderint: nam fabula mera est, quā Neocles Crotoniata scripto prodidit, ouum videlicet illud Helenæ parens, è luna fuisse delapsum: & lunares fœminas oua parere: deniq; ibi natos decies & quinquies antecellere nobis.

De Bupalo locus Horatij in Epodis restitutus: & ab eo factæ parœmiæ. Item Sulpitiæ poëtriæ locus enodatus. Cap. XVI.

APud Horatium Epodôn carmine sexto legitur:

Aut acer hostis Bubalo. sic enim habent codices omnes, quos mihi videre licuit, simul cum interpretibus, qui locum maculosum conniuentibus oculis prætereunt, quum ibi non Bubalo, quod quadrupedis genus est, sed Bupalo, manifestissimè legendum sit: de quo tametsi dissentiant autores qui fuerit, certum est tamē patria

Chium

Chium fuisse, Anthermi filium, inuectiuis Hipponactis & amarulentis iambis nobilitatum, qui poëtæ istius, acerrimi sibi hostis deformitatem oculis spectantium ad risum exposuisse videtur: erat nanque Hipponax poëta, non pumilę modò staturæ homũcio, & fœdo vultu, sed gracili quoque corpusculo, vt omnigenæ historiæ libro duodecimo refert Aelianus, & apud Athenæum Metrodorus Scepsius. Dixi autem, in eo qui fuerit, non consentire autores: siquidem Plinius marmorarium fuisse multis ante inuentam picturam statuariam'ue seculis scribit. Suidas ἀγαλματοποιὸν, id est, statuariũ nominat: Plasten, qui è luto vultus fingere solet, Pausanias nõ vno in loco: Acron pictorem eum facit. Sed Plinij verba, quia vtriusque tam Hipponactis quàm Bupali historiam graphicè adumbrent, nõ grauabor adscribere, explicandæ Horatij in hoc loco sententiæ maximè cõuenientem. Anthermi, inquit, Chij filij Bupalus & Anthermus clarissimi in ea scientia (sculpturæ videlicet) fuere, Hipponactis poëtæ ætate. deinde subdit: Hipponacti notabilis fœditas vultus erat, quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ij proposuere ridentium oculis. (Erasmus circulis videtur legisse.) Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum distrinxit in tãtum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse, quod falsum est. Pausanias verò in Messeniacis ita de eo scribit: Bupalus homo miræ industriæ in ædificandis templis, & in plastice insignis (ζῶα ἀνὴρ

ἀγαθὸς πλάσαι) primus omniũ quos nouimus apud Smyrnæos fortunæ ſimulacrum fecit, capite præferentis cœlum, &c. Idem in Bœoticis meminit Charitum à Bupalo ſculptarum in Attali conclaui, quas ob artificij præſtantiam Pergameni oſtentent. Celebrat idem autor & Charitas apud Smyrnæos poſitas ex auro. Suidas verò hunc in modũ de eo memoriæ prodidit. Hipponax patre Pytheo & matre Protide natus, Epheſius fuit, ſed expulſus à tyrannis Athenagora & Coma, Clazomenas habitatum conceſsit: ſcripſit in Bupalũ & Athenin ſtatuarios, quòd ipſius imagines ad ludibrium expreſsiſſent. Vbi obſerua Athenin dici, quem Plinius paulò antè citatus Anthermum nominat. Suidam ſequitur in Nutricia ſua Politianus, ibi:

Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus
Bupalon & ſtratum morſu laniauit Athenin.

Quia autem extorris patria Clazomenas Ioniæ vrbem commigrauit, à Sulpitia poëtria epitheto Clazomenius uocatur in verſibus quos ſuper querela reipub. de infelicibus ſub Domitiano temporibus conquerentis edidit, ibi:

Nec qui pede fractus eodem
Fortiter iraſci diſcit duce Clazomenio.

In quem locum non ſatis explicitum, & illud adnotare preciũ eſt operæ, quòd fractum verſum vocet Scazontem Hipponactium: ſiquidem teſtimonio Halicarnaſſei, cõſtat Hipponactem infregiſſe trimetrum Archilochiũ in Scazontem, quo inimicos pungeret acerbius, σκάζοντι μέτροις

ὀρθὰ τοξεύσας ἔπη, vt ait Epigrammat. A Bupalo ſpecie prouerbiali dictum eſt à Iuliano apoſtata, βουπάλιος μάχη, pugna Bupalia, pro maledica virulentaq; inſectatione, in epiſtola qua Alypio Cæſari fratri gratias agit ob miſſam ad ſe Geographicam pinaca, diligentia magna elaboratam: ita nanq; ait: καὶ κατεμούσωσας αὐτὸ προσθεὶς τοὺς ἰάμβους, οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν βουπάλιον κατὰ τὸν κυρηναῖον ποιητὴν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττειν. id eſt: Magna induſtria illud elaboraſti, additis & iambis, non pugnā canentibus Bupaliā, ut cum Callimacho Cyrenæo poëta dicam, ſed quales uenuſta Sappho uult hymnis cōgruere. Ab eodem nomine effictum eſt & alterum prouerbium, à Leonide Epigrammatario, βουπάλειον στύγος, Bupalium odium, pro inexpiabili, cuiuſmodi apud Ciceronem audit Vatinianū odiū. Verſus eius ſunt hi:

ὦ ξεῖνε φεύγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον
τὸν φρικτὸν ἱππώνακτος, οὗτε χ' ἁ τέφρα
ἰαμβιάζει βουπάλειον ἐς στύγος. Dicam & latinè:

Hoſpes ſepulchrum grandinans diras, fuge,
Vbi ferus Hipponax iacet, cuius cinis
Etiamnum in odium Bupali iambos iacit.

Maledicentiæ Hipponactis in Bupalum teſtes ſunt illi uerſus ex ipſius iamborum libris apud autores citati:

ὡς οἱ μὲν ἀγεῖ βουπάλῳ κατηρῶντο. id eſt:
Sic illi ſcelerato Bupalo diras imprecabantur. & ille:
λάβετε μου θοἰμάτιον, κόψω βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν.
Auferte ueſtem meam, ut Bupali excindam oculum.

Ad quem versum allusit alicubi Aristophanes, sic inquiens:

εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους τούτων δὶς ἢ τρὶς ἐκόψειεν,
ὥσπερ Βουπάλου, φωνὴν οὐκ ἂν ἔχοιεν. id est: Per Iouē si quis illorum maxillas bis ter'ue depalmasset, quemadmodum Bupali, obmutuissent facilè. Meminit eius in Bupalum iamborum & Zezes Isacius ibi, καὶ ὁ ἱππῶναξ ἐν τῷ κατὰ βουπάλου πρώτῳ ἰάμβῳ ἐβόησε. Neq; illud silentio prætereundum est, Hipponacteum præconium; pro morsu amaro & felleo vsurpari apud Ciceronem: quandoquidem & in parentes suos Iambis debacchatum fuisse Leonidas suprà à nobis nominatus testatur, quando de eo ita canit: ὁ καὶ τοκέων ἐς βαΰξας. id est: Qui in parētes etiam suos delatrauit.

De titulo libelli Senecæ, de morte Claudij inscripti. Cap. XVII.

Libellus extat typis inuulgatus Annei Senecæ à Beato Rhenano viro in iuuanda re literaria sanè strenuo, primùm (nisi fallor) & inuentus & in lucem emissus, cui titulus est, Ludus de morte Claudij Cæsaris, festiuus quidem ille & salibus iocisq; refertus, in quo Claudium Cæs. in cœlum refert per ludum. Eum ego libellum esse censeo, cui ab autore Ἀποκολοκύντωσιν nomen inditum scribit Dion Cocceius historiarum 58. uoce (vt equidem existimo) ad apotheosin alludente, qua constat ex Herodiano lib. 4. in deos referre solere imperatores fato functos. Verba Dionis sunt, συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ ὁ σενέκας σύγγραμμα, ἀποκολοκύντωσιν αὐτὸ, ὥσπερ τινα ἀπαθανά-

χθανάτισιν, ὀνομάσας. id eſt: Cōpoſuit enim & Se
eca ſcriptum, quod Apocolocyntoſin, veluti
andam inter indigetes referēdi rationem, in-
ipſit. Apocolocyntoſin autem nuncupauit Se
ca, eò quòd Claudius medicato boleto, quaſi
armaco purgatorio, quod olim frequēs è co
ynthide concinnabatur (quam agreſtem cu-
bitam vocare licet) periit. Infuſum autem de
tabili cibo boletorum virus, Locuſtæ nobi-
veneficæ ingenio paratum, Agrippinā Clau-
porrexiſſe ſcribūt Plin. lib. 22. Corn. Tacitus
. 12. Suetonius & Dion lib. antea dicto. quod
git & Satyrographus Iuuenalis, inquiens:

oletus domino, ſed qualem Claudius edit.

Martialis eo verſu:

letum qualem Claudius edit, edas.

pertinet & Neronis dictum memoratu nō
gnum, dicentis: Boletos (fungorum id ge-
ſt) eſſe βρῶμα θεῶν, id eſt, deorum cibum: ve-
inuentis, per boleti eſum ad deos exceſsiſſe
udium.

Qui fuerint interpretandorum ſomniorum pri-
mi artifices, quiq; de ea ſcientia ſcripſerint.
Item onirocriticon incerti autoris.

Cap. XVIII.

TAmetſi Cicero lib. de diuinat. 2. ſomniorū coniectores, quos ὀνειροκρίτας Græci vocant, ex leuiſsimo & indoctiſsimo hominum, imò ſagarum, genere conſtare dicat, antiquiſsimum tamen eius peritiæ inuentum, & inde laudem arrogaſſe ſuis hominibus gentiles le

go, & eius ſcientiæ præſtantiam haud diſsimulanter in ſacris literis laudari inuenio, idq; in Ioſepho Iacobi filio, quem ob eximiam in hac arte induſtriam præ cæteris maximũ nomen & præcipuos honores adeptum fuiſſe clariſsimũ eſt, uſqueadeo vt & Trogo Pompeio iſtud ignotũ nõ fuerit, qui Iuſtini uerbis dicit illum primum ſomniorum intelligentiam cõdidiſſe: quanquã Philon Byblius Abrahamo illius proauo laudem iſtam attribuat. Plinius lib. 7. Amphictyoni Deucalionis filio ſomniorum & oſtentorum interpretationem aſsignat. Pauſanias Amphiaraum ὀνειράτων διακρίσει in dijudicandis ſomniorum euentis excelluiſſe ſcribit in Atticis. Clemens ὁ στρωματεὺς refert Telmiſſeos excogitaſſe primos τὴν δι' ὀνείρων μαντικὴν, futurorũ per ſomnia prænotionẽ. quod repetit & Tatianus Aſſyrius, qui pro Chriſtiana fide mortẽ oppetijt, his uerbis: τελμισσέων μὲν γὰρ οἱ δοκιμώτατοι, τὴν δι' ὀνείρων ἐξεῦρον μαντικὴν. Fuit autem Telmiſſus Lyciæ oppidulum Strabone teſte, non Cariæ, vt opinatur Cicero deceptus Poëtarum, præſertim Tragicorum, qui regiones plerunq; cõfundunt, autoritate, in qua vrbe aruſpicum diſciplinã excelluiſſe fatetur idem Cicero. Et Arrianus lib. 2. de rebus geſtis Alexandri Macedonis, cõmemorat Telmiſſeos vates à natura explicandis diuinis rebus & enunciandis futuris eſſe deditos. Complures aũt de hac cognitione ſcripſiſſe reperio, inter quos cõmemorantur hi fermè: Geminus Pyrius tribus ea de re editis libris: Panyaſis

ſis Halicarnaſſæus, Alexander Myndius, Phœbus Antiochenus, Demetrius Phaleræus, cuius de eadem ſcientia quinq; cōmentarīj extitiſſe leguntꝰ: Artemon Mileſius, qui ad XXII. onirocriticôn lib. conſcripſit: Nicoſtratus Epheſius, Aſtrampſychus, Artemidorus Daldianus è Lydia, cuius unius extant libri tres græcè ſcripti ad Caſsiū Maximū, & duo ad Artemidorū filiū cognominē, tametſi Suidas quatuor tantū eius autoris eſſe prædicet: & Antipho Atheniēſis ætate prior Artemidoro. Cui uerò autori arrogari debeant verſus Onirocritici, qui ſingulis ſenarijs ſomnij coniectionem abſoluunt, haud facilè dixerim: eos tamen, quòd nuſquam extent ſeriatim typis expreſsi, libuit hîc in gratiam ſtudioſorum ordine ſubijcere græcè.

ὄναρ καθ' ὕπνους νητρεκὲς λέγειν τόδε.
ἀργῶς κινεῖσθαι, δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους.
τρέχειν καθ' ὕπνους, εὐθενεῖς ποιεῖ τύχας.
ἄνθραξι βαίνειν, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
βότρυς κατέσθειν, ὀμβρικὴν δηλοῖ κλύσιν.
βρῶσις σύκων· δείκνυσι φλυάρων ψόγους.
τρώγων γλυκυρὰ, πικρίας ἕξεις τρόπους.
θρίδακας ἔσθειν, σωμάτων δηλοῖ νόσον.
ὠὰ κρατεῖν, ἔσθειν τε, σημαίνει λύπας.
γελῶν καθ' ὕπνους, δυσφόρους ἕξεις τρόπους.
κλαίων καθ' ὕπνους, παγχαρὴς πάντως ἔσῃ.
ὦ θυμιᾷ σέ τις, πικρὸν τ' ὄναρ πέλει.
πέτρᾳ καθεσθεὶς, ἐλπίδας χρηστὰς ἔχε.
τείχει καθεσθεὶς, εὐτυχὴς πέλειν δόκει.
κόπρῳ καθεσθεὶς, ζημίας ἕξεις τρόπους.

δυσωδίαν, νόμιζε τὴν ἀηδίαν.
ἔκδηλός ἐστι βόρβορος, ψυχῆς ῥύπος.
ἰλὺν πεπλουκώς, τοῦ νόος νόει βλάβην.
πηγὴ διαυγὴς, τὰς νόος λύει λύπας.
ὕδωρ διαυγὲς ἐκπίνειν, χρηστὸν τόδε.
ὕδωρ πίνων πηλῶδες, ἐν λύπαις ἔσῃ.
ὕδωρ βλύζον κάτωθεν, ἐχθροὺς μηνύει.
οἶνος ῥυπώδης, ἐμφανοῖ πολλὰς λύπας.
οἶνος κενωθεὶς ἀγγείων, παύει λύπας.
οἴνου μετασχὼν, προσδόκα δεινὰς μάχας.
χύσις δὲ ποταμοῦ, δυσμενῆ δηλοῖ κάραν.
νῆξις θαλάσσης ἡμέρας, τοὔναρ καλόν.
νῆξις θαλάσσης ἀγρίας, δηλοῖ λύπας.
χρυσὸν κρατῶν, ἄπρακτος, ὧν θέλεις, ἔσῃ.
ἥλους κρατῶν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν βλέπε.
στρουθὸν κρατῶν φεύγοντα, προσδόκα βλάβην.
στῦλον κρατῶν, ἔλπιζε τὴν θείαν χάριν.
κίρκους κατασχὼν, οὗ θέλεις πάντως τύχοις.
χειρὸς πετασθεὶς κίρκος, ἄρχουσιν βλάβη.
κλεῖδας κρατεῖν δὲ, σύνθεσιν δηλοῖ τρόπων.
κλῆμα κρατήσας, ἐγκαλεῖσθαι προσδόκα.
ὅλον καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
χεῖρας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας πλατεῖς ἔχοντα, σημαίνει λύπας.
ποδῶν κοπέντων, μηδόλως ἄρχου τρίβον.
τρίβων τὸ σῶμα, δυσκλεὴς ἔσῃ λίαν.
θανὼν καθ᾽ ὕπνους, φροντίδων ἔσῃ δίχα.
καλὸν πέτεσθαι, πράξεως καλῆς τόδε.
φιλεῖν, ἐγείρει δυσμενῶν μακρὰς μάχας.
κρημνοῦ πεσόντα, δυστυχῆ δηλοῖ τύχην.

Δάκνῃ

λάκκῳ καθῆναι σαυτ', οὐ καλὸν τόδε.
† πολὸν βλέπειν θέοντα, μυστικὸν τόδε. alias πῶλον.
περιστερὰς βλέπειν τι, προξενεῖ βλάβην.
βόας θεωρεῖν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους.
νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
ἵππους μελαίνας, οὐ καλὸν πάντως βλέπειν.
ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.
σφῆκες φανέντες, δυσμενῶν εἰσὶν βλάβαι.
φωστῆρας ἰδεῖν, πραγμάτων δηλοῖ φάος.
θαλάτταν ἰδεῖν μειδιῶσαν, εὔθετον.
φλοῖσβος θαλάσσης, πραγμάτων δηλοῖ κλόνον.
λευκὰς ὁρᾶν τὰς σάρκας, εὔθετον λίαν.
σάρκας μελαίνειν, οὐ καλὸν πᾶσιν τόδε.
κυνῶν ὕλαγμος, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
χιὼν φανεῖσα, δυσμενῶν ἔχθρας λύει.
λευκὴν στολὴν κάλλιστον ἐν ὕπνῳ φέρειν.
στολὴν φορεῖν μέλαιναν, οὐκ ἀληθέα.
στολὴν δ' ἀλουργὸν, εἰς μακρὰν νόσον φέρει.
στολὴν ἐρυθρὰν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
στολὴν φορεῖν ἄνακτος, ἐλπίδων λύσις.
χιτὼν ῥαγεὶς, ἔρρηξε φροντίδων βάρος.
ζώνη κοπεῖσα, τὴν ὁδὸν λύει τάχος.
τρίχας καρῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
τρίχας πεσεῖν δὲ, κίνδυνον φέρει μέγαν.
μάχην μάχαιρα ζωγραφεῖ κρατουμένη.
σπαθᾶν μαχαίρας, δυσμενῶν δηλοῖ λύσιν.
βρονταὶ καθ' ὕπνους, ἀγγέλων εἰσὶν λόγοι.
γέροντα σαυτὸν εἰ βλέπεις, ἕξεις γέρας.

Conabor pro virili eosdem versus totidẽ senarijs includere.

Celare noli ſomnium quando liquidum eſt.
Pigrè moueri ſemitam duram facit.
Actus ſecundat, ſomnies ſi currere.
Calcare prunas, noxiam ſignat grauem.
Bòtros edere, notat madores imbrium.
Ficus edere, cauilla ſcurrarum notat.
Moleſtias ſignat uorare dulcia.
Comeſa lactuca, indicat morbum grauem.
Oua edere continereq́;, oſtendit mala.
Si ſomnians ridebis, angor te premet.
Sed ſi fleas, repleberis tunc gaudijs.
Succendi ad iras, hoc acerbum eſt ſomnium.
Petræ inſidens ſtabili, bonam ſpem contine.
Muro inſidentem ſors ſecunda te manet.
Mulcta grauaberis, ſuper ſtercore ſedens.
Putoris omen eſſe crede moleſtias.
Animæ inquinamentum notat, cœno infici.
Cœnoſa peragrans, ſentiet uitium ingeni.
Fons limpidus, mentem ſerenam denotat.
Potare limpidam, bonum omen prædicat.
Cœnoſam aquam bibens, agit in anguſtijs.
Ebulliens aqua, perduelles nunciat.
Serenat animum uappidi potus meri.
Sopit dolores, dolio exhauſtum merum.
Vinum bibentem pugna te manet grauis.
Fluuius inundans, hoſtilem incurſum notat.
Aequor ſerenum nare, fauſtum eſt ſomnium.
Aequor natare turbidum, angores notat.
Aurum tenere ſomnians, uoto excides.
Clauos tenens, ab hoſte periculum caue.
Iactura certa eſt, paſſer euolans manu.

Tenens columnam, numinis ſperes opem.
Votum obtinebis, ſi manu accipitrem premas.
Accipiter euolans malum adfert principi.
Claues tenere, ſtabile fœdus indicat.
Remoram notant flagella torta uitium.
Se eluere totum, exterminat curas graues.
Abluere dextram, curarum faſcem fugat.
Eluere plantas, diluit curas graues.
Latos pedes habere, portendit malum.
Viam ingredi nolito, ſucciſo pede.
Inglorius eris, te uſtulatum ſomnians.
Curis eris liber, necem ſi ſomnies.
Volare, ſucceſſum rei lætum notat.
Præſagiunt pugnas hoſtiles, baſia.
Aduerſa ſors portenditur præcipitio.
Se iacere pronum in foſſam, ſignat triſtia.
† Eſt myſticum cœlum uidere uoluier. † Aliter: Currentem equi pullum uidere, myſticum eſt.
Damnum ominare, ſi columbas uideris.
Viſi boues, ſiniſtra portendunt mala.
Diram augurantur mortui peſtem boues.
Viſum cadauer indicat necem grauem.
Eſt ominoſa res atros uidere equos.
Albos equos uidere, fauſtus nuncius.
Signant periculum ab hoſte, ueſparum agmina.
Videre lumen, res loco in claro notat.
Pelagus quietum cernere, eſt omen bonum.
Fremitus maris, negocijs turbas notat.
Albens caro, res auſpicata eſt admodum.
Nigratio cutis, bonum nulli notat.
Canum latratus, hoſtium inſultus notat.

Hostile conamen cadet, uisa niue.
Omen bonum in somno est, amictus candidus.
At pulla uestis, curæ inanem non facit.
Purpurea uestis, non grauem morbum notat.
Rubens stola, euentus rerum felicitat.
Magnam foue spem regia indutus stola.
Disrupta uestis, curarum fascem eximit.
Præcisa zona, celeriter expedit uiam.
Damnum in negocijs coma obrasa indicat.
Discrimen ingens, crinium casus notat.
Tentus manu ensis, auguratur prælium.
Confringere enses, hostium stragis nota est.
Tonitrua somni, nunciorum dicta sunt.
Qui se senem uidet, manet eum dignitas.

Obseruationes latinæ de anni temporum discrimine. Cap. XIX.

QVod in ætatibus, idem & in anni temporibus discrimen obseruatum apud autores video: vt quemadmodū dicūt, ineunte, vel prima iuuenta, & sic deinceps, ita & ineunte vel primo vere, quod Virgilius etiam, nouo, dixit in Georg. pro veris initio, ad imitationē Græcorū, qui dicunt, πρώτου καὶ νέου ἔαρος. Similiter Latini, medio, vel adulto vere (quo postremo nō semel utitur Marcellinus) efferūt, pro eo quod est, in medio veris, quod Græci non absimili ecphrasi, ἀκμάζοντος, ἢ μεσοῦντος τοῦ ἔαρος dicūt. quanquā Corn. Tacitus æstatem adultam quodam ioco vsurpasse videatur, pro, sub finem æstatis, ubi ait: Aestate iam adulta legionum aliæ in hybernacula remissæ. Solent nanque autumni

tempore

tempore, aut si maturius, æstate desinente, in hyberna dimitti milites. Cicero etiam summã hyemem dixit, pro media bruma, in oratione pro lege Manilia: Nunquã nisi summa hyeme transmiserint. Idem lib. de nat. deorũ secundo, senescentem hyemem vocauit, vbi solstitium circunscribens dicit, Solis inflectentis cursum tempus adiunctum esse senescenti hyemi. Sic Ammianus lib. 21. Autumno iam senescente profectus. pro quo & prouectũ dicere non ineptè poterimus, vti Tacitus prouectam noctem dixit. Deniq; & extremo, prono, & præcipiti vere Latini dicũt, loco eius quod vulgariter, in fine veris, dicimus: Græci παυομένου καὶ λήγοντος, teste Polluce: præterea & φθίνοντος & ἀπιόντος, ex Proclo. Cicero pro Pompeio: Tantũ bellum Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit, ineũte vere suscepit, media æstate confecit.

Cur Cupressus feralis arbor fuerit ab antiquis habita, rationes. Cap. XX.

CVpressus arbor quòd funebri signo ad domos funestas poni antiquitus consueuerat, & prope rogum depangi, nemo est in literis vel tenuiter versatus, qui ignorat: quam verò id ob causam, nondũ liquidò apparet. multiplex enim adducitur à varijs scriptoribus ratio, quæ cum gente variat: siquidem Latini naturam & ingenium arboris magis intuiti videntur, Græci uerò fabulosa potius sectari. Varroni nanq; placuit adhiberi rogis cupressos, propter grauem vstrinæ nidorem: quod ita interpreta-

tur Isidorus, vt odorem cadauerum dum vrerentur, cupressi iuxtà positæ comprimerent iucunditate odoris sui. Plinius lib. 16. cap. 33. caussam geminat, cùm quòd ea arbor Diti sit sacra, tum quòd resecto eius vertice intermori, & succisa nõ regerminare credatur. quod tenet quoque Sex. Pompeius: Cupressi, inquit, mortuorũ domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil iam est sperandũ. quam ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur. Seruius cupressum Proserpinæ dicatã ait, propter morientiũ luctus. At Asclepiades ex ea causa lugubrẽ habitam prodidit, quòd Boream Celtarũ regem cõmemorat primùm in amissæ filiæ Cyparissæ tumulo conseuisse nouũ genus arboris huius. Autor græcus τ̃ γεωπονικῶν, siue de agricultura, Cassianus Bassus Scholasticus (is enim eorũ collector fuit, non Cõstantinus) lib. 2. rationẽ refert ad lugubrem casum Cyparissarũ Eteoclis filiarum, quæ quum in solenni dearum tripudio in puteũ prolapsæ interijssent, miserta flebilem sortem Tellus plantas proceritate puellis similes (vti fabulatur) produxit, desiderium quoddam earum & monimentum rei in arborum illis cognominũ aspectu volens extare. Nec defuerunt qui ad tristem euentum Cyparissi cuiusdã id transferũt, qui Telephi filius quum in Chio insula ceruum mansuetẽ delitias suas fortuito iaculo ipse (vt refert Probus) Syluanus'ue pueri amasius (quod Seruio placet) traiecisset in syluis pascentẽ, inedia

dia vitam finiuit, præ mœrore contabescens, quem Apollo (nam hunc eius amatorem narrat Ouidius Transformat. decimo, & Seruius parũ sui constans in Aeneidos tertio) nec medica ope nec consilio ab instituto reuocare quum non posset, in Cupressum luctuosam arborem conuertit, de amasij nomine dictam. quanquã alij græcã originẽ illi tribuunt, vt Cyparissus uocata sit, διὰ τὸ κύειν καὶ φέρειν παρίσους, κλάδους τε καὶ καρπούς, ab æqualitate fructuũ pariter & ramorũ quos producat: vnde natus ille senarius ab Eustathio adductus, κύει παρίσους, ἡ κυπάρισσος κλάδους. Illud obiter adiecero, quòd Iouis sceptrũ è Cyparisso fabulentur fuisse factũ veteres, vt Hermippus au... est: quæ res deterruit Pythagoræos ab usu Cupresinarũ arcularũ, quod cõmemorat Laërtius. Fuit & Cyparissus oppidũ in Parnasso monte sitũ iuxta Delphos, à Cyparisso Minyę Orchomeniorũ regis filio nomẽ habens, Eustath. teste.

Virgilij locus illustratus ex tertio Aeneidos. Iulianus Aurelius cum Laërtij interprete notatus. Cap. XXI.

VIrgilius haud vulgari sensu illud in tertio Aeneidos extulit:

Da pater augurium, atq; animis illabere nostris.

rectè nanque respicit ad cognomen Apollinis Genitoris, cuius in Delo extabat ara hoc cognomento, quem Cato in oratione de educandis liberis Genitiuum dixit. Huius meminit in Argonauticôn quinto Valerius Flaccus:

Phœbi Genitoris ad aras Ventum ait.

Cloatius Verus, Deli, inquit, ara est Apollinis γενέτορος, in qua nullũ animal sacrificatur, quam Pythagoram velut inuiolatã adorasse produnt. Idem scribit Aristotelis in Deliorũ repub. testimonio Laërtius Diogenes lib. 8. βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον ἐν Δήλῳ τοῦ ἀπόλλωνος τοῦ γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς, καὶ τὰ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδέν. id est: Adorasse modò Pythagoram Apollinis Genitoris aram in Delo, quæ retro Corneam est posita, quoniam farra, hordeũ, placentasq́; solas citra ignem apponere illic moris sit, victimas uerò nullas. quem locum interpres cõmaculauit quidem. Sed maioris erroris in luto hærere deprehendit Iulianus Aurelius, autoris uerba exponens in lib. quem de Deorũ cognominibus scripsit: nam illud, ὄπισθεν τοῦ κερατίνου, uertit, quæ post Ceramicũ posita erat, qui locus fuit Athenis celebris. Huc respexisse & Ciceronem certũ est in tertio de natura Deorum, scribens, ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluisse Pythagoram, ne aram sanguine aspergeret. Quam aram, quia in ea nullum animal immolabatur, εὐσεβῶν βωμὸν, id est, piorum seu ritè uenerantium aram sua etiamnũ ætate dictam extitisse refert Cyrillus lib. 9. aduersus Iulianũ. Ex his liquêre etiam potest, cur Venerandi vocabulo usus poëta, non hostias mactantem, sed solenni tantùm precatione vsum Aeneam facit, in eo versu: *Templa dei saxo uenerabar structa uetusto.* neq; enim dubium mihi est, quin doctisimus

poëta

poëta sciuerit istud, & accuratissimè obseruarit. Porrò corneam aram uocat Laërtius eam quæ ex dextris (sic enim lib. vtra animãtia sapientiora sint, aquaticáne an terrestria, Plutarchus habet. Idem secum pugnans in Theseo, læuis, non dextris, ait) cornibus omnibus ibi positã, quem κέρατῶνα βωμὸν in Theseo appellat, inter septem orbis miracula habitam vel Martiale teste.

Italiam varijs nominibus appellatam esse, & vnde quodq; nomen illi accreuerit. Cap. XXII.

VAria apud Poëtas Italiæ nomenclatura extat, quam libet in hoc vnũ caput, ceu vnam Myconum, congerere, ut non omnibus cognita, una eademq́ opera tradantur. ... m regionem primò Argessam fuisse nominatam, aut secundum alios Margessam, à Margetum gente, quos Halicarnassæus per quartam vocalem Morgetas appellat ex Antiocho Syracusano, constat: deinde à Iano Ianiculam, quod in Originibus scripsit Cato: rursus à Saturno, cui sacrata fuit, Saturniam, teste Halicarnassæo & Trogo: postea Ausoniam, ab Ausone Vlysis è Circe filio, uti Zezes, aut ut alij, ab Ausone Itali & Leutariæ filio: Stephanus ab Ausone genito ex Atlante & Calypso: nam Ausoniam propriè dictum fuisse tractum maritimum Aurunorum inter Campanos & Volscos autor est Dion Cocceius. at Portius Cato Calabros prius Ausones nuncupatos ait. Iam uerò & Hesperia audijt ab Hespero Atlantis fratre, ab ipso in exilium acto, secundum Seruium, & huc appul

so. Quin & Oenotria eadem terra fuit dicta: in quo nomine ingens est pugna: siquidem ab Oenotro Arcade Lycaonis filio, qui primus transfretato sinu Ionio Italiam incoluit, ita appellatam scribit Halicarnassæus: cui fermè consentit Myrsilus Lesbius, & Pausanias, qui in Arcadicis sic ait: Oenotrus filiorum Lycaonis natu minimus, à Nyctimo fratre pecunijs virisq; impetratis, in Italiam traijcit, primus omnium qui è Græcia coloniam nauigio deportauit: imò ne barbarus quidem vllus ante Oenotrũ alienam terram inuasisse, ei qui diligenter omnia excusserit, inuenietur. Hæc ille. Antiochus quoq; Syracusanus Oenotrium ducem Arcadum in Calabriã appulisse, ibiq; in ora maritima colon... posuisse memorat. Sed hæc ut mendacia refellit in Originibus Cato, nomen istud sortitam Italiam dictitans, ab Oenotro vetustissimo rege Sabinorum & Hetruscorum, penes quem imperium erat. Idem ex quorundam opinione Oenotrium cum Iano eundem facit, qui primus Italis vinum & far ostenderit. Varro Oenotrum Latinorum regem, nomen creasse regioni existimat. Seruius à vino optimo nomen sumpsisse Oenotriæ annotat, quod οἶνον Græci vocant, ridicula nominis deriuatione. Postremò Italiæ nomen indidisse Italum quendam Arcadum regulum Thucydides in sexto refert. Hyginus Italum ducem ex Penelope & Telegono natum comminiscitur. Halicarnassæus Italum Siculorum regem, qui primus agricolationis opera in

Italiam inuexerit, regionem à se transnominasse scribit. Timæus fabulatur dici ab Italo boue vno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi freti angustias tranauerat, Tyrrhena lingua Italum taurum nominante. Hellanicus verò, quoniam opimos boues gignat ea regio, eiusdem vocabuli occasione nuncupatam voluit. Recenset etiam in Originibus Cato, Italũ Hesperi fratrem, vnde gemina Italiæ nomina creuerint. Hæc ferè de Italiæ appellationibus omnium propè terrarum alumnæ annotare visum est, quæ tot populorum discordes ferasq́ linguas, Latini sermonis commercio ad colloquia contraxit, vt Plinij verbis dicam.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER SECVNDVS.

Septimij Tertulliani locus vnus & item aliter, & D. Clementis, restituuntur genuinæ lectioni.

CAPVT I.

PErcurrenti mihi nuper annotamenta Beati Rhenani in Tertullianũ secundæ æditionis, multa bene retractata probeq́ interpolata sunt visa: in nonnullis visus est parum fauente, ne dicam inuita, Delia venari vir ille alioqui extra omnẽ

aleam doctissimus, quíque in restituendis autoribus sedulam nauauit operam, é quibus unum atque alterum locum subijciam à me obseruatū. Scribit in libro de Velandis uirginibus Septimius Florens his uerbis: Debebunt, inquit, etiã & ipsi aliqua sibi defendere insignia, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorū, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonum. Hîc pro crobylis, scrobulos legit atque exponit in priore æditione Beatus, ut scrobuli, voce à diminutiuo scrobe, foramina sint auriū, per quæ barbari traijciant gemmas & annulos. Deinde in altera, de qua loquor, æditione, bis in eundem impingens lapidem, dictionem reponit coniecturæ solùm obuidem, strobulos legēs, adiecta annotatione ista: Strobulus Græcis pineam nucem significat, gestamen ex auro barbarorū quorundam &c. Speciosa quidem videtur hæc elusio, qua imperitioribus iudicio defectis uelut offusa nebula satisfiat: quibus tamen obtrudere, quod nusquam lectum est, à latæ culpæ crimine non multum abhorret. Est autem crobylus crinium plexus in acumen desinens: de quo & cicadis Thucydides in primo, & Lucianus in Nauigio: *ἀναδούμενος κρώβυλον ὑπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον*: & præter Plutarchum Theophylactus, *κρωβύλῳ καὶ τέττιγι Γοργίας σεμνυνεῖται*. id est: Crobylo & cicada superbit Gorgias: qua de re plura in commētario de Coma. Est & alter eiusdem lapsus in libello de fœminarum cultu commissus, ubi pro, Scrupu-

losa

losa deus auribus uulnera intulit, scrobulosa maluit legere, ut ad scrobulos illos barbarorũ commentitios allusum sit scilicet, quum ludat ironicè in temerariam & peruicacem nostram libidinem foramenta auribus spontè impingentium. Porrò uerisimile mihi fit Tertullianum antiquitatis omnis scientissimum virum, græcam vocem Crobylos, nõ suppetente Latina, in Romanam coloniã adoptare, uel vsitata tum temporis uti maluisse: alioqui ætas illa quæ Pliniũ, Martialem, Suetonium, magisq́ etiam posteriores tulit, græcis libenter dictionibus vsa videtur, ad proteruiæ usq; uitium. In quorum numero miror, cur Ruffinus Aquileiensis studiò interdum obscurare suam dictionem græcis uocibus velut latinis gestierit, ubi disertè Romanas vsurpare maiore cum luce pariter & gratia potuerit. Adferam è multis unum, quod apud D. Clementem in sexto ὑποτυπώσεων extat, in hæc uerba: Quòd etsi lex de his non admonuisset, nos ut canthari libenter uolueremur in stercore? Potuisset hîc purè puteq́; Latina voce Scarabæos dixisse, maluit tamen merè græcam asper gere. quid uerò eum mouerit, dicere nõ habeo: certè caliginem multorum oculis offudit, & iudicio Io. Sichardi, uiri non indocti, qui æditionem procurauit, imposuit, qui parum cogitans κάνθαρον sonare græcè Scarabæum, multoq́; minus, quòd insectum istud stercoreas pilas uolutet (quod de eo scribunt Plinius lib. 30. cap. 2. Orus, Porphyrius lib. 4. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Plu-

tarch. lib. de Iside & Osyride, alij) suspicionẽ sinistrã admodũ margini illeuit inter scholia: nam pro cantaris, canterios, fortaſsis votis eius melius responsuros, quàm exiguũ insectum istud, substituit. Atenim demus humanũ esse interdũ errare, quando & bono Homero nõnunquam somnus obrepere poſsit, attamen maiore religione opus est.

De tribus vestium purpurearũ generibus distinctius paulò perscripta ratio. Inibi quid ἀλουργὸν propriè. Cap. II.

TRia fermè purpurearũ vestium genera ab autoribus enumerata lego, ἀλουργίδα, πορφυρίδα, & φοινικίδα, quæ tamen ab ijs qui hac de re ex professo scripsere, pro colorũ discrimine non satis distincta, mirari sat nequeo, ac ne à diligentiſsimo quidem Baysio, præterquã in voce φοινικίδος, quam phœniceum colorẽ potius, quàm purpuram designare, rectè annotat. Certè singulis diuersum fuisse colorem autumo, vt dicam postea: quandò & Artemidorus in Onirocriticis lib. 2. cap. 3. clarè eas discriminet, quũ πορφυρᾶν ἐσθῆτα τὰ αὐτὰ τῇ ἀλουργίδι σημαίνειν, hoc est, purpuream vestem idem portendere in Baccho operatis dicat, quod cæruleam. & iterum, ἀλουργίδα ἔχειν ἱερῶσι μὲν καὶ θυμελικοῖς &c. mox, πορφυρᾶ ἐσθὴς δούλοις ἀγαθὴ καὶ πλουσίοις. Enimuero vocabulorum etyma intuenti mihi atque expensius rimanti, ἀλουργὶς videtur cœruleum paludamentũ, siue mauis, trabea exponi posse: nam colorem cœruleũ ἀλουργὸν à maris colore dici puto, ἀπὸ τῆς ἁλός: quo

quo modo accipitur quod legimus Odysseam Homericam olim ἐν ἁλουργοῖς ἐσθήμασιν, vt Iliadæ ἐρυθροβαφέσιν, agi consueuisse: cœruleis quidem illam, propter Vlyssis per mare errores: hanc verò rubeis, propter cædes & cruenta bellorũ uulnera. Deinde φοινικίδα interpretor, quæ palmeũ colorem mentiretur, illis φοίνικα palmam nuncupantibus. Postremò πορφυρίδα rectè purpureã à cruore saniéue piscis purpuræ dici posse censeo, nigricantem videlicet magis, à cuius similitudine πορφύρεον κῦμα, & πορφύρεον θάνατον Homerus extulit. Cæterùm ad istius rei discrimen, adferũt momenti nõnihil Appiani verba, ex quinto bellorum ciuiliũ, ubi Sextus Pompeius gloriabundus ob geminum naufragium aduersæ partis, phœnicium paludamentũ, quo Imperatores utebantur, in cœruleum conuertit, adinstar Neptuni, cuius filius haberi ambiebat, ob felicem in nauigatione successum (quam rem obiter attingit & Porphyrio in Horatij Epodôn lib.) Ea sic Græcè leguntur: καὶ τὴν συνήθη τοῖς αὐτοκράτορσιν χλαμύδα, ἐκ φοινικῆς ἐς κυανῆν μεταλλάξαι φασί.

Locus ex quinto Aeneidos Virgilij accuratius expensus & explicatus. Cap. III.

LEgenti mihi locum Virgilij, quo certaminum in parentalibus ab Aenea (vt putatur) primùm institutis editorum præmia enumerat, nescio quid scrupi animum perculit, quòd sacros tripodes inter brabẽa ponit, sic enim ait: *Circoq; locantur*

In medio ſacri tripodes, uirideſq; coronæ.

Placuit itaq; Seruium, cuius inter grãmaticos non poſtrema eſt autoritas, conſulere, quid in medium ille adferret, ratus illum meæ expectationi facturũ ſatis. qua ſpe falſus, altius rem examinandã duxi. Ad Græcos igitur fontes, quorum latices pleno ore hauſit poëta noſter, qui illum à profano uulgo excludunt, confugio, ac primùm ad ingeniorum parentem Homerum, apud quem in funebribus ludis Patrocli præmia uictoribus proponit Achiles τρίποδ' ὠτώεντα δύο. & rurſus, ἄπυρον κατέθηκε λέβητα. Sciendum itaq; tripodas hîc accipi pro lebetibus vel cacabis tribus pedibus innixis: ſic enim interpretor illud Euſtathij in Iliad. 9. διὰ τὸ τρίποδα τὴν ὑπόβασιν ἔχειν. quæ uerba tranſcribens Phauorinus, ὑπόφασιν malè legit, niſi chalcographi uitio irrepſit mendum. Sed repetam rem à principio omnem latius. Cõſtat ex Athenæo in Dipnoſoph. 2. & Euſtathio in nono Iliados, duo antiquitus tripodum fuiſſe genera, ſiue lebetum: alterum ἐμπυριβήτην, qui igni imponitur, dictum quoq; λοετροχόον, quòd eo ad balnea uterentur: eundem & ab Homero αἴθωνα, uelut ab igne candentem nominatum, in quo aqua caleſiebat: cuius apud Aeſchylum eſt uſus:

τὸν μὲν τρίπους ἐδέξατ' οἰκεῖος λέβης
ἀεὶ φυλάττων τὴν ὑπὲρ πυρὸς στάσιν.

Et apud Sophoclem in Aiace: τοίδ' ὑψίβατον τρίποδ' ἀμφίπυρον λουτρῶν ὁσίων θέσθ' ἐπίκαιρον.

Vos tempori arduum lauando funeri

Impo-

Imponite igni tripoda. alterum ἄπυρον ignis expertem, in quo vinum dilui solebat, à diluendi eius argumento κρατῆρα etiam dictum, quem etiam ἀναθηματικὸν vetus Homeri scholiastes exponit, quod inter templorum donaria, & in ædium supellectile ad ornatum reponeretur, propterea extritus & albicans è stanno affuso, vt Iliados 23. annotat Eustath. λευκὸς ἀπὸ χεύματος δηλαδὴ κασσιτέρου. Quòd uerò tripus & lebes idem sint, ostendit Homerus: nam quem vocat in ψ ἄπυρον λέβητα, in nono ἄπυρον τρίποδα dixit. Sed præstat ipsius verba citare, quibus Agamēnon pollicetur se Achilli pro iniuria ademptæ Briseidis daturum præter alia multa,

ἑπτ᾽ ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα,
αἴθωνας δὲ λέβητας ἐείκοσι. hoc est:
Ignem haud expertos tripodas septem, atq; talenta
Dena auri, & bis tot candentes igne lebetes.

In vicesimotertio, Achilles victori tertio præmium decernens,

Αὐτὰρ τῷ τριτάτῳ ἄπυρον κατέθηκε λέβητα καλόν &c.
Tertio item expertem flammæ nitidumq; lebetem
Constituit. Tales autem tripodes qui ignis iniuriam nunquã sentiũt, temperandoq; uino addicti, Libero patri sacri erant, ob veritatem in ebrietate sitam, iuxta illud, οἶνος καὶ ἀλήθεια, Vinũ & veritas. Vnde & victoriæ præmium in Liberalibus proponi solebat tripus, quando & veriloquos, ex Tripode locutos prouerbio dicimus. Duas igitur ob causas poëtam sacros tripodas dixisse putarim, tum ἀπύρους, ac proinde

Libero ſacratos: tum vt ἀναθηματικοὺς, qui vel ad ædium ſacrarum ornatum conuerti poſſent. nam Seruij interpretatio frigidior uidetur: ſic enim exponit: Sacri tripodes, ſic pulchri, vt ſacros putares: nec enim ſacrilegus erat, ut ſacra donaret. Porrò & illud ſilentio præteriri non debet hoc in loco, Ionem poëtam in Agamemnone, ἔκπωμα δακτυλωτὸν ἄχραντον πυρὶ dixiſſe, poculum anſatum ab ignis iniuria immune, alludendo ad Homericam vocem ἄπυρον, nimirum accipiendæ frigidæ accommodum, uel ad hauriendam bibendam'ue frigidam appoſitũ. Fuit & lebes nauigij genus (vnde fortaſsis per paronomaſian lembus dictus eſt) quo ad Erythiam Hiſpaniæ inſulam mare traieciſſe Herculem ferunt apud Alexandrum Aetolum, de Hercule ſic dicentem:

χαλκέῳ δ' ἐν λέβητι μέγαν διενήξατο πόντον.

Traiecit uaſtum pelagus ex ære lebete.

Euphorion lebetem æneum, cymbam æneam, hoc eſt, roſtris æneis munitam vocauit, ibi:

χαλκείῃ ἀκάτῳ βουπληθέος ἐξ Ἐρυθείας.

abnauigaſſe Herculem ſcapha ænea ex opima boum Erythia ſcribens. Theoclytus etiam lebete nauigaſſe illũ ait. Panyaſis & Pherecydes græci ſcriptores phiala vectum prodiderũt, qua de re plura Athenæus lib. 2. & Macrob. lib. 5. ca. 21.

De talorum & teſſerarum iactu, multa ab alijs non dicta, nonnulla etiam animaduerſa. Cap. IIII.

QVum viderem non infeliciter tentaſſe quoſdam

dam Erasmi dictis attexere aliqua de talorum tesserarumque ratione, vsqueadeo vt gloriari etiã hoc nomine instíterint; qui tamen vix tria quatuor'ue autorum testimonia assuerint, putaui & ego me rem studiosis non ingratam facturum, si non parum multa ab alijs tacita, quædã etiam animaduersionem & limam promerita, collectaneis hisce nostris insererem: quare candori nostro fauebunt studiosi. Ἀστράγαλος itaque, quem talum Latini nominant, Ionibus etiam ἀστραγάλη, vt ex autoritate rhetorici lexici citat Eustathius, sic dictus est, quasi ἀστράβαλος, enaliage literæ β, διὰ τὸ ἀστραβῶς ἐπὶ βαίνειν, quòd ad incessus firmitatem faciat. hinc ἀστραγαλωταὶ μάστιγες celebratæ sunt veteribus, scuticæ talis insertis constantes, ut idem Iliad. 23. annotat, quarum apud Plutarchum in libello aduersus Coloten fit mentio, quibus cædi flagellarique solebant in Matris deorum templis Galli eius deæ ministri, si quid deliquissent. Eius verba sunt, μάστιγος δεόμενος τῆς ἀστραγαλωτῆς ἐκείνης ᾗ τοὺς γάλλους πλημμελοῦντας ἐν τοῖς μητρώοις κολάζουσιν. Hinc & ἀστραγαλομάντεις ab Artemidoro libro secundo recensentur, qui è talorum iactu, futurorũ euentuum sortem prædiuinabant. Talos ἀστρίχους dixit Aristophanes, alij poëtę ἀστρίας, Callimachus ἄστριας, ubi donatos cuidã fuisse memorat ζορκὸς πέντε νεοσμήκτους ἄστριας, dorcadis talos quinos recenti rasura expolitos. Vnde & talis ludere ἀστρίζειν dicebant & ἀστραγαλίζειν Hic ludus quaternis fiebat talis, quorũ vnusquisque casus habebat quatuor, nõ senos,

cubi ad modum: dyas nanq; & pempras hic derãt, hoc eſt, binarius quinariusq; numeri ocioſi erant, neq; in talis recenſebantur : ſed poſitus ipſe, ſiue ratio lapſus, vicem obtinebat numeri, teſtante Polluce. vnde apparet ſtatus poſitusue talorum diuerſos, nominibus unionis, ternionis, quaternionis, & ſenionis fuiſſe cēſitos. Cupidinem & Ganymedem talis ludentes puerili more inducit Apollonius Rhodius libro tertio his verbis:

Ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
Χρυσέοις, ἅτε κοῦροι ὁμήθεες, ἑψιόωντο.
Vt pueri æquales ex auro ludere talis
Sunt deprenſi ambo.

Caluus poëta Curium Romanum talis pereruditum deſcribit, teſte Aſconio. Pauſanias Arcadicis in Herculis ſpecu cognomento Buraici, diuinationis genus exercitum fuiſſe ſcribit, quod aſtragalis quaternis in pinaca coniectis fiebat, poſt fuſas prius ad diuum preces. Pindari quoque ſcholiaſtes in Pythijs annotat, in ſacris deorum menſis repoſitos fuiſſe talos aſtragalóſue, quibus proiectis futura augurabantur. Verbi gratia, eiuſmodi ſi iactus obtigerit, tale quid eueniet: ſin minus, non continget. Celebris eſt apud autores Siphnius talus, *σίφνιος ἀστράγαλος*, ob exiguitatem, vt arbitror, *διὰ εὐτέλειαν*, ſicuti refert Euſtathius. A talorum ludo diuerſus eſt teſſerarius, quem & *πεττείαν* & *κυβείαν* illi dixere, licet Athenæus confudiſſe videatur libro 10. ex Theopompo Rhodiorũ inſolentiã deſcribens,

talo-

talorum ludo, uel tesserarum de fœminis liberis ad stuprum solicitandis contendentium: cuius verba non grauabor adscribere: ὥστε καὶ κυβεύειν ἠξίωσαν πρὸς ἀλλήλους περὶ γυναικῶν τῶν ἐλευθέρων, καὶ διωμολογοῦντο τοὺς ἐλάττω τοῖς ἀστραγάλοις βάλλοντας, ἥν τινα χρὴ τῶν πολιτίδων τῷ νικῶντι εἰς συνουσίαν ἀγαγεῖν &c. & paulo pòst, καὶ ταύτην τὴν κυβείαν ἔπαιζον. id est: Pacti inter se, vt qui minimum talis iecisset, uictori quancunque oppidanarum iussus produceret. & mox: atque hunc tesserarum ludum exercebãt. Vides uti & κυβεύειν & κυβείαν confundat cum astragalis. Πεττείαν, hoc est, tesserarium ludum inuenisse in Aulide Bœotię, οὐ ῥάθυμον παιδιὰν, ἀλλ' ἀγχίνουν τε καὶ ἔσω σπουδῆς, non segnem ludum, sed ingeniosum atque industrium, Palamedes Euboicus à Philostrato in Heroicis traditur: cui eam gloriam tribuit & Gregorius Nazianzenus in prima inuectiua στηλιτευτικῇ: item Pausanias in Argolicis, dicens Palamedem cubos ab se inuentos consecrasse in fano Fortunę. Sophocles quoque in Palamede fabula, hanc inuentionem illius ita prosequitur:

οὐ λιμὸν οὗτος τόνδ' ἀπῶσε σὺν θεῷ
Εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας
Ἐφηῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις,
Πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος: Latinè sonãt:
Non ille (dicam enim) procul famem deo
Iuuante abegit, ociumq; fallere
Docuit sedentes littore in sicco, mare
Vbi murmurat, ludo reperto tesseræ,
Vitæ iucundo desidis solatio?

Imò Polemon autor est, sua ætate monstratum fuisse saxum apud Ilium, super quo pessos Græci iaciebant. Quin & παλαμήδειον ἀβάκιον, Palamedis abaculus celebratur ab autoribus. Plato tamen in Phædro Aegyptios ait inuenisse præter numerandi & subducendorũ calculorũ rationẽ, etiã πεττείαν atq; κυβείαν. Proci apud Homerum πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον, tesseris ante fores sese oblectabant. Ludum hunc in carmine de Virginitate describit Nazianzenus:

ἀλλ᾽ ὥς τις στρεπτοῖσιν ἰαινόμενος φρένα πεσσοῖς,
Πεσσὸς μὲν προίησι, τὸ δ᾽ ἄρτιον, ἠὲ περιττὸν
Οὐ χέρες, αὐτομάτη δὲ λίθων στροφάλιγγος ἔνεικαν. id est

Qualis cui mentem uersatilis alea pascit,
Ille quidem iacit, at par impar non manus ipsa.
Fingit fortuita at præbet uersura lapilli.

Phanias Comicus Mithylenæũ quendã Leonẽ ἀήττητον κατὰ τὴν πεττευτικὴν, in aleatorio ludo insuperabilẽ nominatim celebrat. Atenim quę fuerit procorũ in iactu tesserarũ ludendi ratio, ex Ctesonis Ithacensis fide recenset Appion Alexandrinus apud Athenæũ in Dipnosoph. 1. Porrò in hoc ludo quinq; vtebant tesseris, unde & nomẽ fortasse πεττείας, quasi πεντείας τινὲς fluxit, ut ex Eustathio citauit Phauorinus: (nam ἀπὸ τοῦ πίπτειν, à casu eorũ etymõ deriuat Hom. scholiastes. Aliter tamen Zenobius, tribus ueteres lusisse dicit, quod & adagiũ uidetur innuere, ἢ τρίς, siue (ut in Zenobio legit) τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. Sed quia in huius adagionis mentionẽ incidimus, paulò latius explicãda erunt quædã, & restituenda nõnulla

in Erasmi annotatione. Cubus, grecè κύβος, effertur tam de tessera quæ iacitur, quàm de puncto ipso & nota insculpta, numerũ iactorũ reddente, ac precipuè unione, qui ὄνος quoque asini nomine dicitur. ubi obserua obiter, apud Pollucẽ lib. 9. ca. de conuiualibus lusibus, κοιλότητος legendũ esse, nõ κυλότητος. Priore modo accipitur illud è Tragœdia, ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est: Feliciter semper cadunt cubi Iouis. at posteriore accipiendũ Euripidis illud in Myrmidonibus, ubi tesseris ludentes facit Heroas,

βέβληκ' ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα.

Duas Achilles uniones iecit & quatuor.

quem versum in Ranas transtulit Aristoph. Itẽ illud Eupolidis: ἀποφθαρεὶς δὲ δύο κύβω καὶ τέτταρα. Sic accipienda sunt quæ paulò obscurius scripsit Zenobius in hęc verba: κύβον γὰρ ἔλεγον ἰδίως αὐτοῦ τοῦ ῥιπτούμενον, ὅτε πλήρης ἐστὶ, καὶ μή. quæ sic reddidit Erasmus: Tesserã etiã iactũ ipsum appellant, qui nõnunquã plenus est, interdum inanis: itaque iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Hæc ille, sed falsus est: nam ter sex plenam victoriã apportabant, tres verò cubi, hoc est, uniones, succumbere iacentem loquebantur: id quod & Zenobius non inficiatur, qui Ionas appellasse tales cubos monadas 'ue etiã ὄνους testatur: ubi in exemplaria græca non vulgare mendum irrepsit, loco ὄνους habentia οἴνους, tametsi apud Pollucem alibi etiã οἰνὸν & οἴνην scriptũ inueniã. Quod uerò non ter trium iactus felicissimus fuerit, quod uoluit Erasmus, sed ter senũ, clarè ostẽdit

Aeschylus in Agamemnone, vbi excubitor conspecta per tenebras face captæ Troię indice, eam ter sex iecisse, hoc est, fausta lætaq́ꝫ portēdere omnia gaudet: itaqꝫ sic ait:

τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας. id est,
Cecidisse res heriles prospere dabo,
Nocturna quando hæc fax mihi ter sex iacit.

Vnioni quoqꝫ nomē fuit apud illos *κύων*, cui canicula respondet voce latina: præterea & *κῷος* & *χῖος*, quò spectat Leonidæ epigramma in Pisistratum:

Τί στοχασώμεθά σου Πεισίστρατε, χῖον ὁρῶντες
γλυπτὸν ὑπὲρ τύμβου κείμενον ἀστράγαλον.
Quid commentabor de te Pisistrate, Chium
Insculptum tumulo quòd uideam astragalum?

Ex quo loco apparet Chium etiam in talis, non modò in tesseris obseruari solere. Adde, quòd Eubulus Comicus in Aleonibus, *κύκλωπα*, ni fallor, dixit ab uno oculo monadi respondente. At senio, *ἑξίτης* dicebatur, & *κῷος*, atqꝫ etiā *σωνεικός*: de quo fluxit parœmia. *χῖος παρέστι, κῷον οὐκ ἐάσω.* quomodo Strattis Comicus illud extulit:

Χῖος παραστὰς, κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν. id est:
Hic Chius astans, non sinit Coum loqui.

quò allusit Aristophanes in Ranis, ibi: *οὐ χῖος ἀλλὰ κῷος.* Iam uerò Cubi uocabulū (quod etiam ad amphoram, iuxta Rhemnium Fannium, & quadrantal, à quatuor quadris dictum, extenditur, de quo & Gellius lib. 1. cap. 20.) apud Græcos panem etiam quadratū notat, anetho con-

ditum

ditũ & oleo, vt in Dipnosophistis tradit Athenæus. præterea & lumborum concauitatem utrinq; subsidentem, κύβον dici in Synonymis à Simmaristo proditum est. Arrianus etiam pro verticulo spinæ cubi uocabulũ vsurpasse legit:

αὐχένος δὲ ὑπάτοιο κύβοις ἐπιτέλλεται ἰξύς.

Ceruicis summæ coniungit uertebra spinam.

In eadem significatione Astragali voce usus est Tryphiodorus, ἐπαυχενίοις δὲ λυθέντες ἀστραγάλοις ἐκάπυσαν, collapsos altrinsecus Troianos perfractis colli uerticulis expirasse scribens. Quin & pro ancipiti euentu κύβος, vt alea Latinis, ponitur: unde prouerbiale illud apud Aeschylum in 7. ad Thebas, ἔργον δ' ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ. id est: Mars belli incertus rem iudicabit. Non est prætereundum silentio quod apud Menodotum, siue eius metaphrasten Galenum in oratione ad artes parænetica legitur, Mercurium orationis deum à veteribus plastis pictoribusq;, κύβῳ insistentem fingi pingiq;, quòd cubica figura sit minimè instabilis: qua ratione cubis comparauit Socratis rationes Hierocles Alexandrinus philosophus, quòd quancunq; tandem in partẽ caderent, stabiles semper καὶ ἀπτῶτες manerent. quodq; Plato in Repub. Archytam Tarentinum geometram primùm inuenisse cubum refert. Solebant autẽ pro numero punctorum siue cuiuslibet monadis drachmã aut staterem deponere ludendo, præcipuè in eo lusus genere quod πλειστοβολίνδα nuncupabant ab euentu, quòd qui plura iactu numerasset puncta, appositam argenti summã

auferret. Vnde in Amipsiæ Comici Pala, uel funda (σφενδόνην inscripsit) ῥιμναῖον apponitur, trium minarum precium, in trium cuborum iactu, nimirũ pro quolibet vnione mina. Porrò à punctis tesserarum ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις ῥημάτων, aleones dicti sunt ῥηματίαι, vt in Iliad. 16. annotat Eustathius, quos & σκιραφίτας Amphis Comicus dixit: at pergulæ vel tabernæ vbi tesseris ludebatur, κυβευτήρια à cubis, & σκειράφια à peculiari Athenis ei rei dedicato loco, nominabantur, quas & πεσσεῖα dixit Sophocles. Refertur ab Eustath. in Ilia. 6. tesserarij ludi genus διαγραμμισμὸς dictũ, quo calculis sexaginta albis pariter & atris, in fritilli alueo ludebatur: ita cm̃ eius verba interpretor, διὰ τῶν ἐν πλινθίοις ψήφων ἑξήκοντα, λευκῶν τε ἅμα καὶ μελαινῶν. Cuius vsus est apud Philemonẽ, μεθύει, διαγραμμίζει, κυβεύει. Redeamus postliminio ad talos. Vt cubus sex habet casus ἐξ ἑβδομάδος κατ᾽ ἀντίθετον συγκειμένας, ita vt septenariũ constituant numerum cum accessione oppositæ partis: nam monadi hexas opposita erat, tria di tetras, & dyadi pemptas, quæ in solis cubis senas habentibus superficies, extant: ita astragalorum quilibet quaternos habet casus, vti diximus: qui si in excidendo diuersas ostẽdissent facies, venereus iactus is nominabatur. Porphyrion grammaticus annotat Veneris iactum supremum habuisse numerum in talis, quippe qui tricenariũ expleret, quo iactu ἀρχιποσίαν sortiebantur, à quo bibendi ordo inciperet: nisi pro tricenario legendum sit ter senariũ, de quo antè

in

in Senione diximus, & in commentarijs nostris in Horatium. Eustathius Iliad. 23. talorum casus vniuersos scribit fuisse numero λε, id est, triginta quinque (nisi vitiosus fuerit codex manuscriptus, quem Bononiæ vtendū mihi impetrarat Comitum Pepolorum, principis in ea ciuitate familiæ, benignitas) quorum aliqui à dijs, ab Heroibus alij & viris illustribus, aut amasijs, nōnulli à fortuitis euentis, vel ad honorem & lucrum, vel ad ignominiā dispendium'ue facientibus, nomen sumpserūt: inter quos Stesichorus octadem significabat, quoniam eius poëtæ tumulus apud Himeram Sicilię oppidum, octonis constabat angulis. Postea à fracto triginta tyrannorū dominatu, quadraginta qui Reipubl. Atheniensis summā tenuerunt, in gratiā Euripidis poëtæ, qui cum ijs viuebat familiariter, excogitarunt quendā talorū iactum, quem poëtæ nomine donatū Euripidiū dixere. Erat in talorū lusu felix iactus πρανὴς dictus quasi pronus, cui ὑπτιάζων, id est, supinus aduersabatur, apud Eubulum. Item ἀίγλη à splendore fortunatus iactus erat. In feliciū numero cēsebantur & καλλίβολος, & εὐδαίμων, & ἱδρὸς, & λάμπων, συνωρὶς, ἁρματίας, κηρυφωτὸς, ἐπανουτιστὴς, ἐπίθετος, & quæ alia recenset ex Eubulo Pollux. inter infaustos erāt γραῦς, ἄβολα, μαύης, ἄθετος, πάρφαινα. at μίδας è medijs iactibus erat, nec infelicissimus, nec item fortunatissimus testante Polluce, tametsi Cœlius felicissimū scribat. Addit Eustathius loco supradicto, q̊d huic loco non est dissonū, quòd κύων, de quo memini,

δηλοῖ ἀνταναίρεσιν τινὰ ψήφου, ἐν χώραις γάρ τισι διαγεγραμμέναις πεττευτικῶς, πολλῶν κειμένων ψήφων ἃς ἔχρην ἀνταναιρεῖν, αἱ μὲν χῶραι, πόλεις ἐλέγοντο νόμῳ κυβευτικῷ, κύνες δὲ αἱ ἀλλήλαις ἐπιβουλεύουσαι ψῆφοι. Ad talos illud quoque ſpectat, quòd Diogenes in ſua repub. cenſuit aſtragalos nomiſmatis vicem obtinere, damnato prorſus pecuniæ vſu: quodq́ Antiochus ille cognomento ἐπιφανὴς, id eſt, illuſtris, imò ἐπιμανὴς potius & inſanus, cum Polybio dicendus, promiſcuè nullius habita ratione, his talos dorcadum, illis palmæ fructus, alijs aurum elargiretur. Memoratur Lyſandri Lacedęmonij dictum non incelebre, viros iureiurando, pueros talis fallendos eſſe: nam apud Iul. Pollucem, vt id obiter dicam, lib. 6. cap. 32. ὅρκοις legi debet, non ἴκοις. & apud Plutarchum nono ſegmento problematum, cap. 6. deſiderantur hæc verba: παῖδας μὲν ἀστραγάλοις, ὅρκοις δὲ ἄνδρας ἐξαπατητέον. legitur & Demetrius ex fuga bis infeliciter ſuſcepta retractus ſecundò, talis aureis donatus fuiſſe à Phraarte Perſarum rege ad exprobrationē puerilis leuitatis, quod cōmemorat ex Trogo Pompeio Iuſtinus. Eſt & illud obſeruatu dignum, quòd Xenophon equis talos tribuit, præter Ariſtotelis hoc in genere diligentiſsimi mentem, negantis animalia μώνυχα, ſolidam habentia vngulam, talis eſſe prædita, excepto Aſino Indico, cui & cornu in fronte produxit natura. Hęc habui quæ de talis teſſerisq́, alijs indicta, de myrothecio noſtro ſupplere libuit, rem literariā promouendi ſtudio.

De ſortiendi rationibus uarijs. Cap. V.

LOcus Horatij in Odarum primo prælegebatur à me, ubi negat à morte nos regna vini ſortituros talis: ibi quum ueniret in mentem mihi pluribus in rebus obſeruatam fuiſſe olim ſortiendi rationem, videremq́; pleraſq; ſortitiones abeo loco eſſe alienas, viſum eſt eam cognitionem huc eſſe reijciendam, hicq́; pluſculum verborũ ſuper ea re eſſe faciundũ, id quod nunc exequi ſtat animus, ſi prius Mercurio ſuũ quoddam ἕρμαιον appendero, nempe quod omnis ſortitio Mercurio fuerit attributa, ut in Ilia. ſeptimum annotat Euſtath. vnde ἑρμοῦ κλῆρος, id eſt, Mercurij ſors quædam dicta fuit apud veteres: ea erat ſecundũ Suidam oleæ folium, quod in vrnam conijciebant, primumq́; educebant in honorem huius dei: cuius cõſuetudinis meminit in Aeolo Euripides. Sors autem ſiue ſignum ſortitionis quod vrnæ immittitur, calculus uidelicet, aut cõcha, aut aſcia, aut annuli nota, aut etiam ceſpes viuus iuxta Sophoclem, vel ſimile quid, κλῆρος dicitur, alio nomine πάλος, ἀπὸ τοῦ πάλλειν, à mouendo: κλῆρος uerò ab euentu, quo educta ſorte ad muneris alicuius adminiſtrationem quis uocatur, à κλῶ, quod eſt, voco: aut potius ex Herodiani grammatici ſententia, à κᾶλον, id eſt, lignum, quòd lignorum vſus fuerit potiſſimus ad ſortes faciendas, in quibus ſymbolum ſuum teſſeram'ue incidebant: quomodo Homerus Iliad. 7. ea voce vſus eſt, ibi:

οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος

ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ.

Pro se quisq; duces sortem obsignare, cauamq́;
Inijcere in galeam. Ab hac voce descendunt κληροῦχοι, ita coloni nominantur apud Græcos, velut sorte nacti loca inhabitanda. sic Isocrates
2 in Panegyr. sic vsus est Appianus: βολοῦσκοι δὲ τοῖς πταίσμασι τῶν γειτόνων οὐ καταπλαγέντες ἐστράτευον ἐπὶ ῥωμαίους, καὶ ἐπολιόρκουν τοὺς αὐτῶν κληρούχους. id est: Volsci nihil perculsi finitimorum cladibus, expeditionem in Romanos mouebant, eorumq́ colonos bello obsidebant. Quibus prælibatis, sortiendi
1 modos subijciam. Primùm igitur omniũ in eo reipub. statu, qui penes populum est, δημοκρατίαν nominant, magistratus sorte eligebantur. Deinde iudices principiò conscribi de curia senatoria, deinceps in vrnam sortitò mitti, ut è pluribus necessarius numerus confici posset, consueuisse autor est Asconius Pædianus: ita vt primò delecti, mox sortirentur: quod ex orationibus Ciceronis sæpe discere est. Ea ratione apud Virgilium,

Quæsitor Minos urnam mouet. & apud Statium:
Arbiter hos dura uersat Gortynius urna.

Seruius in 6. Aen. negat auditas fuisse causas, nisi per sortem ordinatas. Ordo autẽ ex sorte dierum petebatur, quo post tricesimum diem causas suas exequi poterant. Iudicum autem nomina tabellis insculpta inq́ vrnã iacta, per sortem
3 promebantur. Præterea Consules, Proconsules & Prætores prouincias sortiebantur: vetabatq́ lex Curiata prouinciã extra sortem cuipiã cedere,

re,hoc eſt, ne alter alterius prouinciã inuaderet,
ſed miſsis ſortibus eas ducerent,præcipiebat.Ci
cero in familiar.epiſt.Appius (inquit)dixit ſeſe,
ſi licitũ eſſet legem Curiatã ferre, ſortiturũ cum
collega eſſe prouinciã.Inſuper ducendis legatis 4
vrnam & ſortem veteri exemplo poſitas fuiſſe,
ne ambitioni aut inimicitijs locus foret, cõten-
dit Marcellus apud Corn. Tacitũ lib. viceſimo.
Adde quòd brabeutæ ſorte ducebãt eos qui cur 5
riculo certamina obituri forent,vt in Electra te
ſtatur Sophocles,vbi ait:

ὅθ᾽ αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβῆς
κλήροις ἔπηλαν καὶ κατέστησαν δίφρους.

Luctaturi quoq; in circo ſortiebantur, & ſorte 6
ducti manus conſerebant:vnde & palæſtræ no-
men, *ἀπὸ τοῦ πάλλειν*, ab vrnæ motu, iuxta Seruiũ.
In quo ſortitionis genere illud obſeruatum le-
gimus apud Lucianum, vt binæ literæ pares
eductæ, binos athletas committerent. Apud
Homerum Heroës, obſignatis ſignaculo cu- 7
iuſque ſortibus & in galeam dimiſsis, ſortiun-
tur,quis cum Hectore ſit congreſſurus.Sortiun
tur item Paris & Menelaus, vtri cederent prio-
res iaculandi vices. Iam verò & apud Virgil. in 8
quinto,duces in nauali certamine,loca ſorte le-
gunt.apud eundem in tertio ſortiuntur remos, 9
id eſt,remigandi vices.Miles quoque ſortitò ex 10
cubabat: quapropter in Theodoſio laudat il-
lud Latinus Pacatus, quòd ipſe excubias cum-
primis ſorte ageret.Annotat in dieb.genialibus 11
Alexander Neapolitanus, Syracuſanis in vſu

fuiſſe,ut per literarum elementa ſorte legerent,
qui in concione ſententiam ſuam exponerent:
vnde cauillum Dionyſij manauit, monarchiam
ſibi augurantis,quum literam M.eſſet ſortitus.
Talis autem ſortitio propterea indicta fuiſſe vi-
detur,ne contentio quæpiã in ordinatione ori-
retur,aut ne in gratiam alicuius iudiciũ huma-
12 num tranſuerſum ferretur.Tacitus lib.13.refert
præfectos quoq;, penes quos cura publicarum
tabularum eſſet,ſorte duci ſolere è prætorũ nu
13 mero. Ariſtophanis interpres in Veſpis adſcri-
bit & illud, quòd Aegyptij ſortitò partirentur,
14 quos quiſq; agros coleret. Neq; ſilentio prçter-
eundum eſt,ſtudioſos antiquitus in Muſæis lu
diſq; literarijs ſortiri conſueuiſſe, ut bini quos
ſortes commiſiſſent,alter alteri eruditas quæſti
unculas intentarent:qua de re lubet Plutarchi
ex ſympoſiacôn nono,cap.3.verba ſubijcere:
ἔθους δ' ὄντος ἐν τοῖς μουσείοις κλήρους περιφέρεσθαι, καὶ τοὺς
συλλαχόντας ἀλλήλοις προτείνειν φιλόλογα ζητήματα. Su-
15 per hæc omnia ſortitionis vſus in ſympoſijs nõ
eſt incelebris, quando talis aſtragalis'ue ſorte
miſsis ſympoſiarchen ſeu modiperatorẽ à No-
nio Marcello ſic nuncupatũ,ducebant, qui con
uiuij præſes, conuiuales leges præfigebat: quẽ
nos morem obſeruamus mordicus veluti per
manus traditum,pridie eius diei quem Epiphi-
nia græca uoce indigitamus, patriaq; lingua,
quem ſors præſidem dederit, Regem nomina-
mus cum Græcis,qui eundem quoq; βασιλέα uo
citant.Cuius moris in Tacito fit mentio lib.13.
ubi

vbi inquit: Festis Saturno diebus inter alia ęqualium ludicra, regnum lusu sortientium, euenerat ea sors Neroni. & Arrianus in Epicteto his verbis: ἐν σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεὺς, προστάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθε. Apud Laërtium Diogenem lib. 8. symposiarchus tyrannicè iubet, πίνειν, ἢ καταχεῖσθαι τῆς κεφαλῆς, pręcipiens ebibendũ esse poculũ, aut in caput affundendum. Hactenus ferè de sortiendi generibus perscripsimus: nunc quædã ab hoc argumento non aliena adijcienda sunt, nimirum quòd sortium deæ appellatæ fuerint olim Teniræ, à tenendi argumento: quódque aliquando receptum fuerit, sortes capitales folijs inscribi à iudicibus, vnde ἐκφυλλοφόρησις condemnatio dicta est. Item quòd testulis in vrnam coniectis, si sex millium numerũ explerent, reus solum vertere cogebatur, non tam facinoris conuictus, quàm reipub. grauis, ac virtutis nomine odiosus, quod ὀστρακισμὸν appellabant, ab Hippia tyranno inuectum, vt in lib. de politijs scribit Heraclides: nam Suidas ex autoritate Theophrasti, tradit omnium primum Athenis ostracismo eiectum fuisse Thesea, multò ante Hippiæ tempora. Neque illud reticendũ est, veteres loco calculorum iudiciariorum, vsos fuisse conchulis marinis, quæ χοιρίνας vocabant, vt testantur Pollux lib. 8. & Aristoph. interpres. ad quarum modum fabricatæ fuerũt postea æneæ, quas σπονδύλους & φρυκτοὺς nominarunt. Porrò iudicum calculi duplices fuerant, vt ex Vlpiani annotationibus in Demosthenem constat,

quidam pertusi perforatiue, & nigri, qui condemnabant: alij qui absoluebant, albi & integri: illi τετρημέναι ψῆφοι καὶ μέλαιναι, & ἀναιροῦσαι, & τετρυπημέναι dicuntur ab autoribus: at hi ἄτρητοι, λευκαὶ, σώζουσαι, ἐλεοῦσαι, & apud Aeschinem πλήρεις. Sitella verò, quæ & vrna, græcis καδίσκος, vas erat in quod immittebantur calculi: cuius operculum per quod inijciebantur, κημὸς dicebatur. Duas verò fuisse vrnas, priorem mortis, posteriorem misericordiæ nuncupatam, annotatur ab Aristophanis scholiaste in Vespis.

Locus ex annotationibus Budæi in Pandectas expensus. Cap. VI.

BVdæus renascentis græcæ literaturæ alter quasi Camillus, in annotationibus quas in Pandectas scripsit doctissimas, annotat πιλίδιον apud Demosthenem in oratione περὶ παραπρεσβείας, hoc est, de legatione male obita, significare ἐπιτηδευτὴν κόμην, comã ascititiam. Equidem si à tantæ in re literaria autoritatis uiro dissentire fas est, πιλίδιον tiaram aut pilei genus ad defendendum æstum & imbres aliasq; aëris iniurias comparatum intelligo, præsertim quum Grammatici dicant id esse quod uulgo καυμελαύνιον ab arcendis solis feruoribus diceretur, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα, ea enim lectio restituenda est in Suida, pro καμιλαύχιον. in quem vsum hodie feltra dicta, è caprarum aut hircorũ villis rudioribusq; lanis coagmentantur cõcinnanturq;. Facit huc quòd nonnulli eam vocem σκιάδιον siue vmbellam exponunt. extat apud

Ariſtophanem Telephi πιλίδιον. alioqui & πῖλος cum voce diminutiua idem ſignat Thucydidis ſcholiaſtæ & Suidæ: qua voce & ſignificatione vſus eſt Dion libro 58. de C. Caligula loquens, καὶ σφίσι πίλους τὸν θετταλικὸν τρόπον ἐν τὰ θέατρα φορεῖν, ἵνα μὴ τῇ ἡλιάσει ταλαιπωρῶνται, ἐπέτρεψε. id eſt: Senatoribus conceſsit fultos è lanis coactis galeros ad ſpectacula adferre, Theſſalico more, ne ſolis feruore moleſtarentur. Hephæſtion grammaticus annotat, Theſſalicos illos galeros inſignes fuiſſe, his verbis: καὶ γὰρ περιβόητοι ἦσαν οἱ θετταλικοὶ πῖλοι. Theſſalici galeri ſeu petaſi, vt prę magni meminit & Theophraſtus libro quarto de plantarum hiſtoria, vbi de faba Aegyptia loquitur, quam dicit proferre folia ingentia, ὧν τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ ἔοικεν, id eſt, magnitudine Theſſalicum pileum æquantia: vbi notandum venit, quod iſte πῖλον vocat, à Dioſcoride πέτασον nominari, quum de eadem herba libro ſecundo in hæc verba ſcribit: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον. id eſt, folium habet inſtar petaſi magnum. Sophocles in Oedipo Colonæo, ἡλιοστερῆ κυνῆν θετταλίδα vocat talem galerum, velut galeam Theſſalicam ſolem arcentem. Vſum iſtiuſmodi galeri indicat & Callimachus, vbi ait:

Ἀμφὶ δέ οἱ κεφαλῇ νέον αἱμονίηθεν
Μεμβλωκὸς πίλημα * πέρι ἄλκαρ ἔκειτο.

Impoſitus erat capiti galerus fultus, recenter admodũ è Theſſalia profectus, ſolis defenſaculum: πέτρον enim ſolem ex Anaxagorę opinione

dici hîc puto. Dionysius Halicarnassæus lib.2. apices interpretatur Saliorum gestamina, πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδεῖς. hoc est, pileos galerosúe prealtos in coni formam fastigiatos, quos Græci κυρβασίας appellant. Talis fuit & causię vsus, ex Eustath. Iliad. 2. καυσία ἦν κάλυμμα κεφαλῆς μακεδονικὸν ἐκ πίλου ὡς τιάρα, σκέπουσα ἀπὸ καύσωνος. id est: Causia tegmẽ erat capitis Macedonicum è lanis coactis, vt tiara, æstum defendens. quod & in Epigrammatibus lectũ est. Neq; aliorsum accipienda sunt Demosthenis verba, quæ Budæus adducit, quibus Aeschinis mollities perstringitur: Tu, inquit, in meditandis infelicibus verbulis & exercendis lateribus ocium consumens, securus esse de reddenda tantorum criminum ratione putas, si vel imposito capiti galero obambules, mihiq; conuicia facias: κἂν πιλίδιον λαβὼν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν περινοστῇς, καὶ ἐμοὶ λοιδορῇ.

Locus obscurus apud Ciceronem in orat. pro Roscio explicatus. Cap. VII.

NEscio quomodo mihi placuerit semper impensius vetus illud prouerbium ab omnibus decantatum, Difficilia quæ pulchra: ita semper aduersus ardua, quæq; plusculũ difficultatis primore fronte obtenderent, enitendum mihi esse duxi: itaq; quum apud Ciceronem in oratione pro Sex. Roscio Amerino inter legendum occurrisset dignus vindice nodus, quem nemo hactenus, quod equidem sciam, explicare adnixus est, inuenisse me ratus sum quod quærebam, Saxonius, cuius præ cæteris erudi-

tus

tus in eam orationē extat cōmentarius, ad eius loci allegoriā, aut ænigma potius perfectè intelligendum, Delio natatore putat esse opus. Neq; Syluius aut Latomus momenti quicquam ad loci explicationem adferunt. Accingar igitur ego, & quoad eius fieri potest, senticetum difficultatis omne tollā: quòd si in re obscurissima fallar opinione, conatus tamen in parte laudis ponetur. Ciceronis verba sunt: Te pugna Cannensis accusatorem sat bonum [redacted] cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium uidimus: quis ibi non est uulneratus ferro Phrygio? Incessit hîc Erucium notæ improbitatis accusatorem, qui Syllanæ proscriptionis tempore in calamitoso reipub. statu, occasionem bene gerendæ rei nactus, clarum accusatoris nomen acquisierit. Vocat ergò hîc allegoricè Cannensem pugnā, Syllanam proscriptionē: quod ita esse, perspicuum fit ex Arnobio Lactantij illius magni præceptore, cuius ex lib. quinto aduersum gētes verba huc adscribenda sunt. Nunquid, inquit, bellum Iliacum in Socraticā verti condemnationem potest? aut pugna illa Cannensis, proscriptio fieri crudelitasq; Syllana? Potest quidem proscriptio (quemadmodū Tullius ludit) pugna dici & appellari Cannēsis, sed quæ gesta est dudum pugna, esse nō potest, eademq; proscriptio &c. Vides clarè Cannensis pugnæ appellatione, venire & intelligi proscriptionem Syllanam. Sed quæ sequuntur plus habent difficultatis. Multos cæsos non ad Thrasimenum

lacum, ſed ad Seruilium. Correctio eſt, de lacu autem Thraſimeno in agro Peruſino notũ eſt, periiſſe illic cæſa ingenti clade, vnà cum Flaminio Cos. uicena Romanorum millia, præter captiuorum non parcum numerum. Lacum verò Seruilium, quem Syluius negat ſe legiſſe vbi ſit, Sex. Pompeius Romæ ab autore nominatum refert in principio uici Iugarij, baſilicæ Iuliæ continentem, vbi Hydræ effigies extiterint à M. A-g[illegible] po[illegible]. quod forum hoc nomine fuiſſe aſſerit antiquitatis omnis ſcientiſsimus Morillonus. Certè Cicero illic Seruilium lacum appellat tribunal C. Seruilij Glauciæ, longè poſt homines natos improbiſsimi, optimorũ quorunque ciuium & ſenatorum ſanguine madens atque reſtagnans. de quo intellexit & Iulius Firmicus libro primo matheſeωn, vbi ait: Vis'ne aliquid tibi, quia in Syllanis temporibus immoramur, de lacu Seruilio referam? in quo multorũ ſenatorũ capita ad oſtentationẽ immaniſsimi facinoris, ſectis ceruicibus pependerunt. Et Seneca lib. de diuina prouidentia: Videant largum in foro ſanguinem, & ſupra Seruilianũ lacum (id enim proſcriptionis ſpoliariũ eſt) ſenatorũ capita. Quod ut dilucidum fiat & probabile, repetenda eſt altius paulò hiſtoria. Conſtat enim ob factionẽ Syllanam & Marianam, ſine iure quum eſſet & ſine vlla dignitate reſpub. C. Seruilium Glauciam cum Saturnino Apuleio gladijs cædibusque omnia cõmiſcuiſſe, & ad libidinẽ Saturnini in cũctos mortales ſeditioſiſsimis ſuis conatibus obſi-

obſiſtentes graſſatum fuiſſe, tandem à Mario in ſexto conſulatu occiſum: quod autorũ teſtimonia cõfirmant. primùm nanque Velleius Paterculus rem omnem ſatis enodat, ubi de C. Mario loquitur: Non tamẽ, inquit, huius cõſulatus fraudetur gloria, quo Seruilij Glauciæ Saturninique Apuleij furorẽ cõtinuatis honoribus rempub. lacerantium, & gladijs quoque ac cæde comitia diſcutientium, Cos. armis cõpeſcuit, hominesque exitiabiles in Hoſtilia Curia morte multauit. Ex Valerio quoque Maximo lib. 3. cap. 2. liquet Seruilium Glauciam maximos ſeditionũ motus excitaſſe, prætorẽque ipſum à Mario iam tum ſene oppreſſum fuiſſe. Plin. lib. de viris illuſtr. deſcribit Seruiliũ iſtum ſeditioſiſsimũ L. Saturnini ſatellitem, ab eoque prætorẽ creatũ. quod & L. Florus lib. epitomes tertio cap. 16. cõmemorat, in vno tamen falſus, quòd Conſulem eum faciat, quum conſtet ex Cicerone lib. de claris oratoribus, ad eam dignitatẽ nõ emerſiſſe: quanquã nõ negat eum in prætura conſulem potuiſſe euadere, ſi rationẽ eius haberi licere iudicatũ fuiſſet: ita enim ait: Is ex ſummis & fortunę & vitæ ſordib. in prętura Cos. factus eſſet, ſi rationẽ eius haberi licere iudicatũ eſſet: nam & plebẽ tenebat, & equeſtrẽ ordinẽ beneficio legis deuinxerat. Is prętor eodẽ die, quo Saturninus Trib. pl. Mario & Flacco Cos. publicè eſt interfectus, homo ſimillimus Hyperboli Athenienſis, cuius improbitatẽ veteres Atticorũ comœdię notauerunt. Hunc Seruiliũ ob vitæ turpitudinem & ſpurcitiam ſenato-

ria dignitate ſummouere conatus fuit Q. Cæci-lius Metellus, teſte Appiano lib. 1. bell. ciuil. cui ille tantum non aqua & igni interdicendũ ſta-tuit & proſcribendum. De huius ergo Seruilij Glauciæ cædibus loqui Ciceronem, hinc mani-feſtum fieri poteſt. Quod ſequitur de ferro Phry gio, non eſt quòd Romanum gladium cum Syl uio exponamus, quòd à Phrygibus originẽ du-cãt Romani: ſed argutius feſtiuiusq́; ferrũ Phry gium putãdus eſt uocare, ſeruilis generis arma in[illegible]pãd. expedita: quippe quũ Phryges igno-minioſe vt ſerui nominentur, iuxta parœmiam, Phryx plagis emendatur: quando & Seruilij no men inde non abludit, & apparet ex verbis Ci-ceronis modò citatis, è ſummis & fortunæ & ui tæ ſordibus emerſiſſe: quibus deſignari puto & ſeruilem hominis conditionem, & contamina-tam libidinibus, vel ſaltem egeſtate inſigni affe-ctam vitam. Hæc habui, quibus lucem dare lo-co per ſe admodum obſcuro me poſſe ſperaui. Porrò Saturninum, cuius meminimus, vt turba torem plebis, nominatim memorat Corn. Taci tus lib. annalium tertio.

Locus ex Martiale priſtino nitori red-ditus. Cap. VIII.

EPigramma eſt elegans apud Martialẽ lib. epigr. 1. quo notat inſignem auaritiam & ſordes Næuoli cuiuſdam, qui cùm arcam haberet innumeris ſyntheſibus differtam, nihil tamen in tenuioris fortunę amiculos erogaret, paſſurus eas à tineis exedi citius, quàm earum

vſu

vſu commodaret quicquam, aut ſuccurreret egeſtati amicorum. Huius epigrammatis poſtremus verſus ita vt in vulgatis codicibus legitur, venere omni & ſale carere mihi uidetur. Is talis eſt:

Non metuas mortem Næuole, ſed tineas.

At ſi manuſcripti codicis lectionem ſequamur, quo vetuſtiſsimo emaculatiſsimoq; ab amico quodã Anglo donatus olim fui, ſordebit prior & vulgatior lectio ſtatim, & poſterior expeditior erit & argutior longe, ac feſtiuo Martialis ingenio dignior, quæ talis eſt:

Quod renuis, non te Næuole, ſed tineas.

Nam quum Næuolus iſte, ut dixi, infinitis abundaret veſtium generibus, atq; æquis oculis amicos ſpectaret pannoſos, nihil interim largiens: ah miſer, inquit, quantulum tandem foret, ſi detraheres, non tibi, id quod facere recuſas, ſed tineis duos pannos: nam multiplex ſyntheſis paſcendis modò tineis aſſeruabatur à Næuolo, ut pote qua ipſe non frueret̃. Culpandus igit̃ iure ſummo, qui renuebat fraudare non ſeipſum, ſed tineas, binis pannis, quos potius quàm amico vtendos largiretur, arcæ incluſos à tineis corrumpi atque erodi ſineret. Proinde ſic ait, & perquàm lepidè:

Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
Quod renuis, non te Næuole, ſed tineas.

Vſqueadeo iſte Næuolus ad κτῆσιν, quàm χρῆσιν, amicus eſſe maluit, Simonidem aliquatenus exprimens, qui in extremo ſenio cur ad rem eſ-

ſet attentior, interrogatus, ſi Stobæo credimus, reſpondit, malle ſe inimicos à morte ditare, quàm viuum egentem, amicorũ fidem experiri. Quod dictum hoc ſeculo multi mordicus tenent. In eodem epigrammate, vt & illud obiter dicatur, tertius quoque verſus paulò aliter in manuſcripto legitur: impreſsi enim codices ita habẽt,

Sic tua ſuppoſitis perlucent præla lacernis. At meus,
Sic tua compoſitis collucent prata lacernis,

Vbi tamen præla magis probem; niſi ſi dicamus, in pratis illum interdum explicare ſolere veſtes inſolandas, quemadmodum nos lineas conſueuimus.

Locus in Epigrammatibus græcis emendatus. Cap. IX.

IMmiſcere iuuat ſubinde Latinis Græca: itaque è collectaneis Epigrammatum, libro primo, titulo εἰς σὐχλώ, ſubijciam hîc vnum, in quo vitium eſt non leue, interpreti Opſopœo ignoratum, quod tamen facilè ſanari queat. Epigramma Philippo tribuitur, è ſenarijs conſtans, eſtq; tale:

ὅτ᾽ ἐκ ζαήτου λίβυος, ἐκ ζαοῦς νότου
συνεζοφώθη πόντος, ἐκ δὲ νειάτων
μυχῶν βυθῖτις ψάμμος ἐξηρεύγετο,
ἱστὸς δὲ πᾶς ὤλισθεν εἰς ἅλα πλύσας,
φορτὶς δ᾽ ἐσύρετ᾽ οὐ ἀΐδαν πλανώμενος,
ἀρωγὸν αὐτῷ δαίμονας Λυσίστρατος
ἐλιπάρησεν, οἱ δὲ τῷ νεηκόρῳ
μόνῳ θάλασσαν ἀγρίαν ἐκοίμισαν.

Vbi in ſexto verſu pro ἀρωγὸν αὐτῷ, quod Opſo-

pœus

pœus ad nauim referens exponit, auxiliatorem ipſi, ſcilicet naui, legendum eſt ἀρωγοναύτας vnica dictione, epitheton Dioſcurorum & Pollucis, velut deorum tutelarium & opem ferentium in diſcrimine nautis, quemadmodum ex Statio in tertio Syluarum, Theocrito in Idyllio Dioſcuris nuncupato, & Horatio in Odarũ primo liquet. Itaq; hic autor dicit Lyſiſtratũ in ſummo verſantem periculo confugiſſe ad vota, & Geminorũ [redacted] petraſſe. eſt ergo ridicula Opſopœi expoſitio, & locus ita interpolandus, ut à me factum eſt. Sed quid moror carmen carmine reddere?

Stridens procellis Africus caligine
Inuoluerat denſa mare, & furens notus,
Voluebat æſtus imo arenas è ſinu:
Rugoſa præceps carbaſa in mare abierant,
Maneſq; ad imos iam ferebatur ratis,
Nautarum opiferos quum Lyſiſtratus deos
Supplex precatur, qui mare inſanum nimis
Strauere, naucleri unius uicti prece.

Locus ex Ciceronis libro de repub. 6. & ſimul ex Nonio Marcello integræ lectioni reſtitutus. Item de ſympinio, ſympuuio, & ſympulo nonnulla. Inibi quid Samium, Capedo, & Cullullus. Cap. X.

VEteres in ſacris ſuis fictili vaſe neutiquã operoſo quo libabant, vſi fuere: quod trifariam efferri inuenio: nam & ſympullum, & Sympuuium, & Sympiniũ diuerſimodè apud autores ueteres lego, vt mirum ſit cur

Bayſius magnæ proculdubio eruditionis vir, ſympinium planè reijciat, contra lecturam doctiſsimorum etiam virorum, quod ait, à quibus nuſquam probari poſſe hanc lectionem contendit. Ego verò, bona eius viri pace, apud Ciceronem & Arnobium ſympina dici oſtendam. Locus eſt Ciceronis in ſexto de repub. monſtroſe deprauatus, etiam apud Nonium Marcellum, in quo clarè ſympina, ex uetuſti codicis eiusq́; [redacted] primo lectionem vulgatam, vt corrupta eſt, omnem ex Nonio Marcello. Samium, inquit, eſt teſta. Lucillius ſatyr. lib. 14. Et non pauper me vti ſamio certoq́; catino. *Mar.* Tullius lib. 6. de rep. Læli quam omnes habemus in manibus, quàm ſi imperia pontificum dijs immortalibus grata ſine ſamio, quæ vt his ſcribit, capedines. Quiſquis es diligens lector & æquus, obſerua lectionis diſcrimen, & in vtriuſq; autoris codice hulcus prorſus Chironium ſana, ex ea quam ſubijciam lectura, ita ſcripturus: Samiū eſt & teſteū. Lucillius ſatyr. lib. 13.

Et non pauper uti Samio curtoq́; catino.

M. Tull. lib. 6. de rep. Extat oratio Lælij, quā omnes habemus in manibus, quàm ſympina pontificum dijs immortalibus grata ſint, Samiæq́;, ut is ſcribit, capedines. Quid hac ſententia dilucidius? quid illa prodigioſius? in qua ſympini aut ſympinij voce appoſitiſsimè eſſe vſum Ciceronem uides. Arnobius quoq; lib. aduerſus gentes quarto: Piaculis, inquit, dicitur cōtracta eſſe commiſ-

cõmiſsio, ſi per imprudentiæ lapſum aut in verbo quiſpiam, aut ſympinio deerrarit. Et iterum lib. 7. Date quæſo dijs immortalibus bibant, ſcyphos, brias, pateras, ſympiniaq́; depromite. Quæ verò eſt iſta ratio, ne dicam ſtultitia, negare ſympinium etymi ſui originem à combibendi argumento, παρὰ τὸ συμπίνειν, trahere, quum ſympinium aut ſympullum admittas per y literam Latinis auribus auiam (ut Terentiani Mauri verbo utar) ſcriptum? Quęnam eſt iſta præpoſtera ſapientia, iteratis quæſtionibus ita iudicare, nihilq́; certi adferre, quo deſtruas quod probabilius tuo uideatur? Nam ut de Cicerone taceam, certum eſt Arnobium in ijs, quos aduerſus gentes ſcripſit, octo libris omnigena eruditionė refertis, retexiſſe abdita ſacrorum gentilium myſteria, eaq́; ſolennibus ipſorum vocibus expreſſiſſe, itaq́; receptum verbum nõ fuiſſe corruptum, ſi aliter ſe habuiſſet: qua in re ſubſcribent mihi omnes, quotquot emunctioris eſſe naris in autoribus legendis decet. Venio ad Sympuuium, ſi non potius Sympinium ſcribendũ eſt, cuius vſus eſt apud Iuuenalem ſat. 6. *Aut quis*

Sympuuium ridere Numæ *priſcumq́; catinum.*

vbi pro priſcum, codices nonnulli nigrum legunt. Nonius Marcellus ſympuuium uas dicit eſſe ligneũ: diuerſum ergo à fictili. Vtit & Varro: Nõ uides, inquit, ipſos deos ſi quãdo uolunt guſtare uinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum ipſi illi libero ſympuuio uinitari? Idem lib. 1. de uita populi Rom. Item erant uaſa

vinaria, ſini (ita manuſcriptũ exemplar habet, loco ſicut, quod in Nonio legit, cuius vocis vſus etiam alibi extat) cymbia, aquilinæ, pateræ, gutti, ſextarij, ſympuuiũ. Et Gelenius vir extra controuerſiam doctiſsimus, apud Pliniũ lib. 35. cap. 12. ſympuuijs legit ex antiquorũ codicũ fide, vbi ſic loquitur Plinius: In ſacris quidẽ etiã inter has opes nõ murrhinis cryſtallinis'ue, ſed fictilibus prolibãt ſympullis. Iam verò Simpulum à [redacted] ita deſcribentẽ: Simpulum vas paruũ non diſsimile cyatho, quo vinum in ſacrificijs libabatur. Apuleius quoq; vtitur: In hodiernũ, inquiens, populus Rom. dijs immortalibus ſimpulo & catino fictili ſacrificat. Hermolaus Barbarus citat etiã Varronis exemplũ, Deos ipſos vili ſimpulo inuitari: detortũ fortaſsis ex ijs quę paulò antè adduxi verbis eiuſdẽ autoris, libero ſympuuio inuitari. Hæc ferè de tribus vocibus, vnũ tamen idemq; ſignificantibus, annotare inter diſceptantes grãmaticos viſum eſt. Porrò ſuperiorẽ M. Ciceronis ex 6. de repub. ſententiã expreſsit nõ ſemel, ſed variato dictionis colore, idẽ autor, quæ loca lubebit in mediũ adducere, vt lectionẽ illã noſtrã cõfirment, ne iudiciorũ moroſitas temeritatis crimẽ in nos diſtringere queat. ac primũ ex tertio de natura deorũ exemplũ proferã, vbi ſic ait: Docebo meliora me didiciſſe de colendis dijs immortalibus, iure põtificio & more maiorum, capedunculis quas Numa nobis reliquit,

de

de quibus in illa aureola oratiuncula dicit Lælius, quàm rationibus Stoicorũ. Rursus in libello quem græco titulo præter morem suũ παράδοξα inscripsit ad Brutũ cap. 1. Quid Numa Pompilius, minus'ne gratas dijs immortalibus capedines ac fictiles vrnulas fuisse, q̃ delicatas aliorum pateras arbitramur? quo loco Deliacas cũ Baysio legero potius, q̃ filicatas cum Camerario. Eodẽ respexisse & Q. Septimiũ Tertullianũ in apologetico aduersus gẽtes putarim. cap. 25. qu[illegible] a Numa concep[illegible] curiositas superstitiosa, nondũ tamen aut simulacris aut templis res diuina apud Romanos cõstabat, frugi religio, & pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cœlo, sed temeraria de cespite altaria, & vasa adhuc Samia, & nidor ex illis. Iste vasa Samia vocat, quæ Lælius Samias capedines: ac Samia quidem in genere dicuntur figlina, à luto eius insulæ fictilibus conuenientissimo. vnde apud Ausonium legitur Agathocles rex abacum onerasse Samio luto, fictiles lances intelligi quum uellet. Et Galli Matris deûm sacerdotes samia testa virilitatem amputabant, vt ait libro trigesimoquinto Plinius. Capedines verò à capacitate fortaßis, nisi à capiendo mauis, quòd essent ansatæ, atque ita facilè prehendi possent, vt & capidula vsitato veteribus uocabulo vinarium vas ansatum legitur: atque hæ etiam erant fictiles, cuiusmodi vasa κεράμια appellat Athenæus, aut κύλικας, quos idẽ figulina vasa exponit, παρὰ τὸ κυλίεσθαι τῷ τρόχῳ,

quòd rotæ circumactu fingerentur. Notandus ergò oſcitantiæ Moriſotus, qui in conuertendis in Græcam linguam Paradoxis, exemplo Gazæ & Maximi Planudæ, multū operæ poſuiſſe uult uideri, quòd capedines, reddiderit σὐρυχωρίας, qua uoce ſignificantur latifundia, & ampla ſpacioſaq́ȝ loca: procul extra ſententiam Ciceronis. Adeò non eſt procliue Latina in græcam coloniam adoptare cuiuis, aut è diuerſo, ut neqȝ cuiuslibet Corinthū nauigare. Xyſtus Betuleius [redacted] ſe ex Athenæi & Pollucis lib. 10. cap. 20. deſcriptione, propterea quòd eius in myſterijs ſolennis erat uſus. Huc pertinet quod Mauruſius Iuba ſcriptum reliquit, ad Macedonum uſqȝ dominatus tēpora vaſis fictilibus Samijs'ue uſos fuiſſe ueteres, quod in Athenæi dipnoſoph. ſexto lectum eſt. Addendum eſt & illud corollarij loco, Culullos fictiles fuiſſe calices, in ſacris pontificum ac veſtaliū uirginū adhiberi ſolitos.

De ſupplicandi modis variè apud diuerſas gentes obſeruatis. Cap. XI.

RItus præcipuus & irrefragabilis ſupplicandi apud Perſas is habebat̃, ſi ſupplex ſumpto igne flumen ingreſſus, minatus fuiſſet, ſe ignem aquæ immiſſurum, niſi uoti fieret compos, ut refert Plutarchus in commentario de primo frigido. hoc eò ſpectat, quòd apud eos ſacroſancto in honore ignis habebat̃. Scribit enim lib. 3. Q. Curtius, ignem, quem Perſę ſacrum & ęternum uocabant, argenteis altaribus

præferri

præferri consueuisse ante Persicum agmen, de quo & Agathius lib.2.histo.& Procopius lib.2. bello Persici, & Ammianus Marcellinus lib.23. ignem cœlitus lapsum apud Persas sempiternis foculis custodiri narrat, cuius portionem exiguam,ut faustam,præisse quondam Asiaticis regibus,ex aliorum fide commemorat. Apud Assyrios supplicans incuruatis membris,humum penè uultu contingebat, manibus post tergum reiectis cōnexisq́;, vti scribit lib.18. Ammianus idem.Apud Scythas maximum supplicandi genus habebatur,si quis extenso humi corio bubalo,reiectis in dorsum manibus, desidêret, teste Suida.Apud Iudæos,supplex manum subijciebat femori eius cui supplicabat. Apud Græcos oleaginas virgas ore manuq́; præferebant supplices,lana candida circundatas : unde *ἱκτηρίοι κλάδοι* apud Aeschylum supplices rami, & *ἱκετηρίαν* oliuæ ramum à supplicando Græci nominant,quem *ἐιρεσιώνην* cæteri. Istud non fugit Virgilium,vbi ait:

Iamq́; oratores aderant ex urbe Latina,
Velati ramis oleæ,ueniamq́; rogantes.

Hinc est quòd Valerius Flaccus & Papinius supplicem oliuam appellant, quippe per quam Lutatius pacem supplicando fieri dicit. Aeneas itē apud Virgil.lib.8. supplex Euandro vitta comptos prætendere ramos legitur. Ita Plautus velatas manus dixisse videtur,ramis oleaginis inumbratas,ceu velamento quopiam,vbi inquit: Postridie in castra ex vrbe ad nos veniunt flen-

tes principes, Velatis manibus orant, ignoscamus peccatū suum. Nisi intelligamus manus velatas, quæ obtenderent atq; sponderent fidem, cui manu ad digitos usq; inuoluta & intecta diuina res fiebat: quod Liuius, Horatius & Seruius innuunt. Ita Liuius prodidit Locrenses obtendisse ramos oleaginos, supplicū velamenta, lib. 5. quartæ decadis: cum sordida, inquit, ueste tenentes velamenta supplicū. Apud Lucanum [redacted]

Legati quoq; Rhodiorum deprecati peccatum, ramos oleę supplices iactantes procidisse leguntur, Liuianæ decadis quintę lib. 5. Commentarij Euripidis id fieri quoq; lauri folijs annotant in Orestem: vnde ἄφυλλον στόμα Euripidi in Oreste. Iam verò & Macedones ἐχιτωνίσκῳ tunica, quam subuculam dicimus, sola induti, supplicasse leguntur. Antiquæ Græciæ in supplicando, mentum eius quem deprecabantur, attingere mos erat: unde obijcit Hecuba Vlyssi ut inexorabili & duro, quòd uultum auerterat, ὡς μὴ προσθίγοιν γενειάδος, ne mentū eius mulcere cōtactu posset, reflexo capite, vt ne supplicem admittere cogeretur. Apud Homerum, & mentum & dextram & genua contingunt supplices: ac mentū quidem vt annueret, aut pro deprecante intercederet, si quid faciundum foret ex vsu: dextram verò, vt faceret: genua verò, vt ne cessaret, sed pergeret. Hecuba Euripidis etiam illud Vlysſi præfracto obijcit, quòd dextram occuluerat, præci-

sa

ſa ſpe veniæ omnis. De genibus quod ea ſuppli ces attrectabant, multa fit apud autores utriuſque linguæ mentio: certè miſericordię ſedem in genibus cōſecratam fuiſſe à vetuſtate memorat Seruius. quod diſertiſsimè his verbis extulit lib. 11. cap. 45. Plinius: Hominis, inquit, genibus ineſt & quædam religio, obſeruatione gentium: hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hęc vt aras adorant, fortaſsis quia ineſt ijs vitalitas quippe quorum inanitate perfoſſa ceu iugulo, ſpiritus fugiat. Priamus Iliad. vltimo iubetur à Mercurio itineris duce, Hectoris corpus redempturus, aduolui ſupplex ad Achillis genua:

γούνων ἁψάμενοι λιτανεύσομεν, αἴκ' ἐλεήσῃ.

Idem alibi Iliad. 6. *λαβὼν ἐλίσσετο γούνων.*

Sic & Virgilius:

Et genua amplexus, genibusq; uolutans. Et iterum:

Et genua amplectens effatur talia ſupplex.

Sic apud Tryphiodorum Sinon periurus *ἱκεσίαις παλαμῇσιν ἥψατο γούνων*, Priamo aduolutus. Similiter apud Euripidē Oreſtes ſupplex Menelai genua contingit, *τῶν σῶν γονάτων*, inquiens, *πρωτόλεια θιγγάνω*. Synesius, *πρηνὴς καὶ γουνπετὴς ἱκέτης γενόμενος*: Pronus atq; in genua procidens ſupplex factus. Liuius lib. 5. quartæ decadis, vbi de Perſeo agit: Summittentēq; ſe ad pedes ſuſtulit, nec attingere genua paſſus. Claudianus de raptu Proſerp. Genibusq; ſuas cū ſupplice fletu Admouere manus. Apud Q. Curtiū mater & cōiunx Darij prouolutæ ad pedes Alexandri, orant ut liceat ſibi

patrio ritu ſepelire Darium, quem rebantur in acie cecidiſſe. Huc ſpectat quòd Homerus Iliad. nono, Litas deas ſupplices fingit eſſe claudas, eò quòd γουνκλινᾶς, id eſt, flexis genibus ſupplicent qui priores offenderint. Prometheus apud Aeſchylum vinctus negat ſe ſupinas muliebri ritu manus ad Iouem extēſurum, ſupplicum more, γυναικομίνοις ὑπτιάσμασι χερῶν. Fuit & iſte mos ſupplicum, quod Lucillius Tarrhęus refert, vt in fo [redacted] nimi demiſsionem conteſtati: id quod canit Argonaut. 4. Apollonius:

τὼ δ' ἄνεω καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντε,
ἵζανον, ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται. id eſt:
At tacitus mutuſq; focis conſedit uterq;,
Supplicibus quæ lex impendet dura miſellis.

Iſtud mutuatus ab Homero, apud quem in Odyſſeæ 7. Vlyſſes aduena in Alcinoi ædibus, κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι, hoc eſt, humi in lare ſedit. Apud Plutarchum Themiſtocles rebus acciſis, & iam conclamatis, ad Moloſſorum regem Admetum fugiens, nouo quodam modo, cum regio iuuene, ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσαι, ad larem conſediſſe legitur, quod ſanctiſsimũ & irrefragabile ſupplicij genus apud eam gentem habebatur. Scribit Parthenius de Neæra Hypſicreontis Mileſij coniuge, quòd ἱκέτις προσκαθίζετο ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἐν τῷ πρυτανείῳ, quòd ſupplex in foculo Prytanæi deſederit. quod interpres malè cõuertit in hanc faciem: Inuenit ſedentem in templo Veſtę in Prytanæo, ignarus, vt arbitror, iſtius moris. Ea nanque

que fœmina, quoniam mariti thorum violarat, ſibi metuens confugit ad Naxios, & ſupplex in foco conſedit, veluti aſylo certiſsimo & inuiolabili: neq; maritus dei in ſe iram prouocare fuit auſus, vi allata illam deripiendo. Huc faciũt uerba Cicer. in oratione pro domo ſua: Nihil ſanctius, nihil omni religione munitius, quàm domus vniuſcuiuſq; ciuium: hîc aræ ſunt, hîc foci, hîc dij penates, hîc ſacræ religionis cerimoniæ continentur: hoc perfugium eſt ita ſanctum omnibus, ut inde arripi neminem fas ſit.

De Zytho & Ceruiſia, quid differant, quibusq́; nominibus olim appellabantur. Cap. XII.

NEmo eſt uel mediocriter literis tinctus, cui dubium ſit priſcis hominibus vſurpatam fuiſſe vini factitij, ſiue conficiendi è frugibus potus rationem, ijs præſertim regionibus, quæ ob ſoli uitium vineas non producunt: cuius inuentionem Libero patri aſcribit Diodorus in fine lib. 4. vbi ita ait: Dionyſius eos quorum regio à uinearum vſu aliena eſſet, potũ hordeaceum conficere docuit, paulò deteriorẽ uini ſuauitate. Sic idem lib. 6. à Gallis potum ex hordeo parari ſcribit ob uitium inopiam, quem zythum appellent. Sed hoc in genere varia lego uſitata fuiſſe nomina: nam Zythum dixiſſe Aegyptum inuenio, Celiam & Ceriã Hiſpanos, Ceruiſiam Gallos, Sabaiam Illyrios, Parabiam Pæonas, Curmi barbaros neſcio quos, & Alam Anglos, detorta nonnihil uoce (ut equidem exiſtimo) Danica, qua Ocla appellatur: ea nanq; gens

olim Angliam immigrauit: nam ab alica appellationem deriuare cum Ruellio, inſcitia eſt. De quibus ita loquitur Plinius lib. 14. cap. 22. Eſt, inquit, & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida, plurib. modis per Gallias Hiſpaniasq́;, nominibus aliis, ſed ratione eadē. Hiſpaniæ iam & vetuſtatem ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoq; è fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Idē autor lib. 22. cap. vltimo, è frugibus fieri [redacted] & Ceriam in Hiſpania, Ceruiſiam & plura genera in Gallia aliisq́; prouinciis. His omnibus, tametſi diuerſa videantur nominum tenus, vis tamen inebriandi cōmunis eſt. ita Leontius apud Conſtantinum in Geoponicis lib. 6. inter cætera poculenta, quibus inebriandi vis inſit, refert barbaricum potum è tritico & hordeo: item ex auena & olyris. Confirmat iſtud & Dioſcorides, qui quū de Zytho & Curmi loquens, cerebrū iſta tentare & capitis dolores excitare dicit, vim ſine dubio inebriandi illis aſsignat. Huc accedit & Dion Academicus, ſcribens excogitatā primū apud Aegyptios fuiſſe rationē qua inopes vini indigi, hordeaceo potu ſeſe explerent, quo ita exhilaraſcerent, vt in cantiones & tripudia ſoluerentur omnes. Virgilius in tertio georgicôn de ceruiſia (quod & Seruius agnoſcit) ſentiens, hilaritatem conciliare uini modo canit, vbi de ſeptentrionalibus populis loquitur:

Hîc (inquit) noctem ludo ducunt, & pocula læti

Fermen-

Fermento atq; acidis imitantur uitea sorbis.

Aristoteles in libello de ebrietate scribit, vini potu inebriatos, in faciẽ pronos deferri: at qui hordeaceum hauserint affatim, resupinare capita: quòd merum capitis grauedinẽ conciliet, at vinum ex hordeo factitiũ, καρωτικὸν sit, & profundo sopore hominẽ obruat. Supinos autem sterni eo potu temulentos, his verbis ostendit: μόνοι δὲ οἱ τῷ πίνῳ μεθυσθέντες, εἰς τοὐπίσω καὶ ὕπτιοι κλίνονται. id est: soli illi qui ceruisia inebriantur, in dorsum & supini cubant. Quibus [illegible] hordeaceo potui vim inebriandi assignare omnes, quam in Ceruisia nostra agnoscimus quoq;: de qua sensit Corn. Tacitus in libello de moribus Germanorũ, quum ait: Potui est humor ex hordeo aut frumento in quandã similitudinẽ vini corruptus. Constat autẽ hac ætate ceruisiã fieri ex hordeo, quod prius madescit, deinde torretur resiccaturq; (βύνην appellat Aëtius medicus, maltam nostrates) addita tritici farina, adiectis & lupi salictarij floribus, cum fece ceruisiæ, quę fermenti vicem obtinet. Quem conficiendi modũ videtur & Isidorus propémodũ agnouisse, ubi ita scribit: Est, inquiens, potio ex succo tritici per artẽ confecta: suscitatur enim igne uis illa germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & pòst in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adijcitur, quæ fit in ijs partibus Hispaniæ, cuius ferax vini locus non est. Hactenus ille. Sed operæprecium est, & locus id postulat,

annotare discrimen, quo à Ceruisia nostri seculi, Zythum ueterũ discrepare volũt recentiores, eo prȩsertim nomine, quòd Aëtius Zythum praui succi dicat esse, quippe è putrilagine factum: quod ex Galeno lib. 6. de simplicium facultat. transtulit, ubi is addit, etiam flatulentum esse Zythum, partimq́ꝫ acrem esse & calidũ, partim frigidum aqueum & acidum. Neqꝫ silentio præterijt hoc & Paul. Aegineta, qui illi acrimoniam ex putredine attribuit, & frigiditatem ratione [illegible] quantitatis: [illegible] diuerso Ceruisiæ salubritatem adscribant sanioris iudicij homines, inter quos Manardus medicus insignis, septentrionalibus nationibus uix alio quàm ceruisiæ potu utentibus, & formam & salubritatẽ & roboris præstantiam ex ceruisia ferè cõtingere autumat. Differentiam verò hanc esse uolũt, quòd Zythum ex hordeo cõputrescente atqꝫ acescente fiat: at Ceruisia ex eodem, sed post macerationem tosto atqꝫ arefacto, ac proinde etiam putredinis omnis experte. Mirum tamen mihi videtur, quòd cõficiendi Zythi ratio à ueteribus clarè non sit prodita: nam Dioscorides simpliciter ex hordeo fieri scribit. Suidas non aliter interpretatur, solummodo exponens zython, vinũ ex hordeo factitium. Et Galenus in commentario in lib. de morbis acutis, siue de ptisana (quomodo à Cælio Aureliano & Athenæo inscribitur) reprehendens Hippocratem, quòd prætermisisset parandi cremoris hordei modum, duas enumerat obiter conficiendi eius rationes, sed

non

non explicat, cuius verba hæc ſunt: Satius fuerat docere quem in modum apparandum eſſet hordeũ, ſimpliciter'ne madefieri oporteret, an ex eo zythum huius temporis cõficere &c. Aequè clarè explicuit hoc, non tamen ex profeſſo, Diodorus Siculus de Baccho zythi inuentore loquens: *εὑρεῖν δὲ καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ καλούμενον ζῦθον.* id eſt: Inueniſſe illum perhibent & potum ex hordeo confectum, quem zythum appellent. Meminit & Strabo lib. 17. zythi, apud quem tamen perperam ſcribitur per *η ζῆθον*, vbi ait: *τὸ δὲ ζῦθος ἰδίως μὲν σκευάζεται παρ' ἐκείνοις, καὶ παρ' ἑκάστοις δὲ αἱ σκευασίαι διάφοροι.* id eſt: Zythũ priuatim apud illos cõficitur, cuius parandi diuerſæ per familias rationes. Item in aphoriſmorum ſecundo Galenus zythum Alexandrinorũ potum nominat, quomodo Iunius Columella lib. agriculturæ nono Peluſiacum illum vocat, eo verſu:

Vt Peluſiaci proritet pocula zythi.

Qui verſus admonet me oſcitantiæ ſummæ Baptiſtæ Pij, annotantis zythum hic eſſe compoſitionem factam ex gith, quod melanthium ab aliquibus appellari, ab alijs melaſpermum ſcribit Plinius. quod illius indoctum cõmentum non potuit à me ſine cachinno legi. Quicquid ſit, nõ obſtabit leue illud diſcrimen, vt verear ceruiſiã noſtram etiam zythi nomine compellare. Reliquum eſt vt varia, quibus appellatur diuerſimodè, nomina ſubijciam & explicem. De zytho abundè multa. Cereuiſiam à Cerere, id eſt, fruge

nomen habere ſcribit Iſidorus: alij à Ceria Hiſpani idiomatis olim vocabulo nominis appellationẽ deriuant: niſi potius à cereo colore fluxiſſe nomen dicamus. Celiam à calefaciẽdo deducit, ſed abſurdius, vt mihi quidẽ videtur, Iſidorus, cuius in Numantino bello meminit L. Florus, his verbis: Quum ſeſe prius epulis, quaſi in ferijs, impleuiſſent carnis ſemicrudæ, & Celiæ, ſic vocant indigenæ ex frumẽto potionem. De Sabaia ita Marcellinus lib. 26. Eſt autem Sabaia [illegible], ex hordeo vel frumento in liquorem conuerſus paupertinus in Illyrico potus: vnde iniurioſum Sabaiarij nomen, quo in obſidione Chalcedonis appellatus fuit Valens Imperator. Ariſtoteles eundẽ potum πῖνον dixit verbis ſuperius citatis, vel à communi bibendi vocabulo, vel à ſordibus fæculentis fortaſſe. Nonnulli Græcorum βρύτον vocarũt, vt Hellanicus: πίνουσι δὲ βρύτον ἐκ τῶν ῥιζῶν, καθάπερ οἱ Θρᾷκες ἐκ τῶν κριθῶν. hoc eſt: Potus fit illis è radicibus herbarũ, quemadmodum Thracibus ex hordeo. Hecatæus in Europæ deſcriptione ſcribit Pæonas bibere βρύτον ἀπὸ τῶν κριθῶν. Sic vſus eſt & Archilochus poëta, ὥσπερ αὐλῷ βρύτον, ἢ Θρᾶξ ἀνὴρ, ἢ Φρὺξ ἔβρυζε. Ceruiſiam veluti tibia ſorbebat, quaſi Thrax aut Phryx. Citatur & Aeſchyli autoritas in Lycurgo dicentis, κἀκ τῶνδ' ἔπινεν βρύτον ἰσχναίνων χρόνῳ. id eſt, hinc bibiſti ceruiſiam æuo fractus. Porrò Ala Anglorum, de qua diximus, hoc differt à ceruiſia, quam Bieram nominamus, quòd illa ætatem non perinde ferat, ut ceruiſia. cauſam re-

ferendam

ferendam puto ad lupum ſalictariũ, cuius flos ceruiſiæ additus αὐτιπυτίαν quandam conciliat, qua ſenio renitatur: nam ſuauitas quæ Alæ ineſt maior, tritici floris ampliori copiæ, accepta referenda eſt. Hinc fit quòd Angli, maioris diſcriminis gratia, cerniſiam per n literam pro Ala efferunt, at per u ceruiſiam pronunciantes, Bieriam intelligunt. Cæterum appendicis loco & illud adijcere libet, non vini modò aut ceruiſiæ potu caput tentari atque ebrietate percelli, quando lectum ſit mel quoque inebriare: apud Orpheum nanque vetuſtiſsimum theologum Saturnus ab Ioue filio per mellis poculum inſidijs capitur, quo ſaturatus inebriatur, & acto in vertiginem quandam capite, qualem vini copia excitat, obdormiſcit: ita enim apud illum loquitur Nox, quæ Ioui hunc de melle dolum ſuggeſsit:

Εὖτ' ἂν δή μιν ἴδηαι ὑπὸ δρυσὶν ὑψικόμοισιν,
ἔργοισι μεθύοντα μελισσάων ἐριβόμβων, Δῆσον. id eſt:
Poſtquam illum cernes ſucco, quem Dædala tectis
Ponit apis, ſaturum, contende tenacia uincla.

Quod & factum eſt: nam comprehenſus vinctusq; virilibus priuatur. Ita & apud Platonem πῶρος calamitatis deus nectare ad ſatietatẽ hauſto inebriatur.

De voce Piſtrix & Priſtis.
Cap. XIII.

APud Virgiliũ Aeneidos tertio, vbi monſtroſa Scyllæ forma deſcribit, duplicẽ lectionẽ obſeruaui, legẽtibus nõnullis, Poſtrema

immani corpore Pistrix: alijs Pristis: sed utrãq; approbo apud probatos autores receptam. Est autẽ Pistrix siue Pristis cetus marinus, quomodo ibi apud Virgil. accipitur, & lib. 10.

Frons hominem præfert, in pristin desinit aluus.

Sed de pistrice dicam primo loco, sic enim Sex. Pompeius: Balenam belluam marinam ipsam dicunt esse Pistricem & cetum. Cicero ipse non semel pistricem reddidit, quem κῆτος vocauit Aratus, ex quo ita ille uertit:

Tum uerò fugit Andromeda & Neptunia Pistrix:

id quod iste sic extulerat:

οὐ δ' ἄρ' ἀνδρομέδης, καὶ κήτεος ὅσσ' ἐλέλειπτο.

Ad verbum ita sonat versu redditum:

Nec uel tantillum Andromedæ, cetí ue relictum est.

Vtitur hac voce & Lu. Florus lib. 3. cap. 5. de Lucullo loquens. Videntibus, inquit, procul, quasi marina pistrix euaserat. De Pristi uerò pro ceto loquitur Plinius lib. 9. cap. 4. vbi maximum animal in Indico mari pristin esse dicit & balęnam. Et cap. 13. inter ea quę pilo uestiuntur, animalq; pariunt, enumerat pristin, balænam, & vitulum. Idem lib. 36. inter Scopæ opera recenset, Chorũ Phorci, & Pristes, ac multa alia marina: pluribusq; alijs locis pristium meminit. Quin & ita apud Gręcos nuncupantur. Epicharmus in Hebes nuptijs, in reliquo apparatu & mensarũ delitijs enumerat quoq; pristes: ἦν δ', inquit, ζύγαιναι, πρίστιες, ῥῖναί τε ῥαχυδέρμονες, id est, nec deerant libellæ, pristes, nec asperipelles squatinæ. Et Polycharmus in Lyciæ rerum commentarijs scribit

bit, vati è piscibus futurorum euentus auguranti in littore apparere orphos, glaucos, interdũ etiam balænas & pristes, ἐνίοτε δὲ φάλαιναι, ἢ πρίστεις. Videtur autem nomen deductum ἀπὸ τοῦ πρίζειν, à findendo, quòd fluctus longo tenuis corporis tractu mirè persulcat. Inuenio tamen in eadem significatione & per η scriptum πρῆστιν, ut apud Oppianum primo Halieuticῶn: ἐν δὲ δαφοινὴ πρῆστις, Truculentaq́ue pristis. quo loco Oppiani scholiastes. πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου. Prestis species ceti marini. Demumq; grammatici ἀπὸ τοῦ πρῆσαι, ab incendendo, fortasſis quia motu & longo syrmate mare crispari & quodammodo ardere faciat. Inuenio & Pistris scriptum, non modò Pristis, pro ceto, vt apud Pedonem, quem citat Seneca:

Qui ferat Oceanum, qui sæuas undiq; Pistreis,
Aequoreosq; canes ratibus consurgere pansis.

Nisi vitium sit in codicibus impresſis. Porrò à forma pristiũ marinarũ, inquit Nonius Marcellus, quæ longi corporis sunt, sed angusti, Pristis nauigij genus nomẽ habet. Claudius Quadrigarius rerũ Romanarũ lib. 12. Quin quòd nauigiũ ea forma à marina bellua dicta est Pristis. ita enim lego ex vetustisſimo exẽplari, pro eo quod in uulgatis extat, Quiq́ue. Pristis pro naui etiam apud T. Liuium lib. 4. quintæ decadis ponitur. Adiectæ ad hunc numerum quinque pristes erãt. Sic accipit & Virgil. in 5. ibi:

Velocem Mnestheus agit acri remige pristin.

Vtitur & Polybius græcus historicus, πέντε λέμ-

βυς ἔχων καὶ μίαν πρίστιν. id est: Quinque lembis instructus & vnica pristi. Seruius originem deducit vel à tutela depicta, vel à secandis fluctibus, ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα. Est & πρίστις poculi genus oblongi apud Diphilum & Athenæum in vndecimo.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER TERTIVS.

Plinij locus vindicatus de Orbona dea. Item cur Quartanæ Saturni filiæ dicantur.

CAPVT I.

Ferdinandus Pintianus homo Hispanus, post omnes omniũ in Plinium annotationes preclarè de eo autore meritus, Orbonæ deæ mentionem apud Plinium lib. 2. cap. 7. exterminandam putat, veluti spuriam & adulterinam, vt quam scriptor nullus celebrarit, nullibiq; omnino, ut ipse ait, compareat. Atenim ego, vt haud temerè mutandum quicquã in autoribus, aut veteramentariorum more statim interpolandum, vel etiam inducendum eradendum'ue censeo, ita Orbonæ lectionem defendo constanter & seruandam autumo, quum eam agnoscat doctissimus pariter & antiquitatis omnis callentissimus Arnobius, magni illius Lactantij preceptor libro aduersus gentes quarto, vbi

vbi in reliqua fictitiorum & putatitiorum deorum turba, quam enumerat, hanc quoq; deam non diſsimulanter nominet, his verbis: Ab erroribus viarum dea vibilia liberat: in tutela ſunt Orbonæ, orbati liberis parentes: in Næniæ, qui bus extrema tempora. Hîc apparet & Orbonæ nomen Romanis ſacris templisq; non fuiſſe ignotum, & ipſam orbitatis eſſe deam, cui quòd matronæ olim ſacra fecerint, memoriæ proditum legiſſe aliquando memini: nam quòd Antonius Sabellicus ſuis in annotationib. ſcribit, ex Macrobij autoritate, matronas ad arcendam orbitatem Orbonam propitiaſſe, vbi infando ſacrorum inſtituto orbari conſueuerint, nuſquam in eo autore legi exiſtimo. Proinde retinendam eſſe vetuſtam lectionem iudico, in Plinianis codicibus, tranſpoſito tantùm cõiunctionis vinculo, hunc in modũ: Ideoq; etiã publicè Febri fanũ in palatio dicatum eſt, Orbonæ ad ędem Lariũ, & ara malæ fortunæ Exquilijs. quẽ locum Pintianus ex Cicerone interpolare hoc pacto voluit: Ideoq; etiam publicè Febri fanum in palatio dicatum eſt ad ædem Larium, & ara malæ fortunæ Aeſquilijs: propterea quòd apud Ciceronem libro de natura deorum tertio perperàm legiſſet, codicis, vt opinari lubet, vitio deceptus, Febris enĩ fanũ in palatio ad ædẽ Lariũ, & arã malæ fortunæ Aeſquilijs conſecratã videmus: ubi melioris notæ codices rectius legũt: Febris enim fanũ in palatio, & ædem Larum, & aram malę fortunę Exquilijs cõſecratã uidemus.

Dispescenda sunt igitur vocum spacia coniunctione copulante, apud Ciceronem, qua occasione Plinio uetus lectio manebit integra. aut pro, Orbonę ad ædem, legendum erit ex Cicerone, & ædes larium, id quod nemo, nisi impudentissimus is sit & præuaricator maximus, tentabit. Quia uerò de febris fano facta mentio est, et illud ex Minutio Felice in Octauio (is enim autor est octaui libri Arnobio ascripti, quod Morillonus admonuit iuuenis extra omnem aleam genij positus) [illegible] est, Pallorem, inquit, Hostilius atq; Pallorē coluit, mox à nescio quo Febris dedicata. quæ verba repetuntur & apud Cyprianum libro de idolorum vanitate. Quin & illud appendicis vice adijciendum est, quòd Quartanæ Saturni filiæ ab Octauio Horatiano medico peruetere dicuntur, ob morbi videlicet cùm tarditatem tum malitiam insignē, vt equidem existimo: in quarum curatione Democritus censuit pollutione esse opus, ut sunt cædes, culpæ, menstrua, sanguinis potus, sacrarum auium vel vetitorum animaliū carnes cibo datæ.

De Aquila in Romano exercitu portari solita, paradoxon. Cap. II.

MIrū ualde mihi, atqueadeo paradoxon visum est quod apud Dionem Cocceiū de Aquila sciptum repperi, quam non militare signum, sed fanulum quoddam fuisse prodit, aureum aquilæ simulacrum effigiatum habens, hastæ præpilatę suffixum, quod ita à milite ferebatur, quem cum Cæsare aquiliferum dicere

cere licebit. Autoris verba ſunt ex quadrageſimo hiſtoriarum libro, ὁ γὰρ ἀετὸς ὠνομασμένος, ἔστι δὲ νεὼς μικρὸς, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, καθίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν χειμαδίων, πλὴν εἴ ποι σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κινεῖται, καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μικροῦ δὲ ὀξὺ τὸν στύρακα ἀπηγμένου, ὥστε καὶ δὲ τὸ δάπεδον καταπήγνυσθαι, φέρει. id eſt: In omni exercitu per delectum cõſcripto apud Romanos collocatur Aquila (id erat fani exigui nomen, in quo aurea iacebat aquila) quæ non mouetur ex hybernis, niſi totus prodeat exercitus. fanum illud paruæ ſuffixum haſtæ aquilifer portat, cuius inferior cuſpis acuminata erat, vt humi depangi poſſet. Appianus bellorũ ciuiliũ lib. 2. Aquilæ potiſsimam dignitatem inter militaria ſigna attribuit, quum ait Cęſarem ſtitiſſe ſua manu ſigniferum aquilam ferentem, quæ præcipuum in bellis ſignum erat. Cæſar lib. belli ciuilis 3. ſpectatæ uirtutis aquiliferũ tantiſper aquilam defendiſſe pugnando ſcribit, dum deficientibus iam viribus, equitibus ſuis accedentibus aquilam multos per annos defenſam moribundus tradidit. Certè idem Cæſar à ſignis militaribus aquilas diſcriminat, vbi inquit de pugna cũ Pompeio cõmiſſa: Signa militaria ex pręlio ad Cæſarem ſunt relata centum octoginta, & aquilæ nouem. Plinius refert C. Marium ſecundo cõſulatu ſuo propriè dicauiſſe Romanis legionibus aquilam, abdicatis reliquis ſignis, quæ quatuor erant, lupus nimirum, minotaurus, equus, & aper, A quo tempore obſeruatũ ſcribit idem,

raro legionis castra hybernasse, vbi non esset aquilarum par seu iugum : quæ res in omen fortassis rapta est, vt aquilæ signum non velleretur aut loco tolleretur, nisi in aciem descenderẽt vniuersæ legiones, id quod ait Dion.

Quæ dicantur dextræ aut sinistræ mundi partes. Cap. III.

IN siderum cursu orientem nominari dextrã cœli partem, occiduam verò plagam, læuam [redacted] tandum est. Vnde & Plinius lib. 2. cap. 8. Naturalis historiæ, errantia sidera læuum cursum mundi vertigini contrarium scribit, illo semper in dexteram præcipiti : cui consentit & Ptolemæus. Eôdem spectat & Orphei vetustissimi poëtæ dictum, solem dextrum auroram producere, læuum noctem, dicẽtis: hoc est, in oriente diẽ proferre, in occasu noctẽ. Quid, quòd apud Græcos σκαιὰ, id est, læua dici τὰ δυτικὰ siue occidua annotat diligẽtissimus Eustathius? Quin & ex Aristotelis sententia Chalcidius Timæi Platonici interpres, orientem dextram mundi partẽ statuit. Attestatur item Plutarch. lib. 2. de philosophorũ placitis, in hæc verba: Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextram mundi plagam orientalem esse dixerunt, vnde motus initium existat : occiduam uerò læuam. At Empedocles dextram statuit ab ea parte, qua solstitium æstiuum est: sinistrã, qua brumale. Similiter & Cleomedes &c. Cleomedes græcus autor, cuius opus nuper in lucem exijt, septentrionẽ pro dextra ponit. Similiter He

trusci

trusci aruspices dextram nominabāt septentrio ni subiectā, sinistram meridiei expositā, quomodo & poëtæ accipiunt. Contrà apud T. Liuium in Numa, augur regiones ab oriēte ad occasum determinās, dextras ad meridiē partes, lęuas ad septentrionem esse dixit. Sed hanc distinctionē ridet Arnobius libro aduersus gentes quarto, scribitq́ pro ratione situs corporis, variare mūdi partes, vel læuas, vel dextras: nam quicquid te[illegible] rotunda [illegible] uexum, definiri aliqua finis aut initij portione non potest. Itaq; cùm dicimus, inquit, hęc regio dextera est, illa læua, non ad mundi habitū dicimus, qui sui simillimus totus est, sed ad positionem nostram, situmq́ reuocamus.

De similitudine mundi cum ouo, & cum litera ω mega. Cap. IIII.

NOn dubiū est quin pleriq; scriptores omnes globosam seu sphæricā figurā mūdo attribuerint, vt & Aristoteles, & cū Stoicorū schola Homerus quasi princeps sensisse videtur, qui terrā ἀπείρονα, id est, infinitā dixit, propter orbicularē figurā circularē'ue, initio pariter & fine carentē, vti Heraclides, Eustathius, & Iohānes grāmaticus Aristotelis enodator exponunt. Et Numa Pompilius terrā pilæ forma esse credēs, quod à Sex. Pompeio annotat, ædē Vestę rotundā consecrasse perhibet, quū intelligeret Vestā eandē esse cum terra vitæ hominū altrice. Attamē inuenio & qui ὠοειδῆ, hoc est, ouali figura mundum esse prædicarunt, id quod apud

Plutarchum de placitis philoſophorum ſecundo, iiſdemq́ verbis in libello Galeno falſo attributo legitur: qua in opinione fuit & Sanchuniathon Berytius, antiquiſsimus rerum Phœniciæ ſcriptor, à Philone Byblio translatus in græcã linguam, qui omnem hanc rerum faciem ὁμοίως ὠοῦ σχήματι, id eſt, oui inſtar effigiatam fuiſſe prodidit ſcripto, vt ex eo refert Philon Byblius. Eadem eſt ratio cur initiati orgiis Liberi patris, O- [redacted] mirum è terete forma, ac penè ſphærali, vndequaq; clauſa, & intra ſe uitam includente, mundi ſimulachrum cognoſceretur, vt à Macrobio Saturnaliorum ſeptimo, cap. 16. proditũ eſt. aut potius translatum è Plutarchi ſympoſiacis, vbi in hæc uerba diſſerit: ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς, ὡς μίμημα τοῦ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, συγκαθοσίωται τὸ ὠόν. id eſt: Quare non abs re in Bacchi orgiis ouum ſacratum eſt, veluti ſimulachrum mundi è quo cuncta nata ſunt, cuiusq́ complexu vniuerſa tenẽtur. Quin & Varro in Logiſtorico, qui inſcribitur Tubero de origine humana, mundum ouo comparauit, cuius hæc verba adducit Probus grammaticus: Cœlum eſt teſta, item vitellum ut terra, inter illa duo humor quaſi in ſinum (ſic lege, non ilcinus) cluſus aëri, in quo calor. quanquã is autor non de mundi forma ouali id extuliſſe, ſed habita quatuor elemẽtorum ratione, mundum ouo aſsimilaſſe mihi videtur: atq; ita accipere illud uidetur & Proclus in Timæum, vt Orphicũ

ouum

ouum ſit idem, quod Platonis ens, τὸ πλάτωνος ὂν, καὶ τὸ ὀρφικὸν ὠόν. Fuerunt & qui terrarum orbem in formam literæ græcæ ω effigiarunt, vt extremum lineamentum quod ο literam ambit, oceanum referat deſignetq́ʒ, quem ζωστῆρα κόσμου, id eſt, mundi baltheum, quidam appellarũt, Probi teſtimonio. Quo reſpexiſſe uidetur Cyrillus, ibi:

ὠκεανὸς δ᾽ ᾧ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών.

Tellurem Oceanus circunfluus illigat omnem.

Non poſſum non appendicis vice adijcere ex Varrone mundi definitionem, operoſam quidẽ illam, ſed raro lectã, qui in Cynicis Satyra, quæ inſcribitur Dolium ſiue Seria, ſic ſcribit: Mundus, inquit, domus eſt maxima homuli, quam quinqʒ altitonæ flammeæ zonæ cingũt, per quã limbus pictus bis ſex ſignis ſtellimicantibus altus in obliquo æthere Lunæ bigas acceptat, & appellatur à cælatura cælum, græcè ab ornatu κόσμος, latinè à puritie mundus.

Virgilij verſus ex Eratoſthene tranſlati: eius item locus expenſus accuratius. Cap. V.

QVoniã de zonis præcedente capite mentionem fecimus, locus poſcere videtur, vt Virgilianos de zonarum deſcriptione verſus, autori ſuo vindicemus. Is eſt Eratoſthenes Cyrenæus, qui verſibus Heroicis librũ conſcripſit, cui Mercurio titulum indidit. Sed audiamus primùm Virgilium in Agriculturæ primo ita canentem:

Quinq; tenent cælum zonæ, quarum una coruſco

Semper ſole rubens & torrida ſemper ab igni,
Quam circum extremæ dextra læuaq; trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atq; imbribus atris.
Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuûm.

Nunc penè eoſdem, ſed Eratoſthenicos, ex Heraclide Pontico ſubijciamus libro de allegorijs Homericis, qui ita ſonant:

Πέντε δὲ οἱ ζῶναι περιηγέες ἐσπείρηντο,
Αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο,
Ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἐκπυρος, οἷον ἐρυθρή,
Τυπτομένη φλογμοῖσιν, ἐπεὶ ῥά ἑ μοῖραν ὑπ' αὐτὴν
Κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν.
Αἱ δὲ δύω ἑκάτερθε πόλοιο περιπεπηγυῖαι,
Αἰεὶ κρυμαλέαι, ἀεὶ δ' ὕδατι μογέουσαι.

Quos obiter adſtricta numeris oratione reddere non pigebit.

Circum hunc funduntur zonæ quincuplicis orbes:
Glaucum ex his ſuperant cyanum nigredine bini,
Torrida zona una eſt, ſabuloſaq; tota, rubentem
Quam radij flammis feriunt Hyperionis acres
Continuis, recto & ſubiectam tramite torrent.
At geminæ cœlo diductæ utrinq; recliui,
Imbribus uſq; madent, glaciali aut frigore torpent.

Sed enimuero poëtam noſtrum mutuatum eſſe ſuam deſcriptionem ex autore quem dixi, mecũ ſentit Probus Grãmaticus, id quod deprehendi lectione poſtea, quanquã verſus ipſos non profert: hæc enim eius ſunt verba in locũ Virg. prędictũ. Hanc tamẽ, inquit, vniuerſam diſputationem certũ eſt Virgiliũ tranſtuliſſe ab Eratoſthene,

ne,cuius liber est hexametris versibus scriptus, qui Hermes inscribit. Porrò zonarũ (quas elegãti carmine descripsit Claudianus lib. de raptu Proserpinæ primo, & Transformationũ principio Ouidius) naturam fabulose expressit in Achillis clypeo Homerus, plicarum nomine πτύχας eas nominans, duas è plumbo albo fingens, australem innuendo & septentrionalem zonas, frigidas perpetuisq; niuibus obsitas: totidem æneas, æstiuam significando & hybernam, mediæ inter candorem & rutilum colorem temperi: quintam eamq; mediam, auream, hoc est, igneã. Homeri versus est iste:

Τὰς δύο χαλκείας, δύο δ' ἔνδοθι κασσιτέροιο,

Τὴν δ' μίαν χρυσῆν. Media autem est ἰσημερινὴ, id est, æquinoctialis: proximæ duæ τροπικαὶ, id est, solstitiales, à nobis habitata altera, Antichthones alteram incolunt, ita dicti, ὡς τὴν ἐναντίον χθόνα οἰκοῦντες, teste Probo: extremæ duæ inhabitabiles, borealis quidem ob assiduos nimiosq; rigores: antarctica uerò, quæ & νοτία siue australis, propter immodicas imbrium humiditates, quibus austrina plaga est obnoxia, vnde & nomen habet. Istud est quod Virgilius illo versu, Cœrulea glacie cõcretæ &c. innuere & sentire voluit: vt verba illa, imbribus atris, ad austrinam plagam: at illa, cœrulea glacie, ad borealem referenda sint & applicanda: ut respondeant Eratosthenicis, κρυμαλέαι propter gelu, & ὕδατι μογέουσαι, propter imbres.

De significatione ebrij non uulgari. Cap. VI.

EBrium pręter notam significationem, pro pleno & ad saturitatem usq; referto accipi, Latinis auribus notum est. Similiter μεθύειν (quod inebriari propriè sonat) pro πληρῶσθαι & compleri efferunt Græci: quomodo in Dioscuris Theocritus de Amyco Bebrycum rege loquens, illud extulit: Εστη δ' πληγαῖς μεθύων, id est, Constitit offertus & ebrius plagis. Apud nostros Plautus Comicus ebriam cœnam dixit pro opipara & adijciali copiosáq;. Quid, quòd Nonius Marcellus ebrios dici posse qualibet re expletos, confirmat autoritate Varronis, qui in Eumenidibus dixit, scholasticas aures scholica dape ebrias? Quin & vestis ostro ebria legitur, quæ purpuræ florem ebiberit: quæ simili metaphora, saturata murice à Martiali dicitur. Deinde, quia ebrietas mentem alienat, & (ut Enniano vtar uerbo) expectorat, ob immodicum potum, etiam pro dementato & mentis haud compote, accipitur ebrium: quã in significatione sumitur apud Horatium Odarum lib. 1. de Cleopatra Aegypti regina, quam dicit fuisse fortuna dulci ebriam, hoc est, dementatam nimiumq; secundis rebus elatam, ad exemplum Anacreontis Teij, qui amantem sine modo, & amoris œstro uelut extra se positum, μεθύοντα ἔρωτι dixit, id est, amore ebrium, quod apud Philostratum in Apollonio lectum est. Quam significationẽ ebrij agnoscas etiã in Petronij Arbitri illo uersu,

Vilis

Vilis adulator picto iacet ebrius ostro.

Quo innuit parasitos & adulatores ad amplissimas fortunas Principum stoliditate euectos, priorum vitæ sordium non amplius memores, reliquos prę se despicere, rerum successu elatos.

De scolij siue obliqui carminis ratione, quædam lectu & obseruatu dignissima. Cap. VII.

DE carminis conuiualis, quod græci Scolion, nos obliquum dicere possumus, origine, magna est apud autores pugna: in vno solo consensus est omnium, quòd asseuerent conuiuale esse carmen, & inter pocula concini solitum: cuius etymon tradit Orus grammaticus inde deriuatũ, quòd à temulentis quibus sensuum organa turbata sunt, & obliquè se quodam modo habent, cantari soleat. Suidas aliíque à contrario sensu ita dictum annotant, quòd simplex ac facile sit, minimeque ambagiosum aut obscurum, quippe quum fuerit μέλος ὀλιγόστιχον, paucis versibus contexta cantilena: quam rationem vt falsam reijcit Aristophanis interpres. Aliter Hesychius, pro erudito & neutiquam vulgari, quodque non à quibusuis, sed à doctis tantùm caneretur, exponit: quod attingit & Plutarchus in sympoşiacis. Dicæarchus in cõmentario de re Musica, triplex odarum genus enumerat: vnum quod omnes pariter vnico concentu, alterum quod viritim singuli per ordinem canebant, & tertium hoc quod à peritissimo & ingeniosissimo quoque, vt res in ordine cadebat, succinebatur, vnde & nomen. Ari-

stoxenus & Phyllis musicus scriptorum monumentis prodidere, in nuptijs, dispositis varijs circa mensam unā lectis, accūbentes cōuiuas myrteis per uices sertis redimitos, sententias amatoriasq́; cantilenas cantillare solere: & canendi vices ob lectorū positū, obliquo modo peractas fuisse. Proximè omniū ad rem accedere videt interpres Aristoph. cuius sententiā q̄ possum lucidissimè in Latinū sermonē conuertā. Vetus, inquit, mos fuit cōuiuas canere, ordine sequentes eū qui desierat: qui nanq; cantū auspicabat, laurum myrtū'ue manu tenens, Simonidis Stesichoriue odas cantabat quandiu lubitū erat: deinde pro arbitrio suo, cuicunq; placitū illi erat, tradebat, non secundū accumbentiū ordinē: itaq; ille deinceps cantillabat: qui rursus tertio cui visum erat, canendi uices tradebat: inde factū est, ut ob implexū ordinē, scolia dicerent carmina quæ ex improuiso & recitare & fidibus canere quilibet solitus esset. Parū discordat ab hac ratione Plutarch. lib. 1. symposiacôn, in hæc verba scribens: Sunt qui myrtū in ordine ire negent, sed sigillatim de lecto in lectū differri, eumq́; qui prius cecinerit, alterius lecti primo cantori trāsmittere, hunc rursus tertij primo: deinde eodē pacto illū qui in primo lecto secundas vices tenuerit, alterius lecti secūdo permittere: ac proinde à uariato implexoq́; circuitus ordine, obliqui nomē fluxisse verisimile est, διὰ τὸ πολυκαμπὲς τῆς περιόδου. Certiora tradi possent, si extarent uel Tyrannionis grāmatici lib. C. Cæsaris mandato cōscriptus de

scolio

ſcolio carmine:uel Didymi Chalcenteri ſympo ſiaca,in quorũ tertio libro uarias huiuſce vocis etymologias explicuiſſe abEtymologici autore annotatũ eſt.Ego tamen,ut in caput rẽ conferã, ita teneo,quũ olim in cõuiuĳs poſt cœnam lyra circũferri fuerit ſolita, uel Quintiliano hoc atteſtante,ad quã fidibus canebant,lyrã illã obliquo & ſinuoſo circuitu in menſa obambulare cõſueuiſſe autumo,vt ἐναλλὰξ hoc eſt,pectinatim quodãmodo,nõ ἐφεξῆς,id eſt,ſeriatim &per ordinẽ accubitus,cõuiuis tradita fuerit,atq; inde carmina illa quæ ad lyrã canebant,ſcoliorũ appellationẽ meruiſſe.Porrò ex profeſſo inter cætera poëmata etiã σκολιὰ ſcripſiſſe cõmemoratur Ion Chius poëta.Itẽ Origenes ſcolia conſcripſit,in quibus ſummatim breuiterq; perſtrinxit ea omnia,quæ ſibi obſcura &perplexa uiderent.Quod aũt qui canebant,myrtũ manu tenerent vel laurũ, præter Plutarchũ docet Dicæarchus lib. de muſicis certaminibus,his verbis: οἱ γὰρ ᾄδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις ἐκ παλαιᾶς τινὸς παραδόσεως κλῶνα δάφνης ἢ μυῤῥίνης λαβόντος ᾄδουσιν.id eſt: Qui canunt in cõuiuĳs, ex vetere inſtituto ſumpta lauri myrtiue fronde canunt. Qua in re & illud diſcrimen obſeruatũ lego,vt qui verſus Aeſchyli canerent,myrteum ramulũ manu tenerẽt:qui uerò Homericos,laureum termitẽ.Hinc liquet Zenobiũ in adagiorũ farragine lapſum eſſe, quum ſcribit, eum qui in ſympoſĳs canere neſciuiſſet,laurea myrteaue accepta virgula,ad eam canere. Quicquid tandẽ conſtituere liceat, id obſeruaſſe mihi videor,q

plerunque scolijs carminibus aut illustrium virorum & fortium laudes canerentur, aut præclaras sententias illa continerent, aut mixtim vtrunque: quãdo ex Cicerone, autoritate Catonis, & ex Fabio Quintiliano constat, epulis adhiberi solere tum fides, tum etiam tibias, ad quas clarorum virorum laudes & facinora uirtutesque canerentur: id quod exempla dilucidè docebũt, quorum aliquot non pigebit adscribere, vbi illud vnũ dixero, quòd Pindari autoritate, Terpandro inuentionem scolij carminis, attribuit lib. de Musica Plutarchus. Scolion de Admeto Thessalo Athenis decantatum, ex Pausaniæ Lexico adnotat in Bœotia Eustathius diligentissimus Homeri interpres, de cuius autore multa lis inter veteres fuit. eius tale est initium: Ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει, τῶν δειλῶν δ' ἀπέχου γνοὺς (perperam enim apud Aristoph. in Vespis ποιοῦσ' scriptum est) ὅτι δειλῶν ὀλίγα χάρις. id est: Fortes ama, cognita de Admeto historia, & ignauos fuge, id tibi persuasum habens, exiguam talium esse gratiam. Quod carmen & clari viri historiam delibat, & ad fortitudinem parænneticũ est. Videtur autẽ per fortes innuere generosam & mariti amantem Alcestin: per degeneres verò Admeti patrem, qui pro filio mortem oppetere tergiuersatus fuerat. atque ea verior est ratio, fabulosam enim iudico quã Aristophanis interpres & Zenobius adducunt, quòd quũ diem obijsset Alcestis pro marito Admeto, scolia ac lugubria carmina in illam fuerint decantata, tantisper dũ miserta

miſerta eius Proſerpina, ipſam ad ſuperos ſoſpitem remiſit: aut, quod fabulatur Euripides, Hercules expugnatis inferis eam reduxit: alioqui Phænodemus refert Admetum Pheris oppido Theſſaliæ profugum, hoſpitium delegiſſe apud Theſeum, Alceſtidis & Hippaſi liberorum natu minimum, ibiq́ꝫ ſedem fixiſſe. Meminit huius ſcolij Ariſtophanes Comicus in Veſpis, item in πελάργοις ſiue gruibus, his verbis:

ὁ μὲν ᾖδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,

ὁ δ᾽ αὐτὸν ἠνάγκαζεν ἁρμοδίου μέλος. id eſt:

Canebat ille myrtum tenens Admeti hiſtoriã, at alter illum cogebat Harmodij cantilenã. Meminit & Cratinus Comicus, ὅταν Ἀδμήτου μέλος αὐλῇ, id eſt, vbi ad tibiam cecinerit Admeti carmẽ. Iam uerò Scolion de Harmodio, ſcriptis autorum celebre eſt, qui communicatis cum Ariſtogitone operis tyrannidem Piſiſtratidarum conuellit interfecto Hipparcho, cuius intium erat, φίλταθ᾽ ἁρμόδι᾽ οὔτοι πω τέθνηκας, quod negat Harmodium mori poſſe, qui ſublato tyranno immortalem adeptus in gloriam, ſempiterna fama victurus. Huc alluſit in Acharnenſibus Ariſtophanes, vbi ait:

οὐδὲ παρ᾽ ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται Συγκατακλινεὶς.

hoc eſt: *Nunquam mecum accumbens Harmodiũ canet.* Refertur & aliud ab Euſtathio Iliados quarto, quo canitur fortitudo exulum, qui ſe fortiter in obſidione Lipſydrij oppiduli geſſerunt, quod ita habet: αἲ αἲ λειψύδριον προδοσέταιρον, οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθαί τε ἀγαθοὺς καὶ εὐπατρίδας, ὁπότε ἔδει-

ξαν οἵων πατέρων ἔσαν. Heu heu Lipſydrium, ſociorum proditrix, cuiuſmodi uiros exitio dediſti, in prælio fortes, generoſosq́, quando ſui ſpecimen ædiderũt è quibus fuerint orti maioribus. Fuit autem Lipſydrium locus in Spartæ confinijs, quem Athenienſium exules à tyrannis expulſi muro clauſerant, inter quos Alcmæonidæ principatũ tenebant, quibus à Piſiſtrato debellatis cani cœpta eſt obliqua iſta cantio inter pocula. Non ſum immemor hunc locũ aliter conuerſum ab Eraſmo, à cuius ſententia diſsilio: tu ſi placet, eum lege in adagio, in Lipſydrio pugnas. Cõmemorat Euſtathius & in Aiacem Scolion, quod in prædicanda fortiſsimi viri virtute conſumitur, cuius tale exordiũ eſt: Παῖ τελαμῶνος Αἰὰν αἰχμητὰ, λέγουσι σ᾽ εἰς Τροίαν ἄριστον ἐλθεῖν ἀχαιῶν, μετ᾽ ἀχιλλέα. id eſt: Bellator Aiax Telamoniade, te poſt Achillem Græcorum fortiſsimũ ad Troiã ueniſſe fama eſt. Sed exemplorũ ſatis de claris viris, nũc ſubijciamus vnum aut alterũ, quod ſententias non dubias contineat, quale eſt illud Simonidis poëtæ, quod Platonis verbis referam in Gorgia ſic dicentis: οἴομαι γάρ σε ἀκηκοέναι ἐν τοῖς συμποσίοις ᾀδόντων ἀνθρώπων τοῦτο τὸ σκολιὸν, ἐν ᾧ καταριθμοῦνται ᾄδοντες, ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. hoc eſt: Arbitror audiſſe te canentes in ſympoſijs obliquum illud carmen, in quo enumerant qui canunt, nihil eſſe in rebus præſtantius, quàm integram habere valetudinem: ſecundum locum obtinere pulchram formam: tertias

tias vices tenere, diuitias non fraude partas, vt autor scolij inquit. Legitur apud Suidam & alterum, Timocreontis Rhodij in opulentiæ detestationem, in hæc verba: ὤφελόν ὦ τυφλὲ πλοῦτε ἐν γῇ μήτε ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανήμεναι, ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν καὶ ἀχέροντα, διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά. id est: Par erat ô cæce Plute, nec terra, nec mari, nec in continenti te usquam extare, sed tartareas sedes & Acherontem incolere, propter te nanque nihil non malorum in vita mortaliũ est. Ad cuius scolij imitationem leges & plebiscita promulgasse Periclem annotatum est, & ab Aristophane in Acharnensibus suggillatum, cuiusmodi fuit illud: Μεγαρέας μήτ' ἀγορᾶς, μήτε θαλάττης, μήτ' ἠπείρου μετέχειν, quo communionem cum perduellibus Megarensibus omnem præcisam voluit. Addamus & exempla duo quæ vtriusque rei meminerunt, inter quæ elegantissimum legitur Aristotelis Peripatetici scolion in Hermeam Atarnensem scriptum cum virtutis egregio encomio quod plusculis licet versibus perscriptum, operæ est precium huc annotare, quod sic habet: Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροτέῳ, θήραμα κάλλιστον βίῳ, σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς, καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐλλάδι πότμος, καὶ πόνους τλῆναι μαλερὲς ἀκάμαντας. τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις καρπὸν τ' ἀθάνατον, χρυσοῦ τε κρέσσω καὶ γονέων, μαλακαυγητοῖο θ' ὕπνου. σοῦ δ' ἕνεκεν ὁ διὸς ἡρακλῆς, λήδας τε κοῦροι πολλὰ, ἀνέτλασαν ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν. σοῖς δὲ πόθοις ἀχιλλεὺς αἴας τε ἀΐδαο δόμους ἦλθον. σᾶς δ' ἕνεκε φιλίου μορφᾶς καὶ ἀταρνέος ἔντροφος ἀελίου χήρωσεν αὐγὰς, τοί γὰρ ἀοίδιμος

ὄργοις, ἀθανάτόν τε μιν αὐξήσουσι μοῦσαι μνημοσύνης θυγατέρες, Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι, φιλίας τε γέρας βεβαίας.
Carmen elegantisſimum totidem verbis quàm poſſum maximè conabor latinis auribus appendere. Virtus mortali generi laborioſa, cuius pulcherrimum in vita ſtudium, tuam unius ô virgo ob formam, etiam mortem obire Græciæ optandum eſt, duroſq́ perferre & indefeſſos labores: talem animis eumq́ immortalem fructū inijcis, auro parentibusq́ præferendum, & mol[illegible]omno. Propter te Iouis Hercules, Ledæq́ nati plurima perpeſsi ſunt, tuam venantes factis potentiam. Tui deſiderio Achilles & Aiax ad inferos penetrarunt. Tuam ob deſideratam formam Atarnenſis alumnus ſolis ſplendori ſubduxit ſe, præclara ob facinora nobilis: cuius gloriam ſempiternam prorogabunt Muſæ Memoriæ filiæ, Iouis hoſpitalis maieſtatem augentes, firmæq́ amicitiæ pignus. Alterum quod loquitur, amore ad pręclara audenda facinora animari homines, ſimulq́ hiſtoriā Cleomachi viri fortis tegit, qui in gr[illegible] [illegible]ctus in confertas hoſtium in procinctu ſtantiū turmas, diſturbatis eorum ordinibus, victoriā Chalcidenſibus peperit: quamuis alij Antonem quendam eadem fortuna uſum ſignificari autumant. vtcunq́ ſit, conſtat apud Eretrienſes cantari fuiſſe ſolitum, ut in Erotico refert Plutarchus, quod ita habet: *ὦ παῖδες οἳ χαρίτων τε καὶ πατέρων ἐλάχετε ἐσθλῶν, μὴ φθονεῖτε ὥρας ἀγαθοῖσιν ὁμιλίαν, σὺν γὰρ ἀνδρίᾳ καὶ ὁ λυσιμελὴς ἔρως ἐπὶ χαλκιδέων θάλλει πόλεσιν.*

πόλεσιν. perperàm enim legitur κάλλει pro θάλλει. quod de industria (ne quis imperitia factum insimulet) ita conuertam: Puellæ vos quibus contigit bonis nasci parentibus, nolite inuidere viris fortibus vestri commercium: mollis nanque amor vnà cum fortitudine in Chalcidensiũ oppidis viget. Transijt verò & obliqui nomen ad Epigrammata ænigmaticè obscureq́ prolata, cuiusmodi vnũ in Plutarchi symposiacôn quinto legitur, sed à me paululum emendatum, & in versus senarios distinctum:

ἡ παλλάδος γῆ πυρὶ κατηθαλωμένη,
κεύθει κελαινὸν αἷμα διονύσου θεοῦ,
ἔχ[illegible]ς ἀνὰ στόμα. id est:
Durata torrido igne terra Palladis,
Condit cruorem nigricantem Liberi,
Ac ramulos in ore præfert Isthmicos.

Innuit autem fictilem vrnam, apij (quo in Isthmijs victores coronabantur) ramo circum os coronatam, musto plenã. Quin & eius vsus ad carmina adulatoria fuit detortus: tale est Praxil[illegible]ea, quæ παροίνια siue cõuiualia inscripsit, à veteribus recensetur:

οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν,
οὐδ' ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον. hoc est:
Vulpinari non decet, nec utriq; parti illudere.

[illegible]uod in adulatorem cõpetit, qui vt tectius versutiusq́ imponat, dissimulare se fingit ex composito. Meminit Aristophanes in Vespis, & alterius cuiusdam scolij, quod ita incipit: *χρήματα καὶ βίαν κλειταγόρᾳ τε κἀμοὶ μετὰ θετταλῶν.* quod de Cli-

tagora Theſſalica poëtria canebatur, & Theſſalis, qui Athenienſibus ſuppetias tulerunt in bello aduerſum tyrannos. meminit eius & Cratinus in comœdia quadã, κλειταγόρας ᾄδειν. Refertur & ab Athenæo lib. 13. ſcolion quoddã quod inter ſacrificandum cantatũ fuiſſe ait, à Pindaro in Xenophontis Corinthij gratiam conſcriptũ, cuius initiũ eſt, ὦ κύπρου δέσποινα, quod quia mendoſum eſt, huc adſcribere ſuperſedeo. Item alterum eiuſdem poëtæ ad Hieronem Siculũ lib. 14. Fit apud eundem lib. 10. mentio ſcolij Pindarici, quo cottabum delibat Agathoni amaſio. Meminit & Ariſtophanes in Auibus:

ἐσθ' ἱμάτιον τὸ σκόλιον ᾄδειν μοι δοκεῖ. id eſt.

Videtur mihi ſcolion canere ueſtimenti gratia.

Hactenus de ſcolio ſatis ſuperq́ multa: cui opponi videtur, ſi vocis habeamus rationem, τὸ ὄρθιον μέλος, cuius meminit in lib. de Muſica Plutarchus, ſcribens Terpandrũ Methymnæũ inueniſſe modum τῆς ὀρθίου μελῳδίας, quaſi dicas, recti cantus. Herodotus in Clio refert Arionẽ citharœdũ in nauis tabulatis (toros vocant) [illegible] concinuiſſe νόμον τὸν ὄρθιον, qui cantus erat fidicinis citharœdiue concitatior, & ſonora voce prolatus, quomodo apud Homerũ Eris ὄρθια ἤϋσε, alta voce exclamat, vt exponit Suidas. Ita legitur Timotheus nobiliſsimus fidicen, quũ caneret τὸν ὄρθιον νόμον, Alexandrũ Macedonem verſibus uſq́ eò impuliſſe concitaſſeq́, vt ad arma prorueret. Scribit Suidas, Terpandrũ τὸν ὄρθιον νόμον & τροχαῖον nominib. ſuis donaſſe, à numeris quibus feruntur.

tũr. Iulianus in epiſtola ad Iamblichũ, κιθαρῳδῷ τὸ ὄρθιον ᾄδοντι πρὸς τὸ ἐλλεῖπον τῆς χορδῆς ὑπὸ τῷ τέττιγι, τὸ ἴσον ὁ πύθιος ἀντεφθέγξατο. Fidicini Orthiũ carmen canenti, ruptam chordam committente cicada, æqualibus modulis Pythius ſuccinuit.

Quo anni tempore conditus ſit mundus, diſceptatio: & quòd in Libræ ſigno non abſurdè ſtatuatur eius naſcentis origo. Cap. VIII.

NOn ita pridem nata fuit inter me & ſacrificum Amſterodamum cõtrouerſia non iniucunda in ſympoſiolo, in quod anni tempus inciderit genitalis mundi dies: quẽ tametſi à concepta opinione (quam altiſsimè imbibitã mordicus tuebaẗ) dimouere nõ potui, quicquid tamen extemporanea illa contentio diſceptanti tunc ſuggeſsit, haud prorſus ἀπροσδιόνυσον, viſum eſt in miſcellanea iſta materia nõ abs re admiſcere. Nam ille quum ver defenderet, cui primã creſcentis mundi originẽ acceptã eſſe referendam putabat, temperiẽ eius temporis pro argumento quaſi Achilleo minimeq; dubio adducebat: aduocans eõdẽ & aſtrologorũ de Ariete rudimentum neſcio quod: item ſcripturæ locum de primatu menſium Martio delato, qui in Exodo diſertè ſit perſcriptus. Ego cõtrà, qui autumnali æquinoctio deferri eam gloriã debere volebã, abſolutam perfectionẽ καὶ τελειότητα rerũ creatarũ eſſe ſpectandã inſtiti. Vt enim, inquã, animantiũ omne genus, ſiue gradiaẗ reptet́ue, ſiue volucre ſit aut aquis innatãs, nõ inchoatum aut naſcens, ac veluti ex ouo prodiens, finxit

Deus,ſed iuſto ætatis generationis'q; libramento robuſtum:ita & plantas arbores'q;, cum ſuo quanq; fœtu,grandes atq; perfectas,& generando ſibi ſimili aptas,produxiſſe illū credibile eſt, quando & Adamum,è lutea terra & formatum & appellatum,abſolutam virilis corporis firmitudinē iam tum ab ipſo natali,quo creatus fuit, aſſumpſiſſe conſtat ; ſimiliter & eius coniugem Heuam quomodo & lunam non gibberoſam, non corniculatam,non diuiduā,Deum finxiſſe opinatur Seuerianus(cuius in vetus inſtrumentum extant ſcripta)ſed integro orbe plenam adultam'q;.Neq;enim tyrocinium cœpiſſe,ac veluti ex informi imperfectóue rudimēto adoleuiſſe mundum veriſimile eſt, in qua ſententia fuerunt Ethnici,naturam ſuam à ſimplici & imperfecto paulatim ad ſui perfectionem,adiumento artis & temporis acceſsione peruenire ſomniantes.Alioqui niſi illud ſtatuamus,in eadem nauicula fluctuare videbimur cū illis qui ambigunt, ouum'ne prius fuerit,an gallina. Quid,quòd reuocare mundi ortum ad ver,quàm quo calor genitalis ſit temperatus,ex quo animari cuncta& vegetari cēſent philoſophi,eſt quadantenus negare,quòd Deus ex nihilo pulcherrimum hunc mundi ornatum produxerit,ſed quòd potius ex beneficio prolifici illius & æquabilis caloris extiterit?Neq; verò cōmuni illa autoritate opinionem noſtram ſtabilire eſt animus, quæ Dei opera perfecta eſſe loquitur:nam illa tametſi à quibuſdam velut Aiacis clypeus defenſionis lo

co

co obijciatur, nihil huc facit, est etenim aliorsum dicta, nēpe in Dei operibus nihil esse quod in reprehensionem cadere culpariue queat. Prætereo item autoritatem Isaaci Argyri hominis græci, qui in illa monasticæ vitæ tranquillitate, inter cæteras θεωρίας, quas altissimus secessus & philosophicum ocium suppeditat, demonstrationibus asseuerare contendit, Septembri mense conditum fuisse orbem, ac princeps anni initium verè existere pridie Calendarum Octobrium. Imò verò, inquam, quod tu modò pro te adduxti, ceu irrefragabile testimonium, è duodecimo Exodi capite petitū, pro me facit, tuã́q; opinionem conuellit prorsus & iugulat: quum nanq; præcipit Deus Mosi, ut Nisan mensem, qui Martio nostro nunc respondet, inter anni menses primum habeat, non ordinem hîc in annorum curriculo spectari ostendit (quem vel ipse Deus ab æterno à Septembri inchoauit, vel gens Iudæa, cuius in Historijs antiquissima fides est talem semper tenuit) sed principatum & dignitatem inter menses immutat, mandans vt primarij honoris prærogatiua Martio mēsi deferretur, quo videlicet constaret gentem Iudaicam iugum Aegyptiorum grauissimum singulari Dei beneficio exuisse: quo item mense posteris temporibus à mundanarum potestatum tyrannide ereptum nos iri, certissimo præsagio & fatali significaret, nempe teterrimo Christi cruciatu in istum mensem incursuro, expiandos. Deniq; quid euidentius indubitatius'ue usquã

reperias, quodq́ mundi primordium (cum quo & annum verti necesse est) firmius cõuincat ad Septembrem referri debere, quàm quod libri eiusdẽ tertio & vicesimo legitur, vbi mandat obseruari magna religione diem festum collectionis annuorum prouentuũ, quæ fiat in anni exitu, coactis in horrea & frugibus & pomis: quod festum & Tabernaculorũ scenarum'ue nomine nuncupabat. Quo ex loco manifestè liquet, sub æquinoctiũ autumnale, exitum anni metiri Mosen ex Dei omnia illi dictantis oraculo: nam si eo mense finis anni, eodem proximóue & initiũ eius sequi par est: ita vt si collectio frugũ pomorumq́ in anni finem incurrit (quam nemini dubium est Sole Libram tenente fieri solitã) extra dubiũ cadet etiam initiũ anni in foribus adesse. Porrò nõ absurdè omnino fingitur primigenia mundi à Deo creati origo extitisse in Libra (si vulgata ista signorũ nomina velut ab æterno imposita feremus) vt nimirũ quoniam à sicco in frigidũ declinat signum istud (sunt enim duæ istæ qualitates mortis, vtpote aridæ & frigidæ, amnes ac consanguineæ) portenderet interitus legi obnoxium mundũ fore, id quod indubitatũ nobis cum Platonica schola habetur.

Rerum affluentiam communi mortalium vsui à Deo concessam, desinere sæpenumero ob quorundam maleuolentiam, varijs exemplis comprobatur. Cap. IX.

DEi omnium largitoris munificentiam mortalibus ex æquo cunctis ad vsum præbitam, ty-

rannicè flagellasse ingrati quidam & maleuoli gratuitæ illius liberalitatis expēsores leguntur, qui ad priuatos vsus, quod publici iuris Deus esse voluit, pro libidine interuertisse videntur: qua vecordia quid aliud cōsecuti fuerint, quàm vt iratum numen largissimos beneficentiæ suæ fontes clauserit, exemplis aliquot quum ueteribus, tum recentioribus, testatum facere non pigebit: vsqueadeo nō malè nec citra numinis inspiratum cecinisse putandus est Ascræus ille uates, quando improbi hominis & scelesta in publicum cōsulentis pœnā dependere sæpenumero integras ciuitates ait. Sed ad rem. Salis Tragasæi celeberrimæ & ab autoribus omnibus decantatissimæ memorant fodinæ, è quibus asportare cunctis in Troade uolentibus quantū libuisset, licuisse scribit Athenæus: sed cessasse euanuisseq; salem illum fossitium illicò, postquā Lysimachus rex vectigal imposuisset: qua re in miraculum conuersa, declaratoq; per regem loco à vectigalium exactione immuni, rursus auctam [illegible] salis illam [illegible] copiam scribit. Refert idem autor simile quid in Eresso usu uenisse, vbi non procul à mari subitò exiluerant fonticuli scatebræ frigidam profundentis, cuius potu ægri mirum in modum recreabantur: quę salubris aquæ fama attraxerat multos longinquis è locis medicatum fontem hausturos. Quapropter Antigoni regis præfecti dum rem suam priuatam promouere satagunt, diuersam quandam aquam bibentibus propinandā

imperarunt, ea ratione ęgros ludificati: statimq́ ab eo tempore exaruit fontis scaturigo. Phylarchus item commemorat fabam Aegyptiam, Colocasiæ nomine non ignotiorem, quę nusquam locorum, præterquam in Aegypto, seminari, neque sata crescere soleret, regnante Alexandro Epirota Pyrrhi regis filio, subitò ad Thyramin Thesprotiæ Epiri amnem paludoso in solo erupisse, & adultam vberem ædidisse fructũ, perq́ bienniũ totum sparsim lateq́ excreuisse: sed quũ ille adhibitis custodibus, interdicto insuper graui addito cauisset, ne quis eò accederet propius, nedum fructus decerperet, in tantum exaruisse lacum, vt de cætero non modò non protulerit fructum, sed ut ne aquæ quidem vestigiũ ullum extitisse vnquam apparuerit. Tribus uetusti seculi exemplis, totidem recentiorum temporum subijciam. Locum accepi fuisse in regno Neapolitano, prę stantissimi mellis aërij (quod ἄγειον μέλι Suidas, ἀέριον Galenus, uulgus hominũ Manna nominat à voce hebræa Man, quæ genericè donum significat) prouentũ nobile, quem Neapolitani reges perpetuo muro claudendum curauerant, incertam ob causam, siue vberior prouentus atq́ inde optimus reditus, siue purior eius collectio eos huc stimulauit: quacunq́ tandem de causa denegato illius contactu, cœleste illud καὶ διοπετὲς donum in uniuersum cadere desijt: mox quum iussu Regum interrupta fuisset muri series, denuò labi affluenter, & à pube rustica colligi passim cœpit. Repetitur iterũ magno

gno studio cingendi loci propositum, sed temerarium: siquidem circunquaque præclusa muri lorica, stetit melleus ille imber, neque manauit amplius, donec dissipata disiectaque maceriæ illius crate, libero ingressu potitus rusticus cœtus, auidissimè defluuium illud mannæ colligere permissu regum potuit. Alterum exemplum experta est Anglia, quod eo tempore quum vitam ibi degerem, audisse memini, haud liquidò scio an in Suffolkiensi ditione, vbi portus fuit aut statio littoralis, tanta ostreorum copia scatens, vt vicinæ regionis egestatem laxare haud dubio cœlestis affluentiæ ostento potuerit, donec imposito assis vnius tributo (quod piscanti pro sporta qualibet ostreorum plena pendendum erat) desijt omnino ac distabuit fœcunda illa testacei generis captura. Tertio loco suggerit se haudquaquam silentio obliterandum aut oscitanter prætereundum Hollandicæ reipub. turpe vectigal in similem conchyliorum (quos voce Pliniana Musculos appellat lingua vulgaris) affluentissimam piscationem in Batauiæ insularum vna: nam simulatque subita illa & inaudita conchyliacei fœtus abundantia crebris multorum sermonibus ad aulicæ turbæ aures dimanasset, illa, vt est ad eiusmodi aucupia quouis Argo oculatior, Harpyis rapacior, aduolat confestim, & edicto vectigal, licet minutum, imperat. Sed quid isto locupletandi fisci (quem non abs re lienem appellare solebat Traianus Imperator optimus, quòd augescente eo cętera mem

bra carpantur & distabescant) compendio profectum est: nempe vt dicto citius totum illud piscitij genus euanesceret, nunquã visum postea. quod eadem insula factum vidit & in anguillarum captura, sed quæ abolito tributo restituta fuerit postliminio, vti narrauit mihi vir ornatissimus magnæq; autoritatis D. Nicolaus Grudius, à commentarijs ordini Velleris aurei, studiosorum summus patronus. Nempe salsissimè itidem & verissimè Aulicos, tineas, soricesq; palatiorum appellabat Cõstantinus, vt apud Sex. Aureliũ legitur. Quanto rectius Alexander Macedo idemq; liberalius facturus fuisse [illegible]bit, qui dicenti consiliario, quòd ciuitates illi vectigales maiora imperatis tributa possent persoluere, respondit, se odisse hortulanum qui è radicibus factitaret olera: idem reipsa sentiẽs, quod eodem sensu Aemylio Recto Aegypti prætori, grauiora solito vectigalia imponenti, Tiberius Cæsar rescripsit, Tonderi pecus velle sese, nõ ad viuã usq; cutim deglubi. Nimirũ ille qui solaris luminis vsum tam improbis quam bonis impartire se æqualiter profitetur, dona sua non ad potentiorũ libidinẽ diripienda dispensandaq; elargitur, sed vt mirificã illius bonitatẽ ac liberalitatem nulli clausam nos intuẽtes, gratitudinis admoneamur, & ad illius vnius constantẽ amorẽ accendamur. Laudatũ est ab omnibus præclarũ sanctissimæ Laconũ reipub. institutũ, quod ex æquo omnes, ἐπὶ τὰ ἴσα, καὶ τὰ ὅμοια, hoc est, ad paria similiaq; cuncta vocabat.

Quid

Quid Effata, & Carmen. Theodoriti quoq; & Eusebij loci excusſi accuratius. Cap. X.

EFfatum, præter definitionem Ciceronis in Academicis, qua id eſſe dicit, quod aut verum aut falſum eſt, ut ſit idē cum eo quod græci ἀξίωμα uocant, aliam quoq; nō vulgarem ſignificantiam habere videtur, ut Effata dicantur cùm oracula (vocem hanc propriè accipiendo) à fatidicis uatibusq; edita: tum ſententię certa lege prolatę, precationesue certis verbis conceptæ. Siquidem Varro lib. de Lat. ling. 5. & Seruius in 6. Aen. effata propriè dici annotant augurū preces: vnde & ager poſt pomœrium vbi captabantur auguria, Effatus vocabatur: quod & ex Aulo Gel. lib. 13. cap. 14. intelligi datur, Effatum eſſe agrum extra pomœriū, qui determinat finem vrbani auſpicij. Prior illa ſignificatio clariſsimè elucet è Cicerone lib. de legib. 2. uerba legis adducente, quæ ita habent: Eorū (loquitur de publicis ſacerdotibus) autē duo genera ſunto, vnū quod præſit cæremonijs & ſacris, alterū quod interpretetur fatidicorū & vatū effata incognita. vbi effata ab effando ea dicunt, quæ ἐκλεκτὰ & ἐκλόγια planè eadē etymi ratione à Græcis vocant. ſiquidem Porphyrius acerbiſsimus ſectæ Chriſtianę hoſtis, libros conſcripſit περὶ τῆς ἐκλεκτῆς φιλοσοφίας, quorū apud Euſebiū & Theodoretū frequens eſt ſparſim mentio: quē equidē librorū titulū, de effatorū philoſophia ſiue cōmentatione, uertendū latinius pariter & iuſtius autumo, q̄ hactenus conuerſus ſit ab omnib. quos

videre mihi licuit eorum autorũ interpretibus, qui ſine cauſa illud tranſtulerunt, De electorum philoſophia, quos vocabuli ambiguitas, & materiæ quæ in iis libris tractetur ignorantia fefelliſſe videtur. Sciendum itaq; trifariam illorum titulum legi, περὶ τῶν ἐκλεκτῶν, & ἐκλογίων φιλοσοφίας, & diuiſim ἐκ λογίων, de philoſophia quæ ex effatis ſiue reſponſis dæmonum vatumq́; peti poſſit: rimari nanq; & perſcrutari græcæ theologiæ arcana inde contendit. docet iſtud dilucidè Euſebius lib. 5. de prẹparat. Euangelica, de Porphyrio verba faciens hunc in modum: διὰ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ὁ γενναῖος ἑλλήνων φιλόσοφος, ὁ θαυμαστὸς θεολόγος, ὁ τῶν ἀποῤῥήτων μύστης, τὴν ἐκ λογίων φιλοσοφίαν, ὡς ἀπόῤῥητα θεῶν περιέχουσαν λόγια παραφαίνει. id eſt: Per hæc & his ſimilia inſignis ille græcorum philoſophus, admirandus Theologus, ille arcanorũ myſtes, effatorum philoſophiam, velut cõtinentem deorum arcana, quæ in uulgus eliminanda non ſint, publicauit. Et lib. 4. οὗτος τοιγαροῦν ἐν οἷς ἐπέγραψε περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας, συναγωγὴν ἐποιήσατο χρησμῶν τοῦ τε ἀπόλλωνος &c. Ille igitur in libris quos inſcripſit de effatorum philoſophia, collegit oracula Apollinis aliorumq́; deorum & bonorum geniorum &c. Ex his abundè liquet, & quanto in errore verſentur interpretes, & quòd ἐκλόγια illis, effata Latinis, pro reſponſis deorum & fatidicorum accipiantur: quandò & Ammianus Marcellinus lib. 19. effata Delphorum ſolennia vocet oracula. In altera verò ſignificatione extulit Liuius, ſed cõiunctim cum voce id ex

preſ-

presſius ſignãte, carmine uidelicet, vbi ait: Quę longo effata carmine non operæ eſt referre: loquitur de ritu contrahendi fœderis certo verborum contextu: nam iſtud Carmen quoq; dicebatur, quod tametſi verſibus poëticisq́; metris nõ conſtabat, certa tamen numerorum lege cadebat. quo ſenſu apud Liuium in primo illud dictum eſt: Lex horrendi carminis erat. & rurſus: Paucis verbis carminis mutatis. Et manifeſtiſsimè lib. 9. quartæ decadis, ubi ſic ait: Cõcione aduocata quum ſolenne carmẽ precationis, quod præfari priuſquam populum alloquantur, magiſtratus ſolent, peregiſſet conſul, ita cœpit. Et iterum: Ex carmine ſacro, præeunte uerba ſacerdote, precationes fecerãt. Item ex Cicerone pro Rabirio: Crudeliſsimi regis iſta ſunt cruciatus carmina, quæ tu homo leuis ac popularis libentiſsimè commemoras: Caput obnubito, infelici arbori ſuſpendito. Tale quid videtur fuiſſe, quẽ *πόδα*, hoc eſt, pedem appellat Galenus in ſexti Epidemiorum commentariis, & memorat Iulius Pollux lib. 4. cap. [illegible]

De Campanis earumq́; vſu, ad varia olim munia apud Gentiles recepto. Cap. XI.

PAulinus Epiſcopus Nolanus diui Hieronymi æqualis, vir ſanctimonia vitæ ſpectabilis, primus in ſuam eccleſiam Campanæ vſum inuexiſſe prodit, quaſi priori ſeculo ignotus fuerit eius vſus, id quod ſecus habet: verùm ſanctiſsimus vir abuſum gentilium ſacrorũ correxit, & ad pia munia tranſtulit, vt nimirũ eius

ſtrepitu exciri poſſent ſemotius habitantes ad conciones precationesq́ꝫ. Atqꝫ hinc fortaſſe tenuit cõſuetudo, vt Nolę uocabulo cenſerent tintinnabula, ab hac Campanię Nola, cuius apud Polybiũ Liuiũq́ꝫ fit mẽtio. Eiſdẽ verò uſibus deputatas fuiſſe priſcis ſeculis campanas inuenio, quibus hodie ſeruiunt. Olim ſi quis è vita exceſſiſſet, æra campanæ'ue pulſabantur, ut peruetus Theocriti ſcholiaſtes annotat (qui mos in hunc vſqꝫ diem perdurat) quòd is ſonus credebatur eſſe καθαρὸς καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων, hoc eſt, auertere ſpectra & dæmonũ ludibria. atqꝫ hinc receptum arbitror, cur tonante cœlo campanarum bombu perſtrepatur. Non ſum tamen neſcius, ineſſe & aliam cauſam, nimirũ ut illarũ comploſu aërem longè lateq́ꝫ diuerberante, uis tonitrui infringatur. Legimus & Lacones rege defuncto, lebetes vice campanarum complodere ſolere. Iam uerò & Apollodorus in libro, quẽ de dijs inſcripſit, Hierophantam, hoc eſt, Proſerpinæ ſacerdotem tintinnabulum ſiue nolam, ἠχεῖον nominat, pulſare Athenis con[illegible]. Deinde campanæ ſonitu apud Romanos populũ in thermis ſtatis horis vel aduocari uel dimitti ſolere, ex Martiali conſtat, ubi ait: *Redde pilam, ſonat æs thermarum.* Pręterea Gręci in piſcatorio foro ſub cœnam pulſabant nolam, ut locuples eſt teſtis Plutarchus, adnotãs ſympoſiac. lib. 4. φιλόψοι, id eſt, helluones, obſonatoresq́ꝫ dici, qui in foro piſcatorio eſitarent, celeriterq́ꝫ tintinnabuli pulſum exaudirẽt: grææcè eſt, καὶ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας: quod

ipſum

ipſum & Geographus lib.14.docet,de Iaſſijs lò quens,qui citharœdo artem oſtentãti tantiſper aures præbuerunt, dum increpuiſſet nola quæ in Cupediario erat foro, quo audito cuncti ad cœnam dilapſi ſolum illum deſtituerunt, præter ſurdaſtrum unũ,qui & ipſe,intellecto quòd cæteri ſimul cum nolæ crepitu diffluxiſſent, valere iuſſo citharœdo, confeſtim abierit curriculo:ita enim habet, ὡς ᾗ ὁ κώδων ὁ κατὰ τὴν ὀψοπωλίαν ἐψόφησε, καταλιπόντας ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ ὄψον. Strabo lib.15.ſcribit Perſas in unũ locum cœtus cogere ante lucẽ nolæ ſonitu, ψόφῳ χαλκοῦ πρὸ ὄρθρου. Samanæi,quod poſt Brachmanas ſecundum Indiæ philoſophorum [illegible]libem ducens uitam, ad pulſum campanæ (ὑποσημαίνοντι κώδωνι) cœnacula vbi cibum capere ſolent ingreſsi orant,à peractis precibus iterum διακωδωνίζειν, id eſt,campanulam pulſare,vti refert libro quarto περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων Porphyrius . Quin & excubitores nocturnis uigilijs nolam antiquitus pulſabant, ad cuius pulſum reſpondendum erat illicò, ut Sui-[illegible]puto, interprete: qui mos etiamnũ apud Iccium portũ (Caletum uocant)alijsq; locis præſidiarijs obſeruat. Antileon in gratiã amaſij Hipparini, ut refert Parthenius,nolam quæ in arce munitiſsima Heracleæ Italicæ præſidij indicium erat, aſportauit clàm, occiſo cuſtode per inſidias.ita enim ait: λοχήσας τὸν φύλακα τοῦ κώδωνος κατακαίνει. Similiter ſi qua vis ingrueret, campani æris tinnitu indicium eius rei dabatur olim. Vnde Thebaidos ſexto

Papinius eleganter cecinit:

Procul auxiliantia gentes Aera crepant.

& T. Liuius: Campanorum, inquit, imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte fieri ſolet, ædidit clamorem. Dion Cocceius lib. 54. ſcribit Auguſtum Cæſ. quum ei per ſomnum viſus fuiſſet Iuppiter dicere, ut præſidij loco Iouem tonantem, cui ædem vouerat, haberet, poſtero die Iouis ſtatuæ nolam appendi iuſsiſſe: cuius apud præſidiarios milites vſus ſalutaris erat. Eôdem ſpectat illud Statij in Achilleide: *Paulumq́; exercita pulſu Aera tacent.* ubi loquitur de ſacris Bacchi trietericis, quæ nocturno nolarum tintinnabu[illegible] per-ſtrepebant. Huc refer & Corybantia æra ex Virgilio. nobilia ſunt & Temeſæa æra in ſuccurrendo laboranti lunæ, apud Ouidium. quin etiam æra Dodonæa multiplici repercuſſu obſtrepera leguntur, de quibus Auſonius:

Nec Dodonæi ceſſat tinnitus aheni.

Adde quòd qui ad conſulendum oraculũ proficiſcebãtur, χαλκ[illegible] ænearum nolarum crepitu vndiq; perſtrepentium circunſonari ſoliti fuerint, Plutarcho teſte in capitum Romanorum enumeratione. Legimus & tintinnabulis explorari equos, an ſint conſternaces καὶ ψοφοδεεῖς. Sophocles Tragicu[s] tribuit alicubi Troianis σάκος κωδωνοκρότον, hoc eſt, clypeum nolis quibuſdam pulſatilibus ſonorum.

An

An ſupplicium rotarium veteribus cognitum fuerit. Inibi Ammiani locus animaduerſus. Quod item tormenti genus Rota. Cap. XII.

AN diriſsimi exempli ſuppliciũ apud Germanos nimisquàm uſitatum, quo in latrones uiarũ infeſſores animaduertunt, rotarum radijs incuſsis membra diſfringendo, quodq́ lentæ mortis ludibrio, ſi quod aliud, uel maximè infame eſt, an illud inquam ueteribus etiam inter exquiſita pœnarũ genera fuerit cognitum, inciderat in conuiuio quęſtio: cuius rei cognitio quum ad me eſſet reiecta, reſpondi illicò, uideri mihi atrociſsimi huius tormẽti genus apud Ammianum Marcellinum Palatinæ hiſtoriæ ſcriptorem extare, poſtulatoq́ codice locũ oſtendi ex uiceſimo primo libro, vbi ſic ait: Romulus poſt eum & Saboſtius currus axi uincti, fuere diſpicati, ut proni in ſtudia ſenis: alij rotarum pœna conſumpti ſunt. Certè, quantũ ego peruideo, non ſubolet mihi alterius ſupplicij mentionẽ hîc fieri, quàm eius de quo nata controuerſia eſt, duorum enim ſimul meminit acerbiſsimorum ſuppliciorũ, unius quod Metij exemplo quadrigis in diuerſa nitentibus corpus paſsim diſtrahit, quod iſte diſpicare uocat (niſi potius legendum ſit uoce Varroniana, diſplicatum, à diſplicando, quod in diuerſum agi diſtendiq́ ſignificat) alterius uerò quod incuſſu rotæ diſfractis cruribus cæteriſq́ artubus, diriſsimo cruciatu prorogatam mortis lentitudinem adfert, quod ipſe rotarũ pœna cõſumi uocat, non-

k

nulli crurifragium, quasi σκελοκάταξιν græcè dicas, appellitaur. Huius etiam similis'ue supplicij exemplum in Mario Iuniore factũ legitur apud Iulium Firmicum lib. 1. cuius fœditatem operosam autoris uerbis adscribam. Prætorio, inquit, uiro, minori scilicet Mario, qui iudicio omnium bene meritus de repub. uidebat̃, Syllana iussione elisa sunt prius crura: deinde deiecta de statu corporis brachia humerûm tenus dissoluta, ceciderunt: tertiò amputata lingua necem reliquit in faucibus: ad postremũ omni parte corporis mutilata, oculi qui fuerant spectatores & superstites, egeruntur: & uix anima tantis uulneribus erogata est, cũ hinc inde memoris nuetibus minutatim spiritus carperet̃. Alioqui olim in cruce suffixis effracta fuisse crura, etiã Euãgelij præcones testant̃. Diuersum à rotaria hac lancinãdi corporis ratione, tormenti genus fuit apud Græcos Rota siue τρόχος, quo serui rotis illigati, flagris proscindebant̃: de quo Aristoph. ἐπὶ τροχοῦ γ' ἐλκοίτο μαστιγούμενος id est Flagellandus in rota trahatur. Suidas etiã Rota exponit pro [illegible] culeóue, quo sontes extensi in quæstione habebant̃: sic enim sonant eius uerba: τρόχος, ὄργανον βασανιστικὸν καὶ διατεῖνον τὰ σώματα. Aristoph. ὧδι τοῦ τροχοῦ στρεβλούμενον δεῖ σ' εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας. hoc est: Oportet te rota extortũ, flagitia tua profiteri.

Quid sit apud Synesium thiasotes, siue socius Cotyos. Cap. XIII.

APud Corinthum urbem Veneri operatã, Cotys dea colebatur, quæ & Cotytto, turpitudinis &

& præposteræ libidinis præses: in cuius tutela obscœni infamiũ amorũ sectatores & cinædi erant, quod ex Suida facilè cõstat. Hinc apud Synesiũ Ptolemaidos episcopũ, luculentũ sanè autorẽ, molles & effœminati homines parũq; uiri, θιασῶται κότυος, id est, sodales aut asseclæ Cotyos, prouerbiali specie dicuntur: quod ex ipsius uerbis abundè clarè liquebit, ac primùm in epistola cuius initium tale est: ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ τῶν καιρῶν &c̃. Quemadmodum sępe aliàs oblata occasione prodesse tibi studui &c̃. Sic inquit, ἀλλὰ καὶ σεμνότατος εἶναι δοκῇ, θαῤῥῶν ἀποφαίνου τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον, αὐτόχρημα θιασώτην τοῦ κότυος. hoc est: At tu hominem, tametsi integerrimus uideatur, audacter pronũcia semiuirum esse, & re ipsa Cotyos sodalem. Alibi in epistola ad fratrem, flagitiosæ uitæ hominem designans, ait illum κοτυττοῖ νεωκόρον, hoc est, Cotyttûs æditimũ esse. Clarissimè uerò ostendit hoc in Caluitij encomio, ubi postquã dixit Clisthenes, Timarchos, aliosq; omnes qui lucro formam prostituunt, molles præterea & effœminatos uniuersos esse ῥιχοπλάστας, hoc est, calamistraturæ studiosos, subinfert: Nunc, inquit, quòd quis sit θιασώτης τοῦ κότυος, id est, Cotys sodalis, nullũ aliud huiusce rei indiciũ fuerit, q̃ si cincinnos cõponat sæpius, & unguẽto delibutos pręferat, hũc in prõptu est dici & Cotyos deę Chiorũ & Ithyphallis, hoc est, Priapi sacris operatũ esse. quo loco sodalẽ Cotys nũcupat eũ qui integrę pudicitię. Apud Phauor. legit̃ Cotys esse αἰσχρουργίας ποιητικὸν, apud Suidã τῶν αἰσχρῶν ἔφορος.

Eupolis Comicus Corinthijs, aduersus quos Baptas scripsit, obijcit Cotyn φορτικὸν δαίμονα, grauem & improbam deam, quod apud Hesychium lectum est. Meminit huius deæ & Aeschylus in Edonis, fabulæ id nomen est, his verbis: σεμνὰ κότυς ἐν τοῖς ἠδωνοῖς, id est, Veneranda & sancta inter Edonos Cotys. Et libro decimo Strabo: Illud uerò obserua, Synesio Cotyn Chiorũ diuam esse, quam Suidas Corinthiacam faciat.

In Nicolao Alexandrino restituta vox perperàm ab interprete interpolata. Cap. XIIII.

IN ea semper fui opinione, quòd nunquam temerè reponendum sit aut immutandũ quidquam ex recepta lectione apud autores siue Græcos siue Latinos, nisi aliud euincat uel ratio, uel melioris notæ codicum consensus & autoritas: eosq; qui hanc in partem impingunt, latæ culpę reos iudicaui semper, qui temeritatis suæ conscientiam tueri nequeant. Istud quũ Nicolao Alexandrino myrothecij medici autori (quem Myrepsum nominat Fuchsius) accidisse animaduerterem, succurrere mi optim[illegible] tus, luxatam particulam suoq; loco emotam reponere medica ope, & reiecta supposititia, solidare sum aggressus: quod ipsum non ægrè laturum Fuchsium, pro suo candore (qui germanæ eruditionis perpetuus comes esse debet) existimo. Locus est in descriptione unguenti Populnei, ubi meminit, adipis suilli recentis salis expertis, græcè legitur ἀπάστου, ut ipse annotat: qua uocem, quia grammaticorũ uulgus ieiunum signifi-

gnificare scribit, reijcit ille, & numero summouet, lectionem esse corruptam affirmans, eiusq; uice legendum potius αὖον ἄλατος, arbitratur, sed sine sale. Est enim uox illa ἄπαστος longè elegantissimæ significationis, pro, non salito, aut salis experte, composita ex α negandi particula, & πάσσειν, quod signat etiã cõdire sale, muriáue conditanea salire. ita nanq; apud Phauorinum legas, πάσσειν, τὸ τιθέναι ἅλας πρὸς ταριχείαν, ad condituram salem adijcere: unde deductũ est illud apud Aristophanem ἐπίπαστα λέγειν, salgama illingere. Proinde quicquid sale conditum non est, ἄπ[illegible] dicitur, quomodo iste autor στέατα ὕειον ἄπαστον ἢ πρόσφατον καὶ ἄναλον dixit. Cæterum ἄπαστος in priore significatione non ieiunum modò, sed eum qui cibum omnino non delibet, denotat, à πάσασθαι, quod ita apud Homerum capitur, ubi ad Achillem inquit Priamus, apposita mensa, νῦν δὴ καὶ σίτου πασάμην. nam uerisimile est, in tanto animi angore positum Pria[illegible]em dolor ob amissum filium non patiebatur affatim explere se. tametsi ad implendi usq; significationem extendatur quoque hoc uerbum, ut apud Eratosthenem: σπλάγχνα κρέα

Ἐκ τέφρης ἐπάσαντο, τά τ' ἀγρώσσοντες ἕλοντο. id est:
Diripiunt uerua, atq; aßis se carnibus explent.

Et apud Callimachum:

μύθου δ' ἐπασάμην ἥδιον. id est:
Me magis exatiarit fabula grata.

Ammiani locus emendatus de inſulis è profundo egeſtis, & de terræmotuũ generibus. Cap. XV.

APud Ammianũ hiſt. lib. 17. ubi terræmotuũ genera, quibus terra aut egerit, aut cõplanatur, aut in uoragines dehiſcit, enumerat, locus extat corruptiſſ. de terręmotib. & de inſulis terręmotu ſurſum ꝓpulſis & enatis, ubi talis eſt lectio: Fiũt aũt terrarũ motus modis quatuor: aut enim Palmatiæ ſunt, qui humũ moleſtius ſuſcitantes, ſurſum propellunt immaniſsimas moles, ut in Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaperodus, Ophiuſa & Pelagia prioribus ſeculis dictitata, aureo quondã imbri perfuſa, & Eleuſin in Bœotię, & apud Tyrrhenos Vulcaniæ, inſulęq́; plures: aut Schiſmatiæ, qui limes ruentes & obliqui, urbes, ædificia, monteſq́; cõplanant: aut Chaſmaticæ, qui grandiori motu, patefactis ſubitò uoratrinis terrarũ partes abſorbẽt, ut in Atlantico mari, Europæo orbe potior inſula, & in Chryſeo, Helice & Burra, & in Ciminia Italię parte apud oppidũ Succuniũ eſſe profundos hiatus qui æternis tenebris occultant. Inter hæc tria genera terræmotuũ Mycrematicæ ſonitu audiunt minatorio &c. Tu ſic caſtiga in meliorẽ formã: Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, Ophiuſa & Pelagia prioribus ſeculis dictitata aureo quondã imbri perfuſa, & Eleuſin in Bœotia, & apud Tyrrhenos Vulcaniæ, inſulæq́; plures. Aut σχισματίαι, qui limis ruentes: & ſic deinceps. & iterũ: aut χασματίαι, qui grandiori &c. & mox: & in Criſſæo Helice & Bura: & in Ciminia

Italiæ

Italię parte apud oppidũ Flauiniũ esse. Deinde: Inter hæc tria genera terręmotuũ μυκητίαι sonitu audiunt̃ minatorio. Sed ne quis temerarios nos existimet, lectionis fidẽ autorũ dictis fulciamus. Nam ꝙ Delos è mari emerserit, præter nominis etymon παρὰ τὸ δηλῶσαι, cõfirmat Aristoteles, Plinius, & Eumenius rhetor. Quod in Aegeo, inquit, mari semel cõtigit, ut quę operta fluctibus uagabat̃, repentè insula Delos existeret. Quòd aũt diuisim Anapho & Rhodus legendũ sit, ascribenda erũt, ꝓpterea Plinij uerba hũc locũ cõfirmantia ex lib. 2. ca. 87. Clarę, inquit, iampridẽ insulę Delos & Rhodos, memoriæ produnt̃ enatæ, postea minores, ultra Melon Anaphe. & paulò pòst: Inter eiusdẽ Hiera, eadẽꝗ Automate. E quib. uerbis distinctionis ueritas simul & lectionis elucet clarius, q̃ ut admoneri debeat. De Rhodo uerò præter Philonẽ lib. de mũdo, consentit & Heraclid. in lib. de Politijs: ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δ' ὕστερον ξηρανθεῖσαν. id est: Rhodon insulã antiquitus mari operta fuisse perhibet, postea arefactã emersisse. quę ꝙ Ophiusa olim dicta fuerit, idẽ autor scribit, & Eustath. à multitudine serpentiũ ibi nascentiũ, quos tẽpestate eò delatus Phorbas Triopæ filius sustulit, quod Hyginus addit lib. 2. astro. An uerò eadẽ insula Pelagia appellata fuerit à priscis cõmuni omniũ maris insularũ cognomine, qũo ποντίαν, id est, ęquoreã eã dixit Pindarus, haud scio: certè inter oĩa huius insulę cognomẽta, quę uaria à Pli. lib. 5. ca. 31. recensent̃

nullum tale inuenio: ostendit enim uocitatã esse antea Ophiusam: Asteriam ab astri similitudine, ut suspicor: Aethræam à serenitate, quæ tanta illic est, ut nunquam tanta nubila obducantur, ut non aliqua hora sol cernatur: Trinacriam à tribus eminentibus oppidis, Lindo, Camiro, & Ialyso: Corymbiam à racemorum hederæ specie: Pœëssam ab herbido virore: & Atabyriam à rege. Addit Strabo lib. 14. Stadian quoq; appellatam, & Telchinida, à Telchinibus fascinatoribus: quod repetit & Eustathius, Strabonis uerbis libenter sua scripta exornans, nisi quòd Stadiæ nomen in cõmentarijs Dionysij, siue quòd desideraretur in suo exemplari, siue quòd suspectum sibi nomen præterire tacitum, quàm proferre maluerit, planè omisit. Quòd si diuinationi locus conceditur, pro, Pelagia, præcisa prima syllaba, Lagia, legero: siquidem certũ est cognomina pleraq; insularum alijs atq; alijs esse communia: quandò & Ophiusa dicta sit Cythnus, & Tenos, Stephano Plinioq;, & Colubraria in mari Iberico, testantibus Plinio & Solino. Similiter Asteriæ cognomẽ, quod Rhodo tribuit Plinius, etiam Delo cessit, si Callimacho, Solino, Stephano, alijs, credimus. & sic de cæteris. Proinde fieri potuit ut à prouentu uenatúue leporum appellari Lagia meruerit, ἀπὸ τῶν λαγῶν. quod cognomen à simili euentu Delon obtinuisse refert Solinus. Quod ad aureum imbrem attinet, fabulæ assertores sunt Homerus in Bœotia, & in Olympijs Pindarus, his uerbis:

ἔνθα

ἔνθά ποτε βρέχε θεῶν βασιλεὺς χρυσαῖς νιφάδεσσι πόλιν.

Vbi aureo imbre pluit Diuûm rex. de Rhodo loquitur. Quod ſequitur, Eleuſin in Bœotia, hoc aliquandiu ſuſpenſum animi me tenuit, quum ſcirem Eleuſina ab autoribus omnibus in Attica poni, myſterijs Cereris nobilem: itaq; ſuſpicatus fui reponi poſſe loco Eleuſinis, Creuſis, quod Bœotiæ oppidulũ tradit' eſſe Stephanus, & in Bœoticis Pauſanias, Theſpienſium nauale, præſertim quum ea uox affinitatis plurimũ habeat cum Eleuſin: putarimq; fieri potuiſſe, quòd ſcriptoris uitio Eleuſin, pro, Creuſis, ut ignotiori nomine illo celebriori, repoſita fuiſſet. Sed ita fluctuantem reduxit in viam Plinius, cap. 92. ſecundi lib. *αὐτοῖς ὀνόμασι* ſcribens, ſimiliter in Bœotia & Eleuſina. quanquam is locus ex diametro pugnat cum iſto: illic enim hauſtam à mari Eleuſina prædicat Plinius, hîc eandem ponit inter enatarum exempla. quare hæc uerba, & Eleuſin in Bœotia, tranſponenda eſſe arbitror in tertiũ genus terræmotuum, poſt illa quæ ſequuntur, huic in modum: Et in Criſſæo Helice & Bura, & Eleuſin in Bœotia: quandoquidem in uno capite referuntur etiam à Plinio, titulo, quæ urbes hauſtę ſint à mari. Iudiciũ eius rei penes doctos eſto. De Vulcanijs inſulis certa quoq; res eſt, affirmante idem & Plinio cap. 88. lib. 2. ubi Aeolias eas nominat: eædem enim ſunt Hepheſtiades, Vulcaniæ, Liparæorum, & Aeoliæ, eiuſdem autoritate lib. 3. cap. 8. Porrò quòd limis ruentes legendum ſit, non limes, ipſe autor declarat,

ſubdens, & obliqui, ut obſcurius à ſe dictum ex planet: aut ut Ariſtotelis uerba reddat, qui inquit, οἱ εἰς πλάγια σείοντες. Illud uerò maioris momenti eſt, quòd pro Chryſeo, Criſſæũ repoſui: pro quo ſciendũ Burã & Helicen in ſinu Corinthio collocari à Plinio cap. 92. in hęc uerba: Pyrrham & Antiſſam circa Mæotin pontus abſtulit, Helicen & Burã in ſinu Corinthio, quarũ in alto ueſtigia apparent. Cõſtat aũt Corinthiũ ſinũ cõfundi cum Criſſæo, ſic dicto à Criſſa Phocidis emporio, qui ſinus hodie à Venetis appellatur, il golfo de Patras. ita Strabo lib. 7. ὅτου καὶ τὸν ἀμβρακικὸν, καὶ κορινθιακὸν, καὶ κρισσαῖον ἐκπληροῖ κόλπον, quod mare implet Ambraciũ, & Corinthiacũ & Criſſæũ ſinũ. de quo & Procopius lib. 1. de bello Gothorũ: Sinus qui Criſſęus dicit̃ in Lechæũ deſinens, ubi & Corinthus ciuitas eſt. Buræ uerò & Helices meminit Strabo lib. 8. Ariſt. lib. de mũdo, & Calliſthenes apud Senecã lib. 6. natur. quęſt. Quale uerò fuerit oppidũ Succuniũ in Ciminia, nuſquã inuenio, pro quo Flauiniũ ſubſtitui; nõ ualde deuiũ à uocis Succunij literarũ tractu, ductus autoritate Virgilij, qui in 7. Flauinia arua & Ciminiũ lacũ montẽq; cõiungit: niſi ma uis Feſcenniũ ex Portio Catone in Originibus, qui in ſecũda Thuſcię gente ad Ciminia iuga Feſcenniũ enumerat: aut ſi quis Sutriũ malit reponi, cuius ibidẽ fit mentio: alius aliud ſubſtituat ſi uidebit̃, neq; enim exploratũ eſt mihi quicquã, ut dicã ingenuè: nam Plin. ca. 96. dicit ſimpliciter in ſylua Ciminia loca eſſe in quib. in terrã de

pacta,

pacta, extrahi nequeant, non addito loci oppidiue cõfinio: de cuius rei fabuloso ortu lege Seruij annotata in 7. Aeneid. Atenim & lacus Ciminij & iugorũ Ciminiorũ meminit Cato, uti syluæ Plinius. Postremò *μυκητίαι*, quã uocẽ pro Mycrematicæ substituimus, apud Aristot. lib. de mũdo, unde hæc per occasionẽ deflexa sunt, terræ motus ij dicunt, qui mugitu quodã terræ uiscera quatiũt, *παρὰ τὸ μυκᾶν*, à mugiẽdo. ita enim inquit: *μυκητίαι σεισμοί, σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου.* unde subijcit postea Ammianus: Tũc enim necesse est uelut taurinis reboare mugitib. fragores, fremitusq́ terrenos. Sed pro loci correctione uideo me penè iusti cõmentarij uicem expleuisse.

Galeni commentarius ex lib. 1. de Articulis, germanæ lectioni redditus. Cap. XVI.

APud Hippocratẽ sub finẽ lib. 1. de articulis perperàm legitur *στενοχωρίη*, quum legendũ ibi sit *στενυγροχωρίη*, ut ex Galeno discas, cuius tamẽ cõmentario uix quicquã deprauatius inquinatius'ue inuenias, quẽ ut est mendis prodigiose deformatus, nõ pigebit subijcere, quo doctiores ęqua iudicij lance, re ad amussim expensa, suũ adijciãt calculũ: cuius uerba ita legunt ferè: *οὐκ ἔστι σύνθετον ὄνομα τὸ ἐν ὑγρῷ χωρίῳ ἐκ τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ στενοῦ καὶ τῆς χώρας γεγονὸς, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στενόχωρον, ὅπερ οὐδ' αὐτὸ πλέον σημαίνει τοῦ στενοῦ, κατὰ παραγωγήν τινα γεγενημένης στενοχωρίης, μηδὲ πλέον δηλούσης τῆς συνθέτου· εὔδηλον δὲ τοῦτο κἀξ ὧν Σιμωνίδης εἶπε, ὧδέ πως ἐχόντων, ὅπω τις οὔτω δ' ἀσκίοις ἐν ὄρεσιν αἰὴρ λέγονται δὶς ἐν ὁδὸν παρδαλέων μοῦνος τ' ἐν ὑγρῷ συντυχὼν ἐν ἀτραπῷ.*

Quid, deus bone, istis monstrosius? nūc germanam, meo quidem iudicio, lectionem habe: οὐκ ἔστι σύνθετον ὄνομα τὸ στενυγροχωρίη, ἔκ τε τοῦ στενοῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ καὶ τῆς χώρας γεγονός, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στενυγρόν, ὅπερ οὐδ' αὐτὸ πλέον σημαίνει τοῦ στενοῦ, κατὰ παραγωγήν τινα γεγενημένης στενυγροχωρίης, μηδὲν πλέον δηλούσης τῆς στενότητος. σύνδηλον δὲ τοῦτο κἀξ ὧν Σιμωνίδης εἶπε ὧδέ πως ἐχόντων,

Οὐκ ἄν τις οὕτω δ' ἀσκίοις ἐν οὔρεσιν
Ἀνὴρ λεόντ' ἔδεισεν, οὐδὲ πάρδαλιν,
Μοῦνος στενυγρῇ συντυχὼν ἐν ἀτραπῷ.

In quibus senarijs potest & δασκίοις legi, utraque lectione sensui accōmodata, siue apricos siue nemorosos montes dicas. Nostram lectionem defendit & Galenus lib. Epidem. 6. part. 2. ubi στενυγρῶσαι quid Hippocrati sit declarat, οὐ γὰρ ἔγκειται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, inquit, καθάπερ ἄν τις οἰηθείη, μὴ γινώσκων ὑπὸ τῶν Ἰώνων τὸ στενὸν ὀνομάζεσθαι στενυγρόν, & quæ sequuntur ex Simonide repetita. Hunc locū tametsi ante annos quatuordecim Bononiæ iam tum agenti mihi correctum nō potui nondum infarcire, ut emaculandi græci codicis occasionem habeant medicæ rei studiosi.

Hadria-

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER QVARTVS.

Error Grammaticorum in etymo vocis Euhyus.

CAPVT I.

INter uaria Bacchi cognomẽta nullum est fermè frequentius, quàm Euius, apud Horatium aliosq́ poëtas: quare mirari subit in uoce trita & quotidiana, ut ita dicam, cur Latini grammatici Euhyus scribant litera suis uocibus auia (ut cum Terentiano dicam) y scilicet, quum Græcorum more, à quorum ritibus tracta uox est, Euius rectius scribi debeat. neq́ uerò hoc solum, sed & etymon eius adijciant ab υἱός, cuius in hoc cognomine nullum extat uestigium. siquidem Cornutus Persij interpres uetustus Baccho cognomen istud additum putat, quòd quum desideratus esset in prælio Gigantum, Iuppiter exclamarit, εὖ υἱέ, heu fili, ratus à Gigantibus interfectum. Neq́ multò scitius fabulatur Acron, ita dictum annotans, quòd mutato in leonem Baccho quum cõcidisset gigas, Iuppiter factum speculatus laudansq́ exclamarit, εὖ υἱέ, bone fili: quod ego uerterẽ, macte uirtute fili. Sed ille ineptius longè, εὖ υἱέ, interpretatur, heu fili, quasi legas dictum, φεῦ υἱέ. At enimuerò ualedicto illorum erroneo commento, Euium cum Græcis, qui εὔιον, scribendum asse-

ro,nomen deriuans ab εὐοῖ, quæ uox bacchantium propria eſt,ita in Orgiis ſuis deo ſuo acclamantium: quam Demoſthenes in oratione de Corona, Aeſchini obiicit in ſacris illis identidẽ ab ipſo acclamatam, & repetit ex eo Strabo lib. 10. in hæc uerba: τῶν δὲ φρυγίων μέμνηται Δημοσθένης, διαβάλλων τὴν αἰσχίνου μητέρα, καὶ αὐτὸν, ὡς τελούσῃ τῇ μητρὶ συνόντα καὶ συνθιασεύοντα, καὶ ἐπιφθεγγόμενον εὐοῖ σαβοῖ πολλάκις. id eſt, Phrygiorum ſacrorum meminit Demoſthenes, accuſans Aeſchinem quòd cum matre ſacris illis operata conſuetudinẽ habeat & commercium ſodalitii, acclametq́ identidem Euæ Sabæ: quæ duæ uoces tranſierunt in Bacchi Euii & Sabaſii cognomina.

Quid ſit apud Ammianum, Vt Pygmæi uel Thiodamas agreſtis: eiusq́; locus correctus.

Caput II.

AMmianus lib. 22. ubi Iuliani Imp. animi inuictam conſtantiam, & ſuſurronũ contemptricem laudat, prouerbiali ſchemate illud extulit: Fruſtra uirum circũlatrabant immobilem occultis nimiis, ut Pygmæi uel Thiodamas agreſtis homo Lindius cum Hercule. ita enim legendum autumo, pro eo quod connexa uocũ ſerie Homolidius ſcriptũ eſt. Innuit enim Iulianum nihilo magis cõmotum fuiſſe blateronum aulicorum iniuriis dicteriisq́, quàm Hercles Pygmæorum aſſultibus exterritus fuerit: imò ea ipſa contempſiſſe riſiſſeq́, ueluti Thiodamantis Lindii probra conuiciaq́ inultus neglexit Hercules. Ad illud de Pygmæis alluſit Alcia-

tus

tus Iuriſconſultus in Emblemate quodã in eos, qui maiora uiribus aggrediuntur, ſuę imbecillatis non conſcij, quod hunc in modum habet:

Dum dormit, dulci recreat dum corpora ſomno
Sub picea, & clauam cæteráq; arma tenet,
Alcidem Pygmæa manus proſternere letho
Poſſe putat, uireis non bene docta ſuas.
Excitus ipſe uelut pulices, ſic proterit hoſtem,
Et ſæui implicitum pellæ leonis agit.

De Thiodamante uerò ambiguam inuenio hiſtoriam: nam Philoſtratus & Lactãtius Lindiũ ex oppido Rhodi illum tradunt: Zezes & Callimachi interpres Dryopem faciũt, quæ gens eſt furtis latrocinijsq; famoſa, cum quibus ſentit & Pherecydes in tertio hiſtoriarũ apud Tarrhæũ. Habet aũt fabula ita. Quum in Thiodamantem Lindium terrã aratro proſcindentẽ ex improuiſo incidiſſet famelicus Hercules, alterũ ex iugo boum iugulat illo præſente & deuorat: quã ille iniuriã maledictis ulciſci fuit aggreſſus: at iſte illum ſibi amariſsimè conuiciantẽ cum riſu & cachinnis audijt. Exinde manſit apud Lindios ritus & conſuetudo, ut bos arator Herculi cognomento βουθοίνα immoletur, cum multa dirarum imprecatione. Iſtud legas apud Philoſtratum in imaginum lib. 2. apud Lactantium libro 1. cap. 21. & apud Nazianzenum στηλιτευτικῇ prima, cuius iſta ſunt uerba: ὁ βουθοίνας τὸν γεωργὸν τυραννήσας, καὶ τὸν ἀρότην βοῦν λαφύξας, καὶ τὴν κλῆσιν λαβὼν ἐκ τῆς πράξεως. hoc eſt: Bouimanduco ille, qui oppreſſo ui agricola, bouem aratorem abligurijt,

è re ipsa nomen adeptus. & paulò post:

Λινδίοις εὐσεβὲς, τὸ καταρᾶσθαι τῷ βουθοίνᾳ. id est: Piũ opus habebatur apud Lindios diras imprecari Bouimanduconi Herculi, illiq; conuicia facere, cultus loco erat. Huc spectat illud ab eodẽ ad Nemesium obscurius dictum, καὶ Λίνδος ἐφυβρίζεσθ' ἱεροῖσι, Lindus quę sacris conuiciatur. Sunt qui Herculem bis integrum deuorasse bouẽ scribunt, semel apud Lindum urbem, & iterũ apud Dryopas Thiodamantis bouem. Callimachus hymno εἰς ἄρτεμιν, fabulatur Herculem iam in deos relatum, nihilominus inexplebilis edacitatis esse & gurgitẽ insignem, οὐ γάρ, inquit,

παύσατ' ἀδηφαγίης, ἔτι οἱ παρὰ νηδὺς ἐκείνη,
τῇ ποτ' ἀροτριόωντι συνήντετο Θειοδάμαντι.
Manserat ingluuies, necdum placata quierat,
Qua quondam occurrit sulcanti uomere terram.

Thiodamanti. Vbi interpres in commentarijs græcis annotat Thiodamantem fuisse Dryopũ regem: cui subscribere uidetur & Lucillius Tarrhæus ex Archilocho & Pherecyde scribẽs, Herculẽ, esuriente Hyla puero, relictoq; à tergo pædagogo Licha, fortè obuium Thiodamanti, poposcisse aliquantum cibi: cuius quum repulsam tulisset, ira succensum, diripuisse è bobus alterũ, eoq; mactato epulatum fuisse: qua accepta iniuria Thiodamantem in urbem regressum, compulisse oppidanos ad arma aduersus Herculem: ibi tum necessitate extrema circumuentum Herculem, etiam uxorem Deianiram armasse, prælioq; superiorem, Thiodamantem neci dedisse,

gentemq;

gentemq́ omnẽ in alias ſedes tranſportaſſe. Hęc ille. Legitur autem non ſemel aliàs bouem totum abſumpſiſſe helluo inſignis Hercules: nam refert Pindarus illum Coroni ædes ingreſſum, integrum bouem, ut ne reliquum quidem os ullum relinqueret, abliguriuiſſe: quod & Philoſtratus repetit loco antea citato. Quin & Aelianus uariæ hiſtoriæ lib. 1. & Athenæus lib. 10. ſcribũt illum in contentionem ueniſſe cum Leprea Cauconi, uel ut Aelianus, Glauconis filio, uter prior taurum deuoraret.

Locus apud Athenæum, & apud Io. Zezen, lectio qui genuinæ reſtitutus, de Lityerſe gulone. Caput III.

INexplebilis iſta Herculis & prodigioſa uoracitas, admonet me quaſi dedita occaſione ut ſanare inſiſtam uerſus Soſithei Tragici ſcriptoris de ſimili gulone Lityerſe, qui nothus Midæ regis filius, Celænis in Phrygia regnauit, homo uultu effero & truculento, ſed bibo glutoq́ ſupra fidem maximus, qui totum uini dolium uno die ebibendo uacuabat, triumq́ clitellariorum aſinorum onus, panes deuorabat. Sed præſtat autoris ipſius uerba ex fabula Daphnis ſiue Lityerſes inſcripta referre, perperàm enim apud Zezen Soſibius nominatur uerſuum autor, ut & fabulæ titulus Daphthis, pro Daphnis. Adſcribam autem prius lectionem quæ uidetur mihi ſanior, emendaturus poſtea corruptam utrobique, apud Athenæum in decimo, & Zezen Chiliade 2. Verſus ſunt ſenarij trimetri:

ὅτῳ δ' ἐκείνου παῖς παράπλαστος νόθος,
μητρὸς δ' ὁποίας ἡ τεκοῦσ' ἐπίσταται,
ἔσθει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους κανθηλίους
τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας, πίνει δ' ἅμα
καλὸν μετρητὴν, τὸν δεκάμφορον πίθον,
ἐργάζεται δ' ἐλαφρὰ πρὸς τὰ φορτία.

Versum uersu pro uiribus conabor reddere:

At filius Midæ Celænæi nothus,
Qua matre, dubium est, ipsa nouerit parens,
Treis quantum asellos prægrauet, panes uorat,
Breui die, simulq; deterget bibens
Iustum cadum, decem amphorarum dolium,
Redditq; iumentis onus portatile.

Apud Atheneum loco præallegato tres iambici leguntur, ad Polycletęam illam normam emendandi:

ἔσθει μὲν αὐτὸς τρεῖς ὅλους κανθηλίους,
τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας, πίνει δ' ἕνα
καλὸν μετρητὴν, τόνδε καρποφόρον πίθον.

Posteriores duo apud Zezen malè quoque scribuntur hoc modo:

τῆς ἡ βραχίας ἡμέρας πίνειδ' ἅμα
καλῶν μετρητῶν. In his pro τῆς ἡ, lege, τρὶς τῆς. & loco καλῶν, καλὸν, nisi uelis ex Lityersæ ęstimatione istud dici, qui dolium uini decem amphorarum capax, Cadi siue Metretæ nomine extenuando, uelut rem nihili, & potatu facilē uocitarit, quū tamen in mensura ingens sit discrimen: nam Metretes seu cadus (idē enim sunt) sextarios duos & septuaginta complet, teste Nicandri interprete: tantundem enim continent amphoræ duæ, quod

doctiſsimè collegit Georg. Agricola. At dolium decem amphorarũ qui epotarit, is trecentos ſexaginta ſextarios in inexhauſtam alui uoraginem demerſerit: cuius rei fidem penes autorem depoſuero. Illud uerò de hoc Lityerſe proditum quoq; memoriæ eſt, quòd uiatores compellere conſueuerit ad reſecandam falce colligendámue meſſem, quorum truncatis capitibus, lacera corpora intra manipulos illigabat: occiſus ab Hercule poſtea, iuſtiſsimas immanitatis ſuæ pœnas, grauiores meritus, dedit.

Apud Galenum locus emendatus in græcis codicibus. Cap. IIII.

INcredibilis illa & extra controuerſiã potentiſsima Romani Imperij maieſtas compellit meminiſſe me Polemonis Laodicæi rhetoris dicti, ne uitio ſcriptorum ut eſt corruptum latêre poſsit. Eius Polemonis complura memorantur à Philoſtrato in Sophiſtis egregiè dicta: at illud concinnum, & feſtiua breuitate memorabile eſt dicterium, quo Romam orbis compendium nominauit, quod à Galeno lib. 1. commentariorum περὶ ἄρθρον, in ſcripta relatum eſt, ſed corrupta græcorum codicũ fide, ubi de ſua profectione ita loquitur: Poſtquam diu multumq; Smyrnæ egi, Romam abſoluto ſecundo & triceſimo ætatis anno perrexi, urbẽ tanta hominũ copia inundantem, ut laboraſſe putandus ſit rhetor Polemon, dum eam orbis compendium appellat. græcè legendum eſt, ὥστε πένεσθαι Πολέμωνα τὸν ῥήτορα τῆς οἰκουμένης ἐπιτομὴν αὐτὴν εἰπόντα.

perperàm enim in expletiuas uoculas soluta est dictionis compages, in ἐπὶ τὸ μή. Huc adscribere libet elogium eiusdem urbis Dionysij Halicarnassæi, uocantis eam ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, principem terra mariq; urbem. & alterum Iulij Frontini ex libello de aquæductibus, in hæc uerba: Regina & domina orbis indies, quæ terrarum dea consistit, cui par nihil, & nihil secundum: quod postremum ex Martiali in epigram. 12. mutuatus est ille, ubi sic ait:

Terrarum dea gentiumq; Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Iuuenalis locus explicatus. Cap. V.

IVuenalis satyra duodecima, inter cætera quę refert, Catullum naufragij metuentem in mare præcipitasse, enumerat,

Vrnæ cratera capacem, *Et dignum sitiente Pholo.*

uastæ magnitudinis & ingentē designās: quod illum mutuatum esse ex Stesichoro Lyrico poëta arbitror, qui Centaurorum & Lapitharū conuiuium describens, ait Pholū (quē propterea hospitē Alcidæ nuncupat Lucanus) impleuisse Herculi craterem trium lagenarum capacem, quem prior ipse obbibisset: amplum autē fuisse oportuit, qui urnam, hoc est, quatuor & uiginti sextarios caperet, ut & φιλάγωνον. Est autem lagena uinarū uas, sed fictile, in quo uinum asseruabatur in conuiuijs deplendum. Verba autem Stesichori ista sunt:

Σκυφίον δὲ λαβὼν δέπας ἔμμετρον ὡς φιλάγωνον
Πῖεν ἐπισχόμενος, τό ῥά οἱ παρέθηκε Φόλος κεράσας.

Hercu-

Hercules (de eo enim loquitur) acceptum in manus scyphum plenum, trium lagenarum capacem, ori admouens obbibit, quem Pholus ipsi infuderat. Meminit & Herculei crateris Statius, quem duo iuuenes uix portabant.

Vox, quassabundus, interpolata apud Macrobium. Cap. VI.

QVatiendi uocabulum ad temulentiã largioremq́ꝫ potationem traduxisse Horatium in Odis, exemplo Menandri in Adelphis, qui κατασάειν eo sensu usurparit, & Philemonis Comici, annotatum est à me in commentarijs, quos in eum autorẽ scripsi: atqꝫ ab ea uoce quassabundũ dici uideri, pro ebrio, apud Macrobium in saturnal. 5. cap. 21. ubi ait, Herculem fictores ueteres non sine causa cum poculo fecerunt, & nonnunquam quassabundum & ebrium. sed locum maiore cum retractatione diligentius examinans, non sectionis ustionis'ue illum indigere, sed molli tantùm malagmate opus esse iudicaui, uti sanaretur: quod futurum est, si pro, quassabundum (quæ uox in prædicta significatione Latinis auribus satis peregrina est) reponas, cassabundum, quod uocabulũ, crebrò cadentem notat, Sex. Pompeio teste, apud quem tamen malè geminato ſſ scriptum inuenio, deductum à uerbo casare, ex iteratiuorum siue frequentatiuorum classe: pro quo receptius est aliud, casitare.

Locus Horatij expositus ex Sermonibus, Cur insani porcum Laribus immolarent. Cap. VII.

De eo qui insania non uexetur, dictum est ab Horatio lib. 2. Sermo. sat. 3.

Immolet æquis Hic porcum Laribus.

Cuius dicti rationem ab interpretibus non expendi demiror. Constat quidem ex Varrone de re rustica lib. 2. & ex alijs, porco immolato expiari insanos, quod uel ex ioco Plautino in Menæchmis liquidò ostendit, ubi ait: Quibus hîc precijs uæneunt porci synceri? nummum à me accipe, iube te piari de mea pecunia, nam equidē insanū te esse certò scio. Et iterum: Iube, si sapis, porculū afferri tibi: id quod dicitur homini insani cerebri & emotæ mentis. Cur uerò id piaculi genus antiquis usitatū fuerit, dicā ego quod ex arcanis illorū sacris erutū opinor. Maniā Græci insipientiam insaniā'ue dicunt, siue quòd mentem ultra modum laxet, à μανὸν, quod remissum & molle significat: siue quòd pertinacius corpus teneat, & difficulter expellatur, quasi μονίαν dicas: siue quòd ea capti solitudinem appetant, παρὰ τὸ μονοῦσθαι, uti à Cælio Aureliano scriptis est proditum. Atenim Maniam hanc, undecunque appellationem sortita sit, Larum matrem fuisse cognominatam pronunciauit Varro lib. de analogia 2. & ex eo repetijt Arnobius lib. aduersus gentes tertio. quin & Sex. Pompeius Maniam Maniū deorum, qui ijdem & Lares dicuntur, auiā matrē'ue fuisse scribit: utriusq; enim opinionis

nis esse autores. Hinc factũ sanè puto, ut uecordes homines & insani Laribus sacrificarent, ut qui eiusdem cum matre potestatis essent participes, aut qui propitio numine Maniã genitricem συμβωμὸν καὶ σύνναον placarent, insaniæq; aspergi nem detergerent. Meritò autem uidetur immolari porcus Laribus, qui & Grundiles à grunniendi appellatione denominantur.

De nepotino luxu Chiesij cuiusdam Romani ciuis. Cap. VIII.

NEpotinis sumptibus superasse prodigorum omniũ ingenia Caius Caligula memoratur à Suetonio Tranquillo. Cleopatræ luxum immanẽ cœna unica refert Plinius. Sed reginæ potentissimæ & Imperatoris maximi ista exempla sunt, & quidẽ rara: at priuatum hominem ad prodigiosi luxus enormem licitationem, non macelli unius, sed peregrini quoq; orbis conturbatricem, aspirasse quis non merito maximo demiretur? Is fuit Augustinus quidã Chiesius Rom. trapezites, qui Leoni x. Pontifici Max. totiq; purpurei senatus cœtui, exterorũq; Regum Legatis, ob filiũ ab illo baptismi lauacro tinctũ, splendidissima (ut ita dicã) repotia constituit, in quibus non satis fuit eduliorũ omnis generis missuumq; exquisitissimorũ apparatui modum omnem ademisse, nisi etiam lances, pinaces, cæteraq; cùm escaria uasa, tum potus instrumenta ex argento affabrè facta omnia in Tyberis præterlabentis alueum, inani luxus ostento, præcipitarentur, idq; non una modò, sed

pluribus quoq; uicibus, quotiescunq; scenicum illud ferculorum & mensarum choragium mutandum foret: atq; ista paruo constitisse ęstimandum erat, nisi & alieno ex orbe petitarũ immani precio auium (quas Psittacos nominamus) solæ linguæ uarijs in patinis cõditæ, ultimo ferculo omnem luxus ostentationem longè superassent.

De luxu temporum præpostero apud Rom. Item Pacati Drepani locus expensus. Cap. IX.

FAmosus istius hominis luxus refricat mihi memoriam planè similis luxuriæ Romanorũ, in qua describenda quasi ex cõdicto certasse duo magni nominis Panegyristæ, qui ex uetustate nobis reliqui sunt, uidẽtur, Mamertinus Promertinus Iuliani prætorio præfectus, & Latinus Pacatus Drepanus: ille in Panegyrico Iuliano, hic Theodosio Impp. dicto. Prioris uerba sunt: Quinetiam prandiorum ac cœnarũ magnitudines R. P. sanciebat, cùm quæsitissimæ dapes non gustu, sed difficultatibus æstimarentur, miracula auiũ, longinqui maris pisces, alieni temporis poma, æstiuæ niues, hybernę rosæ. Hæc ille: quæ æmulatione quadam ductus alter exprimere uoluisse uidetur in hæc uerba: Neminem unum inueniri, qui auderet ad penum regiam flagitare remotorum littorum piscem, peregrini aëris uolucrem, alieni temporis florẽ. Nam delicati illi ac fluẽtes, quales tulit sæpe respub. parum se lautos putabant, nisi luxuria uertisset annũ, nisi hybernæ poculis rosæ innatassent,

ſent,niſi æſtiuam in gemmis capacibus glaciem falerna fregiſſent.horum gulę anguſtus erat noſter orbis,nanq; appoſitas dapes nõ ſapore,ſed ſumptu.Illis demũ cibis acquieſcebant,quos extremus oriens,aut poſitus extra Rom. imperiũ Colchus,aut famoſa naufragijs mari amiſiſſent, quos inuitæ quodammodo reluctantiq; naturæ hominum pericla rapuiſſent.Quæ uerboſius adſcripſi propterea,ut ſtudioſi loca committerent inter ſe atq; conferrent, quanta breuitas, quanta item exornatio utrinq; hauriri queat ad ſcribendi uſum.Illud uerò quod ſequitur in eodem autore, expenſu digniſsimũ puto, ubi ait: Nónne cognouimus cuiuſdã retro principis nõ prandia ſæpe,ſed fercula ſeſtertiûm millies æſtimata patrimoniorũ equeſtrium precia traxiſſe? Quis em̃ aut ſeſtertiũ millies,hoc eſt,uicies quinquies centena Coronatorũ millia, unico prandio,ne dicam nunc ferculo,abſumi poſſe crediderit?aut ad eam ſummam aſcendiſſe cenſum equeſtrem?fidem enim omnem tranſcendere magno diſcrimine uidetur utrunq; : ſiquidem lautitiæ magnificentiæq; unicum exemplum, quod Cleopatra ędidit,cui nihil aſtrui ulterius poſſet, centies ſeſtertiûm collegit,hoc eſt,ducenta quinquaginta aureorũ millia : & cenſum equeſtrem ſub Iulio Cæſ.quadringenta ſeſtertia,hoc eſt,decem coronatorũ millia pependiſſe cõſtat. Interpolandum igitur nonnihil locum dubiæ fidei autumo,& legendum ἀξιοπιστοτέρως,ſeſtertijs mille, quæ ſumma etiamnum immanis eſt, quippe

quæ ad uigintiquinq; aureorũ Coronatorum millia aſcendat, & propiore aliquanto confinio attingat equeſtris cenſus limites, quos cum imperio excreuiſſe ueriſimile eſt: ut ita legatur, nõ prandia ſæpe, ſed fercula ſeſtertijs mille æſtimata &c. Sentire autem illum puto de Vero Antonino Cæſ. qui conuiuiũ opulentiſsimum dedit, quod ęſtimatũ fuerit ſexagies centenis millibus ſeſtertiorũ, ut id uerbis Iulij Capitolini repetã, ſiue quod idem eſt, ſexagies ſeſtertiûm: qua taxatione audita M. Antoninus Imp. ingemuiſſe dicitur, & publicum fatum doluiſſe: quę ſumma in caput collecta, centena quinquagena Coronatorum millia conſtituit: ut inde colligere liceat, fercula nõnulla ad mille ſeſtertia perueniſſe, hoc eſt, uigintiquinq; millium aureorum ſummam. Equidem non detrecto, quin penes Budæũ eiuſmodi locorum σπουδαῖον æſtimatorem, aliosq; polyhiſtoras, æquum ſit iudicium.

Locus ex Velleio Paterculo ad examen reuocatus. Cap. X.

VTi Cæcias nubes, ferrum Adamas, ſuccinum aceres, catena ſuos nexus ducit, ita trahit loci unius occaſio alterum: cõtrouerſia enim illa ſupputationis iniquioris in apparatu cœnæ, extrahit hanc, quę in rationẽ repetundarũ cadere poſſe uidetur, quæ talis eſt. Nocte quæ nefariam necem Iulij Cæſ. coniuratorũ manibus interfecti ſecuta eſt, conſtat ex Appiano lib. 2. eius pecunias cum imperij codicillis, ſiue Antonij, ſiue Calphurniæ uxoris iuſſu, quo à

minus

minus ſecura in tutiorem Antonij domum deferrentur, fuiſſe tranſportatas, quarũ ſumma immenſum diſcrepare inueniẽ, niſi immutata paululum codicis Velleiani fide, concilietur inter ſe autorum conſenſus mutuus. Velleij uerba ſunt: HS ſepties millies depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis occupatum ab Antonio, actorum eiuſdem, inſertis falſis, ciuitatibusq́; corruptis, cõmentarijs. Quę ſumma nimis quàm immẽſa eſt, ut quæ ad Gallicanæ monetæ rationẽ rem reuocando, contineat centies ſeptuagies quinquies centena Coronatorum millia. Cui tamen nihil derogandũ putarẽ, quum longè maiora coëgiſſe Tiberius dicatur, niſi obſtaret Plutarchi autoritas nõ uno in loco, quæ ad HS millies hãc ſummã deducit: ſic enim ait in Cicerone: Donec Cæſar Auguſtus ex Apollonia ueniens, hæreditatẽ C. Cæſaris accepit, & cum Antonio in cõtentionem deſcendit ob bis mille quingentas myriades, quas ille è ſubſtãtia Cęſaris occupabat. Hæc ſumma, ſi Romano more loqui inſiſtamus, efficit HS millies, hoc eſt, uicies & quinquies centena coronatorũ millia, eadẽq́; fuerit cum Paterculi, ſi inducas expungas'ue uocẽ illã, ſepties: inciditq́; fermè cum altera, quam idem Plut. in Antonio ad quatuor talenta deduxit, quæ uicies & quater centena Coronat. millia cõſtituunt, paululo minore ſumma, q̃ HS millies complectaẽ. ſic enim ſonant eius uerba: ὅτι γυνὴ καλπουρνία πιστεύσασα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων.

id est: Vxor Cæs. Calphurnia maximam pecuniarum partem in ædes Antonij deposuit, illius fidei eas credens, ad summam in uniuersum quater mille talentorum. Consensus horum locorũ efficit, ut apud Paterculum legendum contendam sestertiũ millies, non autem septies millies, donec certiora edocear.

De Batauia locus in Panegyrista restitutus. Cap. XI.

IN Panegyrico Maximiano Augusto dicto, de cuius autore dubia lis est, siue is Mamertinus fuerit, siue Belga, ita scriptum de Batauorum insula inuenio. Quanquã illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar uendicata atque purgata, quã obliquis meatibus callidis interfluit, quanquã diuortio sui Rhenus amplectitur, penè ut cum uerbi periculo loquar terra nõ est, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non solum qua manifestè plaustris est, cedat ad nixũ, & hauriat pressa uestigium, sed etiam ubi paulò uidetur firmior, pedum pulsu tẽtata quatiatur, & sentire se procul mota pondus testetur, ita ut res est, subiacẽtibus innatat, & suspensa latè uacillat. Quibus uerbis ita graphicè & ad amussim Batauiæ solũ depinxit, ut nullus pictor melius, nullus rhetor ornatius magis'ue appositè dicẽdo assequi queat: nisi quòd subesse mendas suspicio est, ita ut restituendam hunc in modum lectionem existimem. Quanquã illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar uindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Scaldis inter fluit,

fluit, quamq; diuortio sui Rhenus amplectitur, penè (ut cum uerbi periculo loquar) terra nō est, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non solum qua manifestè palustris est, cedat ad nixum, & reliqua. Nam quòd pro, callidis, reposuerim, Scaldis, non temerè nec sine autore facio. quid enim aceruata bina epitheta, præter Latinorum fermè autorum usum, sibi uolunt? quid callidi significatio, huic loco aliena, huc facit? At enim ego facilem fuisse lapsum in duobus uerbis non ita multum absimilis soni, ignorante scriptore quid Scaldis esset, cōtenderim: nisi quis pugnet legendū esse Vahalis, quod alterius cornu Rheni nomen fuit, uel Cornelio Tacito teste, qui lib. 2. ita scribit: Rhenus uno alueo continuus, aut modicas insulas circumueniens, apud principium agri Bataui, uelut in duas amnes diuidit, seruatq; nomē & uiolentiam cursu, quà Germaniam præuehitur, donec Oceano misceatur, ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, uerso cognomento Vahalem accolę dicunt: mox id quoq; uocabulum mutat Mosa flumine, eiusq; immenso ore eundem in Oceanum effunditur. Quibus ex uerbis facilè liquet, alterum Rheni ostium, quod Belgicæ oram præuehitur, Mosæ nomine hodie clarū, Vahalim superioribus locis, ubi diuortij initium est, dictum fuisse, fortassis ab arenæ qua tingitur subruffo colore, quē Valum uocant, quo nomine equum (quo Belisarius fortissimus dux inuectus fuisse legitur in Gothorum exercitum) subruffi coloris designa

bant Gothi, iaculis ſolum illum appetentes, uti apud Procopium legitur. Quoniam autem Batauiæ ſolum ita ad ingreſſum intremit, & preſſum ſidit, concutiturq́, quod de hac inſula ut eleganti ſsimè, ita uerisſimè dixit, hinc ego factũ puto, ut Hollandiæ, quæ Batauiæ pars eſt, nomen à cauitate creatum ſit: ſiquidem ad pedum pulſum concuti eam certum eſt, & procul etiam pondus uideri ſentire, atque uacillare, uelut aquis innatantem, rideat licet Martinus Dorpius hanc nominis rationẽ. Addit & ſuam coniecturam de inſulæ huius nomine Petrus Nannius noſter in ſuis ſymmictis, illũ legat, ſi quem iuuat iſta cognitio.

Quòd ethnici ſingulas corporis partes peculiaribus ſuis dijs deputarint. Cap. XII.

ANilis & friuolæ gentilium ſuperſtitionis pleniſsimi ſunt libri omnes: at illud inſigniter ridiculam eorum opinionem teſtatã facit, quòd ſingulas humani corporis particulas, ſingulos deos obtinere exiſtimarent: quod Tiberianus in Prometheo ita extulit, ut dicat deos ſingulares ſui partes homini cõtribuiſſe, quas ſibi uindicent, ſuæq́ tutelæ proprias agnoſcant. Caput nanq́ Ioui deferunt, Neptuno pectus, cinctum Marti, quo ſpectaſſe Homerũ putant in Agamemnone deſcribendo:

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ ποσειδάωνι.

Frontẽ Genio ſacrã facit Seruius, unde, inquit, deum uenerantes frontem tangimus, Supercilia

lia in Iunonis tutela fuisse ait Sextus Pompeius, quòd ijs protegantur oculi,per quos luce fruimur,quam à Iunone tribui putabāt,Lucina inde dicta.Oculos Cupidini Veneris filio,in quibus excubet,ceu specula quadam,tribuit Philostratus:Mineruæ eos sacros tradit Fulgentius. Aurém Memoriæ consecratam refert Seruius, quo respexit & Plinius lib.11.ita scribens: Est in aure ima memoriæ locus,quem tangentes attestamur.Et Virgilius:

Cynthius aurem Vellit & admonuit.

Locus item retro aurem dextram, Nemesi attributus fuit, quo referimus, ut Plinij uerbis dicam,tacto ore proximum à minimo digitum, ueniam sermonis à dijs ibi recondentes.Dextra Fidei sacra est,nam in fide porrigitur, de qua alibi à nobis dictū abundè est. Dorsum & posticæ partes Plutoni propriæ adscribūtur ab Artemidoro lib.1.Onirocrit. ubi ait: νῶτα καὶ τὰ ὀπίσθια πάντα Πλούτωνος αὐτὰ καλοῦσιν ἴδια. Renes & inguina Veneri adiudicantur.Pedes Mercurio,uti in libris τῶν φυσιολογουμένων scripto proditum est à Democrito.Genua Misericordiæ consignauit antiquitas,quòd ea supplices attingant, ad hæc manus tendant,hæc ut aras adorent,ut inquit Plinius.Misericordiam autem in dearum numero fuisse olim,testatur eius apud Athenienses ara, teste Pausania & Philostrato.Tali plantæ'ue pedum,in Thetidis potestate fuerunt. Digiti Mineruę consecrati,Seruio teste: quò referri potest illud Epigrammatarij Rufini:

ὄμματ' ἔχεις ἥρης, μελίτη, τὰς χεῖρας ἀθήνης,
τοὺς μαζοὺς παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς θετίδος. id est:
Lumina Iunonis tibi sunt, digitiq; Mineruæ,
Cum Thetidis talis, ubera Cyprigenæ.

De talis mirum. Item Fulgentij locus à menda assertus. Cap. XIII.

ILlud uerò mirum mihi uidetur, & feriatis ingenijs altiore indagine exquirendum, an talorum ratio ad libidinis pruriginem aliquid faciat, quod à Fulgentio Placiade annotatũ est: ait enim in talo uenas esse quæ ad renum, femorum, atq; uirilium rationem pertineãt, unde & uenæ aliquæ ad pollicem usque tendant, quod tractãtes & physici & mulieres ad obtinendos partus, & ischiadicos eodem, ut inquit, phlebotomãt loco, & emplastron entaticon (perperàm enim ibi scribitur, emplastromentaticũ, una uoce) quem stysiden uocauit, Africanus in Astrosophistis pollici & talo imponendum præcepit. Quin & Orphei testimonio affirmat illum locum principalem esse libidinis. Emplastron autem ἐνταστικὸν uocauit, quod appositum tentiginem uirilium concitat, ἀπὸ τῆς ἐντάσεως: quod & alio uocabulo obscuriore dixit Aphricanus στυσίδην, ab arrectionis facultate, παρὰ τὸ στύειν. Ad quod uerbum alludens ueterum quispiam Comico sale, seipsum appellat ἀστυάνακτα, non arrigentem, ὡς μὴ στύοντα, τουτέστι μὴ πεφυκότα ἐντείνειν τὸ αἰδοῖον κατὰ ὄρωτα, quod in Iliados 6. apud Eustathium inuenias. Et apud Athenæum Diana uirgo στύμματα μισεῖν dicitur. Itaq; mirari satis non

potui,

potui, qua fronte indoctus quidam, qui tamen Philomusi nomine gloriatur, in annotationibns illic suis scribere ueritus non fuerit, Emplastromentaticum uocari omne id quod ad emplastrationem faciat: ac potius legendum cõtendit, emplastron mentaticum, quod è menta herba fieret. & Steriden, pro Steside, esse tanquam fulcimentum & columen ualetudinis fidelioris, à στηρίζω. Dispeream, si quid unquam in uita legi ineptius frigidiusq́; quod uel Neronianas thermas refrigerare queat.

De Scytale Laconica. Cap. XIIII.

Achæus Eretriensis poëta, qui pleraq; studio obtenebrare dictus fuit, in Iride Satyrica, ænigmaticè Laconicam Scytalen uocat πλεκτὸν σπαρτιάτην γραπτὸν κύρβιν. ac κύρβιν quidem, quòd ut in κύρβεσι publicis uidelicet tabulis leges exaratæ erãt, ita in Scytale præcepta ad duces & imperatores militiæ inscribebantur. Spartanam uerò à ciuitate, cui uni recepta in usu misitandarum scytalarum ratio fuisse legitur. Implexam uerò scriptamq́; quoniam Scytalen circumuoluentes candido loro Lacones quæ uolebant scribere consueuerant, ut Athenæus lib. 10. exponit. Elegantissimè uerò præter Suidam & Au. Gellium, describit Scytalen Ausonius in quadam ad Paulinum epistola, ubi uarios enumerat occultè scribendi modos: sic enim canit:

Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare, libelli
Segmina Pergamei tereti circundata ligno

Perpetuo inſcribens uerſu, qui deinde ſolutus
Non reſpondentes ſparſo dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbes.

In quibus uerſibus clariſsimè nominat Pergameum libellũ, chartam Pergamenã deſignans, quod candidum lorum, ἱμάντα λευκὸν uocant Athenæus & Suidas: Aul. Gellius ſimpliciter lorum, obſcuriore ſenſu. Meminit Scytales Laconicæ Baſilius in epiſtola ad Candidianum, ἐφοβούμην προσβλέπων, ὡς οὐδεὶς ἐν αἰτίαις ὢν σπαρτιάτης λακωνικὴν σκυτάλην. hoc eſt: Quo tempore ceram ſoluebam, expaui literas intuens, non minore metu percuſſus, quàm ſolet Spartanus criminis ſibi conſcius, inſpecta Laconica Scytale.

Auſonij verſus de Mida rege expoſiti, & Petronij Arbitri. Cap. XV.

IN eadem Auſonij epiſtola, de Mida Lydiæ rege aſininis auriculis deformato, eiusq́ rei indicio occultè à tonſore manifeſtato, intelligendi ſunt uerſus illi:

Depreſsis ſcrobibus uitium regale miniſter
Credidit, idq́; diu texit fidiſsima tellus,
Inſpirata dehinc uento cantauit arundo.

Quam fabulam quia cultiſsimis uerſibus reddidit Petronius Arbiter, nõ perinde omnium manibus extritus autor, lubet hîc adſcribere eius uerbis:

Sic commiſſa ferens, auidus reſerare miniſter,
Fodit humum, regisq́; latentes prodidit aures.
Concepit nam terra ſonum, calamiq́; loquentes
Inuenere Midam, qualem conceperat index.

Latius

Latius ista pertractat Metamorphoseωs undecimo Ouidius.

Celeritatem illaudatam esse in scribendo, exemplis aliquot docetur. Cap. XVI.

MVltis placet extemporalis quædam scriptitandi ratio, & in conficiendis libris celeritas, uelut exprompti atque in numerato positi ingenij argumentum: at mihi secus uidetur, probaturque impensius diligentia accurata & longiore tempore iudicij confirmatore expressa: illic uerba uelut primoribus in labris nata, aut superficiario ingenij æquore natantia æduntur: hîc lectionis multifariæ opes tanquã è sanctiore quodam ærario reconditæ promuntur: illic suspecta facit omnia & cicatricosa, scribendi facilitas & cursus: hîc habito delectu rerum uerborumque pondera examinãtur felicius, & exhibentur. Quid, quòd celeriter nata, celeriter etiam intereunt? & Horatius etiam in nonum annum premi, quo feliciter sub incude retractentur, opera monet. Idem reprehendendũ carmen ait, quod non coërcuerit multa dies & multa litura. ἡ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια, καὶ ταχύτης, οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλους ἀκρίβειαν. ὁ δ᾽ εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προσδανεισθεὶς χρόνος, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν, ut in Pericle inquit Plutarchus: nam operis facilitas celeritasque non addit illi pondus solidum aut duraturum, neque exactam pulchritudinem: at temporis longinquitas labori uelut fœneratò accedens, ei quod nascitur, robur firmitatemque

adijcit. Seneca nihil ordinatum esse dicit, quod præcipitatur & properat. Agatharchus pictor magnos sibi spiritus sumebat de pingendi celeritate: quod quum intellexisset Zeuxis, Diu, inquit, ego pingo, quia pingo æternitati, uti refert Valerius Maximus. Similiter pictori parum perito de celeritate glorianti, demonstrataque pinace illam modò à se pictam dictitanti, respondit nobilissimus pictor Apelles: Etiam tacente te res loquitur, ex tempore pictam. Laudatur Lysiæ oratoris exemplum, negantis se scripturum festinatò & præcipitanter composita, uelut musteo quodam calore nata: οὐ γὰρ ἔγωγε, inquit, βούλομαι συντάττειν τὰ ἐσπουσμένα. Virgilium paucissimos die cõposuisse uersus, autor est Varus: imò, ursæ more párere se uersus, ac lambendo fingere gloriatũ ipsum fuisse refert Donatus. Sic scripsisse & Sallustium accepimus, ut inquit Fabius: & sanè manifestus est etiam ex ipso opere labor. Isocratem decennium propè absumpsisse in æditione orationis Panathenaicæ cõmemorant Lysias, Fabius. Plutarchus tres propèmodũ Olympiadas insumptas refert. Conuenientissimum huic loco est illud Aristidæ sophistæ dictum, à Philostrato lib. 2. in scripta relatum, quo Marco Imper. sciscitanti quando ipsum auditurus foret, respondit: Hodiernum diem exime, at cras audies: neque enim uomentiũ è numero sumus, sed elaborantium. οὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων. Ita Mar. Antonius librum de ebrietate à se scriptum, euomuisse alicubi legitur, in probri loco.

loco. Scriptorum itaq; præcipitatio ista & ueluti abortus, nunquam in laudis loco ponẽda est, quod ex tam multis clarorum uirorum exemplis abundè colligitur.

Quis extemporalis dictionis monstrator & autor fuerit. Cap. XVII.

EXtemporalis orationis, quam αὐτοσχέδιον & σχέδιον λόγον Græci uocant, princeps uidetur fuisse Gorgias Leontinus, patre Carmantida natus, neglectum cultus in orationibus approbãs, ut in Eliacῶn 2. scribit Pausanias: is enim Athenis in theatrũ progressus, primus ausus fuit dicere, προβάλλετε, id est, proponite, innuens nihil omniũ latêre se, & quauis de re proposita paratum disserere, ut Flauius Philostratus commemorat. quod & Cicero non uno in loco repetit his uerbis: Is princeps ex omnibus ausus est in conuentu poscere, qua de re quisq; uellet audire. Quin apud Platonem Gorgias de omni re quæcunq; in disceptationem quæstionemq; uocaretur, copiosissimè se dicturum profitetur. hinc γοργιᾶιον apud Synesiũ prouerbialiter accipi uidet, pro eo quod affectatũ est & turgidum. & ab huius uiri studio Thessali γοργιάζειν dicebant τὸ ῥητορεύειν oratorem agere, quod in Philostrati epistolis lectum est. Alij Aeschinem Atrometi filium inuenisse τὸ σχεδιάζειν, hoc est, ex tempore orare, scribunt, qui tempore Mausoli Cariæ regis Rhodum profectus, extemporanea oratione illum celebrauit. Sunt qui à Pericle fluxisse σχεδίων λόγων fontes memorant: neq;

desunt qui ad Pythonem Byzantinum huius inuentionis gloriam trahūt. Pausanias Anaximenem primùm αὐτοσχεδίως εἰπεῖν, id est, ex tempore dicere inuenisse scribit.

Erasmi lapsus in apophtheg. Cap. XVIII.

POlycleti statuarij dictum est elegantiore & argutiore sensu, quàm ut conniuenter præteriri debeat, quod Erasmus ita reddidit: Polycletus statuarius dicere solet, eorum opificium esse molestissimũ, quibuscunque lutum perueniret ad ungues, plastas opinor ac figulos notãs. Hæc ille: sed toto cœlo à genuina dicẽtis sententia aberrans: quid enim gratiæ habet aut ueneris: aut quàm neutiquam uerum est dicteriũ illud, quòd figulorum molestissimum sit opificium? Longè aliud indicare uoluit eius dicti autor, nempe tunc maxima in difficultate uersari opificem, & quemcunque alium operis autorem, quando summa illi opera imponenda est, quando ad unguem perpoliendũ est illud & elimandum, ne quid hiet, ne quid asperius resultet, neue quid protuberet: ars enim omnis à rudimento informi καὶ ἀτυπώτῳ incipit, deinde paulatim formam addit cuique rei suam & articulatim effigiat, perfecto demum opere & absoluto ultima manus accedit, quo tempore maximus autorem manet labor: propterea inquit, χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίνηται. hoc est, Difficillimum esse opus, quando in ungue uersatur lutum. Huc spectat parœmiacus ille loquendi modus, quo ut quidque est absolutum maximè

mē,& exquiſitiſsima diligentia curaq́ elaboratum, ita ad unguem illud eſſe factum dicimus. Illud uerò addendum eſt obiter in Plutarcho, libro ſympoſiac. 2. ubi huius apophthegmatis fit mentio, uitioſe legi ὄχι pro ὄνυχι.

Ammiani Marcellini loci aliquot emendati. Item Morilloni doctiſsimi hominis iudicium de oratione Iuliani. Cap. XIX.

EX Nazianzeno conſtat Iulianū Imperat. quem ἀποστάτην nonnulli, ut Chriſtianiſmi deſertorem, Euſtathius ſemper παραβάτην, tranſgreſſorem nominat, orationē ſcripſiſſe duplici titulo inſcriptam, Ἀντιοχικὸν ἢ μισοπώγωνα: ac Antiochicam quidem ab Orientiſ apice Antiochia, erga quā ciuitatē mirificè affectus fuit ob applauſus & lætas acclamationes hominū ſalutare ſidus illū nominantiū: uel quòd in ea urbe Chriſtū profitentiū ingens eſſet numerus. Miſopogona uerò quaſi barbæ inſectatricē, à gente Chriſtū profitente, quę magiſtri ſui exemplo ea tempeſtate barbā alere cōſuerat. Iſtud apud Ammianū quoq́ legit᷑ lib. 22. ſed corrupto altero titulo. locū ut eſt uitioſus adſcribā. Quocirca in eos deinceps ſæuiens, ut obtrectatores & cōtumaces, uolumē cōpoſuit inuectiuū, quod Antiochienſe, uel miſſo Pagonē appellauit, probra ciuitatis infenſamēta annumerās. Vbi pro miſſo Pagonē, cōſtanter legendū eſſe Miſopogonē, indubitatū ex antedictis fit: rurſus pro, infenſamēta, diuulſim lege, infenſa mēte. Eodē lib. ubi legit᷑, ui pereis, ut ita dixerim, morſib. ab eo ſæpius appe

titus,infullionatus, ut ferebatur : ſcribendũ eſt, in fullonia natus.Et iterum:Vbiq; propinquãs, in ſpeciem alicuius nominis uotis excipitur:repone,numinis,loco nominis. Apud eundẽ lib, 25.ſic lege:Recolebat ſæpe dictum Lyrici Bacchylidis,quem legebat iucundè id aſſerentis:uitioſe nanq; illic ſcriptum inuenies,Baſilidis. Illud uerò ut acceſſoriũ,ſed minimè ocioſum aut πάρεργον, adſcribendum eſt de iudicio Antonij Morilloni ſuper inſcriptione libri Iuliani modò citati:eſt enim is uir multijuga doctrina,& omnifaria,ſi quis alius,lectione,quemq; humanitatis & philoſophiæ omnis ἀφροδίτην καὶ χάριτα uoces,quod de Porphyrio Eunapius dixit:is ergo retulit mihi ex oculata manuſcriptorũ codicum fide, orationem illam inſcribi non Αντιοχικὸν denominatiuè,ſed Αντίοχον dentato titulo, ab Antiocho truculẽto & aſpero tonſore,de quo mentionẽ fecerit Martialis alicubi,ubi ait:Solus habet cor tonſorem qui timet Antiochum. Sed an Græculo homini tanta fuerit rerum Romanarum ſua ætate longè priorũ cognitio,ut in græcæ orationis inſcriptione mordaci aceto condienda,Latini nominis ex hominũ memoria præ uetuſtate propè aboliti uſucapione famam libri titulo acquirere ſategerit curioſe, excutiendum alijs omitto.

Locus unus & alter ex Ciceronis libris de Deorum natura,germanæ lectioni reſtituuntur. Cap. XX.

CAſtigationes nobilis cuiuſdam grammatici longè

longè eruditiſsimæ in Ciceronis dialogum de claris oratoribus, à me nuper lectæ, concitarũt me atque adeo inflammarũt, ut induſtria ſimili, licet impari, pulcherrimo parentis linguæ Romanæ operi ipſe quoq; manus admouerem, palmam in medio omnibus propoſitam, ſi modò feliciter res pro uotis caderet, cum aliis participaturus. Equidem reſtitutionis gloriam nullus mihi arrogo: ſed ob diligentiã fortaſſe aliquantam in obſeruando, & inuenta candidè communicando præſtitam, uenire in gloriæ partem inuidebit, uti ſpero, nemo. Primùm igitur ubi lib. 2. de natura deorum in uulgatis codicibus legitur, Aër autem (ut Stoici diſputant) interiectus inter cœlum & mare, Iunonis nomine conſecratur, quæ eſt ſoror & coniunx Iouis, quod & ſimilitudo eſt ætheris, & cum eo ſumma coniunctio: lege ex Probo Valerio grammatico uetuſtiſsimo, quòd ei ſimilitudo eſt ætheris. Rurſus paulò pòſt quæ ſequuntur de Dianæ nomine: Itaq; ut apud Græcos Dianam, eamq; luciferam, ſic apud noſtros Iunonem Lucinam in pariendo inuocant, quę eadem Diana omniuaga dicitur, non à uenando, ſed quòd in ſeptem numeratur tanquam uagantibus. Iſta lectione multum interpolata apud eũdem grammaticũ, hunc in modum ſcribuntur, & quidem meo iudicio ſcitius: Itaq; ut apud Gręcos Dianam, eandemq; Luciferam, ſic apud nos Iunonem in pariendo inuocant, quæ eadem Diana anniuaga dicitur, non à uenando, ſed quòd in ſeptem ua-

gatur, tanquam uenatibus, id est, quòd inter septem inerrãtes stellas uaga celeritate cursus, uelut uenationi operam dare uideatur. Eodẽ in libro pòst: Principiò enim terra sita in media parte mundi, circũfusa undiq; est hac animabili spirabiliq; natura, cui nomen est aër. Probus hîc legit, animali. Seruius etiã spiritabili legisse uidetur, sic enim in tertiũ Aeneidos annotat, ibi: Per hoc cœli spirabile lumen. Spirabile, inquit, uitale, quo spiramus: & est sermo Ciceronis, quanq̃ ille spiritabile dixerit in libris de Deorũ natura. Aliquãto pòst qui sequitur locus, totus ex illius lectione annotabitur à me: qui librũ illum lectu dignissimũ ad manũ habuerit, discrimen obseruet. Quem cõplexa summa pars cœli quæ æther dicit, & suũ retinet ardorẽ tenuem, & nulla admistione concretũ, & cum aëris extremitate cõiungitur. In æthere aũt astra uoluunt, quæ se & nixu suo conglobata continent, & forma ipsa figuraq; sua momenta sustentãt: sunt enim rotunda, quibus formis, ut antè dixisse uideor, minimè noceri potest. Sunt aũt stellæ natura flammeæ, quocirca terræ, maris, aquarũ uaporibus alantur ijs, qui à sole ex agris tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ renouatæq; stellæ atq; omnis æther effundant eadẽ, & rursum trahant indidem, nihil ut ferè intereat, aut admodum paulũ, quod astrorũ ignes & ætheris flamma consumant. Ex quo euenturũ nostri putant id, de quo Panætiũ addubitare dicebãt, ut ad extremũ omnis mundus ignesceret, quum humo

re

re cõsumpto, neq; terra ali posset, neq; remaneret aër, cuius ortus aqua omni exhausta esse nõ posset. Itaq; relinqui nihil præter ignẽ, à quo rursum animante, ac de eo renouatio mũdi fieret, deniq; ornatus oriretur. Quod ultimum eo sensu dictum uidetur, quòd ignis esset & efficiens & materialis causa renouati mundi.

Versus Callimachi apud Plutarchum à mendis vindicati. Cap. XXI.

APium coronam fuisse Isthmiaci certaminis uictoribus, certũ est, translata à Nemęis cõsuetudine, qui uictores suos apio coronabant, more ab Hercule prius monstrato. quod & Plinius testatur lib. 19. Honos, inquiẽs, apio in Achaia, coronare uictores sacri certaminis Nemeæ. Illud tamen discrimen ponit scholiastes Pindari, annotans in Isthmijs uictori coronã fieri ex arente apio, in Nemæis ex uirente uiuoq;. Hac de re leguntur elegantissimi uersus Callimachi apud Plutarchũ in 5. sympofiacòn, sed corruptissimi, quibus ille inducit Herculem clarius exponentẽ de apij corona, quã abolito pineę usu, autorauit ipse, sacrumq; coronamentum constituit, qui ita legendi sunt:

καί μιν ἀλητίδαι πουλὺ γεγειότερον
τοῦδε, πὰρ Αἰγαίωνι θεῷ τελέοντες ἀγῶνα,
θήσουσιν νίκης σύμβολον ἰσθμιάδος,
ζήλῳ τῷ νεμέκηθε, πίτυν δ' ἀποτιμήσουσιν,
ἣ πρὶν ἀγωνιστὰς ἔστεφε τοὺς Ἐφύρῃ.

Malè enim & πολὺ, & παρὰ γεῶνι, & ζηλωτῇ ἐμέκηθεν, & ὃ pro ἣ, ibi legit. quos uersus tetrastico inclusi:

Ante etiam multò, ludos Neptune Corinthus
Magne tibi celebrans, æmula iam Nemees,
Symbolon Isthmiacæ hoc palmæ dabit, ab'q; rogabit
Pinum, uictori quam dedit antè Ephyre.

Inscriptio siue Epigraphe Odes Horatianę defensa contra Glareanum: Virgilij item locus illustratus, & Sophoclis Scholiastæ restitutus. Cap. XXII.

EPigraphe decimæquintæ odæ primi libri Horat. præfert Nerei uaticinium, quod in controuersiam ponit grammaticus Porphyrion, quippe in cuius cōmentario, pro Nereo Proteus legitur. Sed Hēricus Glareanus uir literatus, testimonijs & Herodoti & Statij innixus (apud hunc enim Thetis agnoscere se ueritatem dictorum Protei loquitur: illo etiam Paridi futura mala uaticinantem Proteum memorante) discedit pedibus in eam sententiam, ut pro Nereo Proteus substituatur, addens disertè, nihil tale de Nereo apud autores iuueniri. Sed manifesto in errore uersari mihi deprehendit: nam præterquàm quòd Pherecydes Syrius Nereum in uarias formas mutatilem describit, ac uinculis impeditum ab Hercule, instinctu filiarū Themidis illud faciente, fuisse compulsum, ut per responsa futurorum euētus panderet: tueri hanc inscriptionem potest & Euripides, qui in Oreste fabula inducit Glaucum Anthedoniū ex Nerei uaticinio prædicentē Menelao, quid suis acciderit: ubi istū appellat νηρέως προφήτην. Pro quo sciendum, fingi illic Nereum per os Glauci oracula

cula enunciantis, futura aperire, quemadmodũ apud Virgilium Phœbus ex oraculo Iouis uenturorum cognitionem illi dictantis, prædicere hominibus inducitur, quum ait:

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit. Istud Græcis sonat ὑποφήτης & προφήτης, hoc est, effator & oraculorum enunciator, quemadmodũ de Apolline dixit Aeschylus:

πατρὸς προφήτης ἐστὶ λοξίας διός. id est:

Apollo dicta patris effatur Iouis.

Quod autem ita sit, attestatur idem clarius in ἱερέαις, siue sacerdotibus, est hoc tragœdiæ nomen, sic inquiens:

στέλλειν ὅπως τάχιστα, ταῦτα γὰρ πατὴρ
ζεὺς ἐγκαθίει λοξίᾳ θεσπίσματα.

Quæ senarij clausula desideratur in Sophoclęis commentarijs in Oedipo Colonæo. Latinè ita sonat:

Quàm celerrime permittere,
Inspirat ista Iuppiter Phœbo pater Oracula.

Item Sophocles in fabula modò citata:

ὅσω περ καὶ σαφέστερον κλύω
φοίβου τε κ᾽ αὐτοῦ ζηνὸς, ὃς κείνου πατήρ. id est:

Quo clarius mentem hauriam
Phœbi, Iouisq́; ipsius, est huic qui pater.

Sicut igitur Iouis oraculum dicitur, quod per Apollinem effatorem suum ædiderit: ita & Nerei uaticinium dicetur, quod per Glaucum ὑποφήτην responderit, iuxta Euripidẽ: uel simplicius ex Pherecydis historia, quòd iniectis uinculis, uti Proteus Homericus, reddere coactus fuerit.

Alioqui quid obstiterit quo minus eodem poẽticæ ἐξουσίας iure liceat Horatio Nereum uaticinantem inducere, quo & apud Homerum Proteus, & apud Pindarum Triton Argonautis uaticinatus fuerit?

Ammiani locus assertus, de Diana Orsilochia. Cap. XXIII.

DIanam apud Latinos Lucinę cognomento nuncupatã ignorat nemo, qui uel Terentium triuerit, quanquam in uocis etymo uariari uideo: nam à luco Plinius: quòd luci oculisq́ꝫ præsit, Varro: à producendo in lucẽ fœtu, quo nomine à pariẽtibus inuocetur, maior turba deduci uolunt. Ego postremæ sententiæ eo libentius accedo, quo cõstantius ueteres in eo cõsentire animaduerto, quòd Diana cũ luna eadẽ sit, quam constat ex philosophorũ pariter & medicorũ placitis, in pariendi ratione multũ adferre momenti uel ad facilitatem, uel secus: Luna etenim sui sideris humiditate laxat & distendit corporis meatus, rimasq́ꝫ aperit, id quod celerando partui salutare cumprimis est. Hinc fit quòd communiter tam Gręci quàm Latini eam ἔφορον τῶν λοχείας, uelut tutelarẽ parientibus deam statuerunt: sciteq́ꝫ à Timotheo poëta ὠκυτόκος epitheto dicta est, à promouendo partu, in eo uersu: Διὰ κυανέων (alij legunt λαμπρῶν) πόλου ἄστρων, διὰ τ' ὠκυτόκοιο σελάνας. id est:

Per cærulea cæli sidera, & citiparam Lunam.

Quanquam is uersus paululum corruptus legitur apud Macrobium libro septimo, & Plutar-

chum in ſympoſiac.3. Huc ſpectat quòd Græci eam & εἰλέιθυιαν & λοχέιαν nominant, non aliam quàm Lunam innui uolentes. Qua occaſione apud Ammianum Marcellinum lib. 22. Dianæ epitheton germanæ lectioni reſtitutum iri putarim, ſi pro Orſilodia, Orſilochiã reponamus, græcè ὀρσιλοχέιαν, παρὰ τὸ ὀρύειν τὴν λοχέιαν, à promouendo partus labore, ubi ſic legitur: Dijs enim hoſtijs litantes humanis, & immolantes ad uenas Dianæ, quæ apud illos dicitur Orſilodia, cæſorum capita fani parietibus præfigebãt. Lilius Gyraldus Arſilochen alicubi, & alio item loco Orſilochen citat, nullam tamen nomenclaturæ rationem adducit.

Qui ſerò quidem, ſed cum profectu literas attigerint. Cap. XXIIII.

NVllam ætatem quamuis grandem ad diſcendas literas ſeram eſſe, ut inertiæ patrocinium hinc excludatur, exemplorum abundè conquiri poteſt: ſed tribus quatuor'ue contentus ero, ubi primo loco occurrit Eurydice Illyrica fœmina, quæ quamuis barbara, adultorum iam liberorũ parens, ad literas animũ applicuit, cuius ardens diſcendi deſiderium epigrammate Muſis poſito conſignatum eſt, quod commemorat Plutarchus:

γράμματα γὰρ μνημεῖα λόγων μητὴρ γεγαῦα
παίδων ἡβώντων ἐξεπόνησε μαθεῖν. hoc eſt,

Eurydice grandæua pubentium iam prolium mater, ſategit diſcere literas eruditionis monumenta. Secũdo loco offert ſe M. Cenſorius Cato

qui rudi seculo, ętate iam declinata, ut Fabius inquit, literas Græcas didicit, ut esset hominibus documento, ea quoque percipi posse quæ senes concupissent. Addam tertiò Superianum sophistam genere Isaurum, qui quum natura tardiore ingenio esset, tantum profecit industria & labore, ut tricenario maior iam tum primùm lectitare libros inceperit, & liberalibus disciplinis animum appellere, identidem à se reposcendo quæ didicerat, neq; uerberibus, neq; increpationibus parcendo in ea ætate, quod in pueris solet: etenim in balneis uisebatur sæpe à se difflagellatus, uibicibus iniuriam in seipsum exercitā etiamnum testantibus: neq; spe sua falsus fuit, nam ad summum eruditionis culmē pertendit, uti refert Eunapius, qui Sophistarum uitas scripsit. Nostra uerò ætate, aut paulò superiore, Aretinus, qui apud Iurisperitos subtilissimus Doctor audit, quum quadragenarius tyrocinium eius scientię caperet, aspersus fuit à quodā scommate tali, quòd uideretur sibi ille futurus aduocatus in altero seculo: nihilominus in ea sciētia ualde claruit. Accursius quoque, ut ferunt, interrogatus simili in re, iam grauis ætate, respondit se tardè quidem incipere, sed eo maturius se absoluturum: id quod & præstitit in seculo barbaro, silentibus literis & melioribus artibus.

Alij tamen istud Aretino quoq; tribuunt, ac nescio an constantiore fama.

Quæ

Quæ dicantur Barbara nomina apud Iamblichum. Cap. XXV.

IAmblichus Chalcidensis nobilissimus sanctissimusq́ inter Platonicos philosophus, à diuinarum rerum cognitione non alienus, barbaras uoces plerunq; nominat Hebręas, aut saltem gentis uicinæ Aegyptiorũ: & Barbaros, ipsam gentem, quomodo & Amelius Plotini discipulus. Sed pręstat ipsius uerba græcè adscribere, eo magis, quòd is autor sua lingua nõ sit euulgatus: sic enim inquit in Theologia Phœnicum, ubi negat eandem seruare uel uim uel sensum translata uerba: οὐδὲ γὰρ πάντως τὴν αὐτὴν διασώζει διάνοιαν μεθερμηνευόμενα τὰ ὀνόματα, ἀλλ' ἔστι τινὰ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἰδιώματα, ἀδύνατα εἰς ἄλλο ἔθνος διὰ φωνῆς σημαίνεσθαι, ἔπειτα κἂν εἰ οἷόν τε αὐτὰ μεθερμηνεύειν, ἀλλὰ τήν γε δύναμιν οὐκέτι φυλάττει τὴν αὐτήν. ἔχει δὲ καὶ τὰ βάρβαρα ὀνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν, ἀμφιβολίας τε ἐλάττονος μετέχει καὶ ποικιλίας καὶ τοῦ πλήθους τῶν λέξεων. quod latinè ita sonat: Neq; uerò eandem omnino sententiam seruãt nomina in aliam linguam transfusa, sed sunt peculiares suæ cuiq; genti proprietates, quæ nequeunt uoce alteri genti significari: deinde si uel maximè transferantur, non tamen eandẽ uim obtinent. Habent autem barbaræ uoces magnam efficaciam, & breuitatis gratiam, minusq́; habent ambiguitatis, minus uariationis, neq; tanta uerborum copia redundãt. Quæ postrema de Hebręis uocibus dicuntur, quibus mirificam inesse emphasin nõ magices modò periti, sed ex professo

omnes fatentur, usqueadeo ut & Origenes aduersus Celsum scribens, Hebræas uoces trãsfundi aliam in linguã uetet, sed suis characteribus exaratas conseruari. Adde quòd breuitas concisa, & quasi uerborũ inops, nullas uariandi veneres præferens, nulla in lingua maior sit. Quòd itidem Barbaro nomine intelligat Hebræos, facilè ostendit in eodẽ libro, ubi Græcorũ leuitatẽ cum Hebræorũ constantia cõmittit, his uerbis: φύσει γὰρ ἕλληνες εἰσὶ νεωτεροποιοί, καὶ ἥττονες φέρονται πανταχῇ, οὐδὲν ἔχοντες ἕρμα ἐν ἑαυτοῖς, οὐδ' ὅπερ ἂν δέξωνται παρά τινων διαφυλάττοντες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀξέως ἀφιέντες, πάντα κατὰ τὴν ἄστατον εὑρεσιλογίαν μεταπλάττουσι. βάρβαροι δὲ μόνιμοι τοῖς ἤθεσιν ὄντες, καὶ τοῖς λόγοις βεβαίως τοῖς αὐτοῖς ἐμμένουσι, διόπερ αὐτοί τε εἰσὶ προσφιλεῖς τοῖς θεοῖς, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῖς προσφέρουσι κεχαρισμένους. διαμείβειν δὲ αὐτοὺς κατ' οὐδένα τρόπον, οὐδενὶ ἀνθρώπῳ θεμιτόν ἐστι. id est: Græci natura noua appetunt, leuiq; momento quouis feruntur, nihil stabilis in se habentes, acceptaq; ab alijs non continentes, sed id ipsum amittentes, cuncta refingũt, instabili uerborũ copia fluctuantes. At Barbari stabiles in affectionibus, etiã in uerbis ijsdem cõstanter perseuerant: quapropter Deo chari sunt, eiq; uerba grata offerunt, quę nulli hominũ fas est quouis modo cõmutare. Quæ rursus de Hebræa gente dicta esse, non nemo intelligit, qui aut sacra Biblia lectione uel perfunctoria salutarit, & eius linguæ uel tenuẽ gustũ saliua attraxerit. Amelius quoq; Platonicus philosophus Apamẽsis, qui cũ Plotino præceptore & Geminiano Romę clari nominis

fuit,

fuit,& quem Proclus sæpius τὸν γεννάιον Αμέλιον appellat,de Euangelio Iohannis sentiens, Barbarum nominat Iohannem, quoniam Hebræus esset ex Hebræis, ἑβραῖος ὢν ἐξ ἑβραίων, ut Eusebius exponit. Sic autem sonant Amelij uerba: καὶ νὴ Δί᾽ ὃν ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀταξίᾳ καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, δι᾽ οὗ πάνθ᾽ ἁπλῶς γεγενῆσθαι, & quæ sequuntur. id est: Ecastor Barbarus ille censet sermonem in principij ordine & confusione constitutũ, apud Deum esse, & Deũ esse per quem cuncta absolutè creata sunt. Confirmat id lib. 8. aduersus Iulianũ Cyrillus, βάρβαρον ὄν, ὡς οἶμαι, τὸν θεῖον ἰωάννην καλεῖ, διὰ τὸ ἀλλόθροον ἴσως. Barbarũ, inquit (ni fallor) diuũ Iohannem uocat, eò quòd externæ linguæ fuerat fortaſsis, Hebræus enim ex Hebræis fuit.

Fabij Quintiliani locus qui diuersimodè legitur, expensus. Cap. XXVI.

Quintilianus li. 1. Institutionũ oratoriarũ cap. 3. agens de diuersitate ingeniorũ in pueris, quorum aliqui calcaribus urgeri, aliqui frenis reuocari uolunt, quod de Ephoro & Theopompo magister Isocrates pronunciauit, quidã pauoris seruili obsequio in officio continent, quidam animũ deijciũt, hunc in modũ loquit: Quosdã, inquit, cõtinet metus, quosdã debilitat, alios cõtinuatio extundit (ita enim habet Lugdunẽse exẽplar, eo sensu) in quibusdam nihil accedere, ꝑfectus uideas, nisi cõtinuo multùm ac sæpe legẽdi usu, cũ alij solo impetu, & quod dicit, prima coitione, id omne cõficiãt:

illud in hebete ac ſtupido ingenio, hoc in induſtrio & ſagace exiſtit. Colonienſe legit, cõtinuatio contundit, hoc eſt, adobruit, atq; prægrauat, uelut fatiſcentia ingenia. In manuſcripto exemplari ſcriptum inueni, retundit, id eſt, abſterret. At fortaſsis haud abſurdè legetur, comminatio extundit, facili lapſu in illa perpetua crate literarum eodem ductu cadentium, ut ſit iſta ſententia autoris: Quidã alacrius ſtudia capeſſunt, non ſponte, ſed quaſi minis ad id adacti, quum alij ſuoptè impetu ad id ferantur: prȩſertim quũ de animorum diuerſitate loquatur, non de ſtudijs, alioqui prima ex omnibus lectio integrior fuerit.

Ammiani Marcellini locus vindicatus.
Caput XXVII.

NOn eſt prætermittendus ſilentio Ammiani locus lib. 19. ubi refert fœminas luxiſſe immaturum obitum adoleſcentis Cynomolgorum regis filij, corruptus & ἐμιπλεώς, Fœminæ, inquit, miſerabili planctu in primæuo flore ſuccisam ſpem gentis ſolitis fletibus conclamabant, ut lachrymare cultrices ueneteæ ſæpe ſpectanẽ in ſolennibus Adonidis ſacris, quod ſimulacrum aliquod eſſe Phrygum * adultarum religiones myſticȩ docent. Quem locum ſauciũ eſſe & hiulcum loquitur uel adiecta aſteriſci nota: eum tamen ſanari aliquo pacto poſſe exiſtimo ex eiuſdem autoris uerbis lib. 22. ubi ritum Adoniorum exponens, ſic inquit: Euenerat hiſdem diebus annuo curſu completo Adonia ritu

ueteri celebrari, amato Veneris, ut fabulæ fingunt, apri dente ferali deleto, quod in adulto flore sectarum est indicium frugum. Ex his uerbis manifestum fieri potest, priore illo loco legendũ esse, non Phrygum, sed frugum: & uice, aduitarum, si id minus pleno sensu prolatum est, adulto flore sectarum. Amat etenim is autor certas quasdam phrases, ueluti flosculos, aspergere suæ dictioni iteratis uicibus, quod ex ipsius lectione facilius obseruarit quis, quàm ut in eo demõstrando precium operæ sumatur. Porrò ad superioris allegoriæ confirmationem facit quod apud Theocriti scholiasten lectum est, Adonidẽ mortuum sex mensium spacio perstitisse in Veneris complexu, totidemq́ in Proserpinæ: qua fabula significetur frumentũ à satione, sex menses telluri adhærere: totidem etiam Veneri addictum, nempe aëris temperiei, hominũq́ usibus.

Gratij poëtæ locus restitutus. Cap. XXVIII.

APud Gratium poëtam Maroni ęqualem, qui Augusti tẽpore Cynegetica, hoc est, de uenatione librum conscripsit, quo, ut Ouidius canit, apta uenanti arma dat, inter lini genera texendis retibus accommoda, enumerat Setabinum Hispanici generis ad alios usus, quàm ad conficienda retia, propter nimiam exilitatem aptius: sed non sine menda codicis impressi, in quo ad hunc modum legitur:

Hispaniq; alio spectantur Sutabes usu.

Quo loco indubiè legendũ est Setabes: id enim oppidi æditiore in monte siti nomen est, lauda-

tissimi lini prouentu celebris. quanquam Strabo & nonnulli alij fluuium esse dicant. Certè Plinius libro 19. capite primo, Setabino lino secundam palmam tribuit: nam de Retouino, quod in Italia crescit, loquens, ei à Setabi tertiã in Europa palmam dat. Quin & Sillius Italicus lib. 3. principatum illi tribuit, ibi:

Setabis & telas Arabum spreuiße superba,
Et Pelusiaco filum componere lino.

Cõmendat & Catullus sudaria Setaba, ob quæ per illiberalem iocum subrepta, commotior, Asinio hendecasyllabos inuectorios minitatur.

Sillij locus, & alter Gratij poëtæ explicati. Cap. XXIX.

IN uersibus Sillianis modò citatis, Pelusiacũ linum, pro laudatissimi usus, tenuitatisq; raræ, & candoris eximij lino ponitur, ut ex Plinio discas. Id uerò sciendum est, fruticem illum, qui regno Neapolitano lætissimos prouentus hodie dat, olim uni Aegypto familiarem, bombycem lanuginem'ue netilem dedisse, cuius candor inimitabilis, nec æmula usquam mollities fuisse prædicatur: gossypion xylon'ue nominant: unde uestes sacerdotibus Aegypti gratissimæ conficiebantur. de quo lino intelligẽdi sunt Gratij κυνηγετικῶν autoris uersus, qui sic habent:

Vix operata suo sacra ad Bubastia lino
Velatur sonipes æstiui turba Canopi.

Quibus innuit ægrè tantum lini suppeditari in Aegypti aruis, quantum ad uestes & indumenta sacerdotum Isiacorum sufficiat, qui in morẽ

Saliorum tripudijs per urbem ferebant, ſiſtrisq́ꝫ perſonabant, quos propterea Sonipedē turbam appellat: uti ſacra Iſidis Bubaſtia ab oppido Aegypti ſpectabili eius deæ tēplo nobilitato, quod Bubaſtin uocāt, cuius & in primo meminit Diodorus: nam & Diana Bubaſtis dicebatur Herodoto teſte. Nicomachus Geraſinus in Theoreticis, καὶ βουβάστειαν, διὰ τὸ ἐν βουβαστῷ τῆς αἰγύπτου τιμᾶσθαι. Quòd uerò lineis amicirentur ueſtibus cultores Iſidis ſacerdotes notum eſt ex Iuuenali, qui eos linigerum & caluum gregē plangentis populi nuncupat in ſexta ſatyra: & Plutarcho, ubi inquit: οὔτε φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, ὥστε ἰσιακοὺς αἱ λινοφορίαι καὶ ξύρησις. id eſt: Vt neqꝫ barba neqꝫ pallium philoſophos facit, ita neqꝫ Iſiacos linea amicula, aut raſura. Facit fidē & Philoſtratus in epiſtolis, πάντα με ἄγει τὰ σὰ, καὶ ὁ λινοῦς χιτὼν, ὡς ὁ τῆς ἴσιδος. id eſt: Omnia tua me delectant, tum lineum amiculū, quale eſt Iſidis. Hinc eſt etiam quòd Ion Poëta dithyrambicus in Phœnice ſeu Cæneo, Aegyptum λίνοπλοκον epitheto uocat, quòd ueſtes lineas longas trahat.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER QVINTVS.

De M. Antonio Bacchum mentiente. Item de eodem Mineruam ducente in vxorem: deq; dote ab Atheniensibus oblata, inter Dionem & Senecam controuersia.

CAPVT I.

MArcus Antonius eò uesaniæ processit ut se nouũ Liberũ patrẽ appellari iusserit, Velleio Paterculo teste, quũ redimitus hederis, coronaq; uelatus aurea, & thyrsum tenens, cothurnisq; succinctus, curru uelut Liber pater uectus fuit Alexandriæ: neq; id spectaculi genus in regia tantùm Aegypti urbe exhibuisse, sed Athenis quoq; in medio Græciæ quasi theatro, legitur: siquidem Athenæus lib. 4. ex Socratis Rhodij de bellis ciuilibus historia refert Antonium non semel deductum fuisse in arcem Athenarum, tota ciuitate faces illi de tectis accensas præferente: atq; ab eo tempore Bacchum se nuncupari edicto præcepisse. Clarissimè uerò hanc rem memoriæ consignauit Seneca suasoriarũ lib. 1. hisce uerbis: Antonius quum uellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi, habitu quoq; & comitatu Liberum patrem imitaretur, occurrerũt uenienti ei Athenienses cum coniugibus & liberis, & Διόνυσον salutauerunt: bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset: dixerunt desponde

re

re ipsos in matrimonium illi Mineruam Musam suam, & rogauerunt ut duceret: & Antonius ait ducturũ, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Hæc ille prolixius: at Dion breuius idem delibauit, sed in dotis nomine longè dissentit, cuius uerba ex 48. historiarum libro à me Latinè utcunq; reddita, adscribere est operęprecíũ. Antonius nouum se Liberum patrem & ipsus nominabat, & ab alijs nuncupari uolebat: siquidem & Athenienses præter hoc & alia, quũ Mineruam illi desponderẽt, recipere se nuptias ait, dotisq; nomine myriadas centum ab ipsis exegit. Discrimen τῶ κεφαλαίων obserua: ille mille talenta pro dote imperata scribit, hic centum myriadas drachmarum. at posterior calculus non transcendit summam centum millium Coronatorum aureorũ: nam quum centum drachmæ, decem coronatos pendant, decem millia drachmarum (quæ myriadis nomine, Græcis notiore uocabulo dicuntur) ad mille Coron. excurrunt, quę summa centies cumulata, quadragies sestertium efficit, hoc est, centena aureorum millia. quod ita esse, manifestum fit ex Plutarchi uerbis in Antonio, qui uigintiquinq; myriadas à Romanis decies sestertium dici affirmat, quæ istius capitis quarta pars est, uigintiquinq; aureorum millia constituens. At multò maius est pecuniarum caput, quod exactũ in eadem re fuisse commemorat Seneca, nimirum sexcuplo maius, ad sexcenta aureorũ Coron. millia sese extendens, quod Romano more ducenties quadragies se-

ſtertium dixeris. Quid certi ad cõmittendas autores diſcordes habeã, haud facilè dixero: quid uerò ſuſpicer, poſſem: ſed ſuſpicionibus legentiũ aures onerare nolim. Eandem inſaniam in cultu habituq́ꝫ deos mentiendi, in aliis quoqꝫ principibus uiris, lectione autorum deprehendere eſt. Etenim Antigonus rex in omnibus Liberũ patrem imitatus, hederam capiti circumpoſuit loco cauſię & diadematis Macedonici, thyrſum pro ſceptro gerens, ſi Herodiano fidem habebimus. Et C. Caligula cognomẽto dictus à manipulario habitu, quo inter milites utebat̃, nõ modò nouus Dionyſius ſiue Bacchus appellari uoluit, ſed & uniuerſum Dionyſiacum habitũ indutus inceſsit, in eo apparatu etiam iudicia exercens, ut refert lib. 4. Athenæus: & latius Dion Cocceius lib. 58. in hæc ferè uerba: Caligula interdum effœminatior ſpectabatur, thyrſum & cratera tenens: interdum uirili ſpecie clauam & leoninã geſtabat, ſubinde facie læuigata & eraſa: mox barbata uiſebatur, tridẽtem fuſcinã aut fulmen prætentans: nonnunquã Palladi bellicæ uirgini aſsimilatus. Similiter & Cõmodus Imperat. Herculẽ ſe & Iouis filiũ nominari uoluit, & depoſito imperatorio cultu omni, leonis exuuio indutus, clauã manu geſtauit, quod de eo ſcribit Herodi. oculatus teſtis, & li. 12. Athenę9.

Hugonis Eteriani Theologi antiqui locus emaculatus. Cap. II.

PAlma Aegypti, teſte Dioſcoride, πῶμα nuncupatur à neſcio quo operculi'ne an poculi uſu: ea

dem

dem & ἄδιψος à tollenda leuandáue sitis iniuria, Plinio lib. 12. cap. 22. uocatur, quam mali cotonei odore esse dicit. De hac loqui Hugonẽ Eterianũ theologũ uetustum, qui de spiritu sancto tres aduersum Græcos libros edidit, certum est, mendosis licet codicibus, quũ sic ait libri 1. initio: Atqui dum supremæ philosophiæ principiũ delibare aggredior, aquatili uideor mihi testudini esse similis, quæ freta tranare cupiat: stupore cogitatus obsidetur, mens tabescit, lingua, tanq̃ Aegyptiam palmã (quæ apud Græcos ἀδίπτερος uocat̃) gustauerit, retardatur. Quo loco ἄδιψος repone, uel ex Solino Polyhistore, ex quo locũ totum transumpsit iste, cuius uerba non pigebit ascribere è 35. capite: Palma quoq; Aegyptia dicenda. Res est, propriè adipsos (malè in quibusdam legitur, ad ipsam) uocatur, ut dici oportuit, eaq́; gustata arcet sitim. Odor idem, qui & malis cydonijs. Sed demum sitim sedat, si priusquã maturuerit, decerpat̃: nam si matura sumat̃, sensum intercipit, gressum prępedit, linguã retardat, obsessisq́; officijs mentis & corporis, imitat̃ uitiũ ebrietatis. Nõ est opus ostẽdere, q̃ feliciter παρῳδιᾶ aut alludit theologus ille non contemnendus, ad Solini uerba, cuiuis enĩ patet cõferenti.

Senecæ locus restitutus. Cap. III.

APud Senecam libro de ira hunc in modũ scriptũ inuenias. Sicut rex Persarum, totius populi nares recidit in Syria Tindentio Colura loci nomẽ est. Equidẽ locũ sanandũ puto, si legas, in Syria, inde Rhinocolura loci

nomen est, nisi & Rhinocorura cum Stephano ethnographo legere mauis. Est autem Rhinocolura siue Rhinocurara, & Rhinocera Diodoro, Aegypti urbs, Plinio etiam Palæstinæ adnumerata, cuius incolæ trunci omnes & mutilati naribus fuere: ex talibus namque deducta fuit colonia ab Aethiopum rege Artisane, aut quod Seneca maluit, Persarum rege, qui mitiore pœna in sontes animaduertere putans, non gentem totam succidere, sed ad iniuriam superstitem uiuere uoluit. Euentui attestatur nominis etymon, Græci enim ῥίνα nasum uocant, κόλουρον, quicquid mutilum est, & parte truncatum. quòd si Rhinocurara legas, ἀπὸ τῶν ῥίνων κουρᾶς: sin Rhinocera, ἀπὸ τοῦ τὰς ῥίνας κείρεσθαι, utrobique à demessis truncatisque naribus, nominis rationem elicias. Sed præstat Diodori uerba ex Bibliothecæ secundo subijcere, deinde Strabonis, quòd in historia, istorum magnus sit consensus de Aethiopum rege, qui noui generis pœnæ delitias excogitarit: sic enim ille de Artisane Aethiope loquens scribit: Latrocinia nouo more coërcuit, noxios neque capitali pœna tollens, neque inultos sinens: quo constituto iudicio, coactos in unũ reos miti sententia condemnauit, & amputatis narium spiraculis in deserta loca abire compulit, conditamque ibi ciuitatẽ, ab excisis nasis Rhinoceram dixit: ea in Aegypti Arabiæque confinijs sita haud procul mari, cunctis uitæ adiumentis indiget. Hæc ille. Strabo uerò in 16. ita: εἶτα ῥινοκόλουρα, ἀπὸ τῶν ἐσωκισμένων τὰς ῥίνας οὕτω καλουμένη, τῶν γὰρ

αἰθιο-

αἰθιόπων τὶς ἐπελθὼν ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, ἀντὶ τοῦ ἀναιρεῖν τοὺς κακούργους, ἀποτεμνῶν τὰς ῥίνας, ἐνταῦθα κατῴκισεν, ὡς οὐκ ἂν ἔτι τολμήσοντας ἀναιρεῖν, διὰ τὴν αἰσχύνην τῆς ὄψεως. hoc eſt: Sequitur Rhinocolura, ab incolis naribus truncatis nomen habens: Regum enim Aethiopum unus Aegyptum aggreſſus, in maleficos capitali pœna animaduertere nolens, præſectis naribus eo loco habitare iuſsit, ceu poſthac à latrociniis temperaturos, ob faciei fœditatem. Græcè uidetur mihi locus eſſe mutilus, ut ſubſtituto participio κοπέντων aut ſimili, hunc in modum legatur: ἀπὸ τοῦ ἐσωνισμένων τὰς ῥίνας κοπέντων οὕτω καλουμένη: tale quid enim deſiderari uidetur.

De Cereris ἑρμόχου cognomento, à nemine explicata ratio. Cap. IIII.

POlemon in nono ad Timæum refert Delphis extitiſſe fanum Cereris ἑρμόχου cognomento, quaſi ſi dicas Mercuriucham, cuius obſcura admodum & à nemine, quod ſciam, hactenus prodita ratio, ut mirari ſubeat cur in operoſo illo ſuo Syntagmate, eius ne meminerit quidem Lilius Gyraldus. Equidem quid hac de re ſentiam, nõ grauabor in publicum proferre, modò germana ſit lectio, & non corrupta, apud Athenæum Dipnoſoph. decimo. Itaq; Cereris ἑρμόχου ſiue Mercuriuchæ ſimulachrum ab Ereſſiis (eſt autem Ereſus Lesbi ciuitas Theophraſti patria) apud Delphicũ Apollinem fuiſſe conſecratum arbitror, uti pleræq; omnes urbes uotiua donaria Delphis deponebant, quòd ager Ereſius præſtantiſsimum candidiſsimumq; fru-

mentum produceret, cuius pollinē Mercurius ad deos, si quando pane uesci uoluerint, subuehere fingebatur: quod innuisse puto Archestratum poëtam, in opere quod γαστρονομίαν inscripsit, quo congessit, quicquid ipse deliciarū usquam uiderit, orbem terrarum, abdominis gratia, lustrans. Eius hi sunt uersus:

Εν λέσβῳ κλεινῆς ἐρέσου περικύμονι μαστῷ
Λευκοτέρα χιόνος θερίας, θεοὶ εἴπερ ἔδουσιν,
ἄλφιτ᾽, ἐκεῖθεν ἰὼν ἑρμῆς αὐτοῖς ἀγοράζει. hoc est:
Vbere agri diues Eresus circunflua ponto
Fert niue candidius frumentum, atq; inde farinam,
Si quando est usus superis, Cyllenius emptat.

Fuit tamen, ne quid dissimulem, quando pro ἐρμόχου, legendum suspicatus fuerim ὀρνόχλου, à roscido & germineo uirore segetis in culmos assurgentis.

Quid sit recoctum apud Horatium. Caput V.

APud Horatium lib. 2. sermonū, satyra 5. legitur: *Plerunq; recoctus*
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem.

Vbi per recoctum intelligo ueteratorem insignem, qui longo usu didicerit, quid distent æra lupinis: coctum nanque uocabant quicquid uetus & multi temporis existat, uel Seruio teste, cuiusmodi illud Persianum est:

Vt ramale uetus prægrandi subere coctum.

Quomodo & Virgilij illud Aeneidos undecimo accipi potest de telo dictum:

Solidum nodis & robore cocto.

quod

quod ad roborationem artis ingenio quæsitam torquet Donatus. Similiter accipi puto & incoctum apud Aul. Persium, ubi quid potissimũ in sacris spectet Deus, ille expendens, iubet nos eò adferre sanctos mentis recessus, & incoctum generoso pectus honesto: ac incoctum quidem, hoc est, duratum & circa uirtutum actiones diu multumq́; exercitum. Haud absimili fermè sensu dixit Recoquere Fabius lib. 12. cap. 6. de M. Tullio loquens, qui se Apollonio Moloni Rhodi rursus formandum ac uelut recoquendum dederit. Acron Recoctos dici ait scribas, qui sæpius pro cõsulibus ad prouincias missi, exercitatiores facti essent ex ipsa frequẽtia & usu: qua ratione ueterator Donato exponit, à multarũ rerũ gerendarũ uetustate deducto nominis etymo.

Vocabula aliquot Germanica è Græco fonte cadentia. Cap. VI.

GLoriantur Baysius & Budæus Gallos ab antiquo fuisse φιλέλλωας, argumento paucularum uocum eius idiomatis, quæ græcæ linguæ uestigia conseruent. At quanto iustius nobis gloriari licebit Belgis, quorum in lingua aliquanto plura indubitatioraq́; symbola ac documenta uocum ex uberrimis Grææ linguæ fontibus scaturientium extant: quorum aliquot enumerare iuuat hoc capite: omnes etenim recensere, infinitã ociosi feriatiq́; ingenij operã requirit. Primũ enim quis dubitet nostrũ, tonge, pro lingua & uoce, à Græcorũ φθογγὴ manare: quam illi γλῶσσαν λίσπαν uocant, lubricam

& suauiter balbutientem linguam, nos in simili re, lispe tonge dicimus, quasi λίσπαν φθογγὴν. fusus quo lanificæ utuntur in trahendo penso, nobis, Clos uocatur, illis κλωστὴρ, & inde uerbum, clothen & clossen, à κλώθειν: sic clounen, pro filum torquere, ab illorum κλονεῖν descendit. Nos grauen, pro sculpere efferimus, ut illi γράφειν pro ξέειν, teste Eustathio. melcken, pro mulgere, ab ἀμέλγειν fit: stroeijn, à στορνύειν, pro consternere: lapen, pro sorbendo haurire, à λάπειν & λαπάζειν seu λάπτειν: crassen, pro scarificare cutim, à χαράσσειν: gripen, pro inuolare unguibus, à γρυφεῖν: huberden, pro contumeliari & conuicia facere, ab ὑβρίζειν: calephaten, pro consolidare & compingere hiulca, à καλαφατὴς, qua uoce naupegus uocatur, cuius munus est nauis commissuras rimasque solidare stuppa aliáue materia. stiuen, pro durare roborareúe, à στίβειν deriuat, ut stijf, στιβαρὸ uocem exprimit. rursus in alia significatione stiuen, pro durare & constringere amylo lintea seu pepla dicunt fœminæ, uoce originẽ suam referente ad στύφειν, quod cogere ac constringere notat. Scheren, pro tondere cæsariem, originem suã debet σχερίῳ, quod tonsuræ genus est. crabbe, à καραβὸς, ex cancrorum genere, deducitur: strop, pro fune intorto, à στροφὸς: hulck, pro naue oneraria, ab ὁλκὰς: burgum uocamus quẽ illi πυργὸν, uicinia literarum b & p. neuele, pro nebula, à νεφέλη. plat, pro lato, à πλατὺς. colp, pro sinu aquæ, à κολπὸς, sic dicitur sinus maris. stribling, pro refractario & peruerso homine,

à

ἀ τρεβλὸς fit: philum nominamus ſcurram, quem Græci φῆλον: riꞇm, pro gelu & pruina, refert ſe ad κρυμὸς: krebbe, pro lecto penſili puerorum, κρέββατον ſonat. kuiꞇl, pro ſpecu concauo, κοῖλον ſapit: ſic koiꞇ, pro cauo loco, à κῶοι manat, quæ uox κοιλώματα ſignificat: kakken, quod (honos eſto auribus) aluũ deiꞇcere notat, à uoce κάκκη, quæ τὸ δύσοσμον ἀποπάτημα ſignat, vt Ariſtophãnis interpres exponit, naſcitur. vrceſen pro metuere, à φρίξειν: coppen, pro truncare capite, ab ἀποκόπτειν. doerriſſen, pro perfringere, à ῥήσσειν: anſiſſen, pro incitare canes & in aliquem animare acclamationibus, ab ὠθιΐζειν: ſticken, à στίζειν, pro notis ſignare, aut picturatis ſignis ornare aliquid: climmen, pro ſcalis aſcendere, ſignificationem κλίμακος includit: brimſtich, pro pruriginoſo & ſalace homine, ſpirat originem uerbi βειμάζειν, quod eſt, ὀργᾷν ἐς συνουσίαν: ſic buzẽ, pro comeſſari poculisq́ indulgere, uidetur manare à βύζω, quod confertim denotat, quando uidelicet confertim καὶ ἀθρόως ingeſtum potum ſignificare uolumus, cuius uocabuli apud Arrianũ uſus eſt. Itidem & φυκανίζειν communi impoſturæ nomine, pro fuco fallere, noſtrum, verniſſen, fecit: niſi potius φοινικίζειν in eam laudem uocemus, à quadam purpuriſsi ſignificatione. Iam & βρέμειν pro ſonitũ ædere, nobis produxit, bremmen, duplicata mugiẽte illa littera: bauuen uel baffen, à βαΰζειν fit, pro latrare: flerien pro nugari, à φλυαρεῖν. clocken, pro ſonitum reddere, qualem anguſti oris uaſculũ ſolet, à κλώζειν, unde &

κλωγμὸς: ſtropen, pro inuertere, à ϛροφᾷν: gargelen, à γαργαρίζειν. Neque illa ſilentio prætereunda ſunt, kniper, pro homine præparco & ſordido, quem & illi κνιπὸν appellant: lampe, à λαμπάς: tombe, à τύμβη: ſtyle, à ϛύλη, pro columna: dijnẽ & poſtea duijnen, pro littoralis harenę collibus, à θῖνος: ancker, ab ἄγκυρα. Brabanti mals uocant quod tenellum eſt & molle, uoce μαλακοῦ ueſtigium ſeruãte: & aiboi, ab αἰβοῖ abominantis auerſantisq́ꝫ aduerbio, quo & Ariſtophanes utitur: quin & lampers tenue quoddam & pellucidum uelamen nominant fœminæ, relucente in eo & λαμπροῦ uoce: & noſtrum crachtich, uicinitatem habet cum κραταιὸς, & crolle, cum κρόβυλος: lueren cũ λῆροι pro nugis: & thranen à θρηνεῖν pro illachrymari, quod uir ampliſsimus Nicolaus Grudius admonuit: & quam nos nacht, illi νυχθὰ poëticè magis uocãt. Annotaui olim in cõmentario de Coma, ſcepeſcheren dici ab opificibus, qui panni lanei uillos longis forficibus detondẽt, quoties ſtrictim ad ipſam uſqꝫ panni cutim, ut ita dicã, illos reſecant, quod σκαφιοσχιρίζω cõpoſita uoce dicere liceat, à σκάφιον, quod ἐν χρῷ ſignificat, & σχορίη tonſura. Quid plura recenſere attinet, quũ Germanicarũ uocũ immenſum pelagus totũ penè ad Gręcos fontes arceſsi poſſe putet doctiſſ. undequaqꝫ Ant. Morillonus?

Tibulli uerſus explicatus. Cur Venus concha vehi dicatur. Cap. VII.

LEgenti mihi apud Tibullũ lib. 3. elegia. 3. verſum illum: *Et faueas concha Cypria uecta tua.*

&

& apud Statium lib. 1. Syluarum in Veneris oratione: *Et nostra potuit considere concha.* non satis explicata primo occursu uidebatur ratio, cur Venerem sua concha uectam uterq; poëta dicat, præsertim nullis adiuto commentariis: itaq; in altiorē cogitationē incubui, ut causam dicti exquirerē rimando, quod aperuit cōmodùm Placiades, qui autoritate Iubę Maurusij in Physiologis, scribit, conchā marinā toto corpore simul καὶ ἀθρόως aperto, in coitu misceri, atq; inde esse, q̃ Venus pingat concha uehi. Adde huc q̃ conchyliacei generis esus, libidinis incentiuū promoueat. Potest in causę partē uocari & Cythera insula natalis Veneri, concharū buccinarūq; prouentu copioso olim nobilis, unde & πορφυρὶς antea dicta fuit: quò facit uersiculus ille Martialis: *Læuior & conchis Galle Cytheriacis.* Illud quoq; considerare poterit feriatus lector, cur apud Claudianum Venus exquiri mandat Tritonem marinum deum, quo uecta per altum deferatur, quum huic deo conchā sonantē qua inspirare posſit, tribuat Ouid. lib. metamorp. 1,

Immeritò criminari nonnullos Græcorum librorum conuersionem. Cap. VIII.

NOn subiacebit, ut puto, criminandi alcæ, si in ista miscellanea materia locum dem & Diamastigosi nostræ, qua flagellare obiter libuit absurdā & præposterā quorundam eruditionis nomine se uenditantiū morositatē atq; inuidiam, qui rempublicā literariam è uersione græcorum librorum, insignem accipere

calamitatem clamitant, doctos (seipsos innuũt arbitror) sua messe fraudari, laborum fructus intercipi, ipsos in ordinem redigi, nihilq́ ȧ Latinis hominib. græcæ linguæ imperitis, quos isti pro numeris habent, discrepare lectionis opibus criminant: quos ego rogatos uelim, ut paulisper æquis mea uerba accipiant auribus: quod si nolint, secum illos cornicari & dicteria mea motis labris trutinare libẽter passurus sum. Nam quũ (uti præclare ȧ Stoicis disseritur) ad tuendam societatem humanam coniunctionemq́ animorũ uniendã, qua sine in belluinã feritatẽ abire omnia necessum est, nihil sit prius, nihil fortius, nihil tenacius ratione atq́ oratione (quæ duo affinitate uocũ parum diuersa, re ipsa penè unum, Græci rectius quàm nos uno uerbo cõplectuntur) hæ autem in mutua institutione, cõmunicatione, & iudicio positæ sint: quid obsecro in mentem istis uenit, ut lucẽ de rebus tollere contendant? alios quibus aut non par ocium, aut non eadem discendi uoluntas in teneris rudibusq́ annis fuit, doceri prohibeant, ut non dicam, liuore perciti inuideãt? Priscis temporibus quum adhuc nuda uirtus placeret, uigebant artes ingenuæ, summumq́ certamen inter homines erat, ne quid profuturum seculis diu latêret, ut cum Petronio Arbitro dicam: & nunc ista utilitatis publicæ ac iuuandæ rei literariæ ratio exolescet, & in culpam uocabitur? procul absit ista ab artibus non sine iusta grauiq́ causa ingenuis dictis, macula. At demiror hos ipsos non

uidere,

uidere, quàm multa Cicero è Platone, Xenophonte, alijs, ad uerbum penè transcripserit, illorum flosculis superbiat, ut etiam glorietur alicubi, myrothecion se omne Isocratis consumpsisse: sed occæcauit illorum oculos teterrimum liuoris uirus. Sciunt Emnium libros Euhemeri de græca in suam, hoc est, Romanã linguã conuertisse. Plautum, Terentiũ, quis nescit suarum comœdiarum bonam partem è Menandro, Apollodoro, alijsq; Comicis haud dissimulanter conuertisse? Fatetur & Cicero appendisse se suis hominibus aduersarias orationes duorum nobilissimorum oratorũ Aeschinis & Demosthenis: itẽ Arati Phænomena, & Xenophontis Oeconomicum. Pythagoram à Zora Assyrio pleraque sua hausisse & ab Aegyptijs refert Alexander cognomento Polyhistor libro de Pythagoræ symbolis, quæ ille suis proculdubio communicauit. Quorsum magno memoriæ detrimento tempus teritur in perdiscẽdis uarijs linguis, nisi ut audita, lecta compertaq; ad nostrũ usum trahamus, alijs communicemus, non solis nobis sapiamus? Quin igitur Pythagoræ, Zamolxi, Platoni, cæterisq; Platonicæ scholæ sectatoribus, ut Plotino, Iamblicho, quotquot deniq; exoticam ab Aegyptijs & Hebræorũ libris hausere philosophiam, & eam græcis ac barbaris, hoc est, suis hominibus communicarunt, diem dicunt? Cur non & Ptolemæum tantopere à scriptoribus laudatũ in ius uocant, qui magna cura cõquisitos undiq; etiam barbarorũ libros in

græcum transfundi ſermonem curauerit? Monet ſapienter Cicero, & identidem inculcat, non ſolis nobis natos nos eſſe. Et Ariſtoteles nebuloni ſtipem conferens, humanitati illud ſe dare profeſſus eſt. Quur non & nos ſimiliter, ſi quid Græcorum autorum lectione iuuamur, in commune libenter id proferemus, ac promiſcuum genus hominum tum eorum qui nondum adamuſsim græca perdidicerunt, tum eorum qui linguæ illius prorſus rudes fuerint, eo munere, quod haud ambiguo diuini nominis beneficio obtinuimus, demereri ſatagemus? Scio Lyſidem Pythagoreum publicari nolle præcepta magnis parta ſudoribus, ut in quorumuis manus ueniant, exemplo myſteriorum Eleuſiniorum, quæ profanos excludebant. Scio inſatiabile Alexandri Macedonis pectus commouiſſe æditionem auſcultatoriorum librorum Ariſtotelis. Nec me fugit Aegyptios δυσμεταδότους apud Strabonem audire, quòd difficulter ſua dogmata peregrinis communicarent. Atenim iſti non inuiderunt diſcendi auidís ſuarum traditionum cognitionem, ſed profanari eas & illotis pedibus proculcari, aut ſannionū materiam fieri noluerūt: quomodo & Plato, qui myſteria ex Hebræorum uoluminibus altiora, ſuis paſsim libris interſperſit, Geometriæ imperitos, hoc eſt, primarū ſcientiarū cognitione non imbutos à ſua ſchola excludendos cenſuit, dictante iſtud ſcholæ titulo. Enimuero Momo Ligurino hi mihi uidentur iniquiores: ille nanque

in

in Venere calumniabatur sandalium stridulum nimisq́ loquax, cætera collaudabat: at isti Venerem illam transmarinam è Græcia hospitē prorsus denegant & subtrahunt oculis profanè eruditorū, sic eos nuncupantes, qui Græca aut non salutarunt, aut non satis callent. Quorsum uerò consumitur ista inuidia? an ut soli sciant, soli sapere existimentur? atqui occinet illis lepidè Persius: *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.* An uerò ut in suis scriptis ascititio ex autoribus raris & quos nisi græcè doctus legere nemo posit, cultu splendeant, atque exuberent? Huc eorum si spectat ratio, quid culta illa & nobilia sua scripta cessant ædere, agricolis similes, qui post labores multos subigendæ terræ impensos, maturam messem colligere negligunt: nisi fortasis hoc consilio celandis furtis suis obicem strui posse credant, ne plagij arcessantur, néue iuxta apologum, graculi alienis contecti plumis deprehendantur. Atqui diuus Hieronymus iudicat satius esse alieni operis interpretem existere, quàm informis corniculæ modo, alienis se coloribus adornare. Verùm excusabunt fortè pudorem quo minus ædant: quin ergo alijs industria fortasse neutiquam inferioribus istam prouinciam cedunt? Siue etenim sua publicant, siue non publicent, utrobique peccant, & inuidiæ suæ pœnas luunt: ut enim ædant aliquid, eadem certè ædunt, quæ è Græcis mutuati sunt, quos publicatos Latioq́ donatos calumniantur: siue non

ædant,socordiæ ista indubiè est & maleuolentiæ seges. At hîc supersedeo plura uerba cõmutare cum irritabili genere.

Euclidis Geometræ theorema ad Pythagoram relatum, & à Vitruuio explicatum, & dissensio autorum eôdem pertinens. Item Laërtij locus emendatus, Ciceronis indicatus. Cap. IX.

EVclidis Megarensis, quem στοιχειωτὴν appellat identidem Proclus, à tradendis Geometriæ elementis tyrociniisq́;, nobile legitur theorema, quod prima fronte obscurũ, multorum autorum testimonio ad Pythagoram Samium refertur, ordine quadragesimũ septimũ, quod ita Latinè sonat: In trigonis rectangulis, quadratum lateris recto angulo subiacentis, æquale est, quadratis laterum rectum angulũ circumscribentium. Cuius quidem obscuritatem ingeniose admodum discutit Vitruuius architecturæ lib. 9. cap. 2. & ueluti dispulsa nube ob oculos clarè exhibet, tres areas statuens, quarũ prima sit trium, secunda quatuor, quinq; pedũ tertia, quæ tamen prioribus duabus par faciat spatium: nam quum prima triplicatò nouenarium numerum impleat: secunda quadrifariam increscens, sedecim constituat: tertia pari ratione insurgens, uigintiquinque æquabit, duabus illis quantitate respondens, atq; æquale spatiũ complens: quippe quum sedecim superaddita nouenis, in uigintiquinq; incurrant, quot pedes area tertia continet. Sed quid moror autoris ipsius uerba adscribere? Nanq; si sumãtur regulæ tres,

è qui-

è quibus una ſit pedes tres, altera pedes quatuor, tertia pedes quinq;, hæq; regulæ inter ſe cõpoſitæ tangant alia aliam ſuis cacuminibus extremis ſchema habentes trigoni, deformabunt normam emendatam. Ad eas autem regularum ſingularũ longitudines, ſi ſingula quadrata paribus lateribus deſcribantur, quod erit pedum trium latus, areæ habebit pedes nouem: quod erit quatuor, ſexdecim: quod quinq; erit, uigintiquinq;. Itaq; quantum areæ pedum numerum duo quadrata ex tribus pedibus longitudinis laterum & quatuor efficiunt, æquè tantum numerum reddit unum ex quinq; deſcriptũ. Id Pythagoras quũ inueniſſet, non dubitans à Muſis ſe in ea inuẽtione monitũ, maximas gratias agẽs, hoſtias dicitur iꝭs immolauiſſe. Hactenus ille. Quod autem iſte Pythagoræ inuentum uindicat, Thaleti tribuit Pamphila hiſtorica fœmina, quem primum trigoni orthogonion deſcripſiſſe aſſerit, ab Aegyptiꝭs edoctum. Sed à Vitruuio ſtant plures autores. Siquidem Proclus Diadochus lib. 4. Euclidis theorema iſtud demonſtratione aſtruens, ſic inquit: Qui uetera perſcrutari ſatagunt audire eſt, theorema iſtud relegantes ad Pythagoram inuentorem, dictitantes eo inuento bouem immolaſſe. Græcè eſt βουθυτεῖν λεγόντων αὐτὸν ἐπὶ τῇ εὑρέσει. Iſtud dictum aliꝭ ſupra fidem extollunt, hecatomben, hoc eſt, boum centuriam immolaſſe illum ſcribentes: nam Apollodorus calculator, quem λογιστικὸν in Pythagora Laërtius, ἀριθμητικὸν appellat Athenæus lib. 10.

ſcribit eũ ἑκατόμβην θῦσαι εὑρόντα ὅτι τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἡ ὑποτείνουσα πλευρὰ ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις. id eſt, Hecatomben ſacrificaſſe, quòd inueniſſet, latus ſubiectũ rectãgulo trigono, tantundẽ ualere, quantum ambientia. Quæ uerba apud Laërtium & Athenæum paucis mutatis leguntur, niſi quòd Epigramma eam rem cõteſtans, uel potius Epigrammatis pars corruptius legatur in Laërtio, hoc pacto ex Athenæi lectione reſtituendum:

ἡνίκα Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς εὕρατο γράμμα
κλεῖνος, ἐφ᾽ ᾧ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην.

uel ita ex Plutarcho, κεῖνος, ἐφ᾽ ᾧ λαμπρὴν ἤγετο βουθυσίην. id eſt:

Pythagoras quando inuenit prænobile ſchema,
Multa hinc gratificans cæde boum ſuperis.

Vnde eluceſcit, quidnã ſit nouũ illud, ob cuius inuentionem Cicero Pythagorã bouem immolaſſe ait, ſic ſcribens lib. de natura deorũ tertio: Pythagoras quum in Geometria quiddam noui inueniſſet, Muſis bouẽ immolaſſe dicitur: ſed id quidem non credo, quoniam ille ne Apollini quidẽ Delio hoſtiã immolare uoluit, ne aram ſanguine aſpergeret. Sentit iſtic de ara Piorũ dicta, de qua antea diximus nõnulla. Meminit huius rei & Plutarchus in ſympoſ. lib. 8. cap. 2. hũc in modum ſcribens: Inter maximè geometrica theoremata, uel problemata potius, extat illud, Duabus formis datis alienã adijcere, partim æqualem, partim ſimilẽ: quo inuento Pythagorã ſacrificaſſe dijs perhibent; multò nanque ſubtilius

iſtud

istud est & cõcinnius illo theoremate, quod demonstrat latus subiectum idem ualere quod latera circa rectum angulum constituta.

Qu. Septimij Florentis locus à mendis vindicatus. Cap. X.

EXtat Septimij Florentis Tertulliani, uiri antiquitatis omnis scientissimi, sed labante simul cum imperio & Romani sermonis elegantia, in stylo durioris, liber de Pallio, monstrosissimè impressus, cui non possum non Pæoniã manũ addere, quatenus dat, sanando locum unum atq; alterũ: nam omnia mendarũ portenta resecare nõ unus Hercules queat, uel multis Iolais adiutus. Ac primũ ubi legitur: Quanquam Tullius quingentis millibus non unum orbem citri emit, qua bis tantum Asinius Gallus pro menda eiusdem Mauritaniæ numerat. Hîc ego, loco, nõ unum, legendũ autumo, nummum: pro, citri, cedri: pro menda, mensa: idq; Plinij autoritate innixus, unde ista mutuatus est: is nanq; lib. 13. cap. 15. loquens de Cedri arbore apud Mauros plurima, ad mensarum insaniã expetita: Extat, inquit, hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo empta H-S. decem. memoratur & Galli Asinij H-S. undecim. Qui locus, si summã precij spectes, longissimè exorbitat ab immani precio quod Tertullianus repetit. Etenim Tulliana ista Plinij mensa, decem sestertijs æstimata, hoc est, decem millibus nummum, ducentorum quinquaginta Coronatorũ aureorũ sortem implet;

at illa Tertulliani, quingentis ſeſtertijs, ſiue, millibus nummũ penditur, hoc eſt, duodecim millibus & quingentis aureis. Itaq; propiore confinio capitum, legendum in hoc autore putarim hoc pacto: Quanquam Tullius quindenis millibus nummũ orbem cedri emit. tametſi alterius uel codicis uel ſcriptoris fidem ſecutus, etiã bis tantum in menſam cedrinam inſumpſiſſe Aſiniũ Gallum prædicat, ubi uno ſeſtertio plus inſumptum refert Plinius. Sed tranſilio ad ea quę mox ſequuntur. Item qua lances centenarij ponderis Sylla molitur: uereor ſanè ne parua ſit iſta trutina, quum Ruſilianus equidem ſeruus Claudij quingenaria promulſidem ædificat ſupraſcriptis fortaſſe an menſis neceſſaria, cui ſi officina extructa eſt, debuit & tricliniũ in mergo æquè ſcalpellum acerbitat ei. Ego ſic lego: Quũ Druſillanus equidem ſeruus Claudij quingenariam promulſidem ædificat, ſupraſcriptis fortaſſe in menſis neceſſariam, cui ſi officina extructa eſt, debuit & triclinium, nam quæ ſequuntur uerba, me non intelligere fateor ingenuè. Res nota eſt ex Plinio lib. 33. cap. 11. ubi ſic loquitur: Noſtra ætas fortior fuit Claudij principatu, ſeruus eius Druſillanus nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris, quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat. Quo loco obiter nota promulſidem à Tertulliano uocari, quam Plinius lancem dixit, diuerſa ſignificatione quàm à grammaticis exponatur, qui potionẽ ea uoce notari annotant,

conuiuis

conuiuis loco mulſi ad excitandam cibi auiditatem exhiberi ſolitam. quo ſenſu apud Ciceronē lib. epiſtolarum nono accipi uidetur, ibi: Non eum quem tu ſolitus es promulſide cõficere. Redeo ad Tertulliani uerba, quæ paulò pòſt ſequũtur. Qua Aſinius Cetus mulli unius obſonium ſexis detulit. Huic loco Plinius optimè medebitur, qui lib. 9. ca. 17. de piſce mullo uerba faciẽs, ita ſcribit: Aſinius Celer è conſularibus, hoc piſce prodigus, Claudio principe unũ mercatus octo millibus nummũ. E quibus uerbis in Septimio ita repoſuerim: Qua Aſinius Celer mulli unius obſonium ſeſtertijs octo detulit. Seſtertia enim octo, idem caput conſtituunt quod octona millia nummũ. Fuit autẽ procliuis lapſus, quũ imperitus excriptor, ignarus quid ſibi uellent hæ notæ, ſex. 8. quibus ſeſtertia octo ſignificabantur, imitatus rudem picturam, uocem æquè ſibi ignotam, ſexis, delineauit. Rurſus in eodem ſic legitur: Qua Aeſopus hiſtrio ex auibus eiuſdem precioſitatis ut canoris & loquacibus quibuſq; centum millium patinam confiſcauit: fortè legendum rectius, cõflauit. Aliter Plinius lib. 10. cap. 51. patinam hanc ſexcentis ſeſtertijs taxatam ait, ut fortaſsis non centũ, ſed ſexcentorum millium, Tertullianus ipſe ſcripſerit. Sed non minor in uerbis continenti ſerie annexis error eſt, ubi ita ſcriptum inuenio: Qua filius eius poſt tale pulpamentum potuit aliquid ſumptuoſius eſurire margarita. Nanq; uel ipſo nomine precioſa dehauſit, credo ne mendicius pa-

tre cœnasset. Ego sic distinguendum scribendumq́ꝫ censeo: Sumptuosius esurire. Margarita namq́ꝫ uel ipso nomine preciosa dehausit, credo ne mendicius patre cœnasset. De Clodio Aesopi tragici histrionis filio, qui margarita ipso nomine preciosa, hoc est, uniones & singularia naturæ opera absorpserit, & cõuiuis absorbenda dederit, uide Plinium libri noni capite 35. ut toties in Tertulliano accuratam Plinianæ historiæ lectionem indicemus.

Adagium, Schema & triobolus. Cap. XI.

PRouerbium est apud Eustathium in Iliados 13. ab Erasmo præteritum, σχῆμα καὶ τριώβολον, cuius usus erit in ingeniosos quidẽ, sed nisi institeris, remissos, & non nisi pręmiolis expugnabiles: cui uitio dexterrimus quisq́ꝫ obnoxius fermè esse deprehẽditur. Nata parœmia à Tragico Phrynicho, qui studij tantum atq́ꝫ operæ collocasse in saltationes Tragicas perhibetur, ut nouum genus modum'ue saltandi excogitantibus, triobolũ præmij uice numeraret. Refertur ab alijs ad Pythagoram prouerbij origo, quem Iamblichus philosophus scribit, ingenioso dextroq́ꝫ discipulo, sed ad excolendas disciplinas tardiori, pro quolibet mathematico schemate, triobolum pependisse, ut præmij inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioq́ꝫ discendi (quod libera & incoërcita uoluntate constat) faces quasdam subderet.

Quis

Quis fuerit Aries Phryxi. Item Pauſaniæ locus expenſus & Theonis: necnon de Chymiſticis libris nonnulla. Cap. XII.

DE Phryxi ariete pleni ſunt fabulatorũ & poëtarũ libri omnes. quis aũt reuera fuerit aries ille, examinandum eſſe duxi latius. Scribũt Pherecydes & Heſiodus, Athamantis & Nepheles liberos fuiſſe Phryxũ & Hellen. at Herodotus ſcribit Athamãta Aeoli filiũ Thebanorum regẽ ex Themiſto coniuge proles ſuſçepiſſe numero ſex, Schœnea, Erythron, Leuconem (quem Pauſanias ante patrem deceſsiſſe ex morbo prodidit) Pœũ, Tittonũ uocat Zezes, natuq; minimos Phryxum & Hellen, quos inſidijs Inûs nouercæ appetitos, fugiſſe patrijs ſedibus extorres, Hellenq; in diſceſſu diẽ obijſſe. Comitem fugæ uectoremq; perhibent omnes Arietem Chryſomallon (ita enim apud Germanicum Cæſarem lege, pro Chryſouellus) quaſi dicas, aureo tectum uellere, quem ex concubitu Neptuni cum Theophane Altidis filia in ouem transformata natum, fabulatur Hyginus & Germanicus. Eundem mactaſſe Phryxum uictimam Ioui τῷ φυξίῳ, ſoſpitatori, per quem periculum euaſerat, iugulatiq; pellem Aeëtæ Colchorum regi dono dediſſe, refert Eratoſthenis autoritate Theon Aratæus interpres: quo loco legendum'ne ſit φυξίῳ, quod cognomẽ etiam eſt Iouis exulũ defenſoris, teſte Apollonij ſcholiaſte, an uerò λαφυστίῳ, controuerſum facit Pauſanias in Atticis, & clarius etiam in Bœotijs,

ita pertexens fabulã, Athamante, inquit, in monte Laphystio Phryxum pariter & Hellen immolaturo, ferunt missum fuisse ab Ioue pueris arietem, aurea lana insignem, cum quo illi fuga euaserint. Hunc Arietem fuisse ἐπίτροπον & quæstorem pecuniarum Athamantis Phrygiæ regis, exponit Palæphatus, qui cognita huius de interficiendo filio uoluntate, unà cum Phryxo imposita in nauim magna ui opũ, abnauigarit in Colchos, ubi Aeëtæ regis filiam Chalciopen coniugem duxerit. Dionysius in Argonauticῶn secũdo ait κριὸν siue Arietem, fuisse Phryxi alumnũ, qui cognitis insidijs Inûs nouercæ, Phryxo autor fuerit ut saluti suæ fuga consuleret, simulq́ profectionis comes in Colchos adnauigarit. Diodorus Siculus Arietem Phryxi pædagogũ dijs immolatũ Aeëte Colcho fuisse refert, eiusq́ pellem detractam, templiq́ parietibus inter donaria more barbaro appensam, deauratamq́ adhibitis custodibus seruari iussam fuisse. Alij arietem interpretantur nauim arietina forma, aut saltem arietis insigne in prora præferentem: ita Lucilius Tarrhæus Phryxum ex quorundam opinione ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους, in nauicula cuius prora arietem præferebat, mare traiecisse annotat: sic & Diodorus lib. 5. Simili ratione Herculem ad Erythiam siue Gades transuectum Scypho, hoc est, scyphiformi naue memorant Panyasis & Pherecydes. Sic Taurum qui Europã uexit, nauem taurina specie fuisse refert Iulius Pollux: & Nymphis Heracleotes nauem qua

Phryges

Phryges Bosphorum nauigarũt, insculptam habuisse tauri προτομὴν, atq; ab eius tauriformis nauis traiectu finxisse illos, quòd bos fretum illud transmiserit, narrat. Differentẽ à supradictis opinionibus rationem adfert Suidas in dictione δέρας, dicens arietinum illud uellus à Phryxo donatum siue Aeëtæ socero, siue secundũ alios uxori Chalciope, fuisse libellum arietinis uelleribus, chartis'ue pergamenis descriptum, in quo continebatur auri conficiendi διὰ χημείας ratio omnis. Aureum istud uellus è solido auro, πάγχρυσον dicit Euripides: at Simonides in hymno Neptuni, ostro purpuræ'ue flore tinctum fuisse ait. Illud uerò per occasionem addendum est, libros de auri argẽtiq; chymia à priscis Aegyptijs conscriptos, magno studio conquisiuisse, & inuentos exussisse Diocletianum Imperat. Quin & Zosimus Alexandrinus philosophus legitur scripsisse χυμευτικῶν lib. octo & uiginti ad Theosebiam sororẽ, indito libris & altero titulo, quo χειρόκμητα à manuario labore uocarentur.

Senecæ locus emendatus ex libro ad Albinam. Cap. XIII.

NOn possum inconniuenter præterire locum Senecæ nõ uno modò aut simpliciter mendosum, ex libro de consolatione ad Albinam, ubi sic scriptũ inuenio: Nunc transiliens ab ipsis, quarũ amœna positio & opportunitas regionis plures allicit, deserta loca & asperrimas insulas, Ciatum, & Symphum, Giarũ, & Gorsitam petc. Hæc insularũ nomina exilijs

nobilitata, in meliorem faciem ita reponẽda puto: Sciathum & Siphnon, Gyarum, & Corcyrã pete. nisi pro Sciatho Cythnon mauis legere aut Cianon: certè Cianon & Sciathon inter insulas à dispersione nominatas Sporadas, enumerat Plinius, at Cythnon inter Cycladas: inter quas ponitur ab omnibus & Siphnos in Creticũ mare uergens, quæ & Siphnium astragalum in prouerbij ludicrũ traxit. De Gyaro indubitata res est ex omnium scriptorum fide. Quòd uerò pro Gorsita Corcyram substitui, facit lubricus facilisq́ꝫ deflexus literarũ in uocibus & sono & tractu affinibus: nam C maiusculũ leui ductus momento in G deuiat, & r in t. Scit autem non nemo Corcyram Ionij sinus insulã esse, antea Melænam cognominatã, de qua Plinius, & in Dionysium Eustathius: nisi malit quis Cosyram insulam Africi maris substituere, infœcundã illam & sterilem, ut pleraq́ꝫ exiliorum loca, de qua Ouidius: *Melite sterili uicina Cosyræ.*

Quid sit Catastus apud Vitruuium, Cælius erroris notatus. Cap. XIIII.

CAtastus Vitruuio est seruus uenalitius è catasta profectus, quam cõpedem ligneũ exponunt quidã rectius, quàm qui ad græcam originem referentes uocabulum, locũ esse putant in quo uenum exponantur seruilis cõditionis homines, quasi à καθιστᾶν, à sistendo istud fluxerit: priore enim in significato Plinij illud libro 35. accipi uideo: Talẽ in catasta uidere Chrysogonũ Syllę. Hic est Chrysogonus oratione Ci

ceronis

ceronis pro Roſcio Amerino nobilis. Similiter uſus eſt Tibullus elegiarum lib. 2. ubi periphraſticè cataſtum deſcribit, ibi:

Nota loquor, regnum ille tenet, quem ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Vitruuij uerò locus eſt libro architecturæ. 8. capite quarto, ſic ſcribentis: Vt qui ibi procrearentur uoces ad cantandũ egregias haberẽt, ideoq́ꝫ ſemper tranſmarinos cataſtos emere formoſos & puellas maturas, eoſq́ꝫ coniungere, ut qui naſcerentur ex his, non ſolùm egregia uoce, ſed etiam forma eſſent non inuenuſta. Quo loco Calaſtros legit, exturbata ueriore lectione, Cælius antiquarius, à uocalitate fortaſsis efformata, ut putauit, uoce, à καλιστρέω uerbo, quod clamare ſignificat. Hos tranſmarinos cataſtos circumſcripſit Plinius lib. 35. ca. 17. de creta loquens uiliſſima: Qua, inquit, pedes uenaliũ trans mare aduectorum denotare inſtituerũt maiores. De iiſdem ſenſit ibidem cap. penultimo, ubi ait: Tantumq́ꝫ nõ cum laureatis faſcibus remitti illò, unde cretatis pedibus adueniſſent. In quam ſententiam Synesius lib. de inſomnijs: ὥστε ὁ δεδεμένος ἐν πέδαις, καὶ λέλυται, καὶ στρατεύεται, καὶ στεφανηφορεῖ, καὶ παρατίθεται τράπεζαν, εἰ μὲν βούλοιτο, μηδικήν, εἰ δὲ βούλοιτο, σικελικήν, καὶ μέν τοι τοῖν ποδοῖν ἀδϊλήσμων ἐστίν. id eſt: Vt uinctus in cataſta & liberatᷓ & ductat ordines, & coronatur, menſamq́ꝫ apponit, ſi lubet, Medicam, aut Siculam, interea pedum oblitus. Extat & cataſti mentio apud Martialem libro duodecimo epigrammatum:

Cùm tibi Niliacus portet cryſtalla cataſtus.

De Aſellis animalculis expenſum iudicium ex Galeno, Plinio, & Cornario: & de voce Iulus. Cap. XV.

Beſtiola eſt multipes, ſub hydrijs aquiminarijsq; naſcens, & per muros ſcanſim enitens, & ad contactum ſeſe in pilæ modum contrahens, quam Latini multipedam, millepedam, & centipedã nominant, Græci ὄνισκον quaſi Aſellum à colore nuncupant, Dioſcorides etiam κυβαρίδα, Galenus & Aegineta ὄνον, Ariſtoteles cum adiecto, ὄνον πολύποδα, quaſi aſinũ multipedem: Aſiana lingua κύαμον ob fabæ ſimilitudinem, Galeni teſtimonio: nonnulli etiam πολύποδα, alij quoq; ἴουλον uelut ἰόντα ὅλον, quòd toto corpore obſeptis pedibus gradiatur, ut equidẽ exiſtimo. Marcellus Medicus Cutionem à cutis duritia, ſoliditateq; appellat, quod annotat Ianus Cornarius [redacted] Nimirũ Zezes apud Lycophronem ἴουλον exponit uermiculum multipedẽ per muros gradientem: & addit Etymologici autor ita dictum ἀπὸ τοῦ ἰέναι καὶ τῆς λειότητος τῆς πορείας, ab inceſſus facilitate, ſiue ἀπὸ τοῦ οὔλως καὶ πυκνῶς εἰλεῖσθαι, quoniam crebrò in orbem uolutatur. cui animalculo, quia ſcolopendræ inſtar bipartitũ multorum pedum ordinem habeat, Lycophron cõparat naues Paridis ob remorum duplicem ordinem, ἰουλοπέζους quaſi multiremes & aſelli inſtar greſſiles eas nuncupans. Theophraſtus in quadam ad Phaniam epiſtola ὄνον uocari dicit auto-

ritate

ritate Sophoclis in Surdis Satyris fabula, ſic dicentis: κυλιϲθεὶς ὥστις ὄνος ἰσόπερος: id eſt, uolutatus aſelli inſtar ſerrati crenati'ue: ἰσόπερον enim dixiſſe uidetur ſerræ ſimilem, propter crenulas illas quæ in aſelli corpore arcuato uiſuntur: niſi legendum quis potius cenſeat κόπερος, argumento deſcriptionis quam ex Galeno ſubijciã, quòd in ſterquilinijs ferè naſcat. Sed quid moror Galeni deſcriptionem deſcribere ex tertio de medicamentorum ſecundum locos cõpoſitione, ſic ſcribentis: ζῶον ἐστὶ πολύπουν, ἐν τοῖς ὑδρηροῖς ἀγγείοις καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γεννώμενον, κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπερείσεις σφαιρούμενον. Latinè ſonat: Beſtia eſt multipes, in aqualibus ſterquilinijsq; naſcens, & ad digitorum compreſsiones in globum ſe rotans. quod teſtimonium de ea perhibet & Dioſcorides. Poterat & Plinius de eodem animalculo uideri ſentire lib. 29. cap. ultimo, ubi hunc in modum ſcribit: Millepeda, ab alijs centipeda aut multipeda dicta, animal eſt è uermibus terræ piloſum, multis pedibus, arcuatim repens, tactu'q; cõtrahens ſe, oniſcon Græci uocant, alij tilon. quam quidẽ Plinij deſcriptionem uelut in re eadem adducit Cornarius. Sed duo ſunt in ea quę ſuſpicionem mihi commouent, de hoc ipſo animalculo paſſim noto fuſci coloris aut ſubliuidi, in macerijs humectis aut uliginoſis ruderibus ſtabulante, pluuiæ'q; tempeſtatis indice, & ad cõtactum ſeſe in gyrum contrahente, Plinium non agere: ſiquidem piloſum eſſe, & arcuatim repere illud ſuum prędicat, quorum neutrum in hoc noſtro

apparet, quippe cuius in corpore crenato ne ue ſtigium quidem pili ullũ extet, neq; arcus in morem inter reptandum incuruari conſpicitur, nimirum toto corpore gradiens. Quapropter Pliniũ de ea potius beſtiola loqui ſuſpicio eſt, quæ non parum piloſa, & arcuato corpore ſeſe promouẽs, hortos perreptat, frondesq́; depaſcitur, quæ conuoluolus à uoluendi argumento Catoni dicta uidetur. Iudiciũ penes doctiores, quos ea cura tangit, relinquo. At quod ex Clitarcho in Gloſsis adfert Etymologici autor, Polypum piſcem à Lacedæmonijs ἴουλον uocari, perperàm de piſce perſcriptum arbitror, referendumq́; puto ad iſtud de quo agimus, quodq́; multipedam ſimili de cauſa Latinis dici annotauimus. Habet autem ἴουλος præter dictam, etiam alias ſignificationes: nam & prima lanugo ſiue flos obſepientium genas mentúmue pilorum, ἴουλος Græcis dicitur, ut apud Theodoritum lib. de prouidentia quarto, πρότερον μὲν γὰρ ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα ῥίχωσις μετρία καλύπτει. id eſt, Primò effloreſcit lanugo, mox mediocris pilorum ſylua genas operit. Et apud Apollonium Rhodium lib. 1. argonaut. ἶσον τοῦ κανέῳ ἐπιτεχύεσκον ἴουλοι, hoc eſt: Atq; illi culmi lanuginis erumpebãt. Dicitur & ἴουλος capillaturæ contortio, quo ſenſu & metaphoricῶs extuliſſe uidetur Plinius de auellanis loquẽs capite 29. libri 16. Ferunt, inquit, & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil utiles. Eratoſthenes in hymno Mercurij Iulon pro lanificarum cantilena uidetur uſurpaſſe, ibi:

ἡ χέρνῆτις ὄριθος ἐφ᾽ ὑψηλοῦ πυλεῶνος

Δωδαλίδας τοὔχουσα, καλὰς ἤειδεν ἰούλους. id est:

Lanifica at ſupero in cœnaclo penſa trahebat,

Farq; parans ſalſum, ſcitos cantabat Iulos.

Negat hoc Didymus, contenditq; Iulon dici hymnum, in laudem Cereris, quod ex Semo Delio annotat, & Athenæus lib. 14. & indicat Theodoritus lib. de materia & mundo ſic inquiens: Ne cantemus Iulum Cereri, neq; Rheæ Lityerſan, nec Baccho dithyrambum.

Fulmen cur telum triſulcum à poëtis dicatur. Cap. XVI.

CVr à poëtis telum triſulcum fulmen dicatur, neminem grammaticorum ſubtiliore inquiſitione conſectatum fuiſſe demiror: quod quia intentatum eſt alijs & indictum, coniecturæ dabitur locus, & quidem multiplici. Aut enim triſulcum propterea dici putandum eſt, quia ſuperiorum trium ſiderum, Saturni uidelicet, Iouis, ac Martis, ignes ad terram deciduos, fulmina uocari tradiderunt principes doctrinæ uiri, & præcipuè ſideris medio loco poſiti, quoniam contagium nimij humoris è ſuperiore Saturni circulo, & ardoris è ſubiecto Martis, per hũc modum egerat: unde natũ ſit, quòd fulmen Iuppiter iaculari dicatur, quod mitius exiſtimatur, quum Saturni ſæuum & execrabile, Martis cremans habeatur. Ad quam rationem uocari poteſt diuiſio trium generum fulminum à Seruio poſita, ut fulmen quod afflat, hoc eſt (ut interpretatur Seneca) quod

leui iniuria lædit, Ioui tribuatur: quod punit peremitq;, Saturno: quod incendit, Martis sideri. Aut ſecundum Plinianam rationẽ, quæ tria fulminum genera tradit; primum ſiccum, quod nõ adurit, ſed diſsipat: alterum humidum, quod nõ urit, ſed infuſcat: tertium clarum, quo quæ intus latent, liquantur, aut diſpereunt, illæſis operimentis. Aut quia Ioui fulminum autori, ex Hetruſcorum in fulguralibus libris ſententia, tres ſint datæ manubiæ ex undecim fulminum generibus, nouem numero dijs attributis: quarũ prima moneat placideq; agat, ex ſua ipſius ſententia: ſecunda non omnino impunè exerceatur ex duodecim deorum (quos Conſentes uocat Varro) arbitrio: tertia peruaſtet imisq; ſumma commutet, neq; id abſq; ſuperiorũ ſiue inuolutorũ deorũ nutu. Dicuntur autem (ut id obiter dicam) in Thuſcorum literis iactus fulminum Manubiæ, ut eſt apud Seruium: quomodo manubias omnes albas & nigras, Palladis eſſe: rubras & ſanguineas, Iouis, ſcribit Acron. Quid, quòd Seneca ex Cecinna, qui de Hetruſca diſciplina ſcripſit, tria fulminum genera tradat, Conſiliarium, quod ſequitur poſt cogitatum negociũ, ſiue, ut Marcellinus ait, ſuadet diſſuadet'ue aliquid fieri: Autoritatis, quod re perfecta euentũ bonum malumúe denunciat: Status, quod inopinatos opprimat. Adde huc tres fulminũ ſpecies à Suida & grammaticis poſitas, quorum unum ſit σκηπτὸς ſiue καταιβάτης, quod transfigit: ἀργής, quod afflat infuſcatq;: & ψολόεις, quod ra-

ctu

ctu perimit: quibus duo addit Zezes Lycophronis interpres, πρηστῆρα siue πυρόεντα, de quo Iuuenalis illud loquitur:

Iratus cadat in terras & uindicet ignis.

& ἑλικίαν, quod turbine cieatur. Quicquid sit, fulmen trifariam semper armant autores, ut Seneca tria eius genera facit, terebrãs, discutiens, & urens: & hoc rursus trifariam, uel afflando leuiterq; perstringendo, uel accendendo, uel comburendo: Seruius Honoratus nũc quod terreat, afflet, & puniat, inter fulminum genera enumerat: nunc quod afflat, incendit, & scindit: nunc uerò quod colorat, transfigit, & afflat. Illud corollarij loco addendum est, fulmen diurnũ, Iouis putatum fuisse, unde & Diûm fulgur appellabatur, teste Sex. Pompeio: nocturnũ uerò Summani, quod repetitur & à C. Plinio lib. 2. cap. 52.

Martialis aliquot epigrammata autori suo restituta. Cap. XVII.

NOn possum quin Martiali lepidissimo poëtæ, epigrammata aliquot sua, hoc est, festiua, in impressis codicibus hactenus desiderata, ex uenerandæ uetustatis exemplari in Anglia mihi olim descripta communicataq; à Birgamo homine candidissimo, restituam in hac materierum miscellanea turba: ac primũ ex lib. 7. illud ad Ponticum:

Pontice per reges discurris, & omnia lustras,
Magna quidem sequeris Pontice, magnus homo es.
Pontice si qua facis, sine teste facis, sine turba,
Non adhibes multos Pontice, cautus homo es.

Pontice te celebrem forma natura creauit,
Dignus eras Helena Pontice, pulcher homo es.
Pontice uoce tua posses adamanta mouere,
Vox tua dulce sonat Pontice, dulcis homo es.
Pontice sic alios, sic te quoq; decipit error.
Vis dicam uerum Pontice, nullus homo es.

Ibidem de Vetula.

Tacta places, audita places, si non uidearis
Tota places, neutro si uideare places.

Ibidem de Milone.

Milo domi non est, peregrè at Milone profecto
Arua uacant, uxor non minus inde parit.
Cur sit ager sterilis, cur uxor lactitet, ædam:
Quo fodiatur ager non habet, uxor habet.

Ex libro 12. In histrionem.

Ante Iouis statuam, crepuit satur histrio: pœnam
Iuppiter indixit, uiuere de proprio.

Ad Milonem.

Thura, piper, uestes, argentum, pallia, gemmas,
Vendere Milo soles, cum quibus emptor abit.
Coniugis utilior merx est, quæ uendita sæpe
Nunquam uendentem deserit, aut minuit.

In effrontem.

Os ataui, patrui nasum, duo lumina patris,
Et matris gestus dicis habere tuæ.
Quum referas priscos, nullamq; in corpore partem
Mentiris, frontem dic mihi cuius habes?

Ex quibus unum atq; alterum ex prioribus nō satis Martialem spirant, ut meum liberè arbitriū interponam: reliqua illius esse, uel Iouem lapidem deierarim. Hæc eo libentius ascripsi, quòd

doleam

doleam lectionem uariam Martialis epigrammatum, cum hac ipsa appendice ante sexenniũ typographo cuidam creditam, nondum in publicum exisse.

De ostracismo, Petalismo, & Ecphyllophoresi, relegationis generibus. Inibi locus apud Phauorinum emendatus. Cap. XVIII.

OStracismus, quem testularum depositionem uocare licet, relegatio erat, genus exilij temporarium, ac fermè decennale, quo suæ exulanti substantiæ integræ intactæq; reseruabantur: neq; in deploratos homines & nefarios, sed uelut reipub. graues, ac uirtutis nomine odiosos magis, quàm scelerum cõpertos, exercebatur, quod à Iulio Polluce lib. 8. perscriptũ est. nec enim flagitiorũ pœna erat exostracismus, ut inquit Plutarchus, sed in speciẽ, fastus grauiorisq; potentiæ castigatio deductioq;, at reuera liberale inuidiæ remedium & solamen quoddam: constat nanq; prudentissimũ quenque & consultissimũ huic legi obnoxium maximè fuisse, & ostracismo exulasse: sic Aristides cognomento Iustus, sic Solon optimarum legum autor, sic Themistocles, sic Thucydides, sic Xantippus, sic Alcibiades, magni uiri omnes, eius legis iniuriam experti sunt. Sed in Hyperbolo extremæ improbitatis homine, quæ etiam in prouerbij ludicrum conuersa est, desijt atque abrogatum est malignæ legis arbitrium: ut mox dicemus: nam Cimonem (quem falso Aristiden nominat Phauorinus in dictione

ὀστρακίνδα, ubi pro ἀριστείδης repone ὁ κίμων ex Suida & Athenæo lib.13.) ob nefariam cum sorore Elpinice coniunctionem, incesti reum, merita animaduersione à populo per ostracismũ exclusum censeo, grauiore quoq; pœna dignũ. Quin & Theseum primum omniũ ostracismo eiectum prodidit Theophrastus, & ex eo Suidas. Quo nomine miror quòd tanto pòst tempore Hippiam tyrannum legem de ostracismo inuexisse scribit Heraclides in fragmento de politijs, positam, ut ait, propter tyrannicè agẽtes: nam si quẽ ob nimiam potentiam, aut popularis auræ fauorem, ad tyrannidem uiam affectare creditum foret, ciues nomen suspecti testulis inscriptum deferebant. Quem morem obseruasse & Argiui & Milesij & Megarenses leguntur. Eandem legem ab Atheniensibus transumentes Syracusani, priuati eam iuris sibi fecerunt, non testis, sed oliuæ folijs nomen rei inscribentes, & πεταλισμὸν inde, uelut foliationem quandam, ἀπὸ τῶν πετάλων, id est, à frondibus, nominantes. Similis est ἐκφυλλοφόρησις, per folia exactio, apud Zezen omnigenæ historiæ scriptorem, nomine discrepãs, sed in re consentiens, cuius apud Dinarchum oratorem fit mentio aduersus Polyeuctum, quem ἐκφυλλοφορηθέντα, hoc est, foliorum suffragio ab aris focisq; exturbatum dicit. Reliquum est ut ex Polluce, Plutarcho in Aristide, Aristophanis scholiaste, & Zeze, ritum quo ostracismus peragebatur, subijciam: is ita habet. Quum uisum erat potentiorum aliquẽ à laribus patrijsq; sedibus extor-

rem

rem eijcere apud Athenienſes, poſitis pro tempore tabernaculis (ut Pollux habet) aut tabulatis (ut Ariſtophanis interpres) aut clathris cancellisue (ut Plutarchus) in orbem undiq; obſepiebatur forum, relictis decẽ liberis acceſsibus, per quos aditus patêret omnibus tributim cõmeantibus ad deponendas in urnam appoſitã teſtulas, ὄστρακα appellant, quæ in exilium abituri nomen inſcriptum habebãt: quibus collectis omnibus inibatur teſtularũ numerus ab his qui iudicio præſidebant (ij erãt prætores nouem & ſenatus) quę ſi expleuiſſent ſex millium numerũ, reo ſolum uertendum erat intra diem decimũ: at ſi non aſcendiſſet eò numerus, manſitare domi fas erat. exulantem autem facultates ſuæ ſequebãtur, & reditus annui ex agris. In eo diſcrepat Zezes, quòd non, ut illi, in forum, ſed in Cynoſarges, id gymnaſij nomẽ erat Athenis, teſtulas afferri cõſueuiſſe annotat. Illud uerò memoratu digniſsimũ eſt Ariſtidis factum, quòd quũ ruſticus quidam literarum prorſus rudis illum fortè obuiũ habuiſſet, quid hominis eſſet, ignarus, poſtulaſſetq; ab eo Ariſtidæ nomen in teſtula porrecta deſcribi, ille admiratus percunctatusq;, ecqua in re fraudi ipſi fuiſſet Ariſtides, ruſtico negante ac ne de facie quidem uirum noſſe prædicante, ſed iuſti nomẽ, quod ille audiret, moleſtum ſibi eſſe dicente, nihil reſpondens ille & nomen inſcripſit, & teſtulam reddidit. Quomodo autem in Hyperbolo exterminium iſtud deſierit, quia dicturum me recepi, non poſſum

non addere ex Plutarcho: quum namque gliscentibus hominum studijs Aristides & Nicias (quorum ea tempestate magna in republica autoritas atque potentia habebatur) factionibus dissiderent, populo ad testulas discessionem parante, illi animaduerso periculo, quo alterutri testularum suffragio cadendum erat, studia partium sibi addictarum in unum conciliantes, testulas in Hyperboli caput cudi subornarunt: qua re offensus populus, illusum sibi factamque iniuriam insimulans, lege in uniuersum antiquata, Hyperbolum absoluit. Aristophanis scholiastes dicit hunc non obtemperasse legi patriæ, fractis iam Atheniensium rebus & pessum euntibus. Ostracismi meminerunt & Aristoteles in Politicis, & in oratione de corona Demosthenes. Ab ostracismi, quo florentes hominum fortunæ subitò uertuntur, ratione, manasse uidetur adagium, ὀστράκου περιστροφή, testulæ conuersio, quo usus est Eunapius Sardianus in Chronographia in hæc uerba scribens, ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις. hoc est: Romanis felicius præter spem res cecidit, tanquam in diuersum prolapsa testula.

Quale vinum fuerit murina, siue myrina.
Caput XIX.

MVrrinam, myrrhinum, & murinam, potissima tamen lectione myrinam, uini potionem intelligi inuenio myro odoramentóue condîti, μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον, ut lib. 12, inquit Aelianus; hoc est, odore fragrante

grante uinum imbutum bibebant. Vocatq; eam mixtionem *μυῤῥινίτην οἶνον*, cuius meminerit Philippides Comicus: nisi fortè *μυῤῥίνην* cum Polluce legi præstiterit. Neq; uerò à myrrhæ cõdimento ita appellatur, tametsi myrrhę odore condîta uina ex Plinio intelligamus, præter uetustorum codicum consensum, qui omnes myro legunt, quod ab Hermolao annotatum est: siquidẽ murinã Plinius lib. 14. cap. 13. & in Pseudolo Plautus, uinum esse dulce testãtur: sic enim loquitur Pseudolus:

Quid si opus sit, ut dulce promat indidem, ecquid habet?

Cui respondet Charinus: *Rogas, inquiens,*
Murinam, passum, defrutum, mellinam. Quibus uerbis apparere dicit Plinius non inter uina modò murinam, sed inter dulcia quoq; nominatũ. ita Fabius Dorsennus, seu potius Flauius:

Mittebam uinum pulchrum, murinam.

A myro ergo, non à myrrha, cuius admixtione amaresceret, appellationis myrinæ fontem arcessere oportet, utcunq; Fulgentius in myrrhæ significationem consentiat: delicatam enim fuisse potionem & ganeæ propriam, præter autores modò nominatos, docere potest & Sutrius siue Succius Comœdiarum scriptor, ubi Glyceram meretriculam à dulcedine nomen habentem introducit ita loquentem:

Myrinum mihi adfer, quo uirilibus armis occurram fortiuscula. Confirmat hoc in primis Iulius Pollux lib. 6. cap. 2. sic inquiens: *ἂν δέ τις καὶ μυῤῥίνης οἶνος μύρῳ κεκραμένος, οἱ δὲ τὸ γλυκὺ οὕτως οἴονται κεκλῆσθαι,*

id est: Erat & myrinũ uinum, myro odoramentóue permistum: sunt qui eo nomine dulce uocari existimant. quæ uerba cum Plinianis consonant. Item Aul. Gellius lib. 10. cap. 23. de Romanis Latijsq́ mulieribus uerba faciẽs ex historijs, ita scribit: Bibere autem solitas ferunt lorã, passum, murinã, & quæ id genus optant, potu dulcia. Quæ quidem uerba repetita uidẽtur ex Varrone lib. 1. de uita populi Romani, ubi sic ait: Antiquæ mulieres maiores natu bibebant loram, aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murinam quidam Plautum appellare putãt. quem locum annotans Hermolaus, pro sapam, malè garum, citat. Adde huc Sexti Pompeij iudicium, qui murinã potionis genus exponit, quod græcè dicatur nectar. Quid, quòd in supplicationibus publicis ad puluinaria deorum apponi solebat ædilium iussu murina, uelut proprius deorum potus, quos nectare & ambrosia pastos credidit antiquitas. Apud Petronium Arbitrũ quidam se myrinum poculum ebibisse ait, ad libidinis concitamentum. Quibus autorum testimonijs omnibus euidens fit & manifestum, murinam dulciariam fuisse potionem & ganeatam, & cum aromatite uino si non eandem, non admodum pugnantem, aut ab eo diuersam, quod ex Plinij loco antea citato liquêre potest. Aliud longè ab hoc diuersum est Myrtinũ & Myrtatũ uinum, de quo Columella lib. 13. Palladius cap. 17. Cato, Dioscorides in quinto, Plinius libro 14. capite 16.

De

De Cerycis significatione multifaria. Item apophthegmatis duobus apud Erasmum lux data. Cap. XX.

Κήρυκος uocis significatio latè patet: nam & præconem notat, & nomen proprium, & caduceatorem fecialem'ue, & pocillatorem, & buccinam siue muricem piscem. quarum omnium significationũ documentũ & testimonium multiplex dabo. Primùm omniũ κήρυκος præconis munus esse scribit Herodotus, sacris libationibusq́ue præesse, concionem aduocare, dicturos citare: unde Demosthenis illud de Corona, ἠρώτα μὲν ὁ κῆρυξ, τίς ἀγορεύειν βούλεται. præterea attentos reddere, silentium indicere atque imperare, ut linguis fauerent, idq́ue tam in sacris quàm in certaminibus, quod Græci dicunt κατακηρύξαι ἡσυχίαν, & κατακελεῦσαι, & ὑποκηρύξασθαι. Plautus facere populo audientiam dixit. Item bona proscripta proclamare preciaq́ue cõficere, hoc est, auctionem facere: iudices quoque & agonistas nominatim appellare, deorumq́ue ferias indicare, in Cerycis munus deuoluit antiquitas, quę omnia in præconem nobis cadunt: adde huc, est & obscura quædam explicare, unde & ἑρμηνέας uocari posse Cerycas ait Pollux, qua ratione Mercurius deorum κῆρυξ, uelut interpres, à Simonide dicitur, ubi de Maia loquitur, αὕτη γὰρ κυλλήνης ἐν ὄρεσι θεῶν κήρυκα τέκ᾽ ἑρμῆν: id est: Hæc Cyllenes in montibus Deorum Ceryca ædidit Mercurium. Quid, quòd in tutela Mercurij præcones habebantur ἑρμαϊκῶς κηρύσσοντες, quomodo apud So-

phoclem in Trachinijs Lichas præco de ſe ait, ἀλλ᾽ εἴπερ ἑρμοῦ τὴν δε πομπεύω τέχνην. hoc eſt, ſiquidem ego Mercurij munus obeo. Accedit quòd Mercurius cum Pandroſo Cecropis filia (ſic enim nominatur ab Euſtathio, tametſi aliam ponat Pauſanias) conſuetudinem habens, filium genuit Ceryca nomine, à quo Ptolemæus κηρύκων genus deduci ait: de quo annotandum uenit ex Pauſania in Atticis prolixius, quòd Ceryx iſte, quẽ Ceryces gentilitio nomine nuncupati, natum ex Mercurio & Aglauro Cecropis filia prædicant, fuerit natu minor liberorum Eumolpi (nam maior Immaradus uocabatur.) cui ſuffragatur & Androtion orator, Eumolpo filium extitiſſe Ceryca ſcribens, Muſæi poëtæ proauum, abauum eius Eumolpi, qui primus Hierophanta factus, initia myſteriorum Eleuſiniorum condiderit. Præconum autem uirtus in uocalitate præcipua fuit habita: unde clamoſus gallus à ſimili κῆρυξ ἀλεκτρύων in tragœdia audit: quo ſpectat κήρυκος etymon, quod ἀπὸ τοῦ γαρύειν, à clamore deducit Euſtathius. unde & Eurybatæ præconi nomen apud Homerum, παρὰ τὸ εὐρὺ βάζειν, quòd eminus ſonora eius uox exaudiri facilè poſſet. & Stentorẽ præconem epitheto εὐρυβόας inſignit idem poëta. qua in parte continuato ſpiritu quamdiutiſsimè uerba trahere, & quòd πόδα quaſi pedẽ nominabant, edicti genus longiſsimis periodis cõſtans, abſq; ſpiritus reſorptu, recitare, laudi fuit, & inter examinationis probationiſq; modos habi-

habitũ, ut testatur Pollux, & meminit in Epidemijs Galenus, ibi, καθάπερ οἱ κήρυκες ὅταν τὰ πολλὰ λεγόμενον ἐκφράζουσιν. Præconum, quando populo facere audientiam iubebant, solennis erat acclamatio ista, Ακούετε λαοί, Audi populus: unde manauit argutia faceti illius dicti Stratonici citharœdi, qui quum apud Mylassa Cariæ urbem parum populosam peregrinaretur, cõspicatus multa templa, raros homines, medio in foro exclamauit præconum ritu, Ακούετε ναοί, audite fana. In postrema dictione gratia est, Latinis auribus inimitabilis, unica litera sono affini uariante dicti sententiam. Meminit huius Athenæus lib. 8. & in Iliados 17. Eustathius. Ab hoc præconis officio ductũ est uerbũ damnatoriũ ἀποκηρύττειν, quasi per præconem indicere præmium tollendi alicuius: quoties nãq; è medio sublatũ quempiam uolebant, proclamabant cædis mercedẽ, aut uiui capitis: ita Xerxi Græcia ἐπεκήρυξεν χρήματα, ei qui uiuum interfectiue caput Athenas attulisset, centum talentorũ proposito præmio, quod apud Etymologici autorem lectum est. Ex eodem fonte fluxit ἀποκηρύττειν, & ἐκκηρύττειν, pro, edicto exterminare. Illius usus est apud Synesium libro de insomnijs: εἰ μὴ καὶ τὸ καθεύδειν ἐκ τῆς ἀρχομένης ἀποκηρύξειεν. id est, nisi etiam extra suam ditionem edicto expellat dormiendi uoluntatem. Huius uerò apud Athenæum de Lysimacho rege, qui præconis uoce extra regni sui fines, philosophastros omnes exegit, quod græcè est, ἐξεκήρυξε. Iam uerò quòd Ceryx

etiam pro feciali & caduceatore accipiatur, docet Eustathius Iliados decimo, ubi θέους & ἱεροὺς κήρυκας Homerico epitheto nuncupari contendit nō præcones modò, sed etiā eos qui reipub. nomine legationes obeūt, & feciales, deniq; sequestros omneis. Græca uerba sunt, τοὺς δημηγορίαις, καὶ εἰρηνικαῖς ἐξυπηρετουμένους πρεσβείαις καὶ πολέμων λύσεσι, μέσους τε γινομένους εἰς πᾶν καθῆκον. Indicat & Vlpianus in commentarijs in Demosth. orationem aduersus Timocratem, annotans duplices esse Cerycas, alterum popularem, alterum belli cōmunem, deductorem legatorum fecialiúmue ad cōueniendum de pace cum perduellibus, manu gestantem pro symbolo caduceū, quod κηρύκειον uocitatur. Habebat autem caduceus in summa sui parte serpentes binos, spiris circumplexos, aduersa efflantes sibila, ὄφεις κατάγλωττίζοντας καὶ ἐμπεπλεγμένους, ut inter annotationes in Athenagoram legisse memini. Hi autem Ceryces idem ius cum fecialibus, & eandem propè potestatem habuisse uidentur: penes nanq; illos erat fœdera cōtrahere, inducias pacisci (unde & σπονδοφόρους & ἐκεχειροφόρους dici illos posse innuit Pollux) pacem inire, ac bellum denunciare, quæ ferme in fecialibus suis, quos εἰρηνοδίκας uelut pacis sequestros interpretatur Dionys. Halicar. libro secundo complectitur: quod clarissimè liquere etiā potest ex Thucydide nitidissimo scriptore: ac de belli quidem denunciandi potestate libro primo, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα κερκυραίοις. Præmisso feciali qui Corcyræis

ræis bellum indiceret prius. at de pace, idem lib. 4. de Arribæo loquens, qui ἐπεκηρυκεύετο ἕτοιμος ὢν βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπιτρέπειν, Legatos mittebat, paratus Brasidę arbitro rem permittere. De horum Cerycũ officio Plato lib. 12. de legibus. Vnde deprehendi potest friuolam esse grammaticorum elusionem in discrimine uocũ κῆρυξ & πρέσβυς, illum militiæ, hunc pacis legatum interpretantium. Nouem autem fuisse Cerycas cùm præcones tum caduceatores in Græcorum exercitu, traditum est à nonnullis, quorum nomina sint Eurybates & Talthybius Agamemnonis, Asphalion & Eteoneus Menelai, Dius Aiacis, Eurybates alter Vlyssis, Stẽtor, Thootes, & Calchas. Dixi deinde κήρυκας etiam pocillatores antiquitus fuisse dictos, infundendi cyathis uini ministerio præfectos, quos οἰνοχόους posterior ætas uocauit, quod disertè profitetur in decimo Dipnosophist. Athenæus, sic usum esse Homerum scribens, ibi:

φέρε δὲ κρητῆρα φαεινὸν
κῆρυξ ἰδαῖος, ἠδὲ χρύσεια κύπελλα. Et iterum:
ἀτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
ὅρκια πιστὰ θεῶν σύναγον, κρητῆρι δὲ οἶνον μίσγον.

Vtrobiq; Cerycis uoce pro pincerna accepta, ut ille uoluit. adeoq; latè patuit eius uocis usus, ut ad coquos etiam extendi autor sit Clidemus apud Athenæum. Postremò Ceryx etiam purpuræ piscis è turbinato genere species est, qui murex & buccinũ Plinio dicitur, atq; etiam conchyliũ, quod indubitatũ facit Archippus Comicus:

κῆρυξ θαλάσσης ῥόφιμος, υἱὸς πορφύρας. id est:

Murex mari ſatus, proleſq́; purpuræ.

Euſtathius item in 17. Iliad. κήρυκα præter alia dicit eſſe θαλάσσιον ὄστρεον τραχὺ ὀξύτητας κύκλῳ, marinũ oſtreum aſperum undequaq; in orbem & ſalebroſum: à quo occaſio ioci feſtiuiſsimi arrepta eſt Stratonico citharœdo, cuius modò memineram, ludẽte in homonymia Cerycis. Is etenim Abderam (Thraciæ urbs eſt) profectus ad certamen ibi propoſitũ, quum animaduertiſſet ſuos priuatim cuilibet populariũ eſſe præcones, qui menſis initium ludis celebre proclamarẽt, eoſq́; plures propémodum quàm pro ciuiũ numero, cœpit ſummis pedũ digitis ingredi, defixo humi obtutu: quod factũ admirantibus illius hoſpitibus, interrogatus ecquid ſubiti mali pedibus accidiſſet, ualere ſe quidẽ pedibus profeſſus eſt, & adulatores ad cœnã curſu præuertere poſſe, metuere tamẽ ualdeq́; ſolicitũ eſſe, necubi in Ceryca pedem impingat: ambiguè ludens in uoce ancipiti, tum præconem, tum muricẽ denotante. Quid enim veneris inſit in dicterio, ſi dixerit, uereri ſe ne pedem impingat in præconem? quid item taciti cauilli monſtretur inceſſu illo ſublimi, ſi propter præcones in extremis digitorum articulis gradiatur? certè utrobiq; nihil, quantũ ego peruideo. Proinde & iocoſe fecit, ita inambulans, ut timere illum agnoſcas: & non minus argutè metum detexit, vereri ſe dictitans, ne pedem murici, idem cum præcone græcè ſonanti, ſuffigeret. Itaq; parum gratiæ (bona uiri pace dixerim

xerim)habere mihi uidetur Erasmi uersio, quæ sic sonat: Illud unum metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam. Præter supradictas significationes κῆρυξ etiam ex accipitrum genere esse legitur apud Suidã, sed quàm bene, nescio, suspectus enim mihi locus habetur, & pro ἱέραξ legendum ἱερὸς uidetur.

Doctoralem lauream cõferendi ritus non multum diuersus à Græcorum agonibus. Cap. XXI.

REctè à maioribus nostris uiris cùm prudentibus tum æqui rectiq; consultis, institutum fuisse hunc non dissimilem Græcorum in ludicro certamine ritibus, morem capessendi triumphalem lauream, aut ut dicã simplicius, Magisterij insignia, iudico: illic nanq; absoluto stadij curriculo uictor brauiũ ferebat, nõ plebeio quouis, sed Agonothetis solis decernentibus: hîc decursa studiorũ meta, laborũ pręmiũ qui uictor reposcit, publico in phrontisterio templiue adyto, decernẽdis pronunciãdisq; præmijs destinato, laureã sibi debitam accipit, non sub arbitris uulgatæ & triuialis Mineruæ hominibus, quibus facilè ob oculos fucus obijci possit, uerùm à Doctorum (si dicere licet) διωδεκαθέω senatu. Iam, uti testatur grauissimus autor Themistius, Elæi siue Pisatæ tanti Olympiacum illum suum oleastrum fecere, ut præter ingenuos, quiq; parentes legitimos docere possent, & τὴν ῥίζαν τῆ βλάστης ἀκέραιον, ut ipsius utar uerbis, ad exercendi cursus munus nullum

admitterent, imò tales ceu profanos & reiicuclos à sacris illis carceribus quamlongissimè arcerent. Quòd si profano in certamine, ubi corporis tantũmodo habitus, artuũq; torositas ac firma compactio spectatur, adeò obnixè generis labem fugiebant ueteres, quid ni & in ingenij (quoad eius fieri possit) certamine idem fiat? ubi qui diuinæ illius auræ particulam, mentem uidelicet, parentem potest ostendere, atq; à suppositititij fœtus iniuria se uindicare, is demũ ad hanc mercedem aspirare merito maximo possit, dum tamen præbito ingenij specimine, studijq; peracti ratione reddita, in quæstione habitus, iudicij aleam subierit, ne ad modum Aesopici asini sub Leonis exuuio latitantis fallere quoquo modo possit. Accedit huc, uti omnem sibi uiam ad hunc aspirandi honorẽ pręclusam esse, inertes sciant. Neq; illud silentio transmittendũ esse uidetur, quòd apud seculum prius, non parerat quouis in loco palmam obtinuisse honos: at præcipuum ex quatuor totius Græciæ ciuitatibus penes Elæos fuisse, ex classicorum scriptorum monumentis constat. quanquã & reliqui nõ caruerint sua gloria: nam Delphi Pythijs gloriantur, Isthmijs superbiunt Corinthij, Nemæorum panegyri efferunt se Argiui: omnium tamen ut antiquissima, quippe ab Hercule instituta, ita facilè in reliquis celeberrima iure maximo Elæi sua Olympia prædicant. Neq; hoc æuo eadem ubiuis locorum accepti honoris istius habetur ratio: imò, ut ingenuè dicam, primum lo-

cum

cum cùm ob antiquitatis reuerentiam, tum propter ſtudiorum natalitia, Bononienſi academiæ uno ore omnes deferunt, cuius eſt ubiq; terrarũ nominis dignitas, claritudinis fama, ut cæteras ſuo ſplendore facilè obliteret. In cuius quidem urbis ſtudiorum parentis præconium digredi, ſuperuacaneum eſſe puto, quandò illa plures ſui buccinatores repererit, quàm aut procos Penelope, aut encomiaſtas Helena: & ſi maximè ſuis eam dignis coloribus adumbrare coner, nihilo herclè facilius aſſequar, quàm Venerem Apellæam pictor è plebe unus. Alioqui non ſum ignarus apud priſcos Romanos ſacra Bonę deę alieniore uerborum uſu profanaſſe, inexpiabilis criminis loco fuiſſe habitum: neq; minori crimini obnoxium me fore reer, ſi ſacratiſsimã illam academiam, quam ceu Muſarum quoddã adytum color, ueneror, atq; ſuſpicio, minus digna, quàm par fuerit, oratione deterere inſtitero.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER SEXTVS.

Poëmation quod falſo Ouidij nomine circumfertur, autori ſuo Lucano redditur, emendaturq;.

CAPVT I.

MVltæ ſunt cauſæ, cur ſcriptores non pauci natiua ſua gloria dulciſsimo laborum ſuorũ fructu, priuati fuerint, uel abolitis penitus operum titulis,

uel proprio nomine inducto, adiectoq́ suppositìtio. In causam uocari possunt aut pudenda plagiariorum furta, aut uetustatis sui nimium confidentis error quasi per manus ad posteros transmissus, aut supina librariorum oscitantia, aut iudiciorum morositas. Sic Iornandus compendium historiæ Romanæ ex L. Floro transcripsit: sic Cassianus Bassus scholasticus, qui ex rei rusticæ scriptoribus opus uarium (cui γεωπονικὰ ab agriculturæ studio nomen est) concinnauit, filioq́ dedicauit, nunc Constantini nomine obscuratus legitur. L. Cælius Arrianus medicus, cuius extant Celerum & tardarum passionum libri, Aureliani nomine notior nunc est. Arnobio, qui septem duntaxat aduersum gentes libros edidit, octauus accreuit, quum sit Minutij Felicis, Octauius ab interlocutorum uno ita uocitatus, noua ratione obliterandi autoris. Eros Iulia medicus, qui in nomen Iuliæ Augustæ dominæ suæ libertus concessit, corrupta nomenclatura, Trotula quasi Eroiulia nunc audit, minus latinè uitio barbari seculi loquens: quod quidem haud uanum est doctissimi Morilloni iudicium. Eandem iniuriam sensit & Anneus Lucanus, cuius legitur iuuenile carmẽ ante uicesimum ætatis annum procusum, quodq́ alieni nominis mangonio inter Ouidiana opuscula subrepsit, reclamante carminis maiestate, Nasonianæ simplicitati longè dissimili. Nomen germanum autoris, cum eo ad quem scriptum fuit, integrum, & ab inuidæ uetustatis den

teimmune ſeruauit exemplar repertum in bibliotheca eccleſiæ Deiparæ virginis Atrebatenſis, quæ Reuerendiſsimum illuſtriſsimumq; D. Antonium Perrenotum Epiſcopum agnoſcit, præclarum uirtutum omnium domicilium, & literatorũ Mecœnatem incomparabilem. Carminis talis illic uiſitur inſcriptio: Lucani poëma ad Calpurnium Piſonem ex libro Catalecton. Ex quo perſpicitur error impreſſorũ codicum, in quibus legitur, Ad Piſonem, ad quem extat & Horatij Ars poëtica: multum etenim diſcrepat temporum ratio, ut idem fuerit Piſo, cui & Horatius ſcripſerit, & cui Lucanus. Fuit autem iſte C. Piſo ex nobiliſsima Calphurniorum familia, qui unà cum Lucano Neroniana coniuratione abſumptus eſt, quem iiſdem penè uerborum lenocinijs, & ſpecioſo coloribus earundem dotium apparatu deſcripſit Corn. Tacitus hiſt. lib. 15. quibus illum depinxit Lucanus, ut uel inde Lucani eſſe conuincantur. Taciti uerba ſubijcere non abs re fuerit, quòd aditum aperiant ad rectius intelligendũ poëmation: ea habent hũc in modum. C. Piſo Calphurnio genere ortus, ac multas inſignesq; familias paterna nobilitate complexus, claro apud uulgũ rumore erat, per uirtutem, aut ſpecies uirtutibus ſimiles. Nanq; facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduerſus amicos, & ignotis quoque comi ſermone & congreſſu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas morum, aut uoluptatum parſimonia.

Lenitati ac magnificentiæ & aliquando luxui indulgebat &c. Quæ uerba cum Lucani dictis si expendas, nõ ouũ ouo similius inuenias. Sed præstat totum carmen adscribere, quòd multa sint in eo perperàm trãsposita in codicibus uulgatis, multa hîc lectione interpolli correctiora, quemadmodũ uidebit quilibet, quẽ poëma conferre nõ pigebit, ab humanissimo doctissimoq; Morillone nobis communicatum:

Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quósue canam titulos, dubius feror. hinc tua Piso
Nobilitas, ueterisq; citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes:
Hinc tua me uirtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos: quæ, si deesset tibi fortè creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso Consule fasti,
Profuerint, cui uita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus est in origine sola.
Felix, qui tantis animum natalibus æquas,
Et partem tituli non summam ponis in illis,
Ipse canendus eris: nam quid memorare necesse est,
Vt domus à Calpo nomen Calpurnia ducat?
Claraq; Pisonis tulerit cognomina prima,
Humida callosa cùm pinseret hordea dextra?
Nec si cuncta uelim, breuiter decurrere possim:
Et prius ætheriæ moles circumuaga flammæ
Annua bissenis reuocabit mensibus astra,
Quàm mihi priscorum titulos, operosaq; bella
Contigerit memorare: manus sed bellica patrum

Armo-

Armorumq; labor, ueteres docuere Quirites,
Atq; illos cecinere sui per carmina uates.
Nos quoq; pacata Pisonem laude nitentem,
Exæquamus auis. tamen etsi bella quierunt,
Non perijt uirtus: licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere.
Hinc quoq; seruati contingit gloria ciuis,
Altáq; uictrices intexunt limina palmæ.
Quin agè maiorum iuuenis facunde tuorum,
Scande super titulos, & auitæ laudis honores,
Armorumq; decus præcede forensibus actis.
Sic etiam magno iam tunc Cicerone uigente
Laurea facundis cesserunt arma togatis.
Quæq; patrum claros quondam uisura triumphos
Olim turba uias impleuerat agmine denso,
Ardua nunc eadem stipat fora, cùm tua mœstos
Defensura reos uocem facundia mittit:
Seu trepidos ad iura decem citat hasta uirorum,
Et firmare iubet centeno iudice causas:
Seu capitale nefas operosa diluis arte,
Laudibus ipsa tuis resonant fora. tu quoq; Piso
Iudicis affectum, possessáq; pectora ducis
Victor, sponte sua sequitur quocunq; uocasti:
Flet, si flere iubes: gaudet gaudere coactus:
Et te dante capit iudex, quam non habet, iram.
Sic auriga solet feruentia Thessalus ora
Mobilibus frænis in aperto flectere campo,
Qui modò non solùm rapido permittit habenas
Quadrupedi, sed calce citat modò torquet in aures
Flexibiles rictus, & nunc ceruice rotata

... quatro juntas ...

... que eran ...

Incipit effusos in gyrum carpere cursus.
Quis non attonitus iudex tua respicit ora?
Quis regit ipse suam, nisi per tua pondera, mentem?
Nam tu, siue libet pariter cum grandine nimbos,
Densáq; uibrata iaculari fulmina lingua,
Seu iuuat adstrictas in nodum cogere uoces,
Et dare subtili uiuacia uerba catenæ,
Vim Laërtiadæ, breuitatem uincis Atridæ.
Dulcia seu mauis, liquidóq; fluentia cursu
Verba, nec incluso, sed aperto pingere flore,
Inclyta Nestorei cedit tibi gratia mellis.
Nec te Piso tamen populo sub iudice sola
Mirantur fora, sed numerosa laude Senatus
Excipit, & meritas reddit tibi curia uoces.
Quis dignè referat, qualis tibi luce sub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu,
Cùm tua bissenos numeraret purpura fasces,
Cæsareum grato cecinisti pectore numen?
Huc etiam tota concurrit ab urbe iuuentus,
Auditura uirum, si quando iudice fesso
Turbida prolatis tacuerunt iurgia rebus:
Tunc etenim leuibus ueluti proludit in armis,
Compositisq; suas exercet litibus artes.
Quinetiam facilis Romano profluit ore
Græcia, Cecropiæq; sonat grauis æmulus urbi.
Testis Acidalia quæ condidit alite muros,
Euboicam referens fœcunda Neapolis arcem.
Qualis iô superi, qualis nitor oris amœnis
Vocibus? hinc solido fulgore micantia uerba
Impleuere locos: hinc exornata figuris
Aduolat, excusso uelox sententia torno.

Magna quidem uirtus erat, & si sola fuisset,
Eloquio sanctum modò permulcere Senatum,
Exonerare pios modò, nunc onerare nocentes:
Sed super ista mouet plenus grauitate serena
Vultus, & insigni præstringit imagine uisus.
Talis inest habitus, qualem nec dicere mæstum,
Nec fluidum, læta sed tetricitate decorum
Possumus: ingenitæ stat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna suis natalibus ora.
Additur huc & iusta fides, & plena pudoris
Libertas, animusq; mala ferrugine purus:
Ipsaq; possesso mens est opulentior auro.
Quis tua cultorum iuuenis facunde tuorum
Limina pauper adit, quem non animosa beatum
Excipit, & subitò iuuat indulgentia censu?
Quodq; magis dono fuerit preciosius omni,
Diligis ex æquo: nec te fortuna clientum,
Natales'ue mouent: probitas spectatur in illis.
Nulla superborum patiuntur dicta iocorum:
Nullius subitos adfert iniuria risus.
Vnus amicitiæ summos tenor ambit & imos.
Rara domus tenuem non aspernatur amicum,
Raraq; non humilem calcat fastosa clientem.
Illic casta licet mens, & sine crimine constet
Vita, tamen probitas cum paupertate iacebit.
Sed lateri nullus comitem circundare quærit,
Quem dat purus amor, sed quem tulit impia merces,
Nec quisquam uero precium largitur amico,
Quem regat ex æquo, uicibusq; regatur ab illo:
Sed miserum parua stipe munerat, ut pudibundos
Exercere sales inter conuiuia posit.

Iſta procul labes, procul hæc fortuna refugit
Piſo tuam uenerande domum, tu mitis & acri
Aſperitate carens, poſitóq; per omnia faſtu,
Inter ut æquales unus numeraris amicos:
Obſequiúmq; doces, & amorem quæris amando.
Cuncta domus uaria cultorum perſonat arte,
Cuncta mouet ſtudium. nec enim tibi dura clientum
Turba, rudis ue placet, miſero quæ freta labore
Nil niſi ſummoto nouit præcedere uulgo:
Sed uirtus numeroſa iuuat. tu pronus in omne
Pectora ducis opus, ſeu te grauiora uocarunt,
Seu leuiora iuuant, nec enim facundia ſemper
Adducta cum fronte placet: nec ſemper in armis
Bellica turba manet: nec tota claßicus horror
Nocte diéq; gemit: nec ſemper Gnoſius arcu
Deſtinat, exempto ſed laxat cornua neruo.
Et galea miles caput, & latus enſe reſoluit.
Ipſa uices natura ſubit, uariatáq; curſus
Ordinat, inuerſis & frondibus explicat annum.
Non ſemper fluidis adopertus nubibus æther
Aurea terrificis obcæcat ſidera nimbis.
Ceſſat hyems, madidos & ſiccat uere capillos:
Ver fugit æſtates: æſtatum terga laceßit
Pomifer autumnus, nimbis ceſſurus & undis.
Ignea quinetiam ſuperûm pater arma recondit,
Et Ganymedeæ repetens conuiuia menſæ,
Pocula ſumit ea, qua geßit fulmina, dextra.
Temporibus ſeruire decet: qui tempora certis
Ponderibus penſauit, eum ſi bella uocabunt,
Miles erit: ſi pax, poſitis toga geſtiet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem caſtra decebunt.

Felix

Felix illa dies, totumq́; canenda per orbem,
Quæ tibi, uitales cùm primùm traderet auras,
Contulit innumeras intra tua pectora dotes.
Mira subest grauitas inter fora: mirus omissa
Paulisper grauitate lepos. si carmina fortè
Nectere ludenti iuuit fluitantia uersu,
Aonium facilis deducit pagina carmen.
Siue chelyn digitis, & eburno uerbere pulsas,
Dulcis Apollinea sequitur testudine cantus,
Et te credibile est Phœbo didicisse magistro.
Nec pudeat pepulisse lyram, cùm pace serena
Publica securus exultent ocia terris.
Nec pudeat Phœbea chelys si creditur illis
Pulsari manibus, quibus & contenditur arcus.
Ipse fidem mouisse ferox narratur Achilles,
Quamuis mille rates Priameius ureret heros,
Et grauis obstreperet modulatis buccina neruis.
Illo dulce melos Nereius extudit heros
Pollice, terribilis quo Pelias ibat in hostem.
Arma tuis etiam si fortè rotare lacertis,
Inq́; gradum clausis libuit consistere membris,
Et uitare simul, simul & captare petentem:
Mobilitate pedum celeres super orbibus orbes
Flectis, & obliquis fugientem cursibus urges,
Et nunc uiuaci scrutaris pectora dextra,
Nunc latus aduersum necopino percutis ictu.
Nec tibi mobilitas minor est, si fortè uolantem
Aut geminare pilam iuuat, aut reuocare cadentem,
Et non sperato fugientem reddere gestu.
Hæret in hæc populus spectacula, totaq́; ludos
Turba repentè suos iam sudabunda relinquit.

Te si fortè iuuat studiorum pondere fessum,
Non languere tamen, lususq; mouere per artem,
Callidiore modo tabula uariatur aperta,
Calculus, & uitreo peraguntur milite bella,
Vt niueus nigros, nunc & niger alliget albos.
Sed tibi quis non terga dedit? quis te duce cessit
Calculus? aut quis non periturus perdidit hostem?
Mille modis acies tua dimicat, ille petentem
Dum fugit, ipse rapit: longo uenit ille recessu,
Qui stetit in speculis, hic se committere rixæ
Audet, & in prædam uenientem decipit hostem.
Ancipites subit ille moras, similisq; ligato
Obligat ipse duos: hic ad maiora mouetur,
Vt citus & fracta prorumpat in agmina mandra,
Clausaq; deiecto populetur mœnia uallo.
Interea s. &is, quamuis acerrima surgant
Prælia, militibus, plena tamen ipse phalange,
Aut etiam pauco spoliata milite uincis,
Et tibi captiua resonat manus utraq; turba.
Sed prius emenso Titan uersetur Olympo,
Quàm mea tot laudes decurrere carmina possint.
Felix, & longa iuuenis dignissime uita,
Eximiumq; tuæ gentis decus, accipe nostri
Certus & hoc ueri complectere pignus amoris.
Quòd si digna tua minus est mea pagina laude,
At uoluisse sat est: animum, non carmina iacto.
Tu modò lætus ades, forsan meliora canemus:
Et uires dabit ipse fauor, dabit ipsa feracem
Spes animum: dignare tuos aperire penates.
Hoc solum petimus: nec enim me diuitis auri
Imperiosa fames, & habendi sæua libido

Impu-

Impulerit, ſed laudis amor. iuuat optime tecum
Degere, cumq; tuis uirtutibus omne per æuum
Carminibus certare meis. ſublimior ibo,
Si famæ mihi pandis iter, ſi detrahis umbram.
Abdita quid prodeſt generoſi uena metalli,
Si cultore caret? quid inerti condita portu,
Si ductoris eget, ratis efficit, omnia quamuis
Armamenta ferat, teretiq; fluentia malo
Poßit & excuſſo dimittere uela rudente?
Ipſe per Auſonias Aeneia carmina gentes
Qui ſonat, ingenti qui nomine pulſat Olympum,
Mæoniumq; ſenem Romano prouocat ore,
Forſitan illius nemoris latuiſſet in umbra,
Quod canit, & ſterili tantùm cantaſſet auena,
Ignotus populis, ſi Mecœnate careret.
Qui tamen haud uni patefecit limina uati,
Nec ſua Virgilio permiſit nomina ſoli.
Mecœnas Tragico quatientem pulpita geſtu
Euexit Varium. Mecœnas alta Toantis
Eruit, & populis oſtendit nomina Graijs.
Carmina Romanis etiam reſonantia chordis,
Auſoniamq; chelyn gracilis patefecit Horati.
O decus, & toto meritò uenerabilis æuo
Pieri tutela chori, quo præſide tuti
Non unquam uates inopi timuere ſenectæ.
Quòd ſi quis noſtris precibus locus, & mea uota
Si mentem ſubiere tuam, memorabilis olim
Tu mihi Mecœnas tereti cantabere uerſu.
Poſſumus æternæ nomen committere famæ:
Si tamen hoc ulli de ſe promittere fas eſt,
Et Deus ultor abeſt: ſupereſt animoſa uoluntas,

Ipſáq; neſcio quid mens excellentius audet.
Tu nanti protende manum: tu Piſo latentem
Exere. nos humilis domus & ſyncera parentum,
Sed tenuis fortuna ſua caligine celat.
Poſſumus impoſitis caput exonerare tenebris,
Et lucem ſpectare nouam, ſi quid modò lætus
Annuis, & noſtris ſubſcribis candide uotis.
Eſt mihi, crede, meis animus conſtantior annis,
Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum uiceſima uenerit æſtas.
Quòd ſi tam ualidæ mihi robur mentis ineſſet,
Et ſolidus primos impleret ſpiritus annos,
Auderem uoces per carmina noſtra referre
Piſo tuas: ſed feſſa labat mihi pondere ceruix,
Et tremefacta cadunt ſucciſo poplite membra.
Sed nec olorinos audet Pandionis ales
Parua referre ſonos, nec ſi uelit improba, poßit.
Sic & Aëdonia ſuperantur uoce cicadæ,
Stridula cùm rapido faciunt conuicia ſoli.
Quare agè Calliope, poſita grauitate forenſi,
Limina Piſonis mecum pete: plura ſuperſunt,
Quæ laudare uelis inuenta penatibus ipſis.

Ciceronis locus à menda uindicatur. Eiuſdem uerba in Nonio deſiderata reponuntur. Cap. II.

INter reliquias laceri de Repub. M. Tullij operis, leguntur ex libro primo hæc uerba de pietate quæ patriæ debetur, tranſcripta ex Nonio Marcello, ubi de differentia in ſignificato uocis Antiquus agit. ſic enim inquit: Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & eſt anti-

& est antiquior parens, quàm si quis (ut aiunt) curauerit: maior ei profectò quàm parenti debe tur gratia. Quæ uerba ut sunt corrupta, nec genuinam Tulliani nitoris facilitatem seruant, ex uetustissimo nostro codice manuscriptio ita per sanaueris. Et est antiquior parens, quàm is qui creauit: uult enim plus deberi patriæ communi plurimorum parenti, quàm priuatis uniuscuiusq; nostrûm geniture autoribus. Post superiorem Ciceronis sententiam, in manuscripto meo leguntur ista, in excusis hactenus desiderata. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem lib. 3. Ego autem antiquisssimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia est, quàm lucrum. Sentit, ni fallor, de Anacharsi philosopho sapiente, patria Scytha, qui pecuniam fastumq; regium præ animi tranquillitate, quam docet philosophia, cõtempsit, quod de illo alibi lectum est. Ne uerò putet quispiam adulterinam esse librorũ ad Cæs. iuniorem inscriptionẽ, euincet facilè Nonius, nõ semel eorum librorum testimonijs usus: ut paulò ante hunc locũ in uerbo Vindicare: M. Tull. ad Cæs. iuniorem lib. 1. Quasi si me ad id beneficium accerseres, quo per te me unà cum repub. in libertatem uindicassem. quorum uerborum prior pars in aliam faciem conuersa, in meo codice legitur hũc in modum: Qui si nihil ad id beneficium adderes.

Adagium quo vſus eſt Varro obliteratum, in vſum reuocatur, emendaturq́;. Caput III.

ELegans eſt apud D. Hieronymũ parœmia, nõ dubiũ ex Græco fonte deriuata, qua ſimile ſimili, ut Caſcam Caſco obtigiſſe innuere uolentes, dignum acceſsiſſe patellæ operculũ dicebant. Græcè ſonat feſtiuius, εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα: ac ſi dicas, Inuenit olla ſeu patella operculum. Huius prouerbij emblemate Menippearum unam exornauit Varro. Conſtat autem fermè prouerbiales eſſe illorum librorũ titulos, ut oſtendunt illæ inſcriptiones, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. &, γνῶθι σεαυτόν. &, Mutuũ muli ſcabunt. item, ἄνω ποταμοί, quod deprauatũ eſt apud Marcellum, in Anoputio, in uoce Polliceres. Conſimiliter & iſtud de quo loquimur adagiũ, apud eundẽ paulò pòſt ita uitioſe legit̃ ſcriptũ: Murmurari pro murmurare. Varro heurenulo paſtopoma περὶ ὑετ͂ μυνήτων: vbi cùm ex artificioſa cõiectura, tũ manuſcripti codicis opera, germana talis lectio reponenda uenit: Varro εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα, περὶ γεγαμηκότων: id eſt, reperit olla operculum, de nuptis. Eam uerò lectionẽ ipſe literarũ ductus cõmonſtrat, heuren ȝ lopas to poma: nam poſtremum illud, περὶ γεγαμηκότων, his ipſis characteribus præfert exemplar manuſcriptũ, quod cõſonat cũ alterius tituli ſignificato, quo Caiũ Caiæ obueniſſe gratulantes, aut mordaci ſale Caſcam Caſco nupſiſſe inſimulantes, dignum patellæ operculum obtigiſſe prouerbialiter dicimus.

De

De Myrmecide Varronis locus à menda uindicatus & declaratus. Cap. IIII.

INter minutorum operum, quæq; uisum præ nimia exilitate penè subterfugerint, artifices, primum locum Myrmecidæ Milesio tribuit antiquitas: is nanq; inter cætera laudatæ industriæ monumenta, quadrigam sculpsisse ex ebore legitur, quam cum agitatore suo, musca alis suis cooperuerit, quod à Plinio Polyhistore libro septimo, capite uigesimoprimo, & libro 36. capite quinto, literis proditũ est, & ab Aeliano in omnigenæ historiæ primo repetitur. Addit quoq; Plinius nauem apiculæ pennis absconditam inter eius opera. Aelianus etiam elegiacum distichon in sesamo minuto legumine descriptũ græcis literis. Certè Cicero minutorum opusculorum fabricatorem fuisse non dissimulat in Academicis. De eo sentit M. Varro lib. de latina lingua sexto, corrupta in excusis exemplaribus Myrmetidis uoce pro Myrmecide. ita nanq; ibi lego: Etenim facilius obscurã operam Myrmecidis ex ebore oculi uideant, si extrinsecus admoueant nigras setas.

De columbis Aeliani locus ab interprete perperàm conuersus emendatur. Caput V.

MIrum est quod de columbis in literas relatũ ab Athenæo est, autoritate Aristotelis, quòd uidelicet pullis exclusis columbus inspuat, saliuaq; eos lustret ad abigendã fascini uim. ita eñ scriptũ inuenias apud illũ lib. 9.

ἐπωάζει δ' ἐκ διαδοχῆς πᾶν τὸ περιστεροειδὲς γένος, καὶ γε-νομένων τῶν νεοττῶν ὁ ἄρρην ἐμπτύει, ὡς μὴ βασκανθῶσι. quę uerba hunc in modũ transcripsit in primo Aelianus, ἐκ διαδοχῆς φασὶν ἐπωάζειν τὰς περιστερὰς, εἶτα τῶν νεοττῶν γενομένων, ὁ ἄρρην ἐμπτύει αὐτοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, φασὶν, ἵνα μὴ βασκανθῶσι δι' ἄρα τοῦτο. in quibus uertendis operam lusisse interpres mihi uidetur, totoq́ʒ, quod aiunt, cœlo aberrasse, dum ea latinis auribus fide nescio qua sic appendit: Columbas successione perhibent ouis incubare, deinde pullis effectis, masculum eos fouere, repellentem ab ipsis omnem iracundiam, ut inquiunt, ne si non faciat, contentiones & lites exerceant. Cùm ego potius hac ratione uertendũ duxerim: Alternis incubant oua columbæ, uti perhibent: deinde pullis enatis mas inspuit, liuorem procul abigens, ut ne quid illis fascinus officiat. Vbi in postremis Aeliani uerbis dubito an non rectius legi posit, δι' ἀρᾶς, pro δι' ἄρα, ut ad fascinantium imprecationes referatur.

Locus Aristotelis & item Athenæi expensus cum Plinij uerbis. Cap. VI.

MEntio de saliuatione columbarum prouocat ut Aristoteli genuinam dictionẽ, pro adulterina quæ in uulgatis libris legitur, reponam, ubi de simili columbarum inspuitione uerba facit. Locus extat libro de historia animalium nono, ita descriptus: γενομένων δὲ τῶν νεοττῶν φροντίζει τῆς ἁρμοττούσης τροφῆς, ἧς διαμασησάμενος, ἐπτύει τοῖς νεοττοῖς διοιγνὺς τὸ στόμα, προπαρασκευάζων πρὸς τὴν τροφήν. Hîc uox illa ἁρμοττούσης suspecta

mihi

mihi habet & supposititia pro ἀλμυρίζουσης, à sciolo quopiam in contextum intrusa: hanc etenim lectionem defendere mordicus neq; sine ratione posse mihi uideor, ex Plinio ita legẽte: is nanque uerbum penè de uerbo reddens sic inquit, libri decimi capite 34. Pullis primò salsiorẽ terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Accedit Athenæi in nono dipnosoph. autoritas, uerba Aristotelis citantis hunc in modum: ὁ δ᾽ Ἀριστοτέλης φησὶν, ὡς αἱ περιστεραὶ γινομένων τῶν νεοττῶν τῆς ἀλμυρίζουσης (quãquam impressus codex transposita una litera λαμυρίζουσης præferat) γῆς διαμασησάμεναι, ἐμπτύουσιν αὐτοῖς διοιγνῦσαι τὸ στόμα, διὰ τούτου παρασκευάζουσαι αὐτοὺς πρὸς τὴν τροφήν. id est: Columbas dicit Aristoteles pullis enatis salsiusculam terram præmansam aperto ore inspuere, hac ratione eos capiendo cibo præparantes. Quòd autem non careat ratione, cur pullos suos salsioris terræ manso muniant columbæ, salis temperamentum docebit abundè, quod à medicis & physicis discas: nobis satis est non uanã interpolandæ uocis uiam commonstrasse.

Theodori Gazæ lapsus in Pyrallidis auis uoce manifestatur. Item Catulli uersus è Græco fonte indicatus. Cap. VII.

Neq; uerò ociosum fuerit reliquã partem de columbis exequi data semel occasione, in qua impegisse Gazam hominẽ doctissimum certò mihi persuadeo, uti mox indicabo. Inuenio autem columbarum plura gene-

ra, quàm aut quaterna, quod uoluit Callimachus libro de auibus: aut quina, ut Aristoteli uisum est. Nam primò est περιστερὰ seu Atticè περιστερός, ab amoris uehementia nomine indito, nobis columba & columbus, quo postremo usus est Catullus in epigrammate ad C. Cæsarē, uersu ex Alexidis Comici Concurrentibus translato, Vt albulus columbulus Dionæus: sic enim iste antea, ὁ λευκὸς ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερός. Deinde est τρυγὼν, qui nobis turtur: proximo loco φάσσα, nostri palumbim siue palumbum dicunt: deinceps οἰνὰς, quam Vinaginem uocat Gaza, syluestris columbæ genus. additur & πελειὰς, ab eodem Liuia, coloris liuidi argumento. Adijcitur alicubi ab Aristotele & φὰψ, quam cum φάσσα cōfundens Theodorus palumbem uertere non dubitauit, cuius apud Athenæum meminit & Aeschylus Tragicus, ibi:

σιτουμένην δύστανον ἀθλίαν φάβα.

Septimum genus dici πυραλλίδα inuenio, cuius meminerunt præter Aristotelem Athenæus & Aelianus, cuius auis etymon ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne deducens Gaza, ignariam uocauit, quum potius ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est, à tritico in quod pabuli gratia inuolet, Frugipetam dixisse debuerit: sonat nanque πυραλλὶς tritici assultatricem, παρὰ τὸ ἅλλεσθαι εἰς τὸν πυρὸν: neque enim in genere columborum itidem ut in insectis inuenias, qui ad lucernas aut ad ignem aduolent, sed benè qui fruges triticeaq́; sata impetant, uti alij legumina. Longè siquidem alia est hæc pyrallis, ab

ani-

animalculo illo igniario, quod Pyralis Plinio, nonnullis etiam pyrausta uocatur, quod multo iustius ignarium Gaza nuncupauerit, quàm istud columbæ genus.

Nonij Marcelli testimonia duo ex Homero interpolata beneficio codicis manuscripti. Cap. VIII.

NOnij Marcelli doctissimi extra omnem aleam grammatici lectionem plurimum antiquitatis elegantiorisque literaturæ cognitioni conducere, inficias ire potest nemo: sed tam crebris ille uulneribus saucius atque lacer est, tot tantisque maculis καὶ ὑπωπίοις fœdè deturpatus, ut difficillimam suscepturus sit maximeque arduam prouinciam, qui Pæoniam manum illi autori admouere satagat: bonam tamen me operam nauaturũ aliquando in sanando eo confido, idque uetusti codicis manuscripti beneficio, quod ubi commodum uidebitur, primo quoque tempore præstiturus sum. In eo igitur autore, ubi de uentorum proprietatibus agit, ὑποβολιμαῖοι leguntur duo Homerici uersus, nihil ad loci intelligentiam facientes, aut etymi rationem, de quo agit, spectantes. Sed præstat integrum locum adscribere, qualis in impressis libris legitur. Austrum, inquit, qui græcè νότος, dictum ab humore & nebula, quòd νότις græcè humor latina interpretatione dicatur, ac sit is uentus sudoris effector, ut est Homeri: σὺν δ᾽ εὖρός τε νότος τ᾽ ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαής. Hunc ego uersum, Aristarchi ius si usurpare fas sit mihi, ut suppositițium

eius loci iugulo, illiusq́ uice, exemplaris manuscripti fidem secutus scribo, κατὰ δὴ νότιος ῥέεν ἱδρώς: quasi isto hemistichio dicti sui fidem autor quærat, quòd Notus uentus sudoris sit effector, quum Homero νότιος ἱδρὼς fuerit dictus, ac si austrinum sudorem dicas, nempe humidum. nam in altero illo uersu nulla uisit aut humoris aut sudorificæ qualitatis mentio. Sequitur deinde: Boream, hoc est, aquilonem ἀπὸ τῆς βοῆς, quòd sonorus sit & procellosus. Homerus, καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. In alio loco, ὦθι κραιπνὸν βορέην τάδε κύματα ἄξειν. Huius posterioris in locum substitue ex libro scripto non semel antea citato binos Homeri uersus ex Iliados decimoquarto, in quibus manifestò Boreæ etymon exprimitur, quod ille indicauit:

ὅτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ ποτὶ χέρσον
ποντόθεν ὀρνύμενον πνοίῃ βορέω ἀλεγεινῇ.

Varronis monumentorum inscriptiones à maculis asseruntur apud Non. Marcellum.

Caput IX.

TAm spissis maculis deturpatæ atq; adulteratæ sunt apud eundem scriptorem luculentissimi autoris M. Varronis librorum inscriptiones, ut conniuenter eos aut dissimulanter non queam præterire. Nihil enim occurrit ibi frequentius quàm, Varro Eudæmonibus: sed uitiata lectione, quum constanter ubiq; manuscriptus codex, quem ego magnifacio, & σὺν θέῳ ταλαντῷ, quàm Hectoris corpus apud Lycophronem, digniorem iudico, Eumenidibus legat:

gat. ita γϵροντοδιδασκάλῳ pafsim ex eo reponendum eft, pro γέροντ☉ διδασκάλȣ, effiсto nomine ad inftar ἀσωτοδιδασκάλȣ, quem Alexis Comicus docuerat. Rurfus ubicunq; Tithonio & Titone & Titofne περὶ γήρως inuenitur, fcribendum eft Tithono περὶ γήρως. Tithonus enim Auroræ delitiæ ad extremum fenium peruenit. Item quoties citatur Varro Sciamachia περὶ ταφῆς, legi debet, περὶ τύφȣ, de faftu: cũ umbratili enim pugna commune quid habet iactantia? eam fiquidẽ lectionem in uoce Lucuus emendatiorem inuenias. Iam uerò in dictione Vulgus, ubi legitur, Varro Crono περὶ ταφῆς, ex manufcripto fubftitue, Cycno, pro Crono. Eandem uocem ex eodem adde in uocabulo Iteris, ubi de mutata declinatione agitur, hoc pacto: Varro cycno περὶ ταφῆς: rectifsimè nanq; titulum illum fcriptum inuenias capite de numeris & cafibus, hunc in modum, Varro κύκν☉ περὶ ταφῆς. conuenit etenim titulus uterq; in cygni morte fepulturã fuam funusq; lugubri cantu præcinentis. Mutuatus autẽ fuit titulum ab Alexide Comico, quem in κύκνῳ pro tefte aduocat Athenæus lib. 2. Iam uerò & corruptifsima lectione citatur Varro noprandis, in dictione Papauer, quum Admirandis ibi fcribi oporteat hac ratione: Varro admirandis, Infriaffe papauerem. pro eo quod eft in uulgatis codicibus, Varro noprandis: infrias fene papauerem. Noftram lectionem cõfirmat Fl. Sofipater artis grammaticæ lib. 1. quem uide fi lubet. Præterea apud Nonium in dictionibus Amnem, &

Singulum, perperã legitur, Varro περὶ πλούτου, de diuitijs, quum manifestariò ſcribi debeat περιπλοῦ, ſiue περιπλῷ, in luſtratione terrarum. Sic in uocabulo Spiſſum, pro περὶ πλοῦ, περὶ φίλου, Errare-mus, ex manuſcripti exemplaris fide legemus, περιπλῷ, περὶ φιλοσοφίας, Et ne erraremus &c. Et certè minus deprauata eſt lectio in uoce Lucuus, ubi ſic legitur: Varro periplum libro ſecundo περὶ φιλοσοφίας, pro, περιπλοῦ. Inſuper in uoce Præcox, peſsimè ſcribitur Peridebo, pro, Synephebis, aut ſaltem Ephebo περὶ ἐμμονῆς, uti alibi rectius legitur. Rurſus in uoce Conſcribellaui, pro, Varro columna ἡρακλῆς, reponito ex noſtro codice, Varro columna Herculis, περὶ δόξης. Iterum in dictione Plagæ, loco eius quod ibi legitur, Varro lege Menados, admirantes quòd ſereno inde tenuiſſet: reſtitue ſic, Varro lege Mœnia: Admirantes quòd ſereno intonuiſſet. Demum quotieſcunque uel Marco uel Bimargo ſcriptum reperitur, ſyncera & genuina libri inſcriptio reponenda eſt Margopoli: is enim eius eſt titulus, quem etiam περὶ ἀρχῆς, de dominatu nuncupauit: per Margopolin urbem Romam, inſanam luxuiq; deditam, mihi uiſus innuere. Cæterùm quod mendum in uoce Oliuitatem eſt, Varro in gloperiton, certa ratione ſanare non auſim, niſi quatenus ſuſpicioni eruditæ locus eſſe poteſt, quando legi poſſe uidetur non malè γλῶττα περιεσπῶν, uel una dictione γλωττοπεριεσπῶ, qua uoce rabula denotatur: ueſtigia enim harum literarum fermè monſtrat manuſcri

ptus

ptus codex, in quo extat ita, glotto peri oton.

Delentur plurima menda in epigraphis fabularum Plauti, Cæcilij, Accij, aliorumq́; apud Nonium commiſſa.

Caput X.

QVid obſtat quo minus in corrigendis nõnullis aliorum poëtarum epigraphis eandem remediorũ adhibendorũ uiam commonſtrem, uibices & hypóſphagmata ſuis ſplenijs inducturus? Ac primùm quidem feſtiuiſsimi Plauti, pro cuius Aſinaria fabula notiſsima, perperàm Siſennaria legitur apud Nonium Marcellũ in uocabulo Curſura. Neque ſatis plenè legas apud eundem in dictione Oculitus, Corni qui amant, pro eo quod eſt, Plautus Cornicularia (eſt enim & iſtud fabulæ nomen, ſed quæ temporum iniuria abolita eſt.) Qui amant &c̃. Similiter in uoce Præficæ, parum ritè iſta leguntur: Plautus friuola, ſuperboq́; omnes argutando præficas. clarius ita, Plautus Friuolaria: Superaboq́; omnes, & ſic deinceps: nam Friuolariam agnoſcit & Chariſius. Illud uerò deprauatiſsimè omnium ſcriptum eſt in dictione Clunes. Plautus: Ambroico quas lupus ab armis ualeo: pro quo lego cõſtanter, Plautus ἀγρει-κῷ, quaſi lupus ab armis ualeo, clunes deſertos gero: quod ſpectat ad uulgare dictum, quo lupum armos ualidos habere, ſed impotentẽ atq; imbecillum clunibus prædicamus. Quod autem ἀγροικῷ legendum ſit, uel ſolus literarum ductus euincat: manuſcriptum certè exemplar

abroico ſcribit. Conſtat autem ἀγροικὸν fabulam Plauto fuiſſe attributam, nam Plauti adulterinã agnoſcit apud Aul. Gellium Varro libro de comœdijs Plautinis, M. Aquilio eam aſcribens: alioqui Philemon Comicus & Antiphanes ſimiliter ἀγροικὸν ſcripſiſſe memorantur ab Athenęo. Secundo loco ad Cæciliũ (cui primas inter Comicos defert Sedigitus) tranſeamus, qui Plotiũ ſcripſit à Menandro conuerſam fabulam, Gellio teſte, quod nomen deprauatum eſt apud Nonium in dictione, Opulentitas, ubi Potio legitur malè. Scripſit idem & ὀβολοστάτην, quod nomen laceris artubus diſparatum eſt in tres uoces, obolio, iſta te, quum in Nonio dictione Delica, iunctim legi debeat, Cæcilius oboloſtate. Similis luxatio deartuatióue in uocabulo Pulchritas uiſitur: ſic enim illic legas, Cæcilius aipaio: Méne dij boni quid illud eſt pulchritatis. Ego ſic corrigo, Cæcil. ἁρπαζομένη: Dij boni quid illud eſt pulchritatis. Rurſus in uoce, Collũ: Cęcilius Sarpazo: Mane hunc collum ludo præcipi iube. Ego repono, Cæcilius ἁρπαζομένη: Hunc collũ ludo præcîdi iube. quę lectio integra manſit in dictione Exlex. Citat & Soſipater Cæcilij ἁρπαζόμενον, ſolo maſculei ſexus diſcrimine: adducit & ex Philemonis Comici ἁρπαζομένῳ teſtimonium Athenæus. Neq; minor eſt menda in eodẽ loco, ubi contiguis uerbis iſta leguntur: Idẽ ſcenophebis: cadretim res redit, imò collus nõ res. Ego reſtituo ex manuſcripto: Idẽ Synephebis: Ad reſtim res redit &c̃. Quo in loco nõ poſſum quin

quin etiam lepidiſsimũ Næuij dicterium à mendа repurgem. ubi nanq; legitur, Næuius: Cor utrum ſcapulæ plus angulus colli habeat neſcio: locum ita ex meo codice emaculo: Næuius Colace: Vtrum ſcapulæ plus, an collus calli habeat, neſcio. Quòd autem Cæcilij fabula fuerit Synephebi, neminem fugerit qui Ciceronis libellum de ſenectute triuerit, teſtimonium inde petentis. Scripſit Cæcilius & Hypobolimæum, quaſi ſubdititium dicas, cuius fabulæ meminit & Soſipater, quam de Menandro aut Alexi de Comicis conuertiſſe uidetur: quæ lectio apud Non. manſit integra in uerbo Rabere, niſi quòd pro Aſtrabia, manuſcriptus codex habet Raſtraria: at in uoce Singulatim, pro hypoboli, Hypobolimæum legit: eandemq; eſſe fabulam contenderim, quam Nonius alibi Subditiuũ uocat, græcam ut opinor uocem exprimere uolens. Pręter hæc citatur Ennius Hectoris luſtris, tu λύτροις legito: ita uocantur dona redemptoria, quibus Priamus Hectoris mortui corpus ab hoſte Achille redemit. Huc adde Accij Aeneadas ſiue Decium, qua fabula Romanorũ ab Aenea genus ducentium, ac præcipuè Deciorum, pro patria mortem oppetentiũ uirtutem extuliſſe uidetur, quod indicat uerſus ille quo apud hũc poëtam Decius iunior ſe pro patriæ ſalute dijs manibus deuoturum cõfirmat, ad patris exemplũ, ſic inquiens: Patrio exemplo & me dicabo atq; animam deuorabo hoſtibus. Proinde in uerbo Ignouit, malè ſcriptum eſt, Accius Aeneadis de

cimo:ſcribendũq́;, Accius Aeneadis aut Decio. ita diſtinguendũ eſt in uoce Sanguis, ubi perperàm, Accius Aeneadis: Aut Decio uim Gallicã. rectiſsimè uerò in dictione, Tumulti, Accius Aeneadis uel Decio. Neq; ſilentio obmittã Laberij βελονιστρίαν, quam ad imitationẽ ἀκεστρίας Comici Antiphanis dediſſe illũ ueriſimile eſt, utraq; uoce ſarcinatricẽ ſignificante. Itaq; apud Noniũ in aduerbio Efflictim, quãdo legitur, Laberius bel lo: inſtria domina noſtra priuignũ ſuũ amat efflictim: legendũ autumo, Laberius Beloniſtria. Reddamus uerò & Afranio Comico ſuã fabulã & lectionẽ integrã: nam in uoce Spiſſum ex manuſcripto codice ita lego: Afranius incẽdio: itaq; ſpiſſum uidet̃ fieri, nõ poſſum domi meũ uirum expectare, quem mihi ſtudeo iandudũ dari: pro quo uulgati codices habent, Afranius cædo: & pro poſſum, poſſunt: pro ſtudeo, ſtudio. Sed fꝛ. tè quis pro Cędo, Cæco repoſuerit, quòd memoret̃ & Plauti & Titinnij eo nomine fabula à Chariſio. ego uetuſti exemplaris fidem ſequor. Neq; mihi tẽpero, quin Pomponij Comici locũ inter polẽ: nã ubi in uoce Primiter, hũc in modũ ſcriptũ extat: Põponius Accius geminis: quin bono animo es uideo, eripis primiter dapes: uetuſtus codex legit, Pomponius Maccis geminis: quin bono animo es uideo, eripuiſti primitus de pannib. quæ lectio confirmat̃ & ab ipſo Nonio poſtea, ubi docet, pannibus dici pro pannis. quin & Pomponiũ Secundũ Maccis geminis prioribus teſtem aduocat alicubi Fl. Soſipater, ita ut binas

hoc

hoc nomine fabulas dedisse iste comicus uideat.

Quintiliani locus corrigitur, & Ennij apud Marcellum, item Varronis. Cap. XI.

ILlud item, tametsi nõ magni momenti, apud Fabiũ lib.10. nõ debet nõ etiã in hunc ordinẽ referri, quo de Plauti fabulis censurã fert, sic inquiens: In comœdia maximè claudicamus, licet Varro dicat Musas, Aelij Stolonis sententia, Plautino sermone locuturas fuisse, si Latinè loqui uellent. Pleriq; codices, quos secuti uidẽtur Petrus Crinitus & Lilius Gyraldus, uterq; in libris de poëtis, scripserunt Elpij Stolonis: at ego Aelij Stilonis legendũ arbitror: iudiciũ em̃ illud de Plauto ex magistri sui uerbis repetisse Varronẽ probabile est: is aũt fuit Aelius Stilo, quod in primo grãmatices à Sosipatro dictũ est, & Prisciano li.6. Quin & huius ipsius Stilonis crebra fit mentio in fragmentis Sex. Pompeij: uelut ibi, ut unũ ex multis adferã, Sonticũ morbũ in xij. (uidelicet tabulis) significare ait Aelius Stilo certum cum iusta causa. Meminit eius & Plinius li. 9. natur. hist. & 33. cap. 1. Item Varro lib. 4. de lingua latina, ubi uitiose Cornelius Stilo scribitur, pro Aelius Stilo. Porrò quia similitudinis quid habet cũ superiore censura, Ennij sententia, alieno, ut apparet, stomacho ꝓlata de illo ipso, sed ꝓdigiose deprauata apud Noniũ, subijciet à me integritati suę reddita: *Enni poëta salue, qui mortalib. Versus propinas flammeas medullitus.* Iambici sunt trimetri, pro quibus prauè legitur in uerbo Propinare, *En uocas elue qui mortalibus &c.*

Apud M. Varronem libro de lingua latina versus Pacuuij emendatus. Cap. XII.

PAcuuianus uersiculus extat apud Varronē libro de latina lingua sexto, monstruose conspurcatus, hunc in modum:

Halyconis ritu littus peruolgans furor.

Hunc ego integritati suæ sic restitutū iri melius, imò indubitatius censeo:

Halcyonis ritu littus peruolans feror.

Videtur autem senarius detortus ex illo Alcmanis Lyrici:

ὅς τ' ἐπὶ κύματος ἄνθος ἅμ' ἀλκυόνεσσι ποτᾶται.

Nota est de Cæyce Trachiniorū rege eiusq; coniuge Alcyone fabula, qui cùm eò fastus elati forent, ut proprijs nominibus compellari abnuerent, ascitis Iouis Iunonisq; nominibus, uindice Dei ira extincti in auium formam transierunt, ille naufragio submersus in Cerylum, hæc luctu exanimata ob mariti desiderium, in halcyonē. Porrò istud grauis superbiæ exemplum prouocat me ad adscribendum inauditum Pallantis Claudij Cæs. liberti fastidium, qui libertos suos non modò non dignabatur alloquio, sed etiam nihil unquam domi, nisi nutu aut manu significasse proditur à Cornelio Tacito: aut si plura demonstranda forent, scripto utebatur, ne uidelicet uocem cum illis consociaret.

Aul. Gellij & Ausonij poëtæ locus à uitio vindicatus. Cap. XIII.

APud Ausonium poëtam in Centone nuptiali perperàm ita legitur; Quid antiquissimi poëtæ

Liuij

Liuij κροτοπαιγνίων libros loquar? quo loco ὀρωτοπαιγνίων legendum esse procliui lapsu certum est ex Prisciano & Sosipatro grammaticis: nam fœdior etiam in Gellianos codices irrepsit error libri secundi cap.24. hunc in modum: Huius legis Lælius poëta meminit in Crotopægnijs: ubi non titulus tantùm libri malè habet, sed & autoris nomen corruptū est, pro Liuio Lęlius. Constat autem Liuium Andronicū plusculos libros ὀρωτοπαιγνίων olim scripsisse, quibus amatorios lusus prosecutus fuit: quam inscriptionem æmulati postero tempore Næuius & Pacuuius Erotopægnion libros edidisse leguntur apud Non. Marcellum, utrunque enim autorem Erotopægnion citat: nam in uoce Latibulet, mēdose scriptum est, erotopecnion. Quod uerò sequitur in Ausonio: Quid Euemum, quem Menander sapientem uocauit? Euemerum lego: is etenim scriptor Messenius patria, libidines obscœnas spurcosque deorū amores carmine euulgauit, ab Ennio postea in latinam linguam conuersus. Vnde sic quoque apud Sex. Pompeium legendū est: Quam rem in medio (quod aiunt) positam Varro & Euemerus (non Eumerus) ineptis μύθοις inuoluere maluerunt, quàm simpliciter referre.

Hiulcus locus in quo senarij duo Græci desiderabantur, apud Ammianum expletur. Caput XIIII.

GEnios (quos & præstites, quòd actionibus humanis præsint, uocat Martianus Felix) hominum custodes cum Hesiodo

credidit omnis antiquitas, ita dictos quoniam à genitura unicuique adsocientur, quos à Virgilio etiã manes appellari autumat Seruius. De ijs sic Ammianus hist. lib. 21. Ferunt enim, inquit, theologi, in lucem editis hominibus cũctis, salua firmitate fatali, huiusmodi quædam uelut actus rectura numina sociari, admodum tamen paucis uisa, quos multiplices auxere uirtutes: idq; & oracula & autores docuerũt præclari, inter quos est etiam Menander Comicus, apud quem hi senarij duo leguntur. Hactenus ille: sed quorum testimonium aduocat iambici desiderantur, relicta lacuna, quam ex Eusebio de præparatione Euangelica 13. explere licet: illic enim integri leguntur hi duo, de quibus loquitur, senarij:

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου, hoc est:
Mortalium cuilibet nato suus
Vitæ custos rectorq; genius iungitur.

Hos itaque diligens lector suo in codice adscribere poterit. Citat eosdem non plenè tamen Theocriti scholiastes Idyllio secundo his uerbis: *δαίμων ἀνδρὶ παρίσταται εὐθὺς γενομένῳ.*

Quæ dicatur apud Petronium Arbitrum margarita tribacca, ibidemq; locus castigatus. Cap. XV.

Apud Petronium Arbitrum Satyrographum de ciconia leguntur sequentes uersus mendis referti:

Ciconia etiam grata peregrina hospita,
Pietatis cultrix gracilis pes è tota listria.
Auis exul hyemis, titulus trepidi temporis,

Neque

Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.
Quo margarita cara tribaca iudica.
An ut matrona ornata faleris pelagus
Tollat pedes indomita in strato extraneo.

quos ita legendos iudico:

Pietatis cultrix, gracilipes, glotoristria, aut ut alij malunt, choralistria,
Auis exul hyemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit tuo.

Inuehitur enim in Romæ luxum. Pergit deinde per interrogationem conuiciatoriam:

Quô margarita cara, tribacca, Indica?
An ut matrona ornata phaleris pelagijs,
Tollat pedes &c. hic tribaccã dixisse mihi uidet̃ margaritã, quę tribus baccis unionibus'ue inauri insertis cõstabat: solebant eñ binos ternosq; elenchos (ita uocãt margaritas in longũ fastigiatas) aurea bractea cõiunctos auribus suspendere. quod nõ reticuit Plinius acerrimus luxuriæ Romanę exagitator, quũ lib. 9. ca. 35. sic ait: Hos digitis suspẽdere & binos ac ternos auribus, fœminarũ gloria est. At baccarũ appellatio pro unionibus, uel in illo Virgilij elucescit: Colloq; monile baccatũ. Quòd aũt Indica legendum sit, docebit etiã Plinius loco antea citato: nam quũ principatũ culmẽq; rerũ omniũ precij margaritas tenere dixisset, subiungit, Indicum eas maximè Oceanum mittere. Phaleras uerò pelagias apposite uocat ipsas margaritas, uelut ornamenta fœminarũ cultus è pelago, hoc est, conchylijs marinis quæsita. Quod uerò in eiusdem

Arbitri fragmento aliquanto pòst legitur: Visebamus nos omnia per foramē ualuæ, quod paulò antè ausa hostialis rupta laxauerat. Rectius hunc in modum scribetur, quod paulò antè ansa ostij disrupta laxauerat. Item sub finem uersus illos,

Cui læsos uiridisq; Thasos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumq; tuis imponit hipeplis.

ita concinno atq; repono:

Cui Lesbos, uiridisq; Thasos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumq; suis imponit Hypœpis.

Est autem Lydiæ oppidulum Hypœpa, ut in undecimo Metamorph. testatur Ouidius,

Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypœpis.

Alioqui etiam Dianæ sacer hymnus Hypœpus est, Theodorito teste.

Quam ob causam Aegyptij olim & Iudæi à suilla abstinuerint. Cap. XVI.

QVa ratione moti Aegyptij à suum esu abstinuerint se, religioné ne, an odio & auersatione quadam animantis, controuersum posuerunt autores: nam Aelianus libro de Animalibus decimo, illos propterea suem odisse cōmemorat, quòd carnibus humanis non abstineat: non immeritò ergò illos auersari bestiam anthropophagon. Eudoxus aliam adducit causam, cur Aegyptij sues nō iugulent, quòd greges earum aruis immittere consueuerint, ut proculcando rostrisq; fodiendo humum euerterent & sata adobruerent, quò sic contecta ab uolucrum iniuria immunia essent. Quæ ratio

repetitur etiam à Callistrato apud Plutarchum in sympofiacôn quarto, ubi ait, Sacerdotes Aegyptios suem ideo colere, quòd prima rostri acumine tellurem findendo, aratri usum ostenderit: unde rustico instrumento Vomeri nomen ὕνις, à sue uidelicet, quæ ὗς illis dicitur. quanquã refertur illic & alia causa, qua suillæ carnis esus contagiosus esse perhibetur, & uitiligines, lepras, cutisq́ asperdines conciliare, quæ uitia illi non sine iustissima causa detestati fuerint. Quibus dictis consonat quod à Manethone Aegyptio proditum est, eos qui suillo lacte utuntur, lepram & alphos incurrere. Annotatur & illud ab Aeliano, sues Soli Lunæq́ inimicas ab Aegyptijs existimari, ac propterea Lunæ immolari, nec alteri deorum cuiquam. Sic Athenienses in mysterijs Cereri sacris suem mactare, uelut segeti satisq́ aduersam. Equidem bestiæ in uictu ob scœnitatem, qua præ cæteris luto delectatur, ac in sterquilinijs locisq́ cœnosis libentissimè uolutatur, in causa potissimum fuisse arbitror, cur suillæ esus edicto legis Mosaicæ Iudæis prohibitus fuerit, ut allegorico tropo absterrerentur à peccatorũ lutulento uolutabro. Cur uerò suem Veneri immolasse Argiui legantur (quod Callimachi testimonio scribit Athenæus) euenisse puto, sacriq́ occasionem natam ex Adonidis Veneri tantopere dilecti nece, quem suis dente occubuisse scribunt autores. quod cõfirmauit & Sex. Pompeius, sic scribens: Suillum genus inuisum Veneri prodiderunt poëtæ, ob interfectum ab

apro Adonim, quẽ diligebat dea. Cõsimilia scribit & Nonnus Panopolitanus Dionysiacôn lib. 41. dicens inter cæteras animantiũ species Venerem solùm aspectũ suũ aprorum'ue abhorruisse, ἐπεὶ συὸς ἠκὸν μορφῆς Ἄρης καρχαρόδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων Ζηλομανὴς ἤμελλεν ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν. id est:

Mars quia zelotypus, speciem suis improbus olim
Mentitus, pulchrũ letali uulnere Adonim Conficeret.

De Garo locus Martialis interpolatus & expositus. Cap. XVII.

GArũ tantopere prisco seculo nobilitatũ, constat saniẽ fuisse cruentã ex intestinis piscium, præcipuè scombrorum, quos macquarellos recẽtior ętas nominat, eliquatã, quod, à salsamenti conditaneo iure ταριχηρὸν epitheto dixit in Triptolemo fabula Pherecrates Comicus. Laudatissimũ aũt maximiq́ꝫ precij fuit, q̊d Garũ sociorũ uocitabant superbo admodũ titulo, unde pulchrè Epigrammatarius in xenijs:

Expirantis adhuc scombri de sanguine primo,
Accipe fastosum, munera rara, garum.

Sic enim interpollem locum dare placuit ex uetustissimo eoq́ꝫ emendatissimo exemplari manuscripto, pro eo quod in excusis est, fæcosum. quî nanqꝫ potuit cõmendare garum fæcosum, rarissimi muneris nomine, quum illud quod fæculentũ aut fæcis instar in cophino delicuerit, halecis nomine notius nũcupatum fuerit: At illud, sociorum superbo nomine dictũ, agnouit Plinius libro nono, ubi M. Apitium hominem

ad omne genus luxus mirum, mullos in sociorum garo (nam ea quoq; res, inquit, cognomen inuenit) necari præcellens putarit. Item Ausonius ad Paulinum scribens: Scis autem, inquit, me id nomen muriæ quod in usu uulgi est, nec solere nec posse dicere, cùm scientissimi uerterũ & græca uocabula fastidientes, Latinum in gari appellatione non habebant: sed quocunq; nomine loquar, liquor iste Sociorum uocatur. Vides ut superbum arrogansq; nomen utrobique audiat garum. At ne quis fastosum respuat ellipticè pro fastuoso, uelut alienũ à poëticis numeris, exemplum adferã testimonij loco ex Annæi Lucani elegantissimo opusculo ad L. Calpurniũ Pisonem scripto, ubi sic legitur:

Raraq; non humilem calcat fastosa clientem.

M. Varronis locus apud Nonium Marcellum emendatur. Cap. XVIII.

MAgnam inuidiam omnibus seculis sustinuit magnatum potentia, quòd inferiores se oppresserint semper. Eam sententiã appositissimè reddidit Varro in Menippeis, libro quem Margopolim, siue περὶ ἀρχῆς inscripsit, uersibus ita ut nũc legunt, corruptioribus apud No. Mar. unde ea ipsa sentẽtia exculpi nequeat: sic etenim apud illũ in uerbo Comest, legere est:

Nam humanis omnia sunt paria, qui te plus urget,
Pisceis ut sæpe minutos magnus comest, ut aueis enecat accipiter. Tu repone uersus suis numeris ita ex manuscripto codice, cuius fidem sæpius iam antea approbauimus.

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, urget: pisceis ut sæpe minutos
Magnus comest, ut aueis enecat accipiter.

Citat ita corruptos, ut antea indicauimus, etiã Perottus in glorioso illo suo Copiæ cornu.

Philostrati locus expositus contra Lilij Gyraldi sententiam. Cap. XIX.

MOrsinius poëta traducitur ab Aristophane frigidus ac insulsus, quo nomine explosus sæpenumero fuit & exibilatus è theatro, ut indicant scholia. Hinc putat Lilius Gyraldus multæ alioqui lectionis uir in historia poëtarum quam scripsit, profectum esse responsum Apollonij Tyanæi ad Domitianum Cæsarẽ, ὀ μέν με κτανέειν, ἐπεὶ οὔτοι μόρσιμός εἰμι, hoc est, ut ipse interpretatur: Non me rex occides, non enim Morsinius ego sum. Qua in re pudendus hominis error elucescit, quum μόρσιμος illic à fato neci destinatum significet, uoluerit'que Tianæus Cæsari Homerico uersiculo indicare, nondum fatale suum adesse tempus, quo à fatis decretum sibi sit mori: siquidem fidem dicti cõprobauit euẽtus, uti prodidit Philostratus, disparuisse illum ex oculis subitò euanidum scribens: ita ut rectius uersiculum illum conuertere sic liceat,

Non me interficies, nanq; hoc tibi fata negarunt.

Repetuntur Philostrati uerba etiam à Suida, apud quem perperàm Δομέτιον pro Δομιτιανὸν scriptum est in uoce μόρσιμος.

Germa-

Germanici Cæsaris locus emendatur. Caput XX.

IN Arati phænomena, prçter Achillẽ & Theonem qui Græcè scripserunt, circumferuntur hodie Germanici Cæsaris nomine cõmentaria, quæ tametsi docta sint & multam autorum nobis ignotorum mentionẽ faciant, haud facilè mihi Germanici nomen probant. In ijs castigandis operam collocare, esset Augiæ repurgare stabulum: nequeo tamen quin locum unum atq; alterum de luna sub calcem libri à mendis liberem. nam ubi de Lunæ potẽtia agit, detrimenta eius & augmenta, non solùm terram, sed & lapides & cerebra (malè etenim legitur, crebra) animantium, & quod magis incredibile sit, etiam lætamina sentire dicit, quæ in lunæ crementis eiecta uermiculos parturiant. Cuius rationem legas apud Plinium lib. 18. cap. 32. monentẽ stercus nisi decrescente luna non tangendũ esse, eò quòd omnia quæ cæduntur, carpuntur, cõduntur, innocentius decrescẽte luna, quàm crescente fiant. Sequitur deinde in Germanico: Deniq; cremen tis lunæ abscissa ligna furfuraceis tinearum terebra manibus fistulascunt: tu lege, terebraminibus. Illud uerò, Nemoribus quoq; adesse dicit, quòd omnis uenatio plus nocte quàm die dormiat: legito ex Placiade, apud quem integrius ista perscripta sunt, plus nocte pascatur, dieq; dormiat. Postremò quæ mox subnectuntur, in hanc formam reponito. Siue Endymionem (expungendo, quòd) amasse fertur, quia

nocturni roris humor, quem ἀπόῤῥοια siderum atque ipsius lunæ (pro, qui est siderum quoque) animandis herbarum succis insudat, pastoralibus prosit successibus (pro, & past. prosunt success.) Porrò uersus ille Germanici de Iouis nutrice capra Amalthæa, qui sic in uulgatis codicibus excusus legitur,

Sidere quæ claro gratum te gestat alumnum.

purius rectiusq; scriptus citatur à Lactantio Firmiano libro primo capite uigesimoprimo:

Gratum testatur alumnum.

Omissa quædam in impressis Nonij Marcelli exemplaribus, suis locis reponuntur. Cap. XXI.

NEq; malè collocaturū me operam arbitror, si quædā in Nonio Marcello omissa, à chalcographis, suis quæq; locis interseram: nam omnia quæ sparsim toto opere desiderantur reponere, non unius libri materia fuerit. Primùm ubi agit de uocabulis ab A litera incipientibus, in uoce Abstemius, adduntur in manuscripto ista: Abstemius est qui nouit, quo rete leporem tenebat, lupum non teneri. Deinde in litera B, post explicatam dictionem Biuiras, subnexa leguntur hæc: Bouinatores quos nunc malitiosos & tergiuersatores dicimus. Lucilius lib. 11. Hic strigosus bouinator, ore improbus duro. Præterea ante dictionē Conspiciliū, infarcienda ueniunt ista quæ sequuntur. Cōmemoramentum. Cæcilius Plotio: Pudebat, credo, cōmemoramentum stupri. Rursus in uoce Depsere, citatur

tur quidem Homerus in Odyſſea, ſed omittitur teſtimonium poëtæ, loci hiatum commonſtrante lacuna, quod ex Odyſſeæ duodecimo codex meus rectè adſcribit, κηρὸν δεψήσας μελινδέα. Denique quod in uocabulo Satu, ex Accij Telepho corruptiſsimè nunc legitur, Profecti quanquam eſt ortus meliori ſatu: ita corrigito: Profectò haudquaquam eſt ortus mediocri ſatu. id quod corollarij uice adijcere libuit.

Plinij Secundi locus vnus & item alter emaculantur. Cap. XXII.

EOrũ qui Plinianæ hiſtoriæ libris caſtigangandis manum admouerunt, uel ſola nomina enumerare difficile fuerit, uſqueadeo multi ſunt: omnes certè in præclaram laudatiſſimamq́ operam incuberunt: & ut res feliciter ceciderit, non tamen potuerunt immenſum illud mendarum pelagus exinanire, cùm propter altiſsimam minimeq́ uniformem rerum abditarum ſcientiam, tum propter meliorum codicũ eorumq́ præcipuè autorum unde opus tam uarium conſutum eſt, penuriam. Iuuabit tamen & in hanc partem uocari, optimeq́ de rerum naturæ cognitione merito ſcriptori opem ferre pro noſtra facultate, quędam ſanando, nonnulla indicando, ſeduliq́ lectoris induſtriam acuendo. Primùm enim lib. XVIII. cap. XXVIII. ubi legitur uulgò, A ſolſtitio ad fidiculæ occaſum VI. calend. Iunij Cæſari Orion excritur. Quis non uidet, Iulij aut Iulias legi oportere? quippe cùm pręceſſerit illud, à ſolſtitio, quod olim ad ſextum

Cal.Iulij computabant.Illud uerò quod mox sequitur de Procyone, Et autem magnopere pertinens: lege uti in Cæsaris Dictatoris tabula de astris legitur, ad æstum magnopere pertinens: est enim illud sidus in primis æstuosum. Deinde illud, xvj. Calend. Augusti Assyriæ Procyon exoritur: in Cæsare scribitur loco Procyon, Chiron, quod mihi suspectũ est. Præterea, Dein postridie, ferè ubiq; : aliàs legitur, post triduum ferè. Quod autem eodem capite de tempestatum generibus legitur, insigni macula deturpatum est, atq; ita ex meliori codice reponendũ: Vnum quod tempestates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; similia intelliguntur: quæ cùm plenilunio acciderint, ui maiore impelluntur. pro quo in uulgatis libris legimus, quæ cùm acciderint, uis maior appellatur. quę lectio fatua est omnino, nihilq; salis Pliniani habet: at prior illa plena est, nusquam ἐλλειπής, & aperta, qua uis ingens plenilunij in tempestates declaratur. Neq; uerò ociosum fuerit diuersam lectionem indicare in sequẽtis capitis initio, ibi: Nanque Vergilię priuatim attinent ad fructus: aliter legitur, primatum tenent.

Arnobij locus à macula vindicatus, & Eusebij interpretis insignis error. Cap. XXIII.

ARnobius Lactantij pręceptor, pius cumprimis scriptor, & durior licet, abstrusissimæ tamen antiquitatis & omnigenæ eruditionis cognitione refertissimus, septẽ aduersus gentes libros scripsit, à sciolis & nasutioribus

ribus malè aliquibus in locis habitos, in quorũ quinto, ubi mysteriorum Eleusiniorum ritum suggillat, & quid ab initiatis respondeatur, recenset, macula nõ leuis in excusis libris insedit, quando sic ibi legitur: Ipsa deniq; symbola, quæ rogati sacrorum in acceptionibus respondetis: ieiunaui, atq; ebibi cyceonem, exta sumpsi, & in calathum misi, accepi rursus, in cistulam transtuli. quum pro illo, exta sumpsi, reponendum sit, è cista sumpsi. Emendationis uiam aperuit Eusebius Euangel. præpar. lib. 2. totidem uerbis repetens illorum symbolon quod conceptis uerbis accinere solebant: sic enim inquit, κἄστι τὸ σύνθημα ἐλευσινίων μυστηρίων, ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. hoc est: Hæc formula est tesseræ Eleusiniorum mysteriorũ: Ieiunaui, cyceonem bibi, è cista sumpsi, operatus in calathum deposui, & è calatho iterum in cistam. Vides apertè, è cista legi debere: nusquam enim extorum fit mentio, uictimas non admittentibus his sacris, sed placentas, sesama, papauerum capita, & id genus alia, quæ mysticis illis cistulis includebantur, uti paulò pòst idem autor cõmemorat. Cæterũ Eusebij lectio mouit mihi stomachum, interpretis Georgij Trapezuntij uerba & ineptam uersionem cum Græcis conferenti, quæ citatur etiam à Lilio Gyraldo in syntagmate de Proserpina, hunc in modum: Sed nequeo latius huius Pherephattæ sacra enarrare, quasillum, rapinam Edoneæ, terræ hiatum, sues Eubolei, quas eodem

hiatu ſimul & duas deas abſorptas fuiſſe aiunt: unde Megarenſes in Theſmophorijs ſues immittunt. Quam abſurdiſsimam uerſionem ita interpolauero. Viſ'ne Proſerpinæ florum collectionem tibi narrem? & calathum, raptum à Plutone factum, terræ diſceſsionem, & Eubulei ſues ſimul cum Deabus telluris hiatu hauſtas, qua de cauſa in Cerealibus ædita uoce exclamantes, porcos exigunt atq; eliminant. Id nanque ſonat uerbum μεγαρίζειν. Græca uerba, quia cuiuis obuius autor eſt, in præſentia omitto, ut prolixitatis faſtidium uitem.

Varronis uerba emendantur apud Nonium. Caput XXIIII.

Laudatiſsima eſt & ſaluberrima eadem ſententia, μηδὲν ἄγαν, Nil nimium: de cuius autore uaria eſt diſceptatio: nam Chiloni dictũ iſtud aſcribunt Pindarus & Critias: Theophraſtus Siſypho: plerıq; Thaleti Mileſio: nonnulli Sodamo, uti teſtatum facit Tegeaticum oraculum, quod ita habet:

Ταῦτ' ἔλεγεν Σώδαμος Ἐπηράτου, ὅς μ' ἀνέθηκεν,
Μηδὲν ἄγαν, καιρῷ πάντα πρόσεστι καλά.

Quod innuit Sodamum Eperati filium, uotiuæ tabulæ poſitorem, has extuliſſe ſententias, Ne quid nimis: &, Tempori omnia rectè fieri. Dictum autem illud, μηδὲν ἄγαν, corruptè legitur uerbis Varronis apud Nonium, in dictione Medioxumum, ubi ita ſcriptum inuenias: Quid aliud eſt quod Delphica canat colũna literis ſuis, ἄγαν μέθην, reponito quod admonuimus, ἄγαν μηδέν,

δῶν, ex fide exemplaris uetusti manu exarati.

Velleius Paterculus à menda liberatur.

Caput XXV.

APud Velleium Paterculũ, qui mira compendij felicitate res Romanas adstrinxit, ubi de Corinthi ruina scribit, error non uulgaris in impressis codicibus inoleuit. Si quidem ubi legitur, L. Mummius Corinthum post annos nongentos quinquaginta duos, q̃ à Belete Hipponis filio erat condita, funditus eruit: ex historia scribendum, quàm ab Alete Hippotis filio erat condita. Aletes namq; Hippotis filius ab Hercule sextus Corinthum, antea Ephyren dictam, in Isthmo cõdidit, uti ostenditur eiusdẽ scriptoris uerbis, & cõfirmat Pindari scholiastes in Isthmijs: unde & Ἀλητίδαι, inquit, uocant Corinthij: quo nomine usus est & Callimachus uersib. à me alicubi superius correctis, ibi:

κἀί μιν ἀλητίδαι πολὺ γεγειότερον.

Aletes enim de Corinthi regno Dodonæum adijt oraculum, ubi responsum illi fuit, tum demum imperium urbis obtenturũ, ubi glebam illi quispiam porrexerit, addito cõsilio ut rem aggrederetur solenni festo, quo frequens populus coronatus incederet. Itaq; Corinthũ ueniens, ab agricola panẽ poposcit, cuius uice glebã donatam accepit, festumq́; tunc agebatur fortè, quo ciuitas parentalia defunctorũ manibus agebat: quocirca cunctis ad suorum monumenta occupatis, adortus urbẽ Aletes, pacto prius cum natu minore Creontis regis filiarum connubio,

referatis per illam portis, arcē obtinuit, urbisq́; imperio potitus est. Hæc paulò prolixius ex Pindari græcis scholijs in Nemea: quanquam & apud Erasmū in adagio, Iouis Corinthus, fabula ista legatur ex eodem transcripta.

In Athenæo repositi duo hactenus desiderati senarij uersus. Cap. XXVI.

LEpidum miræq́; elegantiæ ænigma apud Athenæum Dipnosophistarū decimo legitur de Somno ex cognomine Alexis Comici fabula, sed duobus senarijs iambicis mutilatum, quos ex Eustathio Iliad. ultimo reponere libuit, ut & hiatum indecorū uelut ancteribus additis sanaremus, & sensum pleniorem redderemus: quæ ita habent:

οὐ θνητὸς, οὐδ᾽ ἀθάνατος, ἀλλ᾽ ἔχων τινὰ
σύγκρασιν, ὥστε μήτ᾽ ἐν ἀνθρώπου μέρει,
μήτ᾽ ἐν θεοῦ (alias θεοῖς) ζῆν, ἀλλὰ φύεσθαι τ᾽ ἀεὶ
καινῶς, φθίνειν τε τὴν παροῦσαν, ἔμπαλιν
ἀόρατον ὄψιν, γνώριμος δ᾽ ἅπασιν ὤν.
Pu. παίζειν σὺ χαίρεις ὦ γύναι μ᾽ αἰνίγμασι.
Fœ. καὶ μὴν ἁπλᾶ γε καὶ σαφῆ λέγω μαθεῖν.
Pu. τίς οὖν τοσαύτην παῖς ἔχων ἔσται φύσιν;
Fœ. ὕπνος βροτείων ὦ κόρη παυστὴρ πόνων.

Vbi coniugata quæpiam, uirgini ænigma proponit & explicat, dicens esse quendā neq; mortalem, neq; rursus immortalem, sed utriusq; temperamento constantem, quippe qui neq; hominis portionem, neq; item dei, uiuendo obtineat, sed cuius semper nouo quodam modo & nascatur & intereat spectrum, nunc præsens, nunc in

uisile

uiſile, cunctis tamen illũ mortalibus haud igno tum. Reſpondet uirgo, ludi ſe ænigmatibus. cui illa uiciſsim ſe manifeſta & obuia prodere profi tetur: proinde uirgo ſciſcitatur, quis ille ſit puer cuius tanta uis eſſe perhibeatur. Demum illa no dum explicat, dictitans eum Somnum eſſe, qui mortalium laboribus quietem adferat.

HADRIANI IVNII ANIMAD-
VERSORVM FINIS.

PRVDENTISSIMO ET SPECTATISSIMAE ERVDITIONIS VIro *D. Martino Aedituo Amsterodamo, rei medicæ experientiß. Doctori, Hadrianus Iunius Hornanus Medicus salutem optat.*

MAgna est in utranq; partem consuetudinis uis atq; tyrannis, humanißime Martine, ut quidq; aut damnet libenter nouum & recens, aut longo usu receptum probet, ad exemplum morosæ senectutis, cui noua semper sordent, uetera cumprimis arrident & commendantur, quantumuis illaudatiora. Quod ut argumentis doceri multis potest, ita nunc de industria silentio prætcribo cætera omnia, solùm de recepto superioribus annis alendæ comæ more, nũc desito & abrupto, ac propterea magnam apud populareis meos inuidiam sustinente, uerba facturus. Quod equidem argumentũ non maleuolentiæ stimulo actus in manus accepi, sed ut iustam consilij factiq; mei rationẽ, quoad eius fieri possit, instituerem, nouitatisq; opinionem ex animis quorundam consuetudinis iure nimis abutentium excul-perem. Nam quum paucos ante annos ex Italia (quò ad capiendum animi cultum fueram profectus) in patriam redissem attonso uertice, ex more Italæ gentis, cui me (sicuti πολύτροπον uirum decet) in cultu no[illegible] feliciter attemperaram, plerique difficiles homines & refra-

refractarij, qui cum Aglao Arcade nunquam patriæ, ut ille agelli sui, fines excesserant, cœperunt obgrunnire, factumq; graui uiro, qualem deceret esse medicũ, indignũ suggillare. Quapropter tum temporis, ut potui, uindicaui me ab inueterata illorũ & improba pertinacia, quam tamen difficillimum fuit altißimis radicibus insidentem euellere, aut quod Græci dicunt significantius, λευσοποιὸν eluere. Arcades more suum glandibus uesci solitos, esum cerealium frugum aspernatos legimus. Qui uapidum haurire consueuere, generosissima quæq; uina respuunt. Antipodes ex altißima Platonici specus caligine eruti, gratißimã hanc rerum faciem, almamq; lucem auersantur, longeq; præoptant ad consuetas redire tenebras. Sic isti pristinæ consuetudinis legem tenere mordicus malunt, quàm ad noua, licet potiora, transire. Medæa Ouidiana uidet meliora, probatq;, sed deteriora sequitur. At isti animaduertũt quidem meliora, haud probant tamen, & prauitatis erroribus imbuti, peiora amplecti non desistunt. Proinde pleniorem super hac re uelificationẽ, quam tunc animo conceptam premere in cõmodius tempus operæprecium fore uidebatur, nunc adornare uisum fuit, præsertim quum lusus iste non sit prorsum illiteratus, (nisi me mea fallit φιλαυτία) imò seria quoq; ducat. Porrò quum ternas ferè scribendorũ cõmentariorum rationes olim fuisse obseruemus, ut aut literatos lusus in publicum darent, aut ut amicis gratificarentur, familiariumq; precibus acquiescerent, aut cum Platone

senilis obliuionis remedium quærerent. quam philosophi sententiam exprimẽs Cicero, uindemiolas omneis cò reseruare se ait, ut illud subsidium senectuti paret. Certè prima ratio nostro huic lusui patrocinium adferet, ut spero. Alioqui fateor argumentum esse per se tenue & exile, sed interdũ etiam ad minutiora iuuat descendisse. Sunt autores non pauci, qui simili in genere ludere non fuerunt grauati. Culicis encomium scripsit Maro, Lucianus muscæ, pulicis Michael Psellus, & apud nos (nisi mentitur titulus) Naso. Laudatur ab Heraclide Lycio Labor, ab Aristophane Paupertas. Mortis præconium extulit Alcidamas, Dion Prusiæus comæ, Synesius caluitij, calculorum Polycrates, Clitarchus teredinis, Quartanæ Phauorinus: bombycum, salis & somni laudationem alius quispiam. Stultitiæ nuper Erasmus. At nostrum hoc argumentum prosequi non piguit argutissimum philosophorũ Chrysippum, toto fermè quarto librorum de honesto & uoluptate. Equidem non profiteor hoc libello ueritatẽ ipsam abstrusam ex altissimo Democriti puteo reuocasse me, sed illustrare tantùm conatum, ut morositatem quorundam, meum meiq; similium factum damnantiũ castigarem. Proinde per capita malui delibare argumentum istud, quàm continente oratione ac perpetua urgere: neq; uerò tyrannicè sancire, quod nobis probatur, sed multiplici solùm autoritate & probabilibus rationibus id uindicare placuit. Quòd si quis pro inte-rata libidine antiquis mordicus inhærere malit, quàm

erro-

errorem agnoſcere,& agnitum perſequi,huic Martialis illud occinuero:Non intret Cato theatrum meum, aut ſi intrauerit,ſpectet.Tu pro tuo candore, benigna fronte libellum excipies,benignioribus oculis ſpectabis & leges:aut ſi hoc non merebitur,pro tuo arbitrio in eum ſtatue quicquid libet,ſiue flammis dedi uelis,ſiue aquis interire. Vale amicorum candidiſ. Harlemi,ſexto Idus Aprileis,anno 1556.

Syllabus autorum,quorum ſumus vſi teſtimonio,in hoc de Coma commentario.

Græci autores ſequuntur alphabeti ſerie.

Adamantius.
Aelianus.
Aeſchines orator.
Aeſchylus tragicus.
Agathias ſcholaſticus.
Agathon Comicus.
Alexander Aphrodyſæus.
Alexis Comicus.
Ammonius.
Anacreon Lyricus.
Anicetus.
Anaxilaus Comicus.
Apollonius Rhodius.
Appianus Alexandrinus.
Appion grãmaticus.
Archemachus Euboenſis.
Archeſtratus poëta.
Archilochus.
Ariſtophanes, eiusq́ interpres.
Ariſtoteles.
Artemidorus Daldianus.
Athenæus.
Babrius.
Callimachus.
Calliſtratus.
Chæremon.
Chœrilus poëta.
Chriſtodorus Thebanus.

Chryſippus.
Clearchus.
Clemens Stromato-
graphus.
Cleopatras κομματικῶν
autor. (tes.
Coluthus Lycopoli-
Cornutus, quem alij
Phurnutum uocãt.
Cratinus Comicus.
Creon Rhetoricorum
autor.
Cteſias.
Cyrillus theologus.
Demoſth. orator.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Dion Cocceius.
Dion Pruſiæus.
Dionyſius Halicarnaſ-
ſeus.
Diphilus Comicus.
Duris Samius.
Empedocles.
Epigrammatarij.
Epiphanius.
Etymologici autor.
Eubulus Comicus.
Eupolis Comicus.
Euripides, & eius ſcho
liaſtes.

Euſebius.
Euſtathius grãmat.
Galenus Pergame-
nus.
Gregorius Nazianze-
Hagiographi. (nus.
Heliodorus Trecenſis.
Heraclides.
Hermippus.
Herodianus hiſtor.
Herodorus gramma-
ticus.
Herodotus hiſtor.
Heſiodus poëta.
Heſychius grammat.
Hippothous poëta.
Homerus.
Ioan. Stobæus.
Iulius Pollux.
Libanius ſophiſtes.
Lucianus.
Lucillius poëta.
Lycophron.
Lyſis Pythagoræus.
Menãder Comicus.
Moſchus Bucoliaſtes.
Nonnus Panopoli-
tanus paraphraſtes
Euangelij Ioannis.
Oneſicritus.
Oppianus poëta.

Orige-

Origenes.
Orpheus.
Paulus Aegineta.
Phauorinus.
PherecratesComic.
Philostratus.
Phocylides.
Phylarchus.
Pindarus.
Plato.
Plato Comicus.
Plutarch. Chæronęus.
Polemon.
Polybius histor.
Procopius histor.
Q. Calaber.
Simonides.
Sophocles.
Sophron mimogra-
Sosicrates. (phus.
Sotion.
Stephanus ὁ ἐθνικόγραφος
Stesichorus Lyricus.
Strabo Geographus.
Suidas.
Synesius.
Tatianus Assyrius.
Theocritus Bucolia-
stes, & eius scholiast.
Theodectes.
Theodoretus Cyrēsis.
Theophrastus.
Theopompus histor.
Theophylactus schola
Thucydides, (sticus.
eiusq; scholiastes.
Timæus Locrēsis hist.
Tryphiodorus.
Xenophanes.
Xenophon.
Zezes, aliàs Isacius.

SEQVVNTVR
LATINI.

Acron grāmaticus.
Aelius Spartianus.
D. Ambrosius.
Alexāder Brassicanus.
Ammianus Marcell.
Apuleius Madaurēsis.
Arnobius Lactātij Fir-
miani præceptor.
Auienus Ruffus.
Aulus Gellius.
Aurelius Victor.
Ausonius (bilis.
Bedas cogn. venera
Beatus Rhenanus.
Cato rerum rustica
rum scriptor.
Catullus
Claudianus.

Cælius antiquarum lectionum autor.
Cornelius Celſus.
Cornelius Tacitus.
Donatus.
Eutropius.
Eraſmus Roterod.
Fabius Quintil.
Flauius Vopiſcus.
Fulgentius Placiades.
Georgius Merula.
Gulielmus Budæus.
Halyabbas Arabs.
D.Hieronymus.
Horatius Flaccus.
Hugbaldus monachꝰ.
Hyginus.
Iornandes hiſtor.
Iſidorus.
Iulius Cæſar.
Iulius Capitolinus.
Iunius Columella.
Iunius Iuuenalis.
Lactantius.
Lucanus.
Lucilius.
Macrobius.
Mamertinus Panægyristes.
Mar.Cicero.
Martialis Epigrammatarius.
Martianus Capella.
Neſtor Grāmaticus
Nicolaus Valla.
Nonius Marcellus.
Ouidius Naſo.
Palladius ruſticarū rerum ſcriptor.
Paulus Aemylius hiſt.
Perſius.
Petronius Arbiter.
Petrus Meſsias Hiſpalenſis.
Plautus Comicus.
Plinius iunior.
Plinius polyhiſtor.
Porcius Latro.
Propertius.
Prudentius.
Quintus Curtius Rufus.
Seneca.
Seruius Honoratus.
Septimius Tertullianus.
Sex.Pompeius.
Sidonius Apollinaris.
Sillius Italicus.
Solinus polyhiſtor.
Soſipater Chariſius.
Statius Papinius.
Suetonius.

Teren-

Terentius.
Tibullus.
Titus Liuius.
Trebellius Pollio.
Varro.
Vibius Crispus.
Virgilius Maro.

ELENCHVS CAPITVM.

HADRIANI IVNII HORNANI MEDICI DE COMA COMMENTARIVM.

De Comæ uocabulorumq́; eò spectantium multiplici supellectile & significatione.

CAPVT I.

VOces instituti operis proprias enumerare singulatim atq; enucleare postremo loco institueram, quia grāmatices propria sit ista tractatio, ac propterea quia fastidij plenior, in calcē operis eam reijcere uisum erat. Sed ab eo instituto reuocauit me omnium penè eorum qui de re quapiam cōmentarios scripsere consensus, quos à uocum finitione auspicatos ferè uideo, ut lectori constaret, qua de re institueretur oratio. Accedit eôdē quòd toto hoc in genere uocum istarum sępius recurrat mentio in citandis autorum testimonijs, quorum nisi prius explicata, obscurior foret ratio, præsertim quum non Lælijs, sed Consentinis (ut Lucillij utar uerbis) non eruditionis culminibus, sed literarum amantibus parentur ista, à deprompturo candidè in medium opes lectione non parum multa in penum conditas. Coma itaque (ut inde auspicer) Græcorum κόμη respondet, nomenq́; habere uidetur ἀπὸ τοῦ κο[illegible], id est, à curando & ornando, ut Artemidoro placet, qui uocabulum istud τὸ ἐπιμελεῖσθαι significare ait

re ait, quoniam studio excoli requirat, alioqui eo indigna nomine. Sunt qui Comam quasi κόσμον & capitis ornamentum dici autumant: qua ratione & arborum folia κόμαι dicuntur, quòd ad ornatum sint comparata. Vnde hyems uentorumq́; iniuria exuere plantas honore suo & expoliare comis legitur, ubi frondes decutit. Ita Flaccus, Arboribus redire comas simul cum uere ait. & Osiris apud Tibullum, uiridem docuit cædere falce comam, hoc est, putare ramos & frondes arborum. Nec desunt qui παρὰ τὸ κόπτειν, id est, à cædendo, uocis originem deriuare malint, ut ab eius uerbi præterito κέκομμαι descendat. Quorum opinioni refragari uidentur Seruius simul & Tib. Donatus, nobilissimi grãmatici, quorum ille Comas esse capillos non tonsos annotat, hic comarũ significatione prolixitatem monstrari scribit: usqueadeo non esse fidendum etymologiæ uidetur, ut eam non immeritò ἀλάζονα μάρτυρα Galenus dixerit, mendacem uidelicet testem. Hinc descendit κομᾷν uariè acceptum, modò pro luxuriare capillis, quomodo κομήτης λειμὼν, pascuum læto graminis prouentu abundans à Tragicis dicitur: & quemadmodum Scamander pingebatur minimè κομῶν, hoc est, coma exuberans (quod inquit Philostratus) propter incendium, quo iuxta fabulam ripæ eius conflagrauerant: in qua significatione & κουρᾷν, pro comare, efferunt illi, quasi tonsuræ indigere, autore Polluce, licet eas uoces discrepare tradat Ammonius. Interdũ κομᾷν

simpliciter pro abundare capitur. Sic Scyron insulam τῇ σχίνῳ κομῶσαν, lentisci copia scatentem dixit Philostratus iunior. & Procopius de fano istud extulit, κατακομᾷ τοῖς ἀναθήμασιν, donariis refertum est. Præterea tropicè pro superbire cristasque attollere ob res bene gestas, idem accipi annotat Hammonius, Aristophanes Nebulis: κἀγὼ μὲν τοιοῦτος ἀνὴρ ὢν ποιητὴς οὐ κομῶ. id est: Equidē tantus ego poëta nihilo magis ferocio. Herodotus, ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, hoc est, superbijt ob assumptam tyrannidem, siue, magnos sumpsit spiritus, iam regnum adeptus. Significat & ἐθείρα comam, sed propriè quam comendo alimus, & in qua nutrienda studium ponimus, iuxta consuetudinis legem, ἡ δὲ ἔθους τημελουμένη, ut Theocriti scholiastes ait. Eandem & φόβην nominat Tragœdia, unde illud Sophoclis in Antigone:

πᾶσαν αἰκίζων φόβην ὕλης πεδιάδος. id est:

Omnem deglubens campestris syluæ comam.

Quæ quidem uox horroris terroris'ue significationem quandam insinuare uidetur, si eius etymon spectemus. Idem in Oedipo Colonæo:

ὃς δ' ἄκραν δεῖμ' ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν. id est:

Metus subiuit capitis in summam comam.

Aeschylus in Prometheo metaphoricè pro solis radio, quem comæ instar diffundit, extulit:

σταθευτὸς δ' ἡλίου φοίβῃ φλογὶ

χροιᾶς ἀμείψεις ἄνθος. hoc est:

Adustus crine solis torrido

Florem nitoris exues.

Eiusdem classis est & θρίξ, cuius usus est in eo uersu:

uersu: Πορφυρέην ἤμησε κόμην. Purpureum secuit crinē. quod de Niso dictū est. Aeschylus in Agamemnone κόρσας dixit capitis pilos,

Λευκὰς δὲ κόρσας τῇ δ᾽ ἐπαντέλλει νόσῳ. id est,

Canos capillos morbo in isto nutricat.

Vnde & λοχμοκόρσαι dicuntur qui obliquant cæsariem: & κόρσης cognomen fuit eius qui primus capillitium radi sibi passus est: hinc & κορσωτήριον pro tonstrina apud Athenæum. Vendicat sibi locum in hoc ordine & χαίτη, impropriè tamen, ut quæ setam notet. χαίτας πεξαμένην, id est, comas pectentem Iunonē facit Homerus: quod uocabulum etiam ad folia transfert Archestratus, quum ait, μήτηρ οἰνοφύς βότρυος χαίτην ἀποβάλλει, significans uitē pampinos suos exuere. Huc referuntur & ῥίχος, istud nomen adeptæ ἀπὸ τοῦ ῥίζειν, quòd inter tondendum stridorem ædant, ut annotat Phauorinus: unde & tricæ Latinis dictæ, teste Nonio Marcello, dempta aspiratione. Item ῥίχωσις, & ῥίχωμα, de quo ἀνάσιμον ῥίχωμα Hesychio capillitiū exponitur, quod sursum per frontem ad uerticem assurgit. Addatur huc & λάχνη poëticum uocabulum, ut & σμήρεγγος apud Pollucem & Lycophronē in Alexandra. Μαλλὸς quoque accedit, quæ uox tamen hirsutiorem & uillorum instar oblongam comam notat propriè: à quo μάλλιον diminutiuè Stoicorū familiari more in Epigrammatis legitur. Quin & κέρας ueteribus capillitium notat, quo sensu κέρ ἀγλαὸν Paridem nominat, sed cōuicio, Homerus, quòd ad inescandas & ad stuprum solicitandas uirgines

coma lasciuiret: tametsi Herodorus & Appion grammatici in istũ Homeri locũ annotant, esse quoddã plexus crinium genus, instar cornu effigiati, unde illi nomen: uarijs siquidẽ modis ornare capillos satagebãt maiores, quemadmodũ plenius dicetur postea: alioqui crinẽ κέρας dixisse illos simpliciter, ostendunt uoces κείρεσθαι, id est, tonderi, & κουρὰ tonsura, quas à κέρας deriuari uult grauissimus autor Plutarchus, Archilocho etiã κοροπλάστην nominante hominẽ ornãdæ comæ & cõponendæ studiosum. Potest & ὀρθοκέρως φρίκη ex Sophocle huius rei fidẽ facere, surrectrix pilorũ formido. Superioribus gręcis uocabulis respondent Latina ista, Coma, pilus, capillus cõposita uoce quasi capitis pilus, crinis ἀπὸ τοῦ κρίνειν, à discretione dictus, autore Festo Pompeio. adijcit Isidorus, quòd uittis discernant crines, esseq́ꝫ mulierũ propriè uoluit. Cæsaries, à cædendo, quam uirorũ tantũ uult esse Seruius. Succedunt deinde Antiæ, pili à fronte propendentes, quos προκόττας illis dici ex Polluce intelligimus: ijdẽ etiã Propenduli, & Anteuẽtuli nostris dicti, & Capronæ, quasi à capite pronæ, ut Nestori uidetur. Lucillius satyra septima:

Aptari caput, atq; comas fluitare capronas
Altas. frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Sequunť Cincinni & Cirri intorti crines, quos Martialis annulos, Claudianus orbes, Plautus etiam Cinnos dixit:

Iam ego istos fictos, compositos, crispos cinnos tuos
Vnguentatos usq; ex cerebro expellam.

Græci

Græci ἕλικας ab imitatione capreolorũ uitis sese illaqueantiũ: πλεκτάνας à plectẽdo: βοστρύχους, quòd in racemi formã intorti pendeant, ὅτι μετὰ σχήματος βοτρυοειδοῦς ἀπήρτηνται, iuxta Homer. illud,

πλόχμοι βοτρυόεντος ἐπερρώοντο νέοντι.

Sic apud Theodecten Phaseliten, græcum sigma maiusculũ Σ ἑλικτῷ βοστρύχῳ, quasi in gradus fracto capillo, id est, cincinno assimilatur: atq; itidem apud Euripidem in Theseo, ubi rudis literarum pastor Thesei nomen explicaturus, tertiam literam cincinno comparat,

Τρίτον δὲ, inquiens, βόστρυχός τις ὡς εἱλιγμένος.

Eosdẽ Eupolis & Theocritus κικίννους dixerũt. Sic Comicus: ὥσπερ ἐγχέλυς χρυσοῦς ἔχων κικίννους. id est, Cincinnos gerens aureos anguillarũ instar implicantes sese: quos & κοκκίνους in Vespis dixit Aristophanes: ita enim interpres exponit περιεστεμμένας καὶ τετημελημένας τρίχας, circumplexos & compositos cura crines. Hos & ὄστλιγγας à nitelæ argumento dici annotat Herodianus grammaticus, ut in illo Epigrammate:

Ἀπ' ὀστλίγγων δ' αἰὲν ἄλειφα ῥέει. hoc est:
Cincinni semper rore fluunt liquido.

Quin & βότρυς in ea significatione accipit apud Coluthum Lycopoliten, pro intorto cincinnorũ globo in racemi spissitudinẽ coacto, ubi ait:

Χρυσείοις δ' ἑκάτερθε τινασσόμενος πλοκάμοισι
Βότρυς ἀκερσεκόμης ζεφύρῳ συφλίζετο χαίτην.
[Cr]inibus auratis spissatus utrinq; racemus,
Intonsus motas zephyri nutabat auras.

Eos à delitiarũ & cõpturæ significatione χλίδας

appellauit Sophocles: στημονίας Cratinus, quòd præ exilitate stamini sint similes. nonnulli etiam παρωτίδας, quòd circum aures in temporibus crispentur, autore Polluce. Dicuntur præterea πλοκαμοὶ & πλόκοι ab implicando. Sophocles:

ὅπως πρὸ τόνδ᾽ ἐγὼ τέμνω πλόκον.

Velut hunc ipse plexum præseco.

Et in Epigrammate ad Dianam:

σοὶ πλόκον οἰκείας τόνδ᾽ ἀνέθηκα κόμας.

Hunc tibi cincinnũ Delia sacro comæ. Et iterum:

Παρθένου ἱμερτοὺς κειραμένη πλοκάμους.

Detondens cirros uirginis aureolos.

At Lycophron simpliciter etiã pro capillo πλόκον usurpauit in eo uersu:

κρηπῖδα πηγῶν νέρθε καλλυνεῖ πλόκῳ. hoc est,

Humum prouerret albida cæsus coma.

Sunt inter grammaticos curiosuli, qui fœminarum πλοκαμὸν (quem πλοκάδα Pherecrates priuatim uocat) uirorum πλοχμὸν faciant, cuius usus apud Homerum & paulò antè est commonstratus, & legitur alio loco:

Πλόχμοι οἳ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο.

Cæsaries nodata auro, argentoq; nitente.

Non desunt qui apud Virgilium in eo uersu, Et rubræ cornua cristæ, cornua pro intortis cincinnis accipiant: neq; alia habuisse cornua Mosen, quàm eiuscemodi cincinnos asseuerent: quomodo Armenij & Lydi sacerdotes incedunt hac ætate cincinnis spectabiles, seu potius crobylis, quos Iuuenalis quoq; cornua appellat. Est autẽ crobylus crinium utrinq; in acumen intortorum

rum plexus, qui (si Thucydidis scholiastæ credimus) uiris attribuitur: in pueris σκόρπιος uocatur, in fœminis κόρυμβος: unde illud apud Suidã lectum, κόμην ῥέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκορυμβωμένην, id est, comam nutriens aureo strophio implexam. Erat & κρώβυλος reticulum comam cõstringens, quod Etymologici autor & Creon in primo rhetoricorum annotant Cyprios κορδύλην sua lingua, Persas κίδαριν, uel ut alij κιδάρειον, Athenienses κρώβυλον appellare. Plutarchus libello de tacente Pythia, loquens de oraculis ubi sacerdotes antiquitus in aureos crobylos capillitium frangebant ἐξωθοῦσα, inquit, τὸ περιττὸν ἡ χρεία κρωβύλους τε χρυσοῦς ἀφῄρητο, καὶ ξυστίδας μαλακὰς ἀπημφίασε, καί που καὶ κόμην σοβαρωτέραν ἀπέκειρε. id est, Vsus superfluitatem nimiam abolens, aureos crobylos sustulit, amicula mollia reiecit, & fastuosiorem comæ syluam detondit. Vsus est hac uoce Q. Septimius Florens libro de uelandis uirginibus. Debebunt, inquit, etiam & ipsi aliqua sibi insignia defendere, aut pennas Garamantũ, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonũ. qui locus in editione Germanica corruptus est, *Tertulliani locus emendatus.* pro crobylis scrobulos legente Beato Rhenano, & mox strobulos: qua de re in Miscellaneis nostris plenius. Theophylactus scholasticus in epistola quadam, κρωβύλῳ, inquit, καὶ τέττιγι ὁ γοργ[...] μυνύνετ, μήπω τοῖς ἰούλοις κατασκιάσας τὸ πρόσωπον. Crobylo & cicada superbit Gorgias, nondũ inumbrante malas lanugine. Cæterùm cicadas,

quarum est crebra apud autores mentio, aureas crinibus innodabant Athenienses, ostendere uolentes eo argumento indigenas se esse. Thucydides initio historiæ, de Atheniensibus loquens, ἐπειδὴ, inquit, χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐν ἔρσει κρωβύλων ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. hoc Latinè sonat ita: Postquam desiere lineis uti tunicis, & religatis capitis cirris aureas implicare cicadas. Philostratus lib. 2. Helladicῶn: ὁ δράκων ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅ ἔτι καὶ νῦν ἐν ἀκροπόλει κῶν, δοκεῖ μοι τὸν Ἀθηναίων ἀσπάσασθαι δῆμον ἐπὶ τῷ χρυσῷ, ὃν ἐκεῖνοι τέττιγας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἐποιοῦντο. id est: Draco Mineruæ qui etiamnum in arce stat, uidetur populum Atheniensem salutare, propter aurum, quod illi in cicadas capitum ornamenta conuertebant. Gregorius Nazianzenus:

κεκροπίδαι τέττιγα πλόκων ὕπερ ἧκα γαίης Γηγενέες.

Cecropidæ indigenæ natam tellure cicadam Innodant cirris. Lucianus in Nauigio: οἱ πρόγονοι ἡμῶν οἷς ἐδόκει καλὸν εἶναι κομᾶν τοὺς γέροντας, ἀναδουμένους κρωβύλον ὑπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον. quod est: Maioribus nostris decorum uidebatur senes coma luxuriare, religantes crobylum aurea cicada exceptum. Quem morem expressit & in Ciri Virgilius, seu quicunque alius eius poëmatij autor est, de Niso Pandionide loquens:

Aurea solenni comptum quem fibula ritu
Mopsopio, tereti nectebat dente cicadæ.

Asius poëta Samius popularibus suis Iunonis festum celebrantibus morem fuisse scribit, ut decpexis contortisque cincinnis auro micantibus, ac desu-

desuper cicadis redimitis lucum frequentarent: cuius uersus est,

Χρυσέαι ἢ κόρυμβαι, ἐπ' αὐτῇ τέττιγες.

Porrò non omiserim illud, Cirros capitis pilos attonsos, à græco κείρεσθαι, quod tonderi significat, manifesto errore interpretatũ esse Isidorum & Merulam, cuius occasionem dedisse Ouidius malè intellectus, meo quidem iudicio potest, quum de Scylla patricida loquens in auem mutata, κειρίν, hoc est, Latinè si efferas, Cirin (quæ eadem est cum Galerita) nominatam testatur, quòd patriam cæsariem attondisset. Habet enim ita: *Isidori error.*

Ciris & à tonso est hoc nomen adepta capillo. *Lib. 8. metamorph.*

Huic autem uocabulo consonat τὸ κείρεσθαι etymon: at Cirrus purè putéque Romana uox est, quasi in circum tortus, ut annotant grammatici, siue de capitis pilo efferatur, siue polypi capillamentum (quod simili translatione & πλόκαμον & πλεκτάνην illi appellant) significet. In pilorum ordinem ueniunt & μυοσόβαι, qua uoce intelligit Ammianus promissas philosophorum barbas, abigendis uidelicet æstate muscis comparatas, quæ τάλαντα πώγωνος Synesius dixit. Fuisse olim in usu & appostitiã comam legimus (quẽ morem necdum in Anglia antiquatũ apud matronas uidere est) quam & adoptiuam forsitan non malè dixerimus cum Palladio rusticarũ rerum scriptore, qui arbores per insitionem inoculationemue acquirere adoptiuas comas loquitur: φενάκην communi imposturæ nomine,

teste Libanio, dicunt Græci, & πλωίνlω: item πλέδετον κόμlω, Aelianus πόρίδετον: præterea & ἴνφιχον & προκόμιον Pollucis testimonio eadem genis nuncupat, Latini galericulum, Iuuenalis galerum, ibi:

Nigrum flauo crinem abscondente galero.

Qu. Septimus Florens sutile & textile capillamentum dixit: Tranquillus simpliciter capillamentum, quo Othonem Syluium ad obtegendam capillitij raritatem, capiti annexo usum cõmemorat. Insuper & πιλίδιον Græcis uult dici Budæus cõmentarijs in Pandectas, exponens ἐπιτηδεύτlω κόμlω apud Demosthenẽ in orat. περὶ παραπρεσβείας, id est, de male obita legatione: sed perperàm, ut in nostris Animaduersorum libris ostendimus. Talis fuit coma emptitia, quam Epigrammatarius Lucilius Nicyllæ cuidam obijcit, quæ nundinata fuerat galericulũ atrũ, quo canos uelaret, ut ætatem mentiretur. Epigramma quia lepidum est, lubet hic ascribere:

τὰς ῥίχας ὦ νίκυλλα τινὲς βάπ]ειν σε λέγουσιν,
ἃς σὺ μελαινοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω.

Tingere te perhibent quidam Nicylla capillos,
Quos mercata atros ipsa foro extuleras.

Explicata hactenus uocabulorum quæcunq; ad comæ materiam attinent sylua, restare uidebantur duæ uoces, quæ quia momentum omne ducunt in argumento nobis proposito, eas silentio transmittere non duxi operæ fore precium. Sunt autem hæ, κείρεσθαι & ξυρᾶσθαι: illam tondendi, hanc radendi uocabulo exprimunt Latini,

con-

constantiores in obseruatione harum uocũ discriminis tuenda: cõtrà leuiores Græci, qui confundere suas, & promiscuè alterã pro altera ponere interdum uidentur: unde multus paßim apud autores ipsos & interpretes irrepsit error, ac fortè supiniori oscitantiæ ascribenda causa. Atq; ut plura loca, quorum in hoc cõmentario fiet sparsim mentio, omittam, ascribam unũ aut alterum, indicasse contentus. Euripides in Troadibus coniungit utranq;, κουρὰν ξυρηκία, tonsuram acuta nouacula factam, rasurã intelligi uolens. Hecubam enim inducit κουρᾷ ξυρηκεῖ πενθήρει κρᾶτ' ἐκπορθηθεῖσαν, id est, tonsura rasili lugubri capite nudato, miserabilem suam facere sortem. Iam uerò quod in Actis cap. 18. legitur, κειράμενος τὴν κεφαλὴν, hoc est, tonso capite, Erasmus uir extra omnem cõtrouersiam longè doctißimus uertit, raso capite, respiciens (ut arbitror) magis ad lustrationis modum, quàm ad uocis significationẽ. De simili nanq; lustratione legitur aliter uicesimoprimo capite, in hæc uerba, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλὴν, id est, ut radant caput: simulans enim illic se Nazaręum Paulus, raditur nuncupato uoto. Nazarei nanq; nouaculæ subijciebant caput, Num. 6.
crines consecratos igne adolendos præbentes: quod & in Sampsono factum est, Iudicum decimosexto, ubi rursus & rasuræ pariter & tonsuræ fit mentio. Eadẽ censura in profanis scriptoribus, & quidem frequentius occurrit. Apertißimum uerò discrimen inter rasum tonsumq; indicauit, qui Aemylio Recto Aegypti Prætori

grauiora consuetis uectigalia imperanti rescripsit, Tonderi pecus se uelle, non radi. Is fuit Tiberius, cuius dictum istud recenset ita Dion, Lib. 57. κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι: nimirum humaniter, haud mancipiorum modo, tractandos prouinciales innuẽs. Nunc missam facientes istam tractationem, ad rem ipsam accedamus.

De rasura capillorum pariter & barbæ, viroq; non esse eradendam barbam. Cap. II.

PRiusquam de rasura uerba faciamus, admonitũ lectorem æquũ uelimus, nostrum non esse institutum de rasura sacerdotali (quam uitiose minusq; Romanè tonsurã nuncupamus) agere, aut eam ullo dicterio aspergere: neq; enim tam læua nobis mens est, ut priscorum instituta Pontificum reuellere, Ecclesiæ ritus actis per tot iam secula firmissimis radicibus ualidos oppugnare, in animum induxerimus unquam: siquidem disertè profitemur, laudabili, quippe uetustissimo, neq; mysterij cuiusdam experte ritu sancitam fuisse læuigandi rasili honore sacerdotum uerticis rationem, non tam ut detectis capitibus (quod pleriq; opinantur) extaret discrimen aliquod inter sacros ordines & inter prophanum genus hominum: uerùm uel maximè ut partis unius depili nuditate, deglabrationem uniuersi corporis in Leuitis exprimerent, eoq; facto admonerentur ex professo liberationis atq; discessus à curis mundanis:

nis,adde huc & perfectionis uitæ & absolutæ sanctimoniæ,quam etiam circulari schemare designari existimant. Sed adducamus huc uerba Theodoreti Cyrensis Episcopi, disertissimè declarantis,cur Leuitæ radere cunctos pilos carnis suæ iubeantur, hunc in modum: *αἱ τρίχες δὲ* Num. 8. *νεκρώσεως σύμβολον, νεκραὶ γὰρ αὗται εἰσί, καὶ ὀδύνης αἴσθησιν οὐ δεχόμεναι· τὴν ἀληθῆ τοίνυν ζωὴν ἔχειν κελεύει τοὺς τῷ θεῷ λειτουργοῦντας, καὶ μηδὲν ἔχειν νεκρὸν μηδὲ δυσῶδες.* quod ita sonat Latinè:Pili mortiferæ conditionis symbolum habent, mortui etenim & ipsi sunt,nec doloris sensum recipiunt: propterea præcipit Deo sacrificantes, ueram amplecti uitam,nihilq́ admittere aut mortuum aut spurcum. Quibus uerbis & legis diuinæ uoluntas intelligitur, & mysterium sub illo tectorio latens explicatur. Eam Leuitici generis legem amplexi uidentur & Aegyptij sacrifici,quos Synesius Ptolemaidos episcopus commemorat totum læuigasse corpus,erasis pilis, usqueadeo ut ne cilia quidem reliqua fecerint, ne quid scilicet sordium spurcitiæ'ue in peragendis sacris excidens,diuinum cultum contaminaret: quod ex Herodoto desumpsit,asserente, illos eam in ra- In Euterpe. dendis uniuersi corporis partibus operam nauare tertio quoque die,ea ipsa de causa. Inficiatur tamen Iulius Pollux ab illis supercilia radi,quòd ea, ut & palpebrarum pili, à primo or- [illegible] nascantur. Subscribit Herodoto Diogenes Laërtius, qui Eudoxum Geometram insignem apud sacerdotes Aegyptios quaternûm

mensium spatio supra annum substitisse ait, rasis & pube & superciliis, ξυρόμενόν τε ἥβην καὶ ὀφρύω. Artemidorus quoque in Onirocriticis usitatam peculiariter Aegyptiis sacrificis totius capitis rasuram ostendi. Sic Isidis Aegyptiæ cultores linigeros rasos fuisse legimus: unde caluũ gregem
Sat. 6. acerbo morsu illos nominat Satyrographus, quos æmulatus Commodus Antoninus, dum sacris Isidis operaretur, caput rasisse traditur in Capitolini & Spartiani historiis. Huc spectat illud Plutarchi libro de Iside & Osyride, quo negat Isiacum esse protinus, cui rasus sit uertex: nõ hercle plus, quàm philosophum, qui barbam crinemque promittat, uilique lacerna induatur. Vn-
Cap. 44. de manauit uox illa D. Hieronymi in Ezechielem cõmentariis, superstitionem gentilem rasa habuisse capita. Adde huc Samanæos ex philosophis Indis homines cõtinentissimos, uitæque austeritate decantatissimos, qui superfluam pilorũ materiam deradebant, ξυρώμενοι τοῦ σώματος τὰ περιττά, ut in libris de abstinentia ab animatis testatur Porphyrius. Cæterùm quod ad uetustatis opinionem attinet, qua inter nascentis ecclesiæ primordia rasuram uerticis usitatam fuisse probari possit, documento est Simonis Magi factũ, qui falso Apostolorum æmulus, imò flagitiosissimus fidei corruptor, ad imitationem quandã illorum, quadrangula rasura uerticẽ nudari instituit: quam in pristinam melioremque, hoc orbicularẽ mutari Anicetus pientissimus pontifex censuit: qua de re Aegidius Massæus & Be-

d as

das annalium lib.5. Taceo quòd apud Ethnicos Sabinorum ſacrifici æneis uſi fuerint cultris in radendo, idq́ʒ autoritate Carminij uetuſtiſsimi grammatici. Atqʒ iſta quidem de raſura ſacerdotali dicta ſunto: nam quod ad reliquam rationē de cura comæ attinet, ne quis aliorſum quàm dicta ſunt accipiat: utq́ʒ innocentiæ ſuus conſtet honos, cum profanis hominibus rem mihi eſſe conteſtor. Fuiſſe autem ſenos fermè obſeruatos ab antiquis modos, quibus recrementitiam crinium ſyluam tollerent, inuenio: nam aut tondebant forficula, aut radebant nouacula, aut digitis uellebant, aut uolſellis eradicabāt, aut deglabratorijs medicamentis extringebāt, aut deniqʒ pice reſináue extirpabant: quas quidem omnes decaluādi capitis uias à prima illa eaq́ʒ ſola tondendi ratione ſequeſtrabimus, ac ſub raſuræ nomine & capite, uelut ſub una Mycono, comprehendemus. Raſura itaqʒ genericè loquendo, ſeruilis mihi habetur, ridicula ac morionum propria: mollitiei macula infamis: ignominiæ, calamitatis, damni, noxæq́ʒ index: indecora, quippe caluitio depili affinis, imò uoluntarium ultroq́ʒ accerſitum caluitium: deniqʒ ſcriptis diuinis repugnans: atqʒ (ſi de barba ſit ſermo) impietatis etiam ingratitudinisq́ʒ erga Naturam & Deum rea. Quibus dictis ut fidem quæramus, nō tam proprio ingenio aut induſtria freti, quàm luculentis autorum teſtimonijs, rem docebimus. Diximus primo loco ſeruilem eſſe raſuram: certè Græcorum mancipia raſa fuiſſe cōſtat: teſtatur

hoc ipſum in Auibus Ariſtophanes:

Επειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις. id eſt:

Quo iure nutris ſeruus exiſtens comam?

Apud Romanos ſerui manumittendi raſis capitibus Prætorem adibant, ibiq́ue uirgula, à Vindicio quodam uindicta nuncupata, pulſati, ſeruitutem exuebant: unde Amphitryone feſtiuiſsimus Plautus inquit:

Vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum.

Quem morem & in Tito commemorat Plutarchus, & in Mithridatico Appianus: idq́ue in Feroniæ libertorum deæ templo fieri conſueuiſſe addit Seruius. Hinc eſt quòd grauis autor Polybius Pruſiam Bithyniç regem indignū tanti nominis maieſtate ſcribit, quòd pileatus raſo capite obuiam procedere Legatis Romanis ſolitus eſſet: quod ipſius factum refert etiam loco paulò antè citato Appianus, addens illum Romanis uerbis eorum libertum ſe profeſſum fuiſſe. Dacas, qui & Daui, ſeruitijs nobiles ſolùm, raſiſſe totum caput legimus, relicto in uertice cirro intacto: id quod apud Rutenos & Sarmatas, quos Moſcouitas nominamus, obſeruari etiānum audio, ut caput radatur ſeruis totum, pendula in alterutris temporibus crinium ſpira relicta. Alanos quoq́ue ἐν χρῷ ξυρᾶσθαι, hoc eſt, ad uiuā uſq́ue cutem radi ſolere annotat Euſtathius. Idem & Scythis genti non minus barbaræ receptum fuiſſe arbitror: quanquam Clearchus ad iniuriam ab hoſtibus genti illatam referat: atque inde natum uerbum ἀποσκυθίζειν, quod eſt, cutim

capitis

capitis ſimul cum crinium ſylua abſcindere:abuſiuè uerò, comam abradere:niſi ſi σκύθλω, quod Stephano teſte ferrum notat, uerbum iſtud deformaſſe dicamus. Vtitur eo uerbo in Electra Euripides,ubi illa cæſariem nouacula deraſam Oreſti commonſtrat:

καὶ κρᾶτα πλόκαμόν τ᾽ ἐσκυθισμένον ξυρῷ.

Caput comamq; demeſſam nouacula.

Apud eundem Hecuba Helenam conuicijs flagellat inſolenter ſe gerẽtem, quum debuerit ob antea commiſſa tonſo capite pœnitudinis teſtimonium dare:

φρίκῃ τρέμουσαν, κρᾶτ᾽ ἀπεσκυθισμένην. hoc eſt,

Metu trementem, & ferro ſucciſam comas.

Itidem Riphæi pariter uiri & fœminæ capillos raſiſſe produntur. Cæſar in Commentarijs, Britannos omnem corporis partem raſitauiſſe, preter caput & ſuperius labrum, memoriæ prodidit, quod barbariei illorum attribuendum eſt. Cicero in orat. pro Roſcio Comœdo, in C. Fannio Chærea raſuram uix mancipio dignam deteſtatur his uerbis: Qui idcirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſis, ne ullum uiri boni pilum habere dicatur. Et iterum: Nónne ipſum caput & ſupercilia penitus abraſa, olere malitiam & calliditatem uidentur? Deinde quod diximus, morionibus peculiare eſſe radi, à ueteribus hodierna conſuetudo mutuauit, quibus uiui cute tenus crineis ancidimus, ut ingenij mentisq; inopia omnimoda ſignificetur: eadem ratione, qua ſeruis dimidium eius ademiſſe apud

Morionum propria raſura.

Homerum Iupiter dicitur: alioqui & Artemidorus in primo ὀνειροκριτικῶν, Gelotopœis, stolido atq; ludicro hominũ generi ad ciendos tantùm risus comparato, rasuram in mores receptã fuisse testatur. Iam uerò & in flagitiosæ mollitiei notam abiisse rasuram, præsertim menti, docent eunuchi, quod genus hominum (nam uirorum nomine non dignatur eos Epicurus, quòd sint animo enerues & fœminei, τὴν ψυχὴν ἐκνενευρισμένοι, quæ eius sunt uerba) molle & esse, & uocari, nemo inficias ire queat, neq; alio nomine, quàm quòd glabelli sint, uirilitatisq; signum, barbam uidelicet, non producant. quibus porrò assimulari & eadem in classe censeri debent, qui se rasitandos tonsoribus præbent. Neq; sine causa est, quòd rasi uulgari conuicio fœminæ audiunt. Fidem facit & Clisthenis rasura, quæ prouerbio græco locum dedit: nam κλεισθένην ὁρᾶν, Clisthenem uidere, de homine delicato semper raso efferunt, qui ut iuuẽtam mentiretur, ridiculè, imò flagitiosè radi quotidie se passus est: quo nomine & pathicus Straton in comœdia traducitur ab Aristophane,

Mollitiei index rasura.

Εὐνοῦχος ἡμῖν ἦλθε ἐξυρημένος hoc est,

Eunuchus huc ades rasus nouacula.

Quod ne quis miraculi uice habeat, cur idẽ instituerit Africanus Scipio, obseruãdum est eius mollitiem in cultu corporis multorum libris testatam esse, sed gestarum rerum gloria, uel fatali potius felicitate obliteratam fuisse. Cuius exemplum secutus Diuus Augustus, nõ uno nomine molli-

mollitiei notatus, cultris semper usus est, teste Plinio. Adde huc & Siculi Dionysij factum, malaciæ uiro cumprimis indignæ plenissimũ, qui cultros metuẽs tonsorios, ut à Cicerone in Officiorum libris proditum est, filiabus tradebat ustulandos cãdente carbone crines: quod idem in Tusculanis, candentibus iuglandiũ putaminibus factum refert: de quo ita Diodorus magnæ in historia fidei scriptor: Vsqueadeo nemini, inquit, fidebat, ut plerunq; & cæsariẽ & barbam promitteret, ne cogeretur nouaculæ subijcere principes corporis partes: quòd si tamẽ ferret usus aliquando, tondendum ut foret caput, amburebat crines, ita demũ securũ maximè tyrannidis statum uolens demonstrare, si nemini fidas. Sed præstat autoris uerba adscribere, quòd plus habeant gratiæ: οὗτος ἐπὶ τοσοῦτον ἀπίστως διέκειτο πρὸς ἅπαντας, ὥστε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον κομᾶν καὶ πωγωνοτροφεῖν, ὅπως μὴ συναναγκασθῇ τῷ τοῦ κουρέως σιδήρῳ παραβαλεῖν τὰ κυριώτατα μέρη τοῦ σώματος. εἰ δὲ καὶ ποτὲ χρεία γένοιτο τὴν κεφαλὴν ἀποκείρασθαι, περιέκαιε τὰς τρίχας, μίαν ἀσφάλειαν τυραννίδος ἀποφαινόμενος τὴν ἀπιστίαν. Refert Clearchus 4. Vitarum li. Tarentinos eò luxus & mollitiei prouectos fuisse, ut totam læuigarent cutem corporis, eiusq; nuditatis exemplum alijs præscriberent. uerba eius sunt, εἰς τοσοῦτον τρυφῆς προελθεῖν, ὥστε τὸν ὅλον χρῶτα παραλεαίνεσθαι, καὶ τῆς ψιλώσεως ταύτης τοῖς λοιποῖς κατάρξαι. Idem prodidit Iapygas luxu eneruatos, extrita facie & rasa [illegible]mos ascititijs comis usos fuisse, προκόμια & περίθετα eas uocat. Quin & prima radendi insti-

Li. 7. nat. hist.

Lib. 5. Tuscul.

tutio mollitiem facilè arguit: siquidem autor est Chrysippus libro de honesto & uoluptate quarto, Alexandri Macedonis ætate primum radendæ barbæ morem fuisse excogitatum, antea inusitatum, quando ille luxu Persico fractus atque euiratus, Macedonicã asperitatẽ prorsus exuisset. Sub idem fermè tempus Romani quadringentesimo quinquagesimoquarto ab urbe condita anno, in Asiaticam luxuriã degenerante iam pristina uirtute, & in exoticã mollitiẽ rebus defluentibus, tonsores Siculos primùm accepere, ut autor est Plinius lib. 7. natur. hist. Et qui Athenis primùm radi se passus est, κόρσης conuicij nomine dictus fuit, teste Chrysippo, παρὰ τὸ κάρεσθαι. At enimuero quod mollitiei euidentius indicium, quàm in speciem muliebrem transformari, leuiq́ue mento, fœminarũ in morem, conspici? pudenda nimium mehercule metamorphosi, qualisq́ue Tiresiam quempiam deceat, aut Heliogabalum, qui, Herodiano teste, uultum elegantius componebat, quàm fœmina. Maiores nostri insigne piaculum reputabant, & monstri cuiuspiam modo procurandum, solo habitu mentiri mulierem: quanto magis læuore & glabritie faciei fœminam exprimere. Præterea,

Ignominiosa rasura.

quòd probro fuerit habita rasura, uel ex unico literarum sacrarum testimonio constare potest, quòd rex barbarus Hánno durius ignominiosiusq́ue consulere nesciuit in legatos Dauidicos

1. Reg. 10.
1. Paralip. 19.

(nisi etiã sanguine ius gentiũ maculare uoluisset) quàm ut derasa illis per contumeliam barba

remit-

remitteret:itaq; reuersi in Hierichunte oppido tantisper iussi fuerunt subsistere, donec ea excreuisset, ne grauis accepta ignominia palàm fieret omnibus. Iam si seculis omnibus exosum semper & despectum probrosumq; habitū fuit caluitium, uitio ætatis & natiui caloris defectu natum, quanto magis spontaneum caluitium sannis excipi, infamia ignominiaq; notari debet, & exibilari. Propterea rasuram auersatur non sine causa D. Hieronymus in citatis paulò antè commentarijs, his uerbis: In cæsarie, inquit, & barba pulchritudinis & uirilitatis indicium est, quæ si radantur, fœda nuditas apparet. Deniq; pari ignominiæ loco censeri debet in uiris rasura, quo in fœminis tonsura, quippe quibus uelamenti loca coma sit data. Neque grauiorem ignominiæ notam uxoribus adulterij suspectis inurere poterant Germani, quàm si præcisis capillis denudatas foras extrusissent, uti à Tacito proditum est. *Cap.5.*

Addidimus calamitatum damniq; significationem habere rasuram: planum hoc faciunt nō modò sacri scriptores, uerùm & prophani, quibus barbam radere, & caluitium facere, ærumnas, luctum, perniciemq; portendit. Apud Esaiā Deus interminatur rasurum se caput & barbam uniuersam regis Assyrij, nimirū angustijs & afflictionibus opprimendum innuens. Idem rursus Moabitarum barbam omnem rasurum eadem significatione prædicit. Item Hieremias imminens malum prænuncians, Omne, inquit, *Rasura calamitosa.* *Cap.7.* *Cap.15.* *Cap.48.*

caput caluitium, & omnis barba rasa erit. Apud
Cap.3. Esaiam iterum minatur Deus, se denudaturum crinibus & deglabraturum uerticē Sionidum,
Cap.27. propter oppressos egenos. Verbis quoq; Ezechielis prædicit Tyriorū uicinos rasuros super se caluitium, superuentura Tyro mala præuijs
Cap.7. minis augurans. Rursus per eundem Israëlitis dira prænuncians, Accingent se, inquit, cilicijs,
Cap.1. & in uniuersis capitibus caluitiū. Michæas quoque monet Iudæam, ut decaluetur super filios delitiarum, dilatetq; caluitium more aquilę, cuius senio confectę implume fit caput. Minatur simi
Cap.8. liter Amos propheta Deum pertæsum flagitiorum sui populi, inducturum cuilibet capiti caluitium, uolens innuere grauibus modis diuinitus eos fore plectendos. Puto exemplorum satis è literis sacris à nobis adductum esse penè ad fastidium usq;, quibus clarissimè ominosum rasuræ nomen esse docetur: nunc è profanis scriptoribus haud ambigua eiusdem significationis proferenda documenta. Priamus in illa calamitatum & malorum Iliade faciem cute tenus erasam habuisse legitur, unde τριαμωθῆναι specie prouerbiali, pro, obradi penitus apud Suidā legitur. Nunciato Germanici præstantissimi summæq; spei principis exitu, Regulos exteros barbam posuisse, rasis etiam uxorum capitibus, ad maiorem luctus declarationem, prodidit Suetonius. Sybari urbe à Crotoniatis direpta, Milesij uniuersi capita raserunt promiscuè, ingentis luctus testimonio. Neq; aliter fortasis accipien-
dum

dum, quod ab Aul. Gellio in Noctibus Atticis *Lib. 3.* in scripta relatũ est, belli Punici temporibus uiros nobiles barbam rasitauisse, nimirum calamitosum reipub. statum lugẽtes. Atq; inde fieri potest, cur diutina consuetudine in mores abierit, ut tam ciues quàm Imperatores radenda menta præbuerint, quod à Dione Casio scriptũ est. Artemidorus ubi dicit rasuræ somnium portendere nautis naufragium, ægrotis extremum uitæ discrimen, rationem subijcit istam, quòd naufragi & à diuturno morbo se colligentes, radi consueuerint: hunc enim in modum loquitur: *ναυαγήσαντες μὲν γὰρ ἢ ἐκ μεγάλης σωθέντες νόσου, ξυρῶνται,* ut rasura periculi magnitudinem testatam alijs faciant. Apud Aegyptios, gentẽ præ cæteris nationib. superstitioni altisimè immersam, à mortuo Api boue, nemo non comam radebat, si uel puniceos Nisi cincinnos (ut Luciani uerbis u- *Lib. de sacrificijs.* tar) illa superasset: itaq; aliũ quæsituri qui in extincti locũ sufficeretur, uelut publico luctu præpediti capita radebant, testante Plinio. Idem fa- *Lib. 8. nat. histor.* ciebant & Byblij in sacris Adonidis, autoritate Luciani de dea Syria. Sophocles in re periculosa prouerbialiter usurpat, *τὸ ἐν χρῷ ξυρᾶν*, ad uiuum usq; radere, pro funditus abolere: in Aiace flagellifero, pro mordicus pungere, & insidendo altius penetrare:

ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο, μὴ χαίρειν τινά. id est:
Radit cute tenus, absit omne ut gaudium.

[illegible] uice *τοῦτο*, Suidas *ὥστε* legit & citat. Senarij quoq; illi ex autore incerto, qui totam diuina-

tionem per insomnia Iambicis singulis inclusit, desumpti, per rasuram crinium, dispendium, per eorundem defluuium, periculum denunciari ostendunt. habent autem ita:

ῥίχας καρῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
ῥίχας πεσεῖν δὲ, κίνδυνον φέρει μέγαν. hoc est:
Damnum in negotijs coma obrasa indicat.
Discrimen ingens, si cadant crines, notat.

Quo in loco tonsio iterũ pro rasura usurpatur: siquidem & Artemidorus somnium rasuræ pilorum, ærumnas & tristia atque indubitata mala, portẽdere in Onirocriticis autor est, diuersa ab hac tonsuræ ratione, ut infrà dicetur. At quod illustrius argumentum præsentis noxæ ex rasura adferri posit, quàm quod de Sampsono legimus, qui uirib. omnibus defectus fuit, postquã suo ipsius malo nouaculã in caput suũ accersisset? mox nanq; post derasos pauculos crines, e-
Iud. 16. neruatus est, roburq; omne, quo toti exercitui par fuerat, diffluxit, ut reddã Nazianzeni uerba in prima aduersus Iulianũ inuectiua, *ἡ δύναμις ἐν θριξὶ στρατίας ὅλης ἀντίῤῥοπος.* Accedit ad hæc, quod ipsum radendi uocabulum non efferant Latini, absque molestiæ cuiusdam acerbæ atque ingratæ significatione. Sic ieiunam & aridam translationem, aures radere dixit Fabius: & ueritatem mordacem radere teneras auriculas, propter odium quod parit, ait Persius: quin & auari per fas nefasq; corradere opes cum multorum iniuria dicuntur. Sed istum grãmaticis proprium campum relinquo.

Iam

Iam quòd ultroneum caluitium ſit raſura, quod clarius documentũ expetatur, quàm caluitij ipſius uocabulum? quum nanq; glabrum & læue fit caput, caluitium nominamus. & Hebrææ gentis (cui inter omnes linguas principatus omniũ calculis defertur) phraſis eſt, facere caluitium, pro, radere: qualis eſt illa, quæ prohibet ſuper mortuo faciendum caluitium, nimirum luctus argumento non eſſe radendum caput admonens. & alio loco illa: Non inducẽt ſacerdotes caluitiũ in caput ſuum. Iam uerò quoties nouacula ita funditus pilorũ germina ſuccidimus ut ne ueſtigiũ quidẽ illorũ extet ullũ, eodẽ ferri exẽplo in radices quoq; animaduerſuri, niſi uulnera cutis & deformes cicatrices metueremus, an non caluitiũ quoddam inducimus, læuigata iam cute? Proinde nõ citra rationẽ ultroneũ ſiue uoluntariũ caluitiũ raſura à nobis dicta eſt, & æquali loco habenda. Poſtremò, quod diuinis ſcripturis repugnare raſurã, & ingratitudinis erga Deũ ream diximus, etſi nemini qui ſacra uel à limine ſalutarit, ambiguũ eſſe arbitror, tamen diſertè uerba ipſa aſcribã, ut temeritatis notã effugiã. Primũ in Leuit. Deus ad cœtũ omnẽ Iſraẽlis loquens, uerbis Moſis graui edicto ſancit, ne in gyrũ tondeant comã, neq; corrumpant angulos barbæ, hoc eſt, nouacula reſecent tam ſupremũ, quàm infimum barbitij honorẽ, quo genæ mentumq; ueſtiunt, quod tamẽ forficula fas erat. Latina aũt æditio ſimpliciter reddidit, Neq; radetis barbã. Mox ſubiungens præcepta & leges in

Raſura ultroneum caluitium.

Deut. 14.

Leuit. 21.

Raſura repugnans ſcripturis.

Cap. 19.

Cap. 21. sacerdotum familiam, ita pangit: Ne caluitium inducant capitibus suis, neq; angulos barbæ uitient: siue, quod idem est, Nec radent caput, nec
Cap 44. barbam. Clarissimè uerò propheta Ezechiel repetit, Capita sua, inquiens, non radent sacerdotes, neq; comam nutrient, sed tondentes attondebunt sua capita. quem locum D. Hieronymus enucleatius etiã explicat hisce uerbis: Perspicuè, inquit, demõstratur, nec rasis capitibus, sicut sacerdotes Isidis atq; Serapidis, nos esse debere: nec rursus comam demittere, quod propriè luxuriosorum est barbarorumq; & militantium, sed ut honestus habitus sacerdotũ facie demonstretur. At nos nõ modò Naturæ resilientes, sed & ipsi Deo repugnantes Gigantum more, contraria sancimus, & diuersam ingredimur uiam: nam refragantur scripta diuina modò citata, & consonat synodus Carthaginensis, qua sic constat sancitum fuisse ex Gratiano (si uetustorum exemplarium fide non perinde mutilata stabimus: & si locum Prophetæ, unde eius Synodi uerba sunt repetita, expendemus integrè) ut Clerici, hoc est, asciti ad sacerdotij munus, neq; comam nutrirent, neq; barbam raderent. Cui cõcilio suffragatur & alterũ, quo in Archidiaconorum manus deoluitur ius & potestas tondendi clericos, qui fortè comam promitterent. Epiphanius item uetus autor & præsul probatæ fidei atq; autoritatis, libro contra hæreses tertio inuehitur in Mesopotamiç fratres monastic... uitam degentes, quòd muliebri ritu comas promitterent,

mitterent, & barbam uiri formam resecarent: disserteq́; ait, filios sanctę virginis matris Ecclesię, in tonsura reuerendos esse oportere, quippe, inquit, cùm comæ nutritio à doctrina Apostolica & catholicæ ecclesiæ consensu sit aliena. Ac rectissimè quidem ille barbam formam uiri nuncupauit, utpote Natura (quæ iustissima parens meritò nominatur) haud alio discrimine, quod oculorum iudicio sit obuium (reliquis à cõspectu semotis) marem à fœmina separante, quàm barbæ prouentu, quem siue extirpes, siue deradas, naturæ legem penitus uertere uelle, ut perduellis, censebere, atq; in Heliogabalici senatus, præter colos fusosq́; aliud nihil tractantis, familiam esse adoptandus. Proinde scitè Diogenes conspicatus quendam eraso mento læuem, habes'ne, inquit, cuius naturam accuses, quòd uirum te fecerit, non fœminam? Idem interrogatus qua de causa barbam aleret, respondit, ut se uirũ esse subinde recordaretur. Quumq́; uidisset aliquando rasa similiter barba equo insidentem quendam, unguentis delibutum, equestris ordinis uirum, ait, se diu quæsiuisse, quid esset ἱππόπορνος (quasi dicas equimœchum) nunc tandem inuenisse, ut ex Chrysippo refert Athenæus, Rectissimè Alexis Comicus in rasos contorsit illud:

Rasura ingratitudinis erga Deum rea.

Lib. 13. dipnosoph.

τί γὰρ αἱ τρίχες λυποῦσιν ἡμᾶς πρὸς θεῶν,
δι᾽ ἃς ἀνὴρ ἕκαστος ἡμῶν φαίνεται; id est:
Quid nos molestant crescentes pili obsecro,
Qui quemlibet nostrũm uideri dant uirum?

Apud Græcos Christianos summi piaculi loco fuit habitum barbam radendo succidere, quòd eam uirilitatis (uti res est) argumentũ, & singulare Dei donum esse cõfiterentur: quam qui deponeret, haud aliò spectare, quàm quò fieret euiratior. Lubet Theodoreti elegãtissimi scriptoris uerba hoc loco inserere, ex 4. de Prouidentia Dei sermone: πρότερον μὲν ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα θρίχωσις μετρία καλύπτει, ἵνα τῇ προσθήκῃ διδάξῃ τῶν ἡλικιῶν τὸ διάφορον καὶ πείσῃ διὰ τοῦ σχήματος, τῶν παιδικῶν μὲν ἀθυρμάτων ἀπέχεσθαι, τὰ δὲ σπουδαῖα τῶν ἔργων προσίεσθαι. ἐπειδὴ δὲ γυναιξὶν αἱ ὠδῖνες εἰς τοιαύτην διδασκαλίαν ἀρκοῦσι, μόνων οὕτω τὰς τῶν ἀνδρῶν παρειὰς ἐστεφάνωσεν. Subijciam Latinè idem. Primùm lanugo in iuuenilibus malis efflorescit, inde spissior paulo crinis integit, ut natura adiectione ista, ætatum discrimen prodat, doceatq; eo ornatu nuces relinquendas, & seria capessenda: quia uerò fœminis abundè documenti talis præbent partus labores, hinc factum est, quòd solas uirorum genas barba coronarit Deus. Propter istud singulare Dei priuilegium soli collatum uiro, interdicto XII. tabularum prudenter cautum fuit in hæc uerba: Mulieres genas ne radunto, ut à Cicerone libro de legibus secundo, & à Plinio postea relatum est, ut ne diutino radendi usu succrescentibus pilis à natura non datis, sub ementito uirilis oris honore fallerent: nam ut præter naturam est barbatam esse fœminam, ita eius occursus non immeritò Italis habetur ominosus: unde ioculari eius gentis dicterio bar-

Lib.11. cap.37.

batam eminus esse salutandam præcipitur. Atenim nos cum Rhodijs & Byzātijs in eadē classe censeri possumus. quid ita? inquies forsitan. Dicā. Apud illos ubi lege cautum esset, ne quis raderetur, plerique omnes præter legem rasitare mentum cœperunt: apud hos uerò mulcta insuper proposita tonsori, qui domi haberet nouaculam, non tamē ita deterruit populareis ut ad nouaculas tantum non confugerent omnes, ut disertissimus philosophus Chrysippus commemorat. Itidem & nos contra edicta Dei, uatum oracula, Synodi placita, & eruditorum iudicia, inolitam radendi consuetudinem amplectimur mordicus, citius aqua & igni nobis ipsis interdicturi, quàm aliena moribus nostris iussa executuri. Nempe uerè dictum est à Poëta:

Nitimur in uetitum semper, cupimusq; negata.

Si itaq; tantorum malorum, seruilitatis, stultitię, mollitiei, superstitionis, ignominiæ, damni, calamitatūq; index fuit æstimata iam olim, tam capitis, quàm barbę rasura, & diuini oris edicto prohibita, quid nec illa ponderamus, & istud cōtemnimus impij & exleges, iræ diuinę fulmē despuētes? Si iuxta græcū uersiculū cōcessus, quāuis magnificus cultus autoritatē addit, testante Fabio, contrà muliebris & luxuriosus nō modò nō ornat corpus, uerumetiā detegit mentē, atq; deturpat insuper: hoc si uerū est (quod nemo sanæ mentis inficias ire queat) concessus certa & irrefragabili naturæ prerogatiua barbę honos,

ad sexus discrimen datus, semoto etiam omni alio iudicio, cur autoritatis suæ iure cadet? cur obliterabit? cur indicta causa occumbet? Quin è diuerso muliebris quidem illa & luxuriam minimè ambiguis notis spirans, ornandi læuigandiq; menti ratio, animi parum uirilis testis adeò atq; detectrix, ne dicam labes quæpiam, cur stabilietur mordicus? cur abibit indemnis? cur nõ explodetur potius? aut saltem in Anticyras proscribetur? Sed ne longius in altum efferar extra modestiæ terminos, uela paulisper contrahenda sunt. Abundè igitur ostensum puto, barbam ferro subijci, radiue non debere, refragante diuinæ scripturæ immutabili autoritate, reclamante naturæ lege: quin & doctorum uirorum consensus ubiq; gentium repugnat, qui uirum grauem, constantem, iusti tenacem, & probitate morum atq; sapientia præstantem, decere barbam uno ore loquuntur omnes. Aarona principem sacerdotem propexa barba uenerabilẽ facit sacra historia. Socratem uirum sanctissimũ & sapientissimũ mortalium oraculo iudicatũ, barbatum magistrum nõ temerè appellat Iuuenalis. Euphrati philosopho Syrio ingentem & canã barbam plurimũ uenerationis addere Plinius Iunior cõmemorat. Timotheus insignis tibicen, qui Alexandrum Macedonem cantu in diuersos animi motus impellere potuit, prægrandi barba uenerabilis canebat, autore Chrysippo. Lysandri præclarissimi Ducis statua Delphis posita uisebatur prolixa barba, πώγωνα καθειμένη

Lib.1.Epist.

θεμένυ γενναῖον, teste Plutarcho. Aesculapio medico barbam addidit Græcia, ad autoritatis testimonium, quam auream derasit per contemptũ, non inultus (ut putabatur) Dionysius. Gymnosophistas Indos philosophos πωγωνοφορεῖν, barbam nutrire scribit Strabo, & confirmat Diodorus lib. Bibliothecæ quarto, ubi & Dionysium siue Liberum patrem cognomento barbatum, natione Indum (plures enim eo nomine fuere) enumerat, Indorum more barbam alentem. Duces exercitus Romæorum, qui in expeditione Africana cum Belisario fortissimo uiro contra Vandalos militarunt, barbatos fuisse omnes refert Procopius. Apollinem, qui idem est & Sol, barbatum colebant Hieropolitani, autore Fulgentio mythologo. Syrios quoque Apollinis γενειήτην, id est, barbati simulachrum coluisse annotat Lucianus de Dea Syria libello: quanquã alij νέον καὶ πρωθήβην coluerint, cui primum lanuginis flos erumpere inciperet, qualem & Callimachus facit: οὔποτε φοίβυ

Lib. 15. geog.

Lib. 4. belli Vandalici.

θηλείαις οὐδ' ὅσον ὦν χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Nec uestit lanugo genas tibi Phœbe tenellas.

Iouem etiam suum Deorum supremum ad maiestatis & uenerationis decorẽ πωγωνιήτην, hoc est, barbatum, &, quod idem est, γενειήτην, dedicauit gentilitas: licet ἀγένειον imberbem in donarijs suis eundem posuerit Smicythus, teste Pausania. Mercurius itidem diuorum ille interpres ὑπηνήτης, labro malisq́ barbatus, apud Lucianũ nominatur. Idem à cuneata barba, qua fingeba-

Lib. de sacrificijs.

Lib.2.ὀνειρο. tur, σφηνοπώγων audit apud Artemidorum. Quid quòd ipſe Chriſtus, uerus ille (ſi uana & gentilia ueris componere fas eſt) Mercurius, patris uerbum, σφηνοπώγων, cuneata barba effigiatur à pictoribus, inuento non ita pridem reperto, ſed antiquiſsimo, & à maioribus uelut per manus tradito: quod fidem facit quare olim Chriſtiani exemplo ſui ductoris & domini, barbam aluerint. Quocirca inſanus ille fidei deſertor Iulianus inuectiuam orationem aduerſus Galilæos (eo nomine uelut odij inexpiabilis pleno Chriſtianos appellans) ſcripſit, cui titulum fecerat μισοπώγωνα, quaſi dixeris, barbæ oſorem & inimicum. Neq; ſilentio prætereundum eſt, quòd barbatam Venerem coluerint Romani, cuius ſuperior lumbis pars, maris ſpeciem præ ſe ferebat, inferior fœmineam, Suidæ teſtimonio: uolentes innuere genitalem Naturæ uim, qua ex mutua diuerſi ſexus conſuetudine, ὁμογνὶς unũ naſcitur. Accedit huc, quòd piloſus ille oris decor, efferis Gallis, qui duce Brenno Romam occuparant, non admirationem modò, ſed & metum incuſſerit non mediocrem, quando irrumpentes in atria Quiritium, reuerendos prolixa & incana barba ſenes in curulibus ſellis ſedentes, ceu numina quædam ſuſpexere primò, mox poſt acceptam iniuriam in omnes deſæuiere. Apud Lacedæmonios ut eſſet diſcrimen aliquod inter magiſtratus & promiſcuum uulgus, tum etiã ut plebs in minimis morigera imperio aſſueſceret, Ephori magiſtratum ineuntes præ

cipere

cipere solebant, autore Plutarcho in Agide, ut mentum tonderent, legibusq́ obtemperarent, ne sæuire cogerentur teste Aristotele: græcè enim est, κάρεσθαι τὸν μύστακα: ex quo liquet noluisse eos penitus tollere uirilitatis signum, sed intra quosdam mediocritatis cancellos coërcuisse. Iam & seculo præ mollitie luxuq́ cæcutienti, primus quasdam animi fenestras aperuisse Hadrianus Imperator, barbam promittendo scribitur, antiquata pristina consuetudine, qua eradi mentum ciues pariter & senatus principes sibi patiebantur, ut autor est Dion Nicenus: persuasum'que mihi est, Romanos citius consensuros fuisse in alenda barba, nisi deterruisset eos uetus mos reorũ, impexam ac squallentem barbam promittentium, ad miserationem uidelicet. Vnde fluxit responsum illud Sabini ad Cretenses flagitantes, ut summi magistratus (qui barbam capillitiumq́ alebat) munere fungi apud se non dedignaretur: fertur enim dixisse, Bis se eum magistratum Romæ egisse, bis scilicet reum. Sic Lucanus scribit Catonem exoriente bello Ciuili, uelut publico in luctu radi se noluisse, sed mœstam genis increscere barbam permisisse. Propterea suspicor Scipionem Aemilianum, iam tum in capitis discrimine reum productum, barbam rasisse præter morem, uel fretum inculpatæ & integrè actæ uitæ conscientia, uel quòd antea quoque barbam aluerit. Sed quid singulis istis inhæreo, quum tam sacri scriptores, quàm prophani

philosophi, ex illis D. Augustinus, ex his Halyabbas Arabs non ignobilis, in barba præcipuũ decoris & ornamenti argumentum esse prodiderint. Ita Cynicus Luciani eodem in loco ponit, & barbam uiro demere, & leoni tondere iubam, detracto uidelicet utriq; peculiari suo decore. Chrysippus (cuius testimonio non semel in hoc libro utimur) ab honesti ratione excludi barbæ nutritionem non patitur, rasuram prorsus damnat. Quid multis uerbis opus est, quũ in confesso sit, uirum esse imaginem Dei: neq; sit controuersum, uiri formam esse barbam. Certè quotquot nos protoplastæ Dei imaginem repræsentare & agnoscimus & profitemur, citra summum piaculi crimen deponere barbam nõ possumus: sin illud inficiamur, ac pro ludo ducimus, liberè etiam euiremur. Quocirca graues uiri & literati, qui eruditione cultuq; ingenij reliquos antecellunt, quotquot Reip. habenas moderantur, & ciuilia obeunt munera, deradi sibi barbam nulli patiantur: illi quidem philosophiæ germanam semper & eruditionis testem habitam: hi uerò, ut maximum autoritatis (qua præcipuè magistratui in continendis in officio ciuibus opus est) adiumentum nutrituri. Multò his magis principum uirorum atq; magnatum interest, barbam summittere, & illæsam conseruare, quòd augustam maiestatem deceat, imperij dignitatem stabiliat, & decentem reuerentiam popularium animis inijciat: quem in modũ Virgilianus Iupiter barba propexa totum nutu tremefacit,

Lib. 4. de honesto.

mefacit Olympum. Huc adde, tanto contentiore ſtudio alendæ barbæ patrocinium tueri debere in uniuerſum omnes, quãto diſsimiliores cupimus eſſe prodigioſi illius ac diſſolutiſsimi Sardanapali, nuſquam quàm in morte uiri, quem Cteſias in tertio rerum Perſicarum eraſa barba ac pumice læuigata inter mulierum greges delituiſſe, memoriæ mandauit, κατεξυρημένον τὸν πώγωνα, καὶ κατακεκισηρισμένον: quanto item Neronis, unius immaniſsimi terrarum omniũ portenti, qui, cùm ægrotantem inuiſiſſet officij gratia amita, dixiſſetq́ue tum ſe haud ægrè mortem obituram, quum ille barbam poſuiſſet, illicò radi eam iuſsit: quiq́ue Iuuenales etiam ludos celebraſſe legitur deraſa ſibi barba, & aureo incluſa loculo, uti à Dione hiſtorico proditum eſt. Attamen raſuram licet in homine libero prorſus damnem, eſt tamen cur in morbis quibuſdam & capitis uitijs, ualetudinis ergò, permittẽda ſit, id quod ſanæ mentis nemo improbandum quoq́ue duxerit: quemadmodũ in area, quam alopeciam nominant, quotidie nouacula caput radere elegantiſsimus ſcriptor Cor. Celſus præcipit, cui & alij medici ſuffragãtur. Sic etiam fluentibus capillis ſæpe radendo ſuccurritur. Inde & Phreniticidi remedium quæritur. Vſqueadeo non ſine cauſa dixit Syneſius, quoſdam à capite ceu arce morborum funes depẽdêre. Enimuero iſtiuſmodi raſuram rigida inexorabilis neceſsitatis lex extundit aliquando, minus itaq́ue improbanda: haud perinde, uoluntaria. Nam quod literis prodidit

Herodotus, Aegyptios à pueris statim radere capita, ut hac ratione compactiora, neque facilè ulli externæ iniuriæ obnoxia reddantur crania, ualetudinis respectum quendam habet. Quin & Demosthenis græcæ eloquentiæ parentis studium, quamuis plus satis improbũ, ignominiæ macula uacare debet, imò meretur aliquam laudem apud studiosos, quòd adolescens etiamnũ solitus fuerit in specum secedere, raso capitis dimidio, ut prodeũdi in publicum pudore, literis incumberet melius: quod de eo scriptũ reliquit Plutarchus. Istud accuratioris diligentiæ exemplum nõ minus certè gloriæ promeretur, quàm laudabile pernoctis lucernę crimen eidem à Pythea quodam obiectũ, neq; indignum ad quod se compararet studiosus iuuenis, qui perfugiũ aliud non uideret, aut remedium uitandi Sirenæa naufragia, aliaq; à literis auocamenta. Opponent hoc loco tetrici nostri Catones, D. Pauli religionis nostræ diligentissimi assertoris ac propagatoris factum, qui raso capite expiatus templum adit: at isti considerent quæso quo scopo illud fecerit, nempe ut falsam Iudaicæ genti opinionem de eo conceptam destrueret, dictantis subuerti ab ipso & pessundari legem: proinde cum Nazaræis simul & radi, & expiationis tempus obseruare, uelut ex illis unus, instituit, suam ut illis fidem probaret, exempto offensionis animorum scrupulo. Adijcient ijdem & Nazaræorum institutum, semel atq; iterum à nobis iam repetitum, qui intactum antea capillitium, post

Actor. 21.

post magnam uitæ continentiam radebant, sacrificijq; igne adolebant: at illi nouaculæ usu abstinebant, cæsariemq; alebant uotiuam, in statũ quoddam lustrationis tempus, quo ea consecranda erat semel: neque enim toties iteratam legimus. Obijcient alij philosophicum barbitium, nusquam non grauiter exagitatum atque despectum: at philosophorum grex ille non ob barbam solùm, sed propter intempestiuum eius colendæ studium in demulcendo & summittendo ridetur, ut qui ne minimam quidẽ præsegminis portiunculam truncari sibi, quantiuis passuri fuerint, eo facto sapientiæ quoq; parte fraudatum iri se rati, qui barba sapientiam æstimabãt: unde factum est, quòd Cicero frigidos quosdã & ἀθύπολάως philosophantes, barba tenus philosophos nuncupat. Eodem spectat Horatij morsus, Sapientem pascere barbam. Hinc natum illusorium illud Epigramma, *Lib. 2. sermo.*

> εἰ τὸ ῥέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν,
> καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλάτων.
>
> *Reddere si ualeat sapientem barba profunda,*
> *Esse potes doctus barbiger hirce Plato.*

Ita Epicraten oratorem σακεσφόρον appellarunt Athenienses scommatibus nobiles, quòd clypei loco promissam gereret barbã, pusillus alioquin homũcio. Sed quid ad nos istęc: nõ herclè plus, quàm quod Alexãder Macedo barbã exercitui deradi sub pugnam in Arbelis imperauit, uelut ansam hosti ad prehendendum facilem: quod haud deteriore iure fieri potuit, quàm quod idẽ

Macedo calceamentorũ ligulas detraxit, quum iĳs impeditus in uinea procubuiſſet. Tametſi nõ ſit ueriſimile aut raſum fuiſſe exercitũ omnẽ, aut fieri hoc etiã potuiſſe, ut in procinctu iam ſtanti militi otium fuerit ad præbendũ tonſoribus mentum, ne dicam nunc tanto exercitui impares numero ſufficere nequiuiſſe tonſores: quin potius uidetur innuere uoluiſſe eo dicto, nihil tum fuiſſe reliquum, niſi ut militem inſtructum & paratum pugnę, irritet hoſtis in ſuum exitiũ, haud aliter, quàm ſi quis leoni iubã reſecare tentet. Porrò ad raſuram pertinent, aut ſaltem ſub eadem claſſe recẽſeri poſſunt, reliqui ſuperius à me enumerati modi, qui continent trahendi digitis capilli munus, quod depilatrices (παρατιλτρίας nominat Philoſtratus) obibant, & quod per uolſellas (μαδιστήρια appellant nonnulli, Aegineta τριχολαβίδας & τριχολάβια) fiebat, inſtrumẽta ad prehendendos ducendosq́ pilos comparata, unde & nomen illis. atq; extat prouerbium in parum uiros, à Varrone repetitum, Volſellis pugnant, non gladĳs. Eſt & tertium, quod per medicamenta deglabrantia fiebat, quæ & Pſilothra & Dropaces illis dicta, atq; ex auripigmento & uiua calce concinnata, ad exurendam depaſcendamq́; genitalem pilorũ materiam, Paris Pãtomimus (qui Domitiano fuit in delitĳs) alĳq́; excogitarunt, & à medicorũ filĳs peti poſſunt. Præterea picationes & uiſci reſinæq́; uſus cinædis familiaris, & à Satyrographo ſatis acerbè ſuggillatus, huc ſpectat: clarè etenim Iuuena-

lis

lis pathicos depilari ſolitos teſtatur uiſco cum reſina & cera, quò nitidiores redderentur, ubi Næuolo cinædo exprobrat horridam pilorum ſuffruticantium ſyluam: Saty.9.

Nullus, inquit, tota nitor in cute, qualem
Præſtabat calidi circunlita faſcia uiſci.

Idem & Martialis non uno in loco affirmat, apud quem & ſummœniana ſcorta pilātur. Meminit & Alexis Comicus alicubi his uerbis: Lib.12.Epig.

Πιττοκοπούμενον τίν' ἢ ξυρούμενον ὁρᾷς.
Raſum'ne quempiam pice'ue læuem uides?

duos frugiperdas eiuſdem farinæ homines, raſum & pice extritum deſignans. Quin & Pliniū lib.14.cap.20. pudet confiteri maximū ſua tempeſtate picis honorem fuiſſe in euellendis uirorum corporibus pilis. Clemens Alexandrinus lib.3. pædagogi, acerbè increpat effœminatos, οἳ σφᾶς καταπιττοῦσιν, καὶ τὰς θρίχας τοῖς ἀνασπῶσι παντὰ τρόπον παρέχουσιν, qui ſeipſos picant, piloſq; quouis tandem modo uellendos præbent. Ibidem indignè fert quòd totæ urbes ſuo tempore abundarent hominibus qui picandi, radendi, uellendiq; officia profiterētur. Et Fabius lib.8. uulſa corpora fœdiſsima nuncupat. Theopompus in quadrageſimotertio hiſtoriarum, Tyrrhenos occidentales omnes publicis in officinis in eum uſum paratis, radi, & picatos uelli, autor eſt. Inſectatur grauiter Artemonem illum uerſatilem Anacreon, quòd coma barbaq; eſſet uulſa, κόμην πώγωνα τ' ἐκτετιλμένος. Inuehitur acriter Seneca in quoſdam, quibus apud tonſorem multę

horæ transmittunt, dum decerpitur, si quid proxima nocte succreuerit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restituitur, aut deficiens hinc inde in frontem compellitur, quos parum uiros innuit. Scopeliano sophistę disertissimo obiectum fuit, quòd daret se picationi & depilatricibus, ὡς ἐκδεδωκὼς ἑαυτὸν πίττῃ καὶ παρατιλτρίαις, teste Philostrato. Ephori Lacedæmonij morum quidam censores, iussi fuerunt aliquãdo edicto promulgare, ne in balnea inferretur pix, utque eiectis depilatricibus, ad pristinam temperantiã reuocarentur omnia, ut in Suidæ collectaneis lectum est. Cyzicenos quoque uelli solere indicat prouerbiũ, Tinctura Cyzicena, de ineluibilis turpitudinis nota dictũ, διὰ τὸ τίλημα, ut Etymologici autor annotat. Est & apud Lucianũ iocus alumni ad Celeripedẽ Podalirij filium, podagram, qua discruciabatur, inficiantem, ἢ καθήμενος

Lib. 1. de Soph. uitis.

Πώγωνα τίλλει κουρέων ὑπ' ὠλέναις. id est:

Vel desidens, Euelle barbam sub tonsorum brachijs.

Quum admonere uellet, ut cursu malum dissimularet, aut pateretur sibi remedium adhiberi. Quem locum perperàm intellectum ita reddidit Alexander Brassicanus, Barbam ne uelle à puerorum ulnis, & ueluti prouerbialem, pro frustraneo labore interpretatur. Bionis dictum est allegoricum apud Senecam, Non minus molestum esse caluis, quàm comatis, pilos uelli: uolentis (ut puto) innuere, tantundem uulneris accipere tenuioris fortunæ hominem

è ia-

è iactura exigua, quantum locupletem in magnarum facultatum carptu. Accedit huc, quòd effrenis quorundam petulantia, stultè uariare rasuram aut neutiquam ignominiosum duxit, aut sanè præ libidine maculam infamiæ, si qua aspergi possent, neglexit: inter quos antesignanus fuerit Iulius Cæsar, quem in cura corporis morosius se gessisse, Suetonij classici scriptoris testimonio constat, usqueadeo, ut & tonderi ac radi se, atque insuper etiam uelli ad opprobrium usque passus fuerit. Otho quoque Syluius animosissimus Imperator faciem quotidie rasitasse, corpusq́ue uulsisse mulierosius, ab eodem autore memoratur. Martialis iocatur salse plus satis in quendam:

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est,
Pars uulsa est, unum quis putet esse caput?

Nō sunt hinc excludendi Maxies populi, quos dextram capitis partem capillatam gessisse, lęuā rasisse, ueterum monumēta prodidere. Eodem ueniunt Euboënses, qui sinciput radebant, occipitium comatū relinquentes: unde apud Homerum in Bœotia ὄπιθεν κομῶντες audiunt:

τῷ δ' ἅμ' ἄβαντες ἕποντο θοοί, ὄπιθεν κομόωντες.
Criniti retro atq; agiles comitantur Abantes.

quod Statiū quoq; non latuit, qui de illis ita:

Non ego Abantiadas in terga comantes.

Pollux composita uoce ὀπισθοκόμας eosdem appellat: quibus id tributum esse ob rei bellicæ prę stantiam annotarunt ueteres, cuius rei occasionē paucis perstringā. Archemachus Euboicus

ſcripto prodidit Curetas incolas Chalcidis, aſsiduis prælijs agitatos, & de Lilantæo agro cum finitimis decertantes, poſtquam ſemel correpti crinibus (quorum alebant ea tempeſtate lætam in ſincipite materiem) profligati fuiſſent, immutata conſuetudine, capillos in occipitio fouere cœpiſſe, raſo ſyncipite: qua ſpecie uiſebantur apud illos & Deorum ſimulachra. Rurſus eoſdẽ uerſo ſolo in Aetoliam commigrantes, Acarnanas ab intonſis capitib. nominatos fuiſſe. Hannibal quoq; in Italiam exercitum ducens, mutatis ſæpius crinibus, à lubrica Gallorum fide ſeſe uindicaſſe legitur: quod non putarim aliter accipiendum, quàm quòd nunc comatus, nunc tonſus raſuſq;, aut aſcititijs crinib. eos fefellerit. Hactenus de raſura, eoq; facientibus abundè multa: nunc ad tondendi rationẽ, proximo ordine aſſequentẽ, quę hoc ipſum quale quale ſit ingenij rudimentũ à nobis expreſsit, accingamur, ſi prius nõnulla de comę nutritione perſtrinxero.

De nutritione Comæ. Cap. III.

COmptus capillitij abſolutè conſiſtit in eo uel alendo, uel tondendo, id quod à Strabone dictum eſt totidem penè uerbis: ἁπλῶς δ᾽ ἡ περὶ τὰς κόμας φιλοτεχνία συνέστηκε περί τε θρέψιν, καὶ κουρὰν τριχός. Vtrũq; in comam incurrit. Sed alteram partem, quæ illam tollit, plenius executi ſumus: nunc repugnantem huic prouinciam (ne quid indictum, quod huc pertineat, omittatur) attingere tempeſtiuum uidetur: ea uerò promittendi alendiq; capillitij (quod & ſummittere

crinem

crinem Tacitus, Suetonius, & submittere capillum Plinius dixerũt) studium tuetur & tractat: qua in parte includitur etiam comæ encomium quod eloquentissimus Dion Prusiæus, cui ab *Dion Chryso-*
aureo ore cognomen dedit facũdia, & in aureo *stomus.*
curru triumphare cum Traiano dedit existimatio, scripsisse cõmemoratur. quanquã quid amplius, quid'ue disertius dici potuit à Rhetore, quàm quod D. Ambrosius succinctè in hæc uer *Lib. 6. Hexa-*
ba extulit: Comam esse reuerendam in senibus, *emeron.*
uenerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescẽtibus, comptam in mulieribus, dulcẽ in pueris: quibus uerbis summatim complexus est fermè, quicquid dici possit de re cuiuis ætati, sexui, conditioni congrua. At quod hic uerbo tenus præstitit, istud re ipsa Lycij testatum uoluere, tanti comam facientes, *Gentes capil-*
ut ne dubitarint quidem æs soluere mulctæ no *latæ.*
mine Mausolo Cariæ regi, quò liberis esse & immunibus liceret à legis imperio, quæ criniũ tondendorum necessitatem proponebat, uti refert Aristoteles in Oeconomicis: quam legem Con *Lib. 2.*
dalus regis præfectus, commentus fuerat, ut ἐπὶ κεφάλαιον, hoc est, congiarium eliceret. Galliæ à comæ studio, uel, ut Plinij uerbis dicam, ab intonsis capitibus Comatæ nomen fuit. Ligures Cisalpinæ Galliæ populos Capillatos nominatim recenset Plinius: & suffragatur Lucanus in primo Pharsaliæ, quos belli ciuilis tempore tonsos fuisse memorat, utpote in seruitutem redactos, his uersibus:

Et nunc tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate Comatæ.

Apud Getas Capillati dicti publicis etiam carminibus celebrabantur, Iornande teſte. Capillatos Celtiberos nominat Catullus. Cæſar in Commentarijs, Britannos capillo prolixo fuiſſe eſt autor. Solinus Indis quoque promiſſam cæſariem tribuit. Parthos βαθυπλοκάμους ob prolixos crines appellat Oppianus in Cynegeticis.
Lib. 23. Perſas longis capillis hirſutos tradit Marcellinus. Apud Homerum exercitus Græcorum uniuerſus καρηκομόωντες, id eſt, comati audiunt. Apud Aegyptios conſuetudo inoleuerat, ut peregrinantes, quoad domum reuerterentur, comas nutrirent, ab Oſyride ſumpta, qui toto peregrinationis ſuæ tempore capillum non antè poſuerit, quàm in patriam rediſſet. Seneca ſcribit Parthorum eſſe capillum effundere, Germanorum iungere, Scytharum ſpargere. Aethiopes τιθλωόκομον γένος, uelut comæ nutritiã gentem appellat Tragœdia. Thracas ἀκροκόμους uo-
Iliad. 4. cat Homerus, hoc eſt, ut interpretantur nonnulli, in ſummo capite comantes, neque promiſſam crinium ſyluam alentes, ſed ad iuſtum & mediũ quendam ſtatum crinitos, ut eo loco annotat doctiſsimus Euſtathius. Spartani quoque comam nutriuiſſe leguntur, quam præſens adituri periculũ, teſte Herodoto, pectere ſolebant: unde eſt, quòd trecẽti illi, qui cum uniuerſo Perſarũ exercitu, duce Leonida, inſeſsis Thermopylarũ anguſtijs conflixere ſtrenuè, ædita in

genti ſtrage hoſtium, ante prælium in comenda cæſarie occupati fuiſſe perhibentur: quę res primò deſpecta Perſis, mox in ipſo prælio in miraculum fuit conuerſa, ac tantū non in luctū. Contrà Lacęnis comam promittere negat licere Heraclides. Hactenus ferè gentium nomina recenſuimus, quibus capillatis eſſe concedunt autorum teſtimonia: nunc deorum hominumq́ꝫ genera & priuatas quaſdam perſonas ſummatim detaleabimus. Deas nanqꝫ ſoluta coma & per terga fluente (quam ἐπίσειστον κόμην quaſi uentilantem & concuſſam dixit Lucianus) reuerebātur priſci mortales. Sic Horis, quæ præſtites deæ anni temporum habebantur, ἐλευθερίαν ἀφέτου κόμης, id eſt, liberam laxamq́ꝫ comam tribuit apud Philoſtratum uetus pictura. Charites καλλικόμους, id eſt, pulchricomas celebrat Steſichorus, & eodem epitheto Muſas Simonides Lyricus. Pleiadas idem ἰοπλοκάμους à uiolaceo crinium colore, & Maiam Mercurij matrem εὐπλόκαμον dicit. Venerem βαθυπλόκαμον capillatam Apollonius Rhodius: Iſidem Deam ſolutis crinibus λυσίκομον canit fabuloſa uetuſtas. Homerus & Phidias ſtatuarius comam Ioui diuiduam tribuunt, qua totum tremefacit Olympum, maieſtatis ſcilicet plenā. Neptunus audit κυανοχαίτης, cœrulea cęſarie ſpectabilis. Bacchus intonſus longos amat crines: neqꝫ contentus capillorum ſylua, etiam hederæ ſerto comat. Apollo ἀκερσεκόμης, & Pindaro ἀκειροκόμας, intonſus, item κουροφόρος, crinitus Latinis uatibus nominatur:

Dij criniti.

cui propterea ἄδλιτον πλόκον, id eſt, ſolutam & fluentem cæſariẽ tribuit Chriſtodorus Thebanus poëta. Pan φριξοκόμας ab Anyte poëtria, quaſi horridus coma nuncupatur. Aeſculapius comatus dicitur, atq; ea ſpecie in Epidauro colebať. Iam uerò & deorum ſacerdotes promiſsis depexisq; & barba & cęſarie uenerata eſt antiquitas, quod (ut de alijs taceam) ex Heliodoro colligere eſt, non deteriore iure, quàm & ipſa numina quibus operabantur. Mænades in Orgijs, effuſis ſolutisq; crinium ſpiris uagabundæ diſcurſabant: quod in fœminis non patitur Nazianzenus, ut ſparſam hinc inde comam & ad auræ ſibilũ uentilantem ferant. Succedunt ſacrificis reges, quibus apud Frãcos ſolis licebat eſſe intonſis: hinc enim præcipuum regiæ dignitatis decus ſpectabatur, tonſis cæteris ſubditis omnibus, teſtante hoc Agathia. Ita Clodionem Pharamundi filiũ Francorum regem cognomento Comatum in Gallicis annalibus recenſet Paulus Aemylius. Traiano optimo principi (cui princeps quoq; locus debebatur) crinium promiſsio nomen dediſſe uidetur: dictus enim Vlpius Traianus Crinitus Eutropio teſte. Recenſetur & à Flauio Vopiſco Vlpius quidã Crinitus dux Illyriciani & Thracij limitis ſub Aurelio Imperat. Scipionem maiorem eximiæ autoritatis uirum Maſiniſſæ obuium adornabat, inquit T. Liuius, promiſſa cæſaries. Cyclopem pingit Philoſtratus χαίτην ἀνασειόντα ὀρθὴν, καὶ ἀμφιλαφῆ, πίτυος δίκην: hoc eſt, iactantem rectos crines & patulos pinus in morem.

Sacerdotes comati.

Reges Comati.

Lib. 8. belli punici.

rem. Achillæas comas ut prolixas densasq́ue celebrat Martialis, de Menogene parasito loquens, Lib. 12. qui dum palpatur, pro exigui incrementi & raris capillis, aiebat se Achillæas disposuisse comas. quod minimè ambiguè extat apud Philostratum Heroicis, de Achille sic scribentem: τὴν μὲν δὴ κόμην ἀμφιλαφῆ αὐτῷ φησὶν εἶναι, καὶ χρυσοῦ ἡδίω, καὶ εὐσχήμονα, ὅπῃ καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος, ἢ αὐτός. hoc est, comam illi attribuit spissam & utraque manu prehensibilem, auro uenustiorem gratioremq́ue, quocunq́ue aut utcunq́ue agitaretur uel à uẽto uel ab ipso. Idem rursus alio loco sparsam & prolixam cæsariem illi iam tum iuueni addit, ἐπισκίωιον τι καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, uelut umbraculum quoddam frontis, & magni animi, quò ferociat magis, incitamentum. Mezentium describit Virgilius sanguine turpantem comptos de more capillos, quòd antiquo more receptũ fuisset, uiros iuxtà ac mulieres cõponere crines, ut ibi annotat Seruius. Euphorbus Gratiarũ cincinnis similes habuisse capillos ab Homero prędicatur, tales enim in interfecto deplorat, quam ob causam ὀρασιπλόκαμος à Zeze nuncupatur, ut qui solitus fuerit auri ramenta implicare cirrato capillitio. Idem Zethin & Calain Boreę filios ἁβροκόμας ob capillitij delicias nominat. Absalon Dauidis illius beati filius mortales omnes comæ decore superasse creditus est: unde prouerbiale illud in Zezis Isacij omnigena historia, καὶ τοῦ ἀβεσαλὼμ αὐτοῦ ἐς βόστρυχον νικῶντος. id est, Comæ uenustate uel ipsum Absalona uincentes, Nisi &

Pterelai aureas comas missas hoc loco facio, ne eadem bis dicamus, quòd de illis paulò pòst sit scribendum. Empedocli Agrigentino βαθεῖαν κόμην, id est, profundam comam, ex Phauorini testimonio tribuit Laërtius Diogenes. Prolixam quoque cæsariem nutriuisse traditur philosophus idem & magus Apollonius Tyanæus. Deniq; ut huic capiti colophonẽ imponamus, adscribenda huc ueniunt & Philostrati uerba, quibus comæ decorem cõmendat, ex quadam ipsius epistola: Κεφαλὴ γὰρ, inquit, ἀνθοῦσα, ἡδίων πολὺ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς φυτοῦ, εἴπερ γε δεῖ καὶ ταύτην τὴν ἀκρόπολιν μὴ ψιλὴν ὁρᾶσθαι, μηδὲ ἀκόσμητον. Latinè sonant ita: Caput crinibus luxurians, amœnius est longè Palladis germine: hanc enim arcem minimè omniũ glabram atq; incomptã decet conspici.

De inutili comæ alendæ studio, quodq; præstet cæduam crinium syluam tondendo resecare.

Cap. IIII.

CAput sensuum rationisq; arcem, ac princeps quoddam animę facultatis sacrariũ, (ἡγεμονικὸν dicunt Philosophi) fœcundo pilorum plantario conseuit communis parens Natura, partim ut affluxus humorũ subrepentium nonnihil ebiberent, partim ut eo uelamine aduersus aëris iniurias & animalculorum aculeos uteretur. Deinde & superciliorum piloso honore faciem uestiuit ad ornatum, ac ueluti suggrundis quibusdam extantibus, aut uallo, oculis prospexit eadem, aduersus exiguorum corpu-

Galenus li. 11. de usu part.

corpusculorum incursus. Noluit tamen illa ceu irrefragabili edicto sancire sempiternã permittendorũ crinium luxuriē & incoërcitam, quin pro arbitrio resecare liceret & ad iustam moderationem reuocare superfluam illam & recrementitiam sobolem, haud deteriore iure, quàm & unguium prę segmina truncamus, ne in odio sam γρύπωσιν, ac falcatam curuitatem exeant. Vitis sarmenta quæ se nimis lætè profundunt, falce putamus: pampinos in frondosioribus uineis defringimus: in fruticibus, plantis, herbis, rebus denique omnibus, luxuriem compescimus: excrescentes carnis moles medicamentis domamus, cauterijs obruimus, ferro ancidimus: ecquid dubitamus improficuam crinium materiam tollere, atque liberè coërcere? Qua in causa si quis expēsius ad Critolai bilancem examinet omnia, aut more saltem Areopagitarũ citra affectus iudicet, is facilè inueniet, studium nutriendæ comæ non inutile modò esse, uile ac ferum, solosq́ꝫ cùm pueros tum fœminas decere, uerumetiam seruile, ignominiosum, supercilij fastusq́ꝫ plenum esse, ac mollitiei nota seculis omnibus, in uiris infame fuisse: contrà tonsuram decoram, cultuíque corporis necessariam, libero animanti & politico, homini uidelicet, propriam, salubrem, uirilitatis denique argumento honorificam esse habitam. At ne quis ex iure manu consertum me uelle istud arbitretur, & dextra laudatæ ubique antiquitatis opinione, & locuplete auto-

Comæ alimonia inutilis, uilis, & fera.

rum teſtimonio, ueritatisq́ ipſius nudæ comprobatione aſtruere conabimur, faceſſat interim liuor. Nam quorſum, aut ad quem tandem uſum ſuperflua capillitij ſeges alenda ſit, quid præſtantis emolumenti adferat, non uideo, niſi fortaſsis lendium, atq; animalculorum (quibus à pedum multitudine nomen eſt) prouentũ beneficij loco ponere uelimus, aut uuidos ſudores in furfuracea corpuſcula concreſcentes, & ſordium copiã lucro apponamus, more Hybernorum, quę gens, ut eſt ab omni humano cultu longè alieniſsima, uix aliũ capillitij uſum agnoſcit, quàm ad detergendas manus à pinguibus cœnæ ſordibus, cæteraq́ omni illuuie: qua de cauſa ingentes concretorum crinium ſpiras alunt in humeros uſq; dependulas, quibus uice mantilium diffluentes pinguedine ciboq́ digitos ſolent inijcere, eoq́ pacto extergere. Alioqui ut quidq; uiliſsimum eſt, aut ueneno armatur letali, aut ferum & immite cultum fugit, ita fermè pilis horret. τριχίας uilis piſciculus, quem Sardã Latini dicunt, nomẽ habet à pilari exilitate. Lendes qui pilos erodunt, τριχοτρῶκται & τριχοβρῶται, quaſi piliuori, nõ abſq; uilitatis nota, Gręcis dicuntur: quomodo apud Ariſtophanem abiectè concinnatrices crinium, lendium inſtar, corroſiſſe ſibi uerticem deplorat quidam, τριχοβόστρυχας alluſorio uocabulo nuncupans: ſic enim ait,

Ἀλλ' αἱ τριχοβόστρυχοι τὸν λόφον μου κατέφαγον.

Quin & in cõtemptus indicium, de lana (quod aiunt) caprina diſceptare, prouerbiali ſchema-

te τριχολογεῖν dixerunt Græci. Rurſus uſitata illa omnibus penè nationibus, Latinis autorib. uel receptiſsima hyperbole, Ne pili quidem facio, abundè declarat, quàm abiecta & uilis res ſit capillus. Imò ortus ipſe capillorũ uilitati facilè atteſtatur ſuæ: nam è fumido craſſoq́ue uapore exiſtunt, ſicciſsimi pariter & frigidiſsimi ex omnibus humani corporis partibus, ſi Galeni autoritate ſtabimus: ac propterea mortuum quiddam & inanime præferentes, quippe ſiccitate & frigore, in quibus mors conſiſtit, illi affines, & qui libenter in defunctis corporibus creſcũt, quod ipſum non inficiatur doctiſsimus Ariſtoteles. cui fidem facit & Aegyptiorũ factum, qui è cadaueribus cute tenus eraſis, inſequẽte anno comam barbamq́ue erupiſſe obſeruarunt, quemadmodum & quotidiana experimẽta atteſtantur: uereq́ue dixiſſe putatur Syneſius, τρίχες, inquiens, κἂν τοῖς ζῶσιν εἰσὶ νεκρόν. hoc eſt: Crines etiam in uiuis mortuum quiddam ſunt. Quid quòd bruta animãtia rationis expertia, pilis ueſtita, ſolo homine præ cæteris læui, certo naturæ conſilio uidemus? Præterea à ſuperfluo comę onere, dęmonum quoddam genus tenebricoſum, & materiæ mancipatum, τριχίωνες dictum (quos & ὀνοκενταύρους nominant) quaſi pilanos nomines. Hiſtrix & Echini ſetarum iacula crinium uice erigunt, unde ὀξυκόμους uelut acutis comis infeſtos epitheto uocat Oppianus. Scolopendra, ue[n]enatus uermis, totus pilis obſitus eſt. Lupus immitis ac ſubdola fera, horrida & cinericea pilo-

rum ſylua riget. Aper rectis horret ſetis, hiſpidus idcirco Statio dictus. Apud Virgilium in quarto, pubentes, hoc eſt, piloſas ſeu lanuginoſas herbas ad ueneficium exquirit ſcelerata maga: ſic enim locum illum intelligo: nec enim placet uiridiores cum Seruio exponere. Gorgonis illius, quæ ſolo aſpectu ſaxeos reddebat homines, os crinitũ anguibus legimus. Cilices, immane genus & piratica uiuens, intonſi Tibullo dicuntur. Getas nationem barbaram ac truculentam, hirſutos intonſosq́ appellat Naſo. Idem

Lib. Metam. 13.

Polyphemo rigidis ſetis denſum corpus horrere ſcribit. Auſonius Philonem quendam ruſticanum hominem deſcribens, horrere capillis aſperis, non aliter atq; marinũ echinũ dicit. Caligulę orbis portento hirſutũ corpus tribuit hiſtoriæ fides, quo fortè prætereunte, capræ nomẽ, quauis tandẽ de cauſa citatũ, exitio erat illi, qui nominaſſet, ꝙ ea quoq; hirta ſit. Orpheus Gigantes Iouẽ regno detrudere affectantes, uaſtos & immanes homines comatos prodidit eo uerſu:

Τιτῆνες δὲ κομῆται ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντες. id eſt:

Titanesq́; comati immania corda ferentes.

Indorum populos efferos quidem illos, & ſolitudine commerciiq́ iure denegato immites, unguibus nunquã reciſis, & hirſutis intonſisq́ co-

Lib. 9.

mis aſperos damnat Q. Curtius Rufus. Luſitanos quoq; qui in montibus horridã & incultam uitam humi ferarũ ritu ſtrati degebant, profundam comã nutrire ſolitos ſcribit Strabo. Dein-

Comæ alimonia puerilis.

ceps ꝙ pueros ſolos deceat, & uirgines pariter cum

cum mulierũ grege, coma, non itidem uiros, testantur clarißimè poëtæ, qui absolutè capillatos appellant pueros: ueluti Martialis ibi: Lib.5.Epigr.

Et pædagogo non iubente lasciui
Parêre gaudent uillico capillati.

Idem uenustè pueros nominat crinitã turbam, & ludimagistrum crinitæ turbæ pædagogũ. Sic Persius cirratos nominans pueros intelligit. Rursus Martialis imprecatur Thestilo puero, ut iam adultus nihilominus ametur, depositis scilicet capillis: nam quòd huic idẽ sit ponere capillos, & sumere togam uirilẽ, paulò pòst dicemus. Philostratus delicatũ adolescentulũ, qui sibi ipse capillos truncauerat, suo ipsius capiti iniurium nominat, quòd uoluntario uulnere uernũ illũ pueritiæ decorẽ resecuerat. Smerden, Samij tyranni Polycratis delitias, impensius carmine laudatũ, in suum amorẽ traxerat Anacreon Teius poëta: re intellecta riualis, ut poëtam pungeret, puero præcindi comam imperauit, teste Aeliano: quod dißimulans poëta, culpam in puerum transtulit, ferocẽ fuisse dictitans & proteruum, qui in suam ipse cæsariem manus flagitiosè armarit. Lib.9.*uariæ historiæ.* Menander inducit Polemonẽ quendam morosum ac difficilẽ hominem puellæ capillos in ira præcidere: eundem, ubi ad se redisset, humi stratum, agnitam culpam pluribus uerbis prosequi: quò allusit græcum epigramma, quod lib.7.extat:

En Polemona trucem, docti quem scena Menandri
Tondentem inducit uirgini ab ore comas,

Expreßit iunior Polemon, dum audace Rhodanthes
Aggreditur cirros depopulare manu.

Commendat & Tibullus in puellari forma prolixos crines: & Martialis requirit in amica, ut molles comæ flagellẽt colla: sic ταννύθειραν Semelen à promissi capillitij ornatu celebrat Pindarus. Theseus Athenas ueniẽs ignotus omnibus, quòd comam haberet decorè plexam, à fabris tignarijs, Delphinij Apollinis fano tectum imponentibus, dicterio isto fuit exceptus, Παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. id est: Virgo matura uiro oberrat sola: nimirum in iuuene muliebrem cultum notantibus meritò illis. E diuerso apud Hyginium Agnodice uirgo quum præter legẽ medicinam addiscere uellet, ut muliebribus uitijs opem ferret, capillos detondisse legitur, ut habitu uirili falleret. Diogenes Xeniadæ Corinthij liberos, quos erudiebat, tondere cæsariẽ iussit, ubi cæteri pueri ad formæ cõmendationem alerent. Non sine causa Diogenes adolescenti cincinnato, qui quæstiunculam intentarat, negauit responsurum se prius, quàm constaret, utrum mas esset an fœmina. Quomodo & in alium studiosius sese comentem inuectus fuit, dicens: Si ut uiris placeret, cultus ille institueretur, spe sua frustrari: sin ut fœminis, scelerate agere. Profectò si rem pressius examinemus, quorsum uirilis naturæ sequestrẽ litem cum fœminea uel miscebimus, uel mutabimus? Manicarum diuersitas, panni color, capillitij ratio, ut olim, ita & nunc apud plerasq; nationes herum à famulo, liberum

berũ à seruo distinguere solent: quid obstabit, cur non & uiri à muliebri sexu dinoscamur? In omni animantium genere quolibet in sexu Natura posuit aliquã discriminis notam. In pauonum gente uersicolores pennas & gemmeas admiramur, inter mares solos: at fœminæ nõ item pennarum uario decore pinguntur, ut est apud D. Ambrosium: sic Phasianis diuersus color sexus discretionem distinguit. Imò naturæ ipsius iudicium neutiquam ambiguũ est, quæ auctilis capillitij, uel ad talos usq; promissi decus unicum fœminis indulsit, denegato barbę honore: in uiris aliam se ostendit, in barbæ incremento, quàm cęsariei, liberalior. Concesserit itaq; illarũ glabritiæ pro ornamento prolixos capillos natura, usus contorserit: nos quò & cultu simus non minus dissimiles, quàm sumus sexu, resecemus illos. Neq; uerò par est magis, nos mentiri fœminas, quàm illas uiros: utrunq; turpissimi propudij loco semper habitũ fuisse, negare potest nemo. Libet propè exclamare cum D. Ambrosio: Ergò & pariant, ergo parturiant, qui nutriunt, qui crispant comam, sicut fœminæ. *Lib. 4. epist.* Cæterùm quòd seruile quiddam sit coma, testãtur serui, qui libertate donandi capillos ponebant, ut nullæ sordidi aut seruilis status reliquiæ extarẽt in eo, qui inæstimabile illud dulcissimæ libertatis pignus esset accepturus. *Seruilis comæ nutritio.* Cicero in Pisone genas pilosas agrestis ingenij argumentum traducit: at quòd dedecori fuerit ingenuum comam alere, ostendit qui apud Lucianum sic ait, ἡ κόμη

καὶ εἰς τοὐπίσω ὁ πλόκαμος συνεσπειραμένος, οὐκ ἐλευθέριον φυσὶν αὐτὸν εἶναι. id eſt: coma & cincinnus retro ſparſus, haud ingenuę conditionis eſſe hominē loquitur. Plato ſtupidū, indoctū, & uecordē deſignans, ſeruiles in animo pilos habere dicit, ἔχων τὰς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας. Sic & Pythagoricus Lyſis, ſpiſſum atq; hirſutum uepretum innaſci in illorum animis ait, qui non ritè & purè diſciplinis ſint inaugurati: in uituperiū uidelicet traxit, quod ad laudem conuertiſſe Homerus ab alijs malè iudicatur, ubi crinitum hirſutúmue pectus tribuit Achilli & Patroclo, metaphoricè quidem iſtud à denſitate conſiliorum in illis confertim ſe ſuggerentiū: nō quòd re ipſa piloſum habuerint cor, cuiuſmodi in Lyſandro & Ariſtomene Meſſenio, hiſtorię prodiderunt.

Ignominioſa comæ nutritio. At quòd probroſa uiro ſit coma, quodnā luculentius optemus teſtimoniū, quàm quod ex-
1. Cor. 11. tat in hęc uerba D. Pauli elogium? An ne, inquit, natura quidem ipſa hoc docet uos, quòd uiro ſi comatus fuerit, probro ſit: contrà mulieri ſi comata fuerit, decori ſit? eò quòd coma pro uelamine illi data ſit. Certè Ambroſius ait D. Paulum ſecundum legem extuliſſe illud, Quia uir ſi comam habuerit, ignominia eſt illi: prohibet enim, inquit, lex uirum eſſe comatum. Hinc Origenes ait Iobum tondentem caput facto præſtitiſſe, quod acerbius poſtea ab Apoſtolo intermi natum eſt uerbo, quòd uir ſi comam nutrierit, ignominia illi ſit. Et D. Hieronymus ſuper illud Paulinum, Vir non debet uelare caput ſuū: ergo

inquit,

inquit, nec comã nutrire. Legitur & alio loco: Vir comam alere non debet, quum sit imago & gloria Dei. Phocylides quoq;, cuius uersus planè aurei diuinum mereq́; Christianum pectus spirant, eandem cum Paulino dicto extulit sententiam, ubi negat masculis alendos esse cincinnos, aut contorquendam cæsariem, præter uirilis sexus decorum. Dein subijcit:

ἄρσεσιν οὐκ ἐπέοικε κόμη, χλιδαὶ δὲ γυναιξί.

Cæsaries decet haud marem, sed fœmina comptu Gestiat.
Aristophanes quoq; in Auibus, comę promissuram ignominiæ macula aspergit, eo uersu:

ἐκόμων, ἐπείνων, ἐῤῥύπων, ἐσωκράτων. id est:

Comabant, esuribant, squallebant, socratisabant.
quod in philosophorum squallorem contorsit, qui uel ob parsimoniã comã summittebant: q̃d obijcit illis idẽ Comicus Nubibus, neminem eorum tonsum unquam ob parcitatẽ dictitans,

ὧν ὑπὸ τῆς φειδωλίας ἀπεκείρατ᾽ οὐδεὶς πώποτε.

Vel quod Flaccus innuit, eam alebant, ne simul cum criniũ unguiumq́; præsegmine mutilarent aliquã sapientiæ particulam per artus diffusam. Quid, quòd & prouerbiali schemate περικειρόμενον τοὺς πλοκάμους, pro ludibrio habitũ dixit Lucianus? ut annotat Erasmus, eò quòd cincinni aut tollendi aut alendi omnino sint, in quibus forficula (quod nunc fit) circùm attondendis operę multũ ponere, infamię macula dignũ est. Comatũ in stadiũ prodire, sibilos olim & posticas sannas merebat̃. Laërtius ex Phauorini omnigena historia scribit, Pythagorã quendã (plures enim

fuêre eo nomine) qui primus pugilatũ in artem redegit, à pueris exibilatũ fuiſſe & ſubſannatũ, eò quòd comatus in certaminis locũ, ubi uirili robore ſit opus, ingreſſus fuiſſet. Accedit ad hęc quòd apud ueteres effœminati & meritorij habiti fuere, quotquot impendio comã curabant, quod à Syneſio eleganter expreſſum eſt ijs uerbis, *καθάπαξ οἱ θηλυδρίαι φιλοπλόκαμοι πάντες εἰσίν*, in uniuerſum effœminati omnes capillorum concinnatores ſunt: è quo ludo Autoclides, Therſandri, Antimachi & Timarchi, molles & decantati cynædi prodierunt. Sic Plautus calamiſtratum cynædũ appellat. Quid, quòd & pictores, ſi quando pathicum depingebant aut adulterũ, comatum faciebant: quomodo Horatianum illud intelligi debet de Getarum uxoribus, quas negat nitido fidere adultero. Apud Philoſtratũ Antoninus Imperat. Alexandrum ſophiſtã mollem deſignans, comæ ſtudioſum illum uocat, unguentatum, denteſq; lęuigantem. Apud Corinthios Cotyi deæ turpitudinis ara erat poſita, cui libidinoſi & calamiſtraturę ſtudioſi, ſuãq; formam quæſtui proſtituentes, ſacra factitabãt, ſi Suidæ credimus. Vnde Cotyos thiaſotæ prouerbialiter Syneſio dicuntur effœminati & profligatæ uitæ omnes, de quo in Miſcellaneis noſtris. Singularis uerò teſtimonij fidem facit uetus prouerbium, uel uerius oraculum, *οὐδεὶς κομήτης, ὅστις οὐ ψηνίζεται*: hoc eſt, ſi uerbum uerbo reddatur tectius propter obſcœnitatem: Nemo comatus, qui non præciditur, ita autem in doctiſsimis

mis Synesij præsulis Ptolemaidos epistolis legitur, quanquam alibi Suidas πορνεύεται citat: cuius senarij postremam dictionem ut & uocabulo & re ipsa obscœnam exprimere nolens idem Synesius in libello περὶ φαλάκρας, id est, de caluitio, ad resonantiam senarij uersus lege sua cadentis, relegat non illepidè, cuius hæc sunt uerba: οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ, τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον αὐτὸς σὺ πρὸς τὴν ἠχὼ τοῦ τριμέτρου συνάρμοσον, οὐ γὰρ ἔγωγε φθέγξομαι τὸ δεινὸν ἐκεῖνο πρᾶγμα καὶ ὄνομα. quod ita sonat Latinè, propter linguę gręcæ ignaros: Nemo comatus, qui non: at postremam uocem tu ipse ad trimetri resonantiam adapta, neq; enim efferam ego sceleratam illam rem pariter & uocem. Pherecydes comato iuueni factus obuiam, pallio obducto uelauit oculos, morbum designans, atq; innuens, è cultu corporis pathicũ uideri. Hector Homericus Paridi obijcit probri loco studium comendi capillitij, appellans eum κέρ ἀγλαὸν, id est, cæsarie nitentem: id quod Philostratus nõ dissimulauit, ubi de Hectore ait in Heroicis· διεβέβλητο δὲ, inquit, πρὸς τὸν Πάριν ὡς δειλὸν, καὶ ἧττω τοῦ κομᾶσθαι. hoc est, inuectus est in Paridem, ut meticulosum, & compturę studio plus æquo deditũ. quin & Horatius comptos crines adulteri Paridis arsisse Helenam dicit. Cicero dicere solebat de Cæsare, se, quo minus crederet eum ad tyrannidẽ aspirare, adduci capillorũ molliter fluentiũ argumento. Petronius quoq; Arbiter Satyricus poëta crines laxos inter luxus titulos recenset, ubi ait:

Scorta placent, fractiq; eneruí corpore gressus,
Et laxi crines, & tot noua nomina uestis.

Præterea Panas & Satyros suos libidinosissimos, antiquitas finxit hispidos: & salacissima natio celebrantium Liberi patris Orgia fanatico cursu, comata erat. Postremò & uox illa ἀβυδοκόμας, apud Hesychium, ni fallor, mollitiẽ indicat, qua notatur is qui cadentes molliter crines alat: siquidem Abydeni delicati & molles olim audierunt, ut in Bœotiam Homeri annotat doctissimus Eustathius: & alioqui Hermippus νεανικὴν κόμην illis tribuit: quod facit cur hanc lectionẽ amplectar magis, quàm ἀβυδοκώμας per ω, ut quidam legunt. Sic capronas pilos à fronte promissos libidinis indices rectè dixit Nestor grammaticus.

Fastus rea comæ nutritio. Quid dicam de fastus argumento, quo comæ nutritionem insimulant non temerè? sed quam assequitur mox luctuosa ærumna, uelut comes, quemadmodum sponsioni præstò solet esse noxa. Nisus Megarensium rex, aurea, uel ut Pausanias, purpurea cæsarie spectabilis memoratur: & Pterelaus rutila auri instar coma superbus. Sed quid? ille truncato à Scylla filia (quæ amore Minois deperibat) fatali crine: hic insidijs Comethûs filiæ similiter præsecta coma, uterq; regno exuitur. Idem documentũ præbuerunt Zethus & Calais Boreadæ, quos præ fastu nimio, uolasse etiam crinium remigio fabulatores non tacuere: ijdem postea oculis orbati superbiç pœnas dederunt. Absalona quoq; illũ omnibus se-

culis

culis notiſsimum, ad hoc intolerabilis ſuperbiæ exemplũ, comæ nitor impulit, ut non dubitarit impia in patrem arma ſumere: itaq; dignũ eo faſtu exitum nactus eſt, ut de refugo capillo ſublimem implicaret arbor, qui ad ſublime ſoliũ ſcelerate aſpirauerat. Inſuper & aureos Meduſę crines ſuperbia mutauit in anguium flagella, ut ad noſtrî inſtitutionẽ loquuntur fabulæ. Deniq; quòd inanime quiddam & mortuum ſit coma, docet dictum ſuperius teſtimoniũ de emortuis corporibus, quæ ſuo nomine, hoc eſt, morte dignam propaginẽ gignunt pariter & fouent alimẽto infrugifero: docet itẽ quòd in phthiſi mortis germana, & ſimiliter in ſenecta leto uicina excreſcere pilos refert Plinius. Confirmat iſtud ipſum metus, qui ut eſt exanguis & mortis tantum non conſanguineus, ita ubi adeſt, cæſariem ſurrigit: unde à Sophocle ὀρθοκήρως φρίκη, hoc eſt, formido pilorum arrectrix eleganti epitheto dicitur: & ab Aeſchylo ὀρθόθριξ φόβος eodem ſenſu. propterea de pauido alibi inquit, θριχὸς δ' ὀρθίας πλόκαμος ἵσταται, id eſt: Stat uillus recti capilli. & rerum naturæ peritiſsimus Maro, *Obſtupui, ſteteruntq; comæ.* Ouidius quoq; de ſeipſo in Faſtis:

Mortuũ quiddam coma.

Lib.11.

In Agamem.

In.7.ad Thebas.

Lib.1.

Extimui, ſenſiq; metu riguiſſe capillos.

Et apud Homerũ Iliad. ult. Priamo arrecti ſteterant crines ad uocẽ Mercurij. Nec minus acriter q̃ metus, ira immanis bellua pilos facit inhorreſcere, ueluti in apris irã colligentib. obſeruare licet. Et Polemoni Laodicęo Sophiſtę natura bilioſiori, barbã & capitis pilos obrigeſcere

ac ſtare ſolitos, non aliter quàm ſolent leonum iubæ in ira, autor eſt Philoſtratus. Syneſij uerba hic diſertè apponã uice coronidis, quibus nullũ poteſt luculentius teſtimonium & explanatius inueniri, natiui ſcilicet crinium decoris: ea extãt in libello non ſemel citato περὶ φαλάκρας, quæ eo libentius adnoto, quòd is perquàm eruditus in publicum nondum exierit: τρίχες, inquit, ἄχυρα τινὲς εἰσι τοῦ ζώου, καὶ περικάρπια, παίγνια φύσεως, ὕλης ἀτελοῦς ἐξανθήματα. quę ut poſſum latinis auribus appendere conabor: Crines ſunt quiſquilię & glumę animantis, ac putamina quędam fructuum, naturæ ludibria, & imperfectæ materiæ ſuffrutices. I nũc & quiſquilijs iſtis, putaminibusq́ꝫ reiectitijs, ridiculè comatus incedito. At hercle iniquum fuerit in hoc nos luto hærere, quin modis omnibus inde eluctandũ, ualedictoq́ꝫ alendorũ criniũ ſtudio, tonſuræ opera danda, quę quòd in primis homini ſit propria, demonſtratione non indiget, clareq́ꝫ liquet è ſuperius dictis, ut agreſtia, mollia, mortua deniqꝫ omnia pilis horreãt, cadauera, monſtra, gigãtes, ſemiferi Fauni, & unoculus ille Polyphemus laudãs hirtas uirili in corpore ſetas, fidem arrogat ueteri prouerbio, quo dicitur, Similes habere labra lactucas. E diuerſo uirum decere tonſos crines, qua in parte plurimum momenti, imò omnis ferè cardo rei uertitur, docebimus. Loquitur iſtud abundè mos antiquiſsimus, quo adoleſcẽtes ad conſiſtentem uſqꝫ ætatem comam nutrire ſoliti, ſubſequente deinde tempore patrijs eam flumi-

Virum decet tonſus capillus.

nibus

nibus detonſam conſecrabant, tribuentes hunc honorem aquæ, ut alimonię parenti, uitæq́ꝫ conſeruatrici: unde & κουροφόροι epitheto dicti fuere poëtis fluuij. Sic Achillē Sperchio Theſſalię amni rutilum crinem uouiſſe, & Memnonem Auroræ filium Nilo, ex Philoſtrato conſtat. Sic Apollini cognomento κουροφόρῳ uotiuam cæſariē pubertatis annos ingreſsi adoleſcētes appendebant. Cato in de liberis educādis, Ambracię primum capillum puerilem demptum, item cirros ad Apollinem ponere ſolere ait. Refert & Plutarchus temporibus Theſei morem fuiſſe, ut excedentes ex ephœbis Delphos profecti, detonſæ comæ primitias Phœbo conſecrarent. Teſtatur hoc & Epigrammatarius:

ὥριον αἰθύσσαντας ὑπὸ κροτάφοισιν ἰούλους
　κειράμενος γενύων ἄρσενος ἀγγελίας,
φοίβῳ θῆκε λύκων πρώτων χέρας. hoc eſt:

Tempora ſuccingens, uultus lanugo uirilis
　Nuncia, maturè florida, tonſa cadit,
Phœbo hanc primitias ſacrat Lyco, *&c.*

Martialis quoq́ꝫ conſuetudinem eam Romanis fuiſſe indicat: *Lib. 1. Epig.*

Hos, inquiens, tibi Phœbe uouet totos à uertice crines
　Encolpus domini Centurionis amor.

Similiter Aeſculapio appenſum fuiſſe crinē pueritiæ, idem in Epigrammatum nono oſtendit, ubi de Earini pueri coma loquitur in hęc uerba:

　Dulcesq́ꝫ capillos Pergameo poſuit dona ſacrata Deo.

Statius quoq́ꝫ de eadem Earini liberti Domitiani coma agens, eam cum gēmata pyxide & ſpe-

culo ad Pergameum Asclepium missam fuisse prædicat. Eam ob causam cirratos appellat pueros Aulus Persius, qui crines numini detondendos in ipso pubertatis limine, nutriebant. Testatur Festus Pompeius Capillarem arborem Romæ appellatam, in qua tonsum capillũ Deo consecratum suspendebant adolescentes. Sic Vestalium uirginum crinis ad Loton arborem Romæ uetustissimam, cognomento Capillatã (sic enim à Plinio Polyhistore, literarum monumentis proditum est) deferebatur consecrandus: qui mos (ut pleraq; alia à superstitionis omnis authoribus Ethnicis quasi per manus tradita, in nostram religionem irrepsere) etiamnum obseruatur in nostris Vestalibus uirginibus, ut initiandæ cirros capillorum detondeant, peculiaribusq; diuis uoueant, uelut eiurantes fastus seminaria, & perpetuæ castitatis (cuius auocamentum esse queat comptus capillus) obseruationem professæ. Apud Aegyptios item pueri omnes ingenui, crines gerebant intortos ad pubertatis usq; annos, testis Lucianus in Nauigio, deinde tondebantur. Hesychius scribit ephebos Athenis, qui uirilem togam commutabant, οἰνιστήρια, id est, uinalia celebrare solere, antequàm tonderent cæsariem. Apud Troëzenios lege uetabantur puellæ nubiles & adolescentes connubio iungi prius, quàm cæsariem totondissent, ut refert Lucianus: idemq; Assyriis etiam obseruatum commemorat libello de Dea Syria. Huc spectat nomen tertij diei feriarum Apaturiarum, quem

quem mense Octobri solennẽ κουρεῶτιν dictum celebrant Athenienses, quo puberes adolescentes detonsis crinibus, ac exuuiarum instar Dianæ appensis, uirilẽ togam sumebant. Is autẽ crinis Græcis θρεπτήριος uelut nutritius, & apud Tragicos κούριμος θρίξ, quasi tonsilis appellatur: præterea πλοχμὸς & κολλὺς (quæ uox apud Pollucem deprauata in σκόλυν legitur) hoc est, ut exponunt grammatici, uerticis capillus, qui tantisper intonsus seruabatur, dum dijs consecraretur: cuiusmodi Sampsoni capillũ uocare possumus, ab utero matris Deo consecratum. Hisce authoritatibus omnibus elucere potest & probari, idem fermè esse tondere comam, & uirilem habitum assumere, ac proinde, relictis nucibus, uiriles quoq; animos & mores induere: id quod clarissimè indicat Epigrammatarij uersus, qui libro nono extat:

Pollux emaculatus.

Iudicum. 16.

At tibi si dederit uultus coma tonsa uirileis.

Præterea huc facit quod cõmemorat Tacitus, apud Germanos adolescentes crinem & barbã non resecasse prius, quàm cæso hoste uotiuum oris onus ex lege deponere liceret: propterea Ciuilis Batauorum Regulus, deletis Romanis legionibus propexum & rutilũ crinem iam tum posuisse, suæ gentis ritu, apud eundẽ scriptorem legitur: uelut uirilitatis fortitudinisq; inuictæ argumentum, attonsam illis cæsariem ęstimantibus. Nam quod ex historia Pliniana refert Solinus, apud Arimphæos strenuissimam Scythiæ gentem uiros iuxtà ac fœminas pertæsum

Lib. 20. Annalium.

fuiſſe crinium, nullus laudo. Accedit ad hæc integritatis pariter & lætitiæ argumentum ex tonſura: ſiquidem triumphales uiri & qui amplos honores geſſerant, tonſa coma ad rem diuinam accedebant. Diali Flamini, qui dignitate cæteros antecellebat, intonſo eſſe non licebat: quò ſpectat illa lex ab Au. Gellio recitata: Capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detondeto. Ioſephus depoſito ſquallore tonſus è carcere Pharaoni regi ſiſtitur, ſomnij interpres futurus, ampliſsimamq́; ad dignitatẽ euehendus. Ionathæ filium Dauidi à profligato Abeſalone reduci obuium, totondiſſe comam, uelut publico luctu exuto liberatum, interpretatur Origenes. E diuerſo rei, intentati criminis faſce grauati mœſtiq́;, capillum, uel Plinio teſte, ſubmittebant: quod & Artemidoro dictum eſt, τὴν ἀτιμίαν τὸν ἐν συμφοραῖς αὔξεσθαι θρίχα. Quid quòd ipſum tondendi uerbum apud græcos κείρεσθαι, à uerbo καρῆναι, ut ita dicam, quod permutatione unius literæ χαρῆναι eſt, gaudij & hilaris animi ſignificationem habet, ut idem teſtatur, ita ſcribens: ἐστὶν γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ καρῆναι, καὶ τὸ χαρῆναι κατὰ παραλλαγὴν στοιχείου ἐνδέξασθαι. Propterea boni ominis loco accipit Plinius Epiſtoliographus lib. 7. reciſos ſuorum capillos per ſomnium à manibus neſcio quibus amputatos, depulſi quod imminebat ſibi periculi ſignũ fuiſſe auguratus, haud alio argumẽto, quàm quòd reis moris fuerit capillum ſubmittere. Sed unde ad confirmandam tonſuræ rationem aptius teſtimonium quære-

re uelimus, quàm quòd ualetudini corporis cõgrua, salubritatis argumento sit admittenda. Siquidem in multis morbis præsentaneo propémodum remedio efficacem experimur tonsurã: certè in phreneticis ac lymphaticis similibusq; certũ est. Tonderi ad cutem in diuturno pituitæ cursu (qui morbus studiosis plerunq; familiaris ac molestus esse solet) cõsulit nitidissimus Celsus: qua authoritate uel sola permoueri deberent, quibus animi cultus cordi est, ut insensilem illam ac mortuam crinium materiam truncarent. Profectò capitis uapores, qui cerebrum percellunt, attonso uertice euentari atq; dissipari melius, omnium consensus est. Neq; caret mysterio quòd Hygię, hoc est, sanitati (id uni ex Aesculapij filiabus nomen fuit) mulieres Sicyoniæ ualetudinis curam habentes, comas suas detonsas consecrabant, ut apud Pausaniam lectũ est. Aegyptij quoq; conceptis uerbis capillum puerorum defectum diuis suis nuncupabant, ut ab aduersa ualetudine respirarent. Neq; aliorsum Aristotelem Peripateticorum numen quoddã, κουρῆ, id est, attonso uertice usum fuisse (quod de eo prodidit Laërtius) crediderim. M. Antoninũ cognomento Philosophum, optimum Imp. ἐν χρῷ, id est, uiua cute tenus tonsum fuisse, & cum eo medicos omnes, testat̃ Galenus lib. Epid. 6. Quod patris pientissimi factũ degener patriq; longè dissimillimus filius Lu. Cõmodus aurea coma superbiens mutauit, eiusq; exemplo turba familiarium, quos propterea iusto dicterio

μιμολόγους nominauit. Sosicrates in tertio de philosophorum successionibus, testatur Pythagoræos olim crinem de more attondisse, κουρᾷ συνήθει χρωμένους: quem morem postea nouitatis studio fastuq; elatum Diodorum Aspendium immutasse refert. Quin & Palamedes sagax rerum naturalium uentilator, & medicæ rei non imperitus, iam tum Troianę expeditionis temporibus, ad ipsam usq; cutē tonsus fuisse perhibet, quod & effigies ipsius ἐν χρῷ τὴν κόμην habentis apud Philostratum testatum facit. Inter Athletas (qui in promouenda corporis firmitudine & euexia studium omne ponebant) qui uiriliores erant, ad cutem usq; tondebant capillos, ut in amatorijs Dialogis ostendit Lucianus his uerbis: καὶ ἐν χρῷ ὤφθη αὐτὴ, καθάπερ οἱ σφόδρα ἀνδρώδεις τῶν ἀθλητῶν, ἀποκεκαρμένη. hoc est, uisebatur ipsa cute tenus attonso capite, more athletarum qui cæteros robore anteeunt.

Satis superq; multis testimonijs & documentis declaratum esse arbitror, tonsuram non antiquitatis modò gloria inniti posse, sed & integritatis notis ac salubritatis commendatione illustrem, ceu telamonibus quibusdā sustineri: nec non uirilitatis titulo bene audientē, amplexandam esse, neq; leuitatis nomine (ut belli homines insimulant) contemnendā, aut reiectitiā habendā, nisi cū illis unà malimus esse pueri, hoc est, capillati. Porrò D. Hieronymus, cuius sacrosancta ubiq; authoritas legis loco haberi potest, nostrum istud tondendi consilium approbat

bat disertè in hæc uerba, super illo Ezechielis: Capita sua non radent sacerdotes, neq; comam nutrient, sed tondentes attondebunt capita sua. Iuxta quod discimus, inquit, nec caluitium nouacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorũ similes esse uideamur, sed in tantum capillos dimittendos, ut operta sit cutis. Huc spectat Aniceti institutum, qui ex Apostolicis decretis sancit, ne clerus comam nutriat, uetatq́; sacerdotes tam barbam, quàm comam prolixas gerere, damnans nimirum superfluitatem omnem, ut cultui corporis contrariã, quò uidelicet iusta moderatio utrobiq; seruaretur. Neq; dissonat huic Diodori cuiusdam factum, quem refert Marcellinus exanimatum fuisse à populo, quòd cùm præesset ecclesiæ, cirros puerorũ licentius detõdisset, putans hoc quoq; pertinere ad cultum diuinum. Insurgent hîc nostri Solones, oppositurі superiore capite de nutritione comæ adducta exempla & dicta, quæ promittendę cæsariei attestantur in speciem: reuera tamen contra nos nil faciunt, imò malefirmis innixa sedibus labascunt ac nutant, leuiq; momento conuelli possunt. Nam ut à Dione exordiar, scripsit quidem ille de comæ laudibus orationem decantatam, non tamen ita, ut non alicubi in Synesij censuram impingat: sed adulatoris potius persona assumpta, quàm philosophi, in gratiam sui Principis, cui ab ipso argumento nomen erat, & cui fortasſis uel à familia, uel puerili ioco ab ipsis usq; incunabulis il-

Lib.22.

lud creatum, in cognomen perpetuum abierat, à quo tantopere honoratus, ut triumphanti aſſeſſor eſſe meruerit, nō potuit non cōminiſci aliquid, quo illi uiciſsim gratificaretur. Aut quaſi non & immanis Buſyris, & cruore expiari ſolita Quartana Saturni filia, ſuos Encomiaſtas inuenerint. Sed conniuendum eſt ad ſimulatricem illam philoſophorum uel ſophiſtarū potius familiam. Alioqui non eſt diſsimile ueri, quòd à puero crinitus fuerit Traianus fatali quodā pręſagio: quemadmodum de Homero legimus apud Heliodorum rerū Aethiopicarum ſcriptorem, ipſum iam inde à primo ortu prolixam pilorum ſyluulam in alterutro femore enatā habuiſſe, unde & nominis occaſionem inuenerit apud eos, qui notæ iſtius conſcij, inditítio nomine uti maluerunt, quaſi prolato digito femur illud deſignantes. Deinde Lycij, an non extremæ dementię notandi ueniunt, ſi non dānandi magis, qui maluerint fiſcum regis, alioqui inexplebilē, & hydropis inſtar ſemper ſiticuloſum, explendo, ſuum defraudare genium, ſuis ſe opibus expoliare, quàm inutilem molem nulli futuram uſui, præterquàm inani oſtentationi, deponere: quum hac uia legem induſtria Condali pręfecti ad emungendū æs impoſitā eludere, ac maiori aliquanto uſui pecuniā aſſeruare potuerint, digniſsimi omniū, qui hiſce artibus circūuenirentur. Gallis, Liguribus, Getis, Celtiberis, Britannis, Indis, Armenijs, Perſis, Scythis, & ſi quæ aliæ fuerunt nationes nondum ad cultum ciuilitatemq́

ὁ μηρὸς

tatemq́ illam Græcanicam aut Romanam traductę ea tẽpestate, capillatis suo more fuisse concesserim: siquidem & D. Ambrosius excusationis fenestram illis aperit, patrios in eadem re ritus sequentibus. ita enim ait: Verùm excusationem habeant qui patrios usus sequebantur, sed tamen barbaros, ut Persæ, ut Gothi, ut Armenij. Nam dearum genti & nympharũ derogare neutiquam posſimus, nisi toti fœminarum nationi (cui pro peculiari ornamento coma data est) iniuriam faciamus. Habeat quoq́ Iupiter comã, dignum uidelicet patella operculum, egregius ille stupri artifex, & prodigiosus luparũ omniũ insessor. Idem priuilegij cedat Apollini, amatori nõ minus strenuo, & in pathicos furiato. Neq́ abeat hinc asymbolus Neptunus, cuius libidinum feruorem marinæ undæ nullæ extinguere potuerunt, quin in omne nympharum genus efferuesceret. Baccho delitijs diffluenti, semperq́ puero, & asiduè præter pocula aliud non tractanti, otium non suppetisse tollendæ comę uerisimile sit, propterea intonso semper. Egregiã uerò laudem hinc reportent Tyanęus impostorum columen, &, si dijs placet, medicus Aesculapius, circulator & lucripeta summus (qualis à Cyrillo & Pindaro describitur) quem auri sitis & intolerandus fastus, quo supra hominẽ se gesſit, excusent comatum. Eodem iure absoluemus & Simonem magum illum insignem & Christi plagiarium, quẽ etiam κατάκομον, hoc est, comatũ fuisse constat: & illum diuorum contemptorem

Mezentium Virgilianũ, cui compti tribuuntur capilli. Græcos uerò ab hac culpa absoluimus, ut bellatores & militiæ, ubi humano cultui honos omnis denegatus est, operatos, ad mutuã lanienam ritu ferarum ruentes. Similiter longa cæsaries inumbret Scipionẽ inter media arma. Achilli quoq; danda est uenia, cui deuotũ Sperchio capillum tollere religio erat, iamolim inter Lycomedis filias uirginali habitu delitescere, & muliebria arma tractare assueto. In Gelope laxa cæsaries, immanitatis: in Mænadibus, furoris: in Euphorbo, Boreadibus, Absalone, intolerabilis superbiæ morbum arguisse facilè perspici ur. Neq; aliter de Empedocle sentiendum est, qui & dum uiueret, & à morte Deus immortalis haberi, stultissimè gloriosus uoluit, ut ex Laërtio, Horatio, Nazianzeno liquet. Aegyptijs etiam ignoscendum est quòd in peregrinatione cæsariem non resecarent, ad doloris quandã significationẽ coma squallentibus, dum ab patrijs sedibus & penatibus uelut extorres peregrinarentur. Spartani itidẽ iustam habuere promittendi cap llitij causam, ut hoc discrimine ab hostibus Argiuis internoscerentur, qui diuersam, uti dictum est, legem sanxerant. Quòd ue rò Philostratus in adolescentulo deplorat crinium refectionem, eorumq; promissurã laudat, suo se ipse indicio sorex (quod aiunt) prodit: lasciuus amator & pædotriba, non potuit non in cynædo comæ lenocinium cõmendare. alioqui pueris conueniens alendæ comæ studium osten

dimus antea. Verùm difficultatis plusculum adferre D. Ambrosij uerba uidebuntur forsitan: at si quis penitius rem ponderet, nihil repugnant nostris dictis, qui quum in senibus cõmendat comã, merito id maximo facit, utpote quos in mortis limine stantes, mortua (quod diximus) coma deceat, ut res maximè affinis: nam in sacerdotibus, ethnicis prçsertim, maior gentium consensus aliquam iuris prçrogatiuam obtinuerit, in nostræ uerò religionis sacrificis reclamare uidentur autorum sacrorũ edicta. Quòd uerò in militibus terribilem esse dicit, nobiscum facit: quippe à politico animante & mansueto, atque ad pacis munia nato, homine uidelicet, horrorẽ omnem abesse debere contendimus: contrà laniones illos sanguinarios non dedecere permittimus: siquidem & Homerus istud perspexerat, καρηκομόωντας, hoc est, comatos faciens Græcos milites, non ad formç commendationem, sed argumento terroris, ad percellendos hostes comparati, cruenti leonis instar, cui iubæ & uillorũ hirsuties terrorem addit: quemadmodum & crinitæ stellæ, quos Cometas dicimus, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in uertice hispidæ, terrificũ quiddam terris plerunq; portendunt, testante Plinio. At in adolescentibus, qui pueritiç crepundia nuper deposuerũt, ignaris etiamnum quid uirilem grauitatem deceat, decoram pari iure statuamus, quo in pueris dulcem, quibus imbellis naturç mollities capillatis esse concesserit. Quanquam & ipsius uerbis D.

Ambroſium refellere, comæq́ꝫ præconiũ retundere & eleuare poſsimus, quippe qui diſertè dicit alibi, lege prohiberi, ut uir ſit comatus: & iterum optat eos etiam partus moleſtijs affligi, qui comam nutriunt. Sed ita eſt hominum ingenium, ut ad quamlibet occaſionem, ſententiam facilè mutemus, aliud atqꝫ aliud pro re nata affirmantes.

De recepto antiquitus in luctu tondendi capita more.

Cap. V.

INſtitutum de tonſura argumentum appendice ſua, quamuis à propoſito noſtro abhorrente, defraudari nõ patiar. Nam quòd tonſura mœroris interdum atqꝫ luctus argumento obſeruata fuerit, inficiari non poſſum, ac præſertim in funere, quod celebre eſſe uoluerunt non tõdendis solùm, ſed radendis quoqꝫ, & pilis inſuper laniandis atqꝫ euellendis, honorificæ ſcilicet conſecrationis ratione. Cuius tamen illorũ facti ratio ſpecioſum patrocinij prætextum habere uidetur, ſuperflui naturæ ornatus contemptum. Xenophon in primo rerum Græcarum, ſubornatos ſcribit fuiſſe pullatos, ἐν χρῷ κεκαρμένους, cute tenus attonſos. Archelaus Alexandri Amyntæ in regno ſucceſſor, defuncto Euripide Tragico ſcriptore crinem totondit, ut quem animo conceperat mœrorem, uultu quoqꝫ publicaret, uti Solinus refert. Apud Theocritum Cupidines necẽ Adonidis lugent κειράμενοι χαίτας, detonſis crinibus. Bacchus extincta coniuge cæſariem

fariē totondit, intonſus alioqui. Tellus ob Phaëtonteum incendiū lamentans, comas ſuas uellit. Sappho Ouidiana mœrenti ſibi condolere arborum ramos ait, depoſito frondium honore. Bacchiadę Corintho exules, ſquallidi detonſo capillitio Lacedæmona profugerunt, ut in Lyſandro refert Plutarchus. Argiuos ob amiſſam in campis Thereaticis uictoriam, accifis in rebus lege cauiſſe, ne quis comam nutriret ante recuperatum priſtinæ gloriæ decus, ab Herodoto proditum legimus, derelicto priore comā alendi ſtudio. E diuerſo Lacones tum uictores ſanxere, ne quis comā tonderet, abrogato more iſto ipſis ſolenni. Quo ſpectat quod apud Platonem Socrates demulcens caput Phędonis, ioculari dicterio ipſum perſtringit: Si eſſem, inquiens, qui tu, ſacroſanctè iurauerim, quod Argiui fecerunt, comam non prius alere, quàm expugnatis Simmiæ & Cebetis rationibus, uictor extiterim. Athenienſes in Aeginam exercitū miſerant, qui occidione periјt, deletus ab Aeginetis Laconū ſubſidio uſis, ſolo relicto cladis nuncio, quem interfectorum coniuges circumſtipatum fibulis confoderunt: eam ob cauſam ſenatuſconſulto interdictus fuit fibularum uſus, uiriq; comam alere iuſsi, mulieres tonderi præter naturæ legem, ut in Euripidis commentarijs lectum eſt. Quin & iumentis cæteriſq; animalibus in funere tondebant pilos antiqui, nedum ſibiјpſi, uti de Mardonio proditum eſt apud Herodotum, qui extremæ mœſtitiæ ſignificationē

ipſe cum toto exercitu dedit, deraſis & ſibi & equis, crinibus. Alexander Macedo præter alia doloris indicia, in funere Hephęſtionis, equos mulosq́; totondiſſe apud Plutarchum legitur, ad exemplum Achillis comam quoq; ſuam detondens: neq; intra hoſce terminos ſubſtitit dolor, quin inſuper in Ecbatanorum arcem erumperet, dum illius mœnia circũcindit, ac ſolo tenus detondet, ut Aeliani utar uerbo huic loco appoſitiſsimo, πϱοσεκείϱας. Nam quòd coma tonſa funus honorarent ueteres, nouit & Homerus, apud quem Piſiſtratus Neſtoris filius ita loquitur:

Odyſſ. δ. *τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι*
κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν,
Nanq; hæc ſola manent miſeros ſolatia mortis.
Et tondere comam, & lachrymis reſpergere uultus.

Iliad. ψ. Apud eundem negat Achilles lauacro daturum ſe operam prius, quàm rogo impoſuerit chariſſimi Patrocli cadauer, comamq́; ſibi detonſam. Eodem loco Patrocli manibus parentatus, poſt mactatos duodecim adoleſcentes, Orco inferias, idem Achilles:

Ibidem. *στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην,*
τήν ῥα Σπερχειῷ ποταμῷ τρέφε τηλεθόωσαν.
Ante pyram aſsiſtens, rutilantem præſecat ultro
Cæſariem, quam Sperchio nutriuerat amni.

Nicolai Vallæ oſcitantia. Quem morem uidetur ignoraſſe, neq; Homerũ intellexiſſe interpres Nicolaus Valla, dum poſtremum hoc, iſtum in modum reddit: *Crines*
Quos toties Sperchie tuis madeſecerat undis.

Nam

Nam Peleus pater Sperchio Thessaliæ amni uouerat filij comam, si sospiti in patriam redire contigisset. quod Statius etiam attigit Syluarũ libro tertio:

Et quam Sperchio tumidus seruabat Achilles.

Istud Achillis factum stultè imitabundus exprimere uoluit Antoninus, de quo ita scribit Herodianus elegans cumprimis scriptor, quòd quũ apud Ilium Achillem mentiretur, Festum libertum charissimum mortuũ efferri iussit magnifico funere, rogoq́; extructo imponi, cui subiecto igni ipse, inquit, manu phialam tenens, uinumq́; libans, uentos precabatur, cumq́; esset raro capillitio & crinem quæreret, ridiculus fuit omnibus, nihilominus tamen quos habuit capillos totondit. Electra apud Euripidem laticẽ fluuialem attonso uertice ad patris tumulũ offert. Eadem ponere se capillitium tonsile patrijs manibus dicit, κέρατε κρᾶτ' ἀποκούριμον τιθεμένα: ita enim lego, non χέρα, ut uulgatus codex habet, iuxta Homeri illud, κὲρ ἀγλαόν. Antipater in Epigram. quodam ait Græciam uniuersam lugere Alcæum poëtam, Euripidis locus.

ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροὶ κειραμέναν. id est:

Attonso implexo uertice ad usq; cutim.

Apud Qu. Calabrum Myrmidones in funere Achillis circumtondent comas, ibi:

Ἀμφὶ δὲ χαίτας Μυρμιδόνες κείραντο.

Quin & Briseis ipsa κειραμένη πλοκάμους, id est, tonsis crinibus, hoc officij genere herũ suum prosequitur. Agathias scholasticus ait ad tumulum

ſororis ſuæ Eugeniæ crines totondiſſe Muſas, Venerem & Honeſtatem, in eo uerſu:

ἀλλ᾽ ἐπὶ τύμβῳ κείραντο πλοκάμους μοῦσα, θέμις, παφίη.

Latinè ſonat ita: *Ad buſta ſecarunt cæſariem Muſæ, & cum Themide alma Venus.*

Teucer in Aiace Sophoclis fabula, capillos ad tumulum detonſos manibus tenet, ἱκτήριον θησαυρόν, id eſt, monumentum ſupplex appellans. Oreſtes Euripidis noctu ad Agamemnonis patris ſepulchrum κόμης ἀπήρξατο, comam præſectã libauit. Helena apud eundem in funere ἄκρας ἀπέθριξε τρίχας, crinium ſummitates truncauit, aſtutè admodum, ſeruans anteriores cincinnos intonſos, atq; ita dolorem uultu ſimulans, κόμης ἀπάρχας ad Clytemneſtrę urnã offerre ſe dictitat. Heraclides ſcribit, apud Coos aliud nullum luctus argumentũ in funere extitiſſe, præter tõſuram. Calanus Gymnoſophiſtarũ princeps poſtremæ pyræ, in qua, iam affecta ætate mori certus, exuri maiorum ritu uoluit, cæſariem impoſuit, τῶν τριχῶν ἀπαρξάμενος, ut in Alexandro refert Plutarchus. Anna apud Ouidium euulſos è uertice crines Didonis rogo inſpergit. Caſſandra uates apud Tryphiodorum Aegyptium in Ilij excidio, adducto in urbem equo ligneo, dementiam ciuium caſtigans ob receptum equũ, crines identidem uellit ſcinditúe, nimirum conſcia ingruentis calamitatis. Ita enim habet:

πυκνὰ δὲ χαίτην
κοπτομένη καὶ στέρνον ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ. id eſt:

Dilaniata comas furiata mente profatur.

Home-

Homericus & item Accianus Agamemnon, præ dolore ſcindit intonſam comam, in quo facetum illud fuit Bionis (uti commemorat Cicero) perinde ſtultiſsimum regem in luctu capillum ſibi euellere, quaſi caluitio mœror leuaretur: quippe quum crines in luctu uellere, ſit cruciatum cruciatui addere, nec enim id citra dolorem fieri queat. Chariclæa apud Heliodorum Aethiopicæ hiſtoriæ ſcriptorem, extincto ductori ſuo Calaſiri uulſos è uertice crineis libat cum gemitu, dicens: ἐπιφέρω σοι χοὰς ἐκ τῶν ἐμαυτῆς πλοκάμων. Iornandes in rebus Geticis ſcribit exercitum Attilæ, regem ſuum truncata crinium parte luxiſſe. Neq; uerò apud ſolos Ethnicos receptus fuit mos iſte tondendæ comæ, uerùm & Iudæi quoq; in rebus luctuoſis & aduerſis idem feciſſe & obſeruaſſe leguntur: unde Hieremiæ illud, Tonde capillum tuum & abijce. Et Iobus audita liberorum ſuorum nece, cæſariem totondit. ea erat tum temporis lugentium conſuetudo, quod & Hieronymus ibi annotat, tametſi refragetur Origenes, haud probabiliter ſatis, dictitans eum totondiſſe capillitium, non lugentis in morem, ſed ut luctum deponentē, omniq; luctu, per tolerantiam, ſuperiorem exiſtentem. Porrò tonſilis ille crinis funerum index, apud gręcos autores πενθητήριος ſiue πένθιμος θρίξ, & πένθιμος κουρά, id eſt, lugubris dicitur. Ariſtophanes tales crines πενθοκωνύτους φίχας laciniosa uoce dixiſſe uidet̃, qui à lugentibus in funere uellebant̃. Aeſchylus in Agamẽnone τομαῖον βόστρυχον,

Tuſc. Quæſt. lib. 3.

Cap. 7.

hoc eſt, cęduum capillum: & in eadem fabula κουρὰν κηδείαν τριχὸς, quaſi ſegmentum & tonſuram funeralium crinium: & Sophocles καρατόμον χλιδὴν nuncupauit. Atq; eiuſmodi capillus πρὸς φθορὰν uel φθέρα κείρεσθαι, quaſi dicas ad interitũ tonderi dicebatᷣ: ſic enim Eubulus Comicus uſus eſt. A funebri iſta coma nomen habuit Comana Cappadociæ opulenta ciuitas, ubi detonſos pilos depoſuere oraculi monitu Oreſtes & Iphigenia ſoror: ita nanq; de ea loquens Strabo teſtatur, ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν πένθιμον κόμην ἀποθέσθαι λέγονται, ἀφ' ἧς καὶ τοὔνομα τῇ πόλει: quod ipſum tam de Comana Cappadociæ, quàm de Comana Ponti urbe (idem enim utriq; nomen eſt) ſcribit in bello Perſico Procopius. His teſtimonijs clariſſimè commonſtratur, mœſtitiæ ſignificationem habuiſſe & tonſuram pariter & raſuram uulſionemq; crinium. Attamen quia ſingulis ferè ſeculis, ne dicam annis, immutantur affectiones hominum & conſuetudines, in modũ æſtuarij augeſcendo ſimul & decreſcendo: ut taceam quòd peculiare ſuum ſtudium ſectari quælibet natio ſoleat, non debet uideri mirum, ſi fluentes, ſparſas, paſſasq; comas in funerib. receptas legimus. Cuiuſmodi illud eſt apud Naſonẽ de Druſi Germanici nece ad Liuiam:

Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Pallida proiecta flere per ora coma.

Et apud Virgilium:

Iliades mœſtum crinem de more ſolutæ.

Lib. 7. Apud eundem paſsi quoq; crines in mœrore legun-

guntur, hoc est, inculti & in humeros negligenter reiecti, ut exponit Donatus. Sic apud Cęsarē in cõmentarijs de bello Gallico, Gergobienses mulieres passum capillum more Gallico ostentant in rebus angustis. Aegyptios sub mortem tam capitis quàm menti pilos promittere, rasos hactenus, scribit Herodotus. Rursus Ouidius in Epistolis: *In Euterpe.*

Aspice, inquit, demissos lugentis more capillos.

hoc est, in nodum non substrictos, uel non desectos. Germani inita cũ Romanis pace crinem propter assidua & luctuosa bella neglectim fluentem collegisse leguntur, seu, quod idem est, in nodum astrinxisse: id quod & Ouidius innuit, pacatam significans,

Sparsos, inquit, Germania crines Colligit.

Apud Siculos quoque fluens ac promissa coma ad reuocandam luctus memoriam obseruata olim fuisse uidetur, uti de ea insula loquens Lycophron ostendit:

κρατὸς δ᾽, inquit, ἄκουρος νῶτα καλλυνεῖ φόβη,
μνημὴν παλαιῶν τημελοῦσ᾽ ὀδυρμάτων. id est,
Intonsa per tergum fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quid, quòd Curius ille incorruptæ continen[illegible] exemplum, nunquam totondisse cæsariem propter repulsam præturę apud Acronem legitur: quod a[illegible] illum uirũ cadat, uiderit ille: certè Horatius incomptis Curium capillis nuncupauit. Solebant insuper in luctu sordidare capillitium cineris & puluisculi aspergine; neq; enim *Lib. 1. Odarũ.*

consentaneũ fuerit, ubi de funeralis luctus indiciis loquimur, hoc loco ritũ priscorum silentio pertransire. Facit istud apud Homerũ antiquitatis omnis locupletissimũ testem Achilles cõperta Patrocli nece, caput cinere respergẽs. Et Priamus puluere aspersus Hectoris filii mortẽ luget: quod & præficæ apud Romanos in monodiis factitabant. Idem in sacris Bibliis pleriq; fecisse cõmemorantur, inter quos primatũ tenet Niniuitanus rex, regisq; factum imitatus uniuersus populus, auditis minis iustaq; Dei in se ira. Electra apud Euripidem πιναρὰν κόμαν, sordidã & puluerulentam comam à patris nece ostentat. Seneca in Hercule Oethæo crines puluere sordidos memorat. Apud Virgiliũ in Ciri & istud legitur:

Iliad. ω.

Intonsos multo deturpat puluere crines.

Appendicis uice lubet adiicere, σόλοικον illis dici quicquid accisis sit comis, usqueadeo ut & ad frutices plantariaq;, quibus attonsæ sunt frondes, referatur.

De tonsuræ generibus. Cap. VI.

POstquam satis multis ostensum est tondendos esse capillos, inutiliterq; eos promitti, eamq; rationem in luctu obseruatã quoq; demõstrauimus, nunc uelut postliminio de tonsuræ uocabulis generibusq; adtexere quædam operę uidetur precium: quam quidem uindemiolam eò libentius in hunc locum reseruauimus, quò series materiarum coniunctarum indiuulsa maneret, nec uocabulorum tractatione disrumperetur.

peretur. Tonſurã igitur κουρὰν uocant Græci: ueteres etiam σχερίλω, cuius uocis (ut equidem arbitror) in uernacula noſtra lingua ueſtigium manſit, ubi radere barbam comámue, ſcheren dicimus. Aeſchines ἐπιτομὴν κεφαλῆς extulit: quã etiã σαρκασμὸν ex Herodoto dicere licebit, ut cui tondere σαρκάζειν ſit. A κουρὰ nomen habet κουρεῖον, quã tonſtrinam dicimus. Plato Comicus, τὸ σπογγίλου κουρεῖον ἔχθιστον τέγος, Sporgili tonſoris tonſtrina inuiſa domus. Hanc Theophraſtus lepidè ἄοινον συμπόσιον appellauit, ob garritus & confabulationes illic conſidentium, teſte Plutarcho. Inde & πρωτόκουρος λειμὼν pratum dicitur, quod primũ falce tondetur, metaphoricè. Alexis Comicus κουρίδα, id eſt, tonſtricẽ fabulam ſcripſit Athenæi teſtimonio. Curetes nomen habuere, ut à Geographo annotatum eſt, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, κουρῆτες dicti, idq; ex ea occaſione, quòd poſteaquàm in conflictu non ſemel ſuccubuerant, uti antea quoq; memorauimus, hoſtibus pro anſa utentibus anteriore coma, quam nutriebant: damnato inſtituto, meliore ratione eam ſyluam in poſterum præciderunt. Euſtathius in 23. Iliados in hæc uerba ſcribit: κουρῆτες χλιδῶντα πλόκαμον ῥέφοντες, ὥστε παρθένου ἁβρᾶς, κουρῆτες ἐκλήθησαν κουρᾶς ἕνεκεν. hoc eſt: Curetes ad delitias alentes cincinnos uenuſtarum uirginũ more, à tonſura nomen ſunt adepti. Quę uerba Euſtathij detorta ſunt ex Aeſchylo, uolente nominis originẽ à κόρη, quæ uox uirginem aut puellam notat, eſſe deductam, cuius hos ſenarios adducit ex Phylarcho Athenæus: Lib. Sympoſ. 5. cap. 5.

χλιδῶντι πλόκαμος ὥστε παρθένοις ἁβραῖς
ὅθεν καλεῖν κούρητα λαὸν ἤνεσαν. id est:
Fluens capillus mollium instar uirginum,
Hinc uirginalis dicier gens ambijt.

Priori etymo ipsi Curetes succenturiant apud Comicum Agathonem in Thyeste fabula, gloriantes nomen se accepisse à detōsa coma, postquā à connubio ambitæ puellæ reiecti fuerant.

ἐπεὶ τὴν πρώνακτος
Θυγάτερα μνηστεύοντες οὐκ ἐτύχομεν
Γάμου, κόμας κειράμεθα, μάρτυρας ῥυφῆς.
ἦπου ποθεινὸν χρῆμα παιζούσῃ φρενὶ,
ἐπώνυμον γοῦν οὐδὺς ἔσχομεν κλέος,
κουρῆτες εἶναι κουρίμου χάριν τριχός.

Hos tumultuaria opera ita latinè reddidimus:

Pronactis ambientes gnatæ nuptias,
Paßi repulsam, mox testes libidinis
Comas totondimus, animi solatium
Frustrati: gloria hinc sequitur cognominis
Tonsum ob capillum quòd Curetes dicimur.

Eadem gens postea *ἀκαρνᾶνες* nominati, *διὰ τὸ ἀκούρους φυλάττειν τὰς κεφαλὰς*, quòd intōsi manerent, teste Strabone. Commemoratur autē apud scriptores duplex tondendi genus, Suidæ testimonio, *κῆπος*, siue *κήπιον* Thucydidi, & *σκάφιον.* *κήπον* interpretatur Aelius Dionysius genericimium, *καλλωπισμὸν τῆς κόμης*, id est, deco[ra]tionem capillitij: itidem Eustathius, *κουρᾶς διάθεσιν τῶν κεφαλῆς τριχῶν*, formam tonsuræ pilorum capitis: & *κηποκόμαν* Comico uocabulo dici ait, qui cert[a] ratione attonsam habeat cæsariem. Similiter a

σκάφιον denominatur σκαφιόκουρος, & σκάφιον κείρεσθαι apud Ariſtophanem. Equidem ut in rebus ambiguis atq; obſcuris, & tot iam ſeculorũ decurſu obliteratis, aliquid adferã quod nõ prorſus à Muſis alienum ſit, & lucem addere autorũ ſcriptis queat, κῆπον tonſuræ genus intelligo, quo cæſaries frontem obumbrans ornatus gratia reſecatur, exæquando capillos pendulos ad inſtar tonſilis fruticeti herbarum hortenſium, quibus muſcaria & cacumina amputant hortulani, ne inęqualitas areolas deformet: σκάφιον uerò, quando ad ipſam uſq; cutẽ caluam ambientem ſucciditur: cuius nõ abſurda ratio eſt, quòd ubi totum cranium tondetur, piſcatorię ſcaphę inuerſæ formam delineat, cuius uti prora puppiſq; eminentiores extant, ita latera hinc inde ſubſident depreſſa, quod in temporibus uidere eſt: qua occaſione forſitan & ipſum caput σκάφιον nominat Ariſtophanes ibi:

ἵνα μὴ κατὰ γῆς σκάφιον πληγεὶς ξύλῳ. id eſt:

Ne baculo caput ictus, humi procumbam.

Docent iſtud, ſed parcioribus uerbis, Ariſtophanis commentaria, ita enim illic lego: κῆπος τὸ πρὸ μετώπου κεκοσμῆσθαι, σκάφιον δὲ τὸ ἐν χρῷ. Dicam idem latinè: Hortus ſeu cepus, ante frontẽ decorari: ſ[illegible]phiũ uerò cute tenus. Ariſtophanes Auibus:

σὺ κ[illegible]λίχῳ γε σκάφιον ἀποτετιλμένῳ. hoc eſt:

Tu mer[illegible] fer[illegible]plumis uerticis euulſis nudatam.

Manſit & huius uocis haud tenue ueſtigium in noſtrate lingua, qua qui uilloſos pannos lon[illegible] forficibus attondent, ſchepe ſcheren appel-

lant (quasi σκαφιοσχερίην dicas) quoties ſtrictim ad ipſam uſq; panni carnem, ut ita dicam, detondent uillos. Cenſores noſtri laudant κῆπον, uſu in intimas uſq; medullas imbibito: nos uerò neque κῆπον neq; σκάφιον omnino probamus, quòd ad uiuam uſq; cutẽ fiebat, ἐν χρῷ, ſiue, quod pro eodem extulit Archilochus, ἐγκυτὶ, ueluti in cute, ubi ait:

Χαίτην ἀπ' ὤμων ἐγκυτὶ κεκαρμένος. Plautus dixiſſe uidetur ſtrictim in Captiuis: *Sed utrum ſtrictim ne tonſurum eſſe dicam, an per pectinem, neſcio.* Quomodo legimus ſalaciores fœminas & proſtitutas σκάφιον κείρεσθαι ſolere: quin potius ad iuſtam quandam moderationem reuocari tonſuram cẽſemus, qua de re iam antea plus ſatis. Celebratur à ſcriptoribus & ἑκτόρειος κουρὰ, tonſura Hectorea, cuius meminit Anaxilaus Comicus:

τὴν ἑκτόρειον τὴν ἐφίμερον κόμην. id eſt:

Hectoream & amabilem cæſariem.

Lycophron quoq; ille tenebricoſus in Alexandra, τοὺς ἑκτορείοις ἠγλαϊσμένους κόμαις, hoc eſt, Hecto-
Iliad. ψ. reis ſuperbientes crinibus. Item Euſtathius, ἄλλοι δὲ καὶ ἑκτορέην φιλοῦσι κουρὰν, ἣν περιλαλεῖ καὶ Λυκόφρων id eſt: Nonnulli tõſuram amant, cuius mentionem facit & Lycophron. Porrò Hectorea tonſura, ut uult Iſacius Zezes, retrò pendulam crinium ſyluam promittebat, anteriore præſecta, quemadmodum de Theſeo apud Plutarchũ legitur, qui Delphico Apollini ſacrata iuuenili coma, antias deo detonſas, non autem abraſas (ut malè reddidit Lapus Florentinus interpres) ap-

pendit

pendit, intonſis poſterioribus: unde & nomen ei tonſuræ generi Theſeidi fuit, ut ibi refert Plutarchus. Certè Timæus eo tonſuræ genere caproneas præcîdi, poſteriores crines per ceruicẽ ſparſos diffluere teſtať. Ab hac diuerſa erat προκόττα, quæ anteriorem crinium materiam relinquebat intonſam, reliqua omni ſuccisa, ἀπὸ τῆς κοττίδος, qua uoce Dores caput notant. Memoratur & σάβυττος tonſuræ genus ad formæ gratiã comparatum: ut & Męchus, infame in cynędis, pathicis effœminatisq́ȝ notatũ, qua gratia Cratinus poëta Comicus ab Ariſtophane traducitur, κρατῖνος ἀεὶ κεκαρμένος μοιχὸν μιᾷ μαχαίρᾳ, id eſt, Cratinus uſq́ȝ tonſus eſt Mœchum uno forfice. Enumerat & illud tonſuræ genus Pollux, περιτροχαλάτην, non explicat tamen, quod ſuo more facit, græcæ linguæ diuitias nõ enucleare, ſed tantùm indicare ſatis ducens. Equidem ea uoce id tondendi genus ſignificari autumo, quo in orbem æqualiter capillitij uillos præſecabant, quẽ morem nondum obliteratum in Anglia uidere eſt: atque ita fortaſſe Iudæos ῥοχοκουράδας dixit Chœrilus poëta, Alexandri Macedonis notabili ſtipulatione inſignis, fortè quòd eam rationem quam dixi, in tondenda in orbem coma obſeruarent, quibus tamen id uetitum fuiſſe lege conſtatu: niſi poëticè uicinarum gentium morem Iudæis tribuiſſe illum dicamus. Euſebius Euangelicæ demonſtrationis lib. 9. citat hunc illius uerſiculũ, de Iudæis Solymos mõtes incolentibus:

αὐχμαλέοι κεφαλὰς ῥοχοκουράδες, hoc eſt:

Squallentes capita, & tonsi orbiculariter omnes.

Quomodo & Arabes ferè apud Herodotũ Thalia, *κείρονται, inquit, ὑποβόχαλα, περιξυρῶντες τοὺς κροτάφους. Tondentur in orbem leuiter, rasis circumquaq; temporibus.* quo tondendi modo usum fuisse Liberum patrem opinabantur. Plutarchus in muliebriũ uirtutum elogio scribit Aristodemi Cumanorũ tyranni iussu puellas περιβόχαλα κείρεσθαι coactas fuisse. Fit & Thraciæ tõsuræ mentio apud Theocritum ibi, οὐδὲ θρακιστὶ κέκαρμαι, haud Thracum more sum attonsus, quum uellet innuere, non ad uiuam usq; cutem detersos esse capillos.

De lenocinio ornandi, fucandi, unguentis perfundendi, sertisq; cingendi capillitij. Cap. VII.

COmendo capillo uaria exquisiuit tormenta pariter & instrumenta luxus ille opum conturbator, & effrenis petulantia, quũ alioqui soleant esse optima, quę minimè sint accersita, & quæ simplicibus atq; ab ipsa ueritate profectis similia sint, ut à Fabio dictum est. Neque enim satis fuit initio capillos promittere, quin eosdem in nodum colligere, in cornua torquere, crispare, tingere, ornamẽtis addititijs redimire, libido sui intemperans doceret: ex [illegible] officina prodiere nõ modò pectines, acus, no[illegible] culæ, forfices, uerum [illegible] non unum genus, unguenta, lixiuia, fasciæ, uitræ, te[illegible] niæ, eiusq; generis alia, de quibus ut in sermo[illegible] quidq; incidet, singulatim pauca delibabi[illegible] Ac de pectine quidem primo loco: cuius usum incul-

inculpatum esse assero, non in complanando solùm crinium horrore, & deducendis lendibus pediculisq́ue, sed & ad excitandas consopitos spiritus laudatum, dum affrictu denticulorũ meatus cuticulareis reserat, fumidosq́ue uapores discutit. Pectinẽ, quia capillos explicet (inde nanque uult illi nomen esse Varro) atque complanet, κοσμοκόμην κτένα epitheto dixit Epigrammatarius: & στεγανὰν συγχίδα κραπὸς, ut uult Suidas. Et rursus, θριχῶν σαγήνευτῆρα πύξινον κτένα, hoc est, crinium euerriculatorem buxeũ pectinem: ac buxeum quidem, quòd olim è buxo, ut etiamnũ, comparabatur: quanquam & eburneum legimus, & Callimachus aureũ quoque agnoscit, ubi talem à Nymphis adferri ad Palladis lauacrum iubet, his uersiculis:

οἴσετε καὶ κτένα οἱ πάγχρυσεον, ὡς ἀπὸ χαίταν
πέξηται, λιπαρὸν σμασαμένα πλόκαμον. id est,
Pectinem & ex auro producite, poßit ut udos
Extergens crines pectine diuidere.

Officium pectinis eleganter hisce uersibus expreßit Claudianus poëta in nuptijs Honorij, ita scribens:

Largos hæc nectaris imbres,
Irrigat, hæc morsu numerosi dentis eburno
Multimodum discrimen arat, sed tertia retro
Dat uarios nexus, & iusto diuidit orbes Ordine.

Ubi non modo fœminarum in comendo capillitio operam curiosamq́ue diligentiam cõmodè reddidit, sed etiam unguentis imbuendi atque in annulos contorquendi usum notauit haud

dissimulanter. Idem alibi:

Thessalico roseos nectebat pectine crines.

Iliad. ξ. Iuno apud Homerum Ioui marito pellaciæ astũ pectendo meditatur,

χαίτας πεξαμένη πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς. hoc est:

Depexos nitidè nodo substricta capillos.

Veneris simulachrũ Romæ pectinem gerebat, idq́ue ex tali causa. Grassante inter Romanas mulieres pruritu quodam capillis exitiali, quum in mali remedium nouaculis deradi capillos iussissent uniuersæ, inutili iam tum pectinum usu, uota nuncupantes Pectinigeræ simulachrum Deæ dicarunt, quo facto rediit capillitii decor pristinus, ut apud Suidam lectũ est. Electra Euripidis è pexura capillorũ discrimen sumit: nam quum senex eius nutritius attulisset illi derasos capillos, quos ad Agamemnonis tumulum inter litandum offenderat, Orestis eos esse persuasus, illa eximit scrupulũ, dictitando illos esse palæstritę cuiuspiã, hos uerò molliores, quàm qui uiri sint, utpote pexos sæpius. ita enim habet:

ὁ μὲν παλαίστραις ἀνδρὸς εὐγενοῦς τραφείς,
ὁ δὲ κτενισμοῖς θῆλυς.

At enimuero ut in barbaris Turcisq́ue impexos squalentesq́ue crines damnat Agathias, ita & immodicum pectendi studium in uiris infame [illegible]

Odar. lib. 1. Oda. 15. in fœminis tolerandum. Horatius Pari[illegible] obiicit, quòd Veneris præsidio [illegible] cæsariem nequicquam pectat. Qu. Calenus Fusius Ciceroni obiicit depexos canos, mollitiei nota inusta. *τίς δ' οὐκ ὀσφραίνεται τῶν πολιῶν σοῦ τῶν κατεκτενισμένων;*

σμίνων; Quis est cui nõ subolent depexi isti tui cani? Quod ipsum in Catilinarijs criminatur Cicero, ulceribus, quibus in alijs offendit, ipse scatens, quos pexo capillo nitidos uocat. Duris Samius luxui popularium suorũ adscribit, quòd in Iunonalibus incedere solerent depexis in humeros usq; crinibus: id quod & Asius poëta genere Samius confirmat, dicens:

φοίτεσκον ὅπως πλοκάμους κτενίσαιντοί
ἐς ἥρας τέμενος, id est:

Iunonis subeunt lucum, quò pectine sulcent Cincinnos.

Istud olim in Francorum regibus notatum fuit, qui diligẽtius pectendo crines comere solebãt, testante Agathia. Quin & Indos multũ posuisse studij in pectendo, testimonio Ouidij innotescit, epitheto isto eos insignientis, Depexos crinibus Indos. Quod & Qu. Curtius ostendit, dicens Indos sæpius capillum pectere, quàm tondere: quinetiam regem ipsum in pectendo ornandoq; capillo, responsa legationibus, & iura popularibus reddere solitum, idem autor scribit. De Lacedæmonijs in ipso conflictus ac uitæ discriminis limine sese pectentibus, suprà dictũ est. Attamen crines pexos disponere atq; fingere ad speculi censuram, tanquam improbum exemplum, famæq; integræ parũ conueniens, Electra apud Euripidem in cognomine sibi fabula, damnat in Clytemnestra matre, in mariti absentia istud formæ lenociniũ quærente, sic inquiẽs: Lib. 1. Lib. 8.

ἢ ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης. id est:

Quæ flauos crinium orbes ad speculũ studiose cõponebas.

Superstitionem ethnicam spirat, quòd uxori Flaminis Dialis nunquam pectendo comere capillum fas esset, quod de se ipsa testatur apud Ouidium in Fastorum libris: Lib. 6.

Non mihi detonso crinem depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet.

Sequuntur forsices (μαχαιρίδας, & μαχάιρια, κουρίδας, & ψαλίδας Græci nominant) quorum usus non est minus inculpatus & necessarius quàm pectinis, ad tollendam crinium luxuriem comparatorum: uidenturq́ue mihi à foruos faciendo nomen rectè accepisse, utpote qui resecato crinium horrore, ruborem formæ, qui è calore sanguinis nascitur, reuocare atque ostendere uideantur, ueteribus foruum calidum appellantibus: unde & forcipis nomen, quòd ferrum calidum capiat, Sosipatro teste, qui has de quibus loquimur, forpices dici ait, tonsorũ uidelicet, quibus pilum secent, quum forsices sint sartorum. Neque superuacaneum fuit, quòd Iunonis simulachrũ prætulerit æneum forsicem, ut testatur Suidas, propter repræsentationem munditiæ, ex metaphora forsiculę tonsoriæ, corpus nitens reddentis: quamuis in odiosam partẽ prouerbiali schemate apud Iul. Pollucem legatur διπλῇ μαχαίρᾳ κείρεσθαι, hoc est, binis tonderi forcibus, quod in eos qui plus nimio cõponendo cor[...]ris decori impendunt studij, torqueri potest.

Proximo loco est acus, qua ad componendã cæsariem utebantur, in uiris reprobi omnino [...]sus: hanc Grcæi βελόνην & ξανίον, Plutarchus [...]

tiam

tiam κνηςίδα à pungendo, Latini diſcriminale, & diſcerniculum, teſte Nonio, appellant, cuius poſtremi uocabuli eſt apud Lucillium mentio, quum inquit: Euplocamo deligitis diſcerniculũ capillo: ita enim lego ex manuſcripto codice uetuſtiſsimo, non autem digitis. Ouidius inſuper crinale dixit in Transform. libris. Acus officiũ conſumebatur in reijcienda in partes diuidua coma, diſcriminando capillorum æquamentũ, λύσωμα Ariſtoteli dictum. Sic calamiſtri, hoc eſt, acus maioris erat, crinem in cincinnos contorquere & uibrare, qua de re proximo capite fuſius agemus. Petebatur olim acus ex arundine, unde καλαμίδος nomen apud illos: cuius in locum ſucceſſerunt argenteæ, eburneæ, cryſtallinæ, & uitreæ. Acus uſum clariſsimè demonſtrat Claudianus eo uerſu:

Illi multiplices crinis ſiunatur in orbes
Idalia diuiſus acu. Et Martialis in ſecundo:
Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

Et iterum in Diſtichis:

Figat acu tortas ſuſtineatq; comas.

Iuuenalis de crinium concinnatrice ſuo munere defuncta loquens, inquit:

Emerita quæ ceſſat acu.

I[illegible] historia l[illegible]ctum eſt Cleopatram Aegyptiam cõſciuiſſe ſibi necem acu, qua capillos diſcriminare conſueuerat, ueneno præſentiſsimo imbuta, quod ſolo ſanguinis contactu citiſsimam & doloris expertem mortem accelera-

bat: quod in Antonio Plutarchus quoq; tetigit. Item Fuluia M. Antonij uxor, Ciceronis crudeliter obtruncati linguam ab intimo faucium recessu eductam, acu qua in componendis crinibus utebatur, iteratis ictibus confodisse apud

Lib. 47. eundem Dionem proditur. Nobilis illa heroi-

Iudith. 10. na Iuditha, hosti insidias moliens, discriminato acu capillitio splendidè exculta, in castra profi-

Lib. 1. ciscitur. At quod ab Agathia scholastico literarum monumentis traditum est, morem habuisse Francorum reges, ut à fronte utrinq; discriminatos crines reijcerent, istud factũ uiris neutiquam in exemplum trahendum, imò ut mulie-

Nouacula. rosius damno prorsus. Nouaculæ usus reprobus, in caput de rasura incurrit. Est & damnan-

Fascia. dus uetus fasciarum (ἀναδεσμὰς uocant) usus fœminis receptus olim in fastigiando, & crinẽ aggestum (quem περικεφάλαιαν dicunt illi) in turrim quodammodo aut metam primore in capitis parte extruendo: cuiusmodi structuram Tutulum uocari autor est Sex. Pompeius, & de lingua Latina Varro, eò quòd tutissima in arce capitis, aut tuendi capilli gratia fieret: de qua eleganter Papinius in Violantillę Epithalamio:

Celsæ procul aspice frontis honores,
Suggestumq; comæ. Et paulò clarius Iunius

Saty. 6. Iuuenalis, ubi fœminas perstringit, quòd [illegible] proceritati adminiculum quærerent:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput, Andromachen à fronte uidebis,
Pòst minor est. Notauit istud eruditè Naria-

[illegible]nus

zenus Gregorius, mulieres cincinnos in modũ turris aggerentes taxans eo uersiculo:

μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοις γυναῖκες.

Ne caput ædifices ascito fœmina crine.

Qu.quoq; Septimius libro de feminarum cultu doctè idem exequitur his uerbis: Preterea nescio quas enormitates sutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi uaginam capitis & operculum uerticis, nunc in ceruicem retrò suggestũ. Vbi obiter uelut in transcursu admonendus est lector mendæ, quæ uice sutilium, habet subtilium, in prioris æditionis Germanico exemplari. Quæ res multò intolerabilior in uiris est, quũ Strabo ex autoritate Clitarchi, Indicum quoddam philosophorum genus, implexos crines in modum tiaræ aggerere prodiderit: ita enim uertere libuit *ἀναπλεκομένους δὲ μιτροῦσθαι τὰς κόμας*. Quid quòd aureis fasciis comas substringere solere Arimaspos populos indicat Lucanus? Huc spectat & reticulũ, & uitta, teniáue, quibus crines religabant, aut inuoluebant, cuiusmodi supellex apud Græcos *ἄμπυκας* habet, *κεκρυφάλους, κρήδεμνα, ἀναδεσμὰς*, & *ταινίας*, quorum in Homero extat mentio. & in Epigrammatibus lego, Lib.15. Vitta.

Πορφύρεον χαίτης ἔκτορα κεκρύφαλον. hoc est:

Purp[illegible]eam uittam qua coma uincta manet.

[illegible] notand[illegible]ariam legi, & *ἔκτορα* & *ῥύτορα*, uocibus propémodum consonis, eiusdemq; [illegible]ignificationis, ut sit uitta uel retinaculum co[illegible] uel conseruatrix. Et iterum alibi:

ἠδὲ φιλοπλέκτοιο κόμας σφιγκτῆρα φιλαινὶς
βαπτὸν ἁλὸς πολιῆς ἄνθεσι κεκρύφαλον.
Atq; comæ implexæ retinaclum, murice tinctam
Cæruleo uittam lauta Philænis habet.

Apud Philoſtratum in Helladicis coma Crithei dos ſub aurem reuincta, *κρηδέμνῳ ἁλουργεῖ* cærulea uitta religata fuiſſe legitur. At minimè ferendũ uidetur, quod idem autor ſcriptis conſignauit, Empedoclem Agrigentinum philoſophum uitta purpurea crines ſuccinctum, per compita incedere cõſueuiſſe: quomodo purpuratorum in aulis degentium grex, aureis uti ſolet, proxime accedens ad faſtum atq; proteruiam Colophoniorũ, quos tradit Phylarchus propter cõmercium cum Lydis tantũ mollitiei in mores tranſſumpſiſſe, ut aureis redimiculis crines digeſtos cõcinnè exornarent: quod & Xenophanes poëta confirmat, dicens inutilem eos à Lydis hauſiſſe dementiã. cum quibus in eadem naui fuit, qui comam nutriebat aureo reticulo in corymbos implexam, apud Suidam, *ὁ κόμην τρέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκορυμβωμένην.* Ad crinium compturam faciunt frequens lotio, quæ ſapone ſiue ſmegmate, & pilis Mattiacis à Martiali dictis, obit: item

Lixiuium. Lixiuium, quod *κονίαν στακτὴν* illi dicunt. Lectum

Lib. 15. eſt in Strabonis Geographicis, Indos ſole[illegible] feſti in loco habere diem quo rex lau[illegible] cæſariem. At ſmegmatis me[illegible] non ſemel, ut ibi:

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos. Et iterũ
Et mutat Latias ſpuma Bataua comas.

Com-

Commodus hîc patet ad pigmenta traiectus, ubi in primis illud occurrit, capillorũ tincturã primùm à Medea excogitatã, quemadmodũ in στρωματέων libris edisserit Clemens: μήδεια, inquit, ἡ αἰήτου ἡ κολχίς, πρώτη τριχῶν ἐπινόησε βαφὴν, præclarũ scilicet lenocinij rudimentum. Deinde Cleopatra, opere quod fucatorium inscripsit (ita nanque κομμωτικὸν reddere libet) diuersas tingendi ornandíque capillitij rationes executa est. Quæ res ut in uiris summè pudẽda, imò detestanda, ita è diuerso impotẽti natura atque indomito animali fœminæ (cui munditias, ornatum, cultumque pro insignibus esse permittẽda scitè disserit apud Liuium Lu. Valerius) eatenus indulgenda, dũ certis finibus coërceatur licentia nimiáque curiositas, atque intra fucum consistat: siquidem fucata omnia ipso formæ labore fœdissima esse uerè dixisse putatur Fabius. Inuehitur Clemens ὁ στρωματεὺς acriter in eos qui meretricio more uultum pingunt, cæsariemque tingere non cessant. Lepidè iocatur in anum canos tingentem Lucillius Epigrammatarius, dictitans fuco nunquam effici, ut ex Hecuba fiat Helena. Cæus quispiam magno natu homo, cætera futilis, ob senectam tamen uenerabilis, inducto fuco canos tegere co[illegible]tus, legationẽ, cuius causa Lacedæmona uenerat, [illegible]ponere cùm cœpisset, Archidamus rex animaduerte[illegible]surgens, Quid, inquit, sani dixerit iste, qui non animo tantùm, uerùm etiã capite mendacium circumfert? simulque cum dicat orationem hominis explosit, ac pro indicta

Tinctura capillorum.

Lib. 4. belli Maced.

habuit, uti refert Aelianus lib. omnigenæ historiæ septimo. Similiter Philippus Macedo Antipatrum, quem ex amicis in iudicum ordinē cooptarat, capillos pariter & barbam fucantē, ut mendacem summouit, dictitans in crinibus infidum, nihilo fideliorem in rebus gerendis fore. Huius filius Magnus haud uano cognomine Alexander, senem capillos inficientem conspicatus, Ne comam, inquit, tingas, sed si potes, genua, ut à Plutarcho scriptum est. Ridet pulchrè Lentinum quendam Martialis:

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subitò coruus, qui modò cygnus eras.

Aristophanes quoq; traducit Lysicratem quendam exercitus ducem, qui pigmento quopiam crines denigrabat: ita enim ait: οὐδ᾽ αὖ εἰ τὸ φάρμακον ἐψοῦ ἔτυχες, ὦ λυσικράτης μελάνετε. id est: Ne si coxeris quidem pigmentū quo Lysicrates atratur. Propertius in Cynthia sua infectionem capillorum detestatur, quæ cæruleo colore eos more Britanno inducebat, his uersibus:

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Vt natura dedit, sic omnis recta figura.
Imprecatur deniq; mala multa puellæ,
Quæ mentita suas uertit inepta comas.

Pyrrhus tamen Epirotes coma fucata [illegible]dere solitus interdum legitur. Et Martianus Capella Indos omnes comarū fuco decorari ait: quod Solinus Polyhistor his uerbis confirmat: Indis omnibus promissa cæsaries non sine fuco [illegible]rulei

rulei aut crocei coloris. Duris Historicus refert Demetrium Phaleræum solitum ruffare, id est, ξανθίζειν, crinem capitis. Eiusmodi homines fuco cæsariem inducentes θριχοβάπτας appellat Synesius libello toties iam citato.

Reliquum est, ut unguentorum & corollarũ delitias percurramus. Μυροβρέχεις uocant Græci, qui delibutos unguentis capillos habent, sed ubique mollitiei & luxus argumento. C. Titius in oratione pro lege Fannia, prodigos sui temporis mores describens, ita ait: Ludunt alea studiose, unguentis delibuti, scortis stipati. Cicero de L. Pisone contumeliose illud, Erant, inquit, illi compti capilli, & madentes cincinnorum simbriæ. Item de eodem in oratione post reditum in Senatu habita: Primùm processit qua autoritate uir? uini, somni, stupri plenus, madente coma, composito capillo. Idem in Gabinio consule, unguentorũ fragrantiam suggillat. Sic in oratione pro Pub. Sestio: Consul, inquit, unguentis delibutus, calamistrata coma. Rursus pro Sex. Roscio capillum compositum ac delibutũ, fastus & mollitiei symbolũ notat. Varro in sesquiulysse, Trossulis, hoc est, equitibus Romanis obiicit, quòd nardo nitidi uulgò incederent. [illegible]tialis alicubi mulierosum & mollem hominem, cri[illegible] nitentem & unguento nigrum tra[illegible]cit. Idem [illegible]uentem describit ita:

Cuius olet toto pinguis coma Marcelliano.

[illegible]guento nimirum à Marcelo quopiã pigmenta[illegible]nobili concinnato. Agathij historia aulicũ

mancipium mollitie fractum, delicata unguenti latice cincinnos simul cum fronte imbuentẽ, his uerbis insectatur, ἁβροσταγὲς ἔχων ἀεὶ τὸ μέτωπον ἠ[illegible] τοὺς βοστρύχους. Diogenes quendã capillos unguento delibutos habentem hoc pacto momordit: Caue, inquiens, ne capitis fragrantia, uitæ maleolentiã adferat: innuere uolens, mollitie, quæ unguenti usu notetur, famam denigrari. Testatur Galenus delicatas fœminas Romæ comparato è malobathro unguento, quod foliatũ uocabant, crines imbuere cõsueuisse. Demum corruptis iam priscis moribus, & in Asiaticam l[illegible]xuriem commutata pristina uirtute, inoleuit apud Romanos consuetudo, ut quoties libere genio indulgere, delibuti comas unguentis a[illegible]lutilibus textilibusq; sertis redimiti potaren[illegible] ad quod hortator etiam extitit Epigrammatarius lib. octauo, ubi ait:

Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea serta caput.

Sic & Horatius oda prima:

Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.

Lib. 11. Sic apud Sillium non pugnat Hannibal, crinem amomo Assyrio perfundere. Horatius lib. Carminum secundo, suadet ut niteant Syrio [illegible]lobathro capilli, ei qui uelit uiuere. A[illegible]chestratus in γαστρονομίᾳ, oper[illegible] cantato, morem hunc exponit ita:

ἀεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζου
παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθῇ,

καὶ παντοίοισι μύροις ἀγαθοῖς χαίτην θεράπευε.

Quos ita conuerti in transcursu:

Inter cœnandum circundato tempora sertis
Omnigenis florum, tellus quos funditat alma,
Pigmentis certa & liquidis perfundere crines.

Anacreon quoq; poëta melicus de se ita canit:

ἐμοὶ μέλει μύροισι
καταβρέχειν ὑπήνην,
ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
καταστέφειν κάρηνα, id est:

Curæ est mihi perpluere pigmentis barbam, rosisq; uallare tempora. Eõdem pertinet illud Martialis:

Quum regnat rosa, quum madent capilli.

Nec abludit hinc Nasonis illud:

Habent unctæ mollia serta comæ.

Refert Valerius Maximus, Ionas primos induxisse consuetudinem unguentorum & coronarum in conuiuijs, luxus incitamenta. Nã quòd Aegyptij inter pocula simul cum sertis morsicantes auiculas (λακνάδας uocabant) adhiberent, quæ somnum interpellarent, degeneris petulantiæ exemplum uidetur. Sed ad unguenta redeat sermo. Tibullus de Amasia loquens:

Stillabat Tyrio *(inquit) myrrhea rore coma*, hoc est, myrrha imbuta: ea nanq; germanior uidetur lectio, quàm uulgatis in codicibus quæ habetur m[illegible]ea. Ita Flaccus myrrheum nodo cohibere crinem dixit. Et myrrha madidos capillos celebrat Ouidius, apud quem Sappho negat [illegible] capillum olere Arabico rore. Martialis madidos nardo comas habet alicubi. Sidonio Apol

Lib.3.Odar.
Lib.5.Metam.

linari describitur Indus pinguis amomo crine: sic enim legendum, nō crimen. At Naso unctos & odoratos nominat capillos, quos Homerus ambrosios, & ex eo Virgilius de Venere, ibi:

Lib.1. Aen. *Ambrosiæq; comæ diuinum uertice odorem*

Spirauere. Quin & croco imbuere crines, in mores receptum legimus, quod indicat Propertius:

Lib.4. *Terq; lauet nostras spica Cilissa comas.*

Indos etiam croceo medicamine crinem tingere testatur in Pharsaliæ tertio Lucanus. Po[...] imbuendis crinibus comparatum unguentu[...] Capillare dixit Epigrammatarius, ut à Cæl[...] annotatum est. Sed de his, ut parum uirilibu[...] abundè multa: nunc ad dubij generis materia[...] transcendamus, quę uidelicet & natiuæ sedis p[...] uato iure tueri se potest, & adoptiuo mancipa[...] ri, legitima eadem & notha: crispaturā dico, quæ tam est ascititia, quàm est naturalis, uti declarabimus.

De crispatura & contortione capillorum. Cap. VIII.

CRispitudo naturalis, quam uelut βλαισό[...]τα, id est, blæsitatem quandam pilorum [...] problematibus interpretatur Aristoteles,

Sect.14. duplici fit ratione, ut à Galeno in secūdo de [...] peramentis proditum est, aut ui cal[...] siccitatisq;, aut cuticularium meatuum tortuoso a[...]ctu, per quos capilli exeunt: id quod Onesicri[...] latuit, qui conatus rationem explicare, cu[...] gui incrementi capillos, crispos tamen [...]

Aethiopes, causam solis uiciniæ acceptam feren dam autumat, cuius hi uersus apud Geographũ leguntur:

ὧς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν Lib. 15.
σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος
εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέστρεψεν κόμας
μορφαῖς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός. hoc est:

Propiore quà Titan agens axem orbita,
Fuliginis nigrore tinxit corpora
Virorum, & ignis ui parum auctiles comas
Liquando adussit. Nimirum ille deliquio atq; [illegible]opiæ superficiarij madoris, crinibus alimentũ [illegible]æbentis, causam adscribere debuerat potius: [illegible]iam inopiam torridus solis feruor cõciliat, ex[illegible]cam reddendo cutem & exurendo, dissipan[illegible]oq; per superficiarios poros, uapores crassos, materiam genitalem crinium: unde fit, quòd in uniuersum meridionales gẽtes οὐλότριχας, hoc est, crispas, ut septentrionales ἁπαλότριχας à plano crinium æquore nominant Adamantius & Polemon diligentissimi physiognomonicõn scriptores: quod his accidere, tum propter naturæ & tẽperiei, tum ob ambientis etiam aëris humiditatem: illis è diuerso ob earundem rerum siccitatẽ, dis[illegible]it Aristoteles in lib. de generatione anima[illegible]m. Ita [illegible]crispitudinem illic definit esse conuul- Lib. 5. cap. 3.
sion[illegible]oris inopiam ab aëris [illegible]bientis ardore. [illegible] facit Indi species à Calli[illegible]ato descripta, habentis δασεῖαν καὶ οὔλην τὴν χαίτην [illegible]άτῳ τῷ μέλανι λάμπουσαν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄκρων πρὸς κό-χλε τι[illegible] αὐγὸς ἐρίζουσαν. id est, copiosum crispumq;

capillitium, nõ mero nigrore resplendens, at superficie tenus cum Tyrij muricis flore certans. Est & altera crispitudo arte conciliata, uidelicet sartagine, lamina, acu, calamistroq́; candentibus, necnon & causticis medicamentis: quam rem qui profitebantur, Ciniflones Horatio & Senecæ appellantur, à calefaciendis in cinere calamistris, id est, acubus maioribus, siue uerubus ad crispandos crines comparatis, quasi in cinerem flantes, ut annotat Acron uetus Grammaticus. Cinerarij ijdem Catullo dicti ab eadem occasione, quod muliebre esse ministerium dicit Sosipater. Hos Iunius Columella capitum & capillorum concinnatores dixit, Tertullianus structores capillaturæ, Græci βοστρυχοπλόκους & κομμώτας. Aristophanes salsè φιχοβόστρυχας eiusmodi concinnatrices uocat. alij etiam κομμωτρίας & ἐμπλεκτρίας. Munus uerò ipsum Latini eleganter dixerunt, comam in gradus frangere (Virgilius etiam uibrare ferro crines) quando delicati & molles homines inurendo contorquendoq́; scansilem faciunt capillum uelut gradibus quibusdam, atque undis quodammodo crispantem. Sic fermè apud Epigrammatarium, epaphæresin exponunt recentiores cæsariem uidelicet quæ tondendo in gradus quadammodo scansilis succiditur, ut in [illegible] culis obiter illic annotauimus. At enim [illegible] summa inuidia semper laborauit & mollitiei macula, calamistratura, neq; id sine causa. Phocylides grauissimus poëta masculis pueris non uult

uult complicari crines uerticis, aut in cincinnos cogi:

Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ ῥέφειν πλοκαμηΐδα χαίτην,
Μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μήθ' ἅμματα λοξὰ κορύμβων. id est:
Cæſariem ne mas criſpos producat in orbes,
Vincula neue plicent crines contorta corymbis.

Portius Latro, ſiue is Vibius Criſpus fuit (id enim cõtrouerſum eſſe uideo) in Catilinaria inuectiua acerbè ſuggillat Romanos iuuenes, qui in oculis ciuium calamiſtrati obuolitabant paſſim. Et Cicero Lu. Piſonem ut profligatæ uitæ hominem, cincinnatũ ganeonẽ appellat. Idem in Gabinio conſule frontem calamiſtri ueſtigijs notatam, capillumq́ compoſitum traducit: rurſus eundem calamiſtratũ ſaltatorem nominat. Nónne iſta apertiſsimè prodigioſam mollitiei in calamiſtratura ſignificationem loquuntur? Quid clarius illo Ariſtodemi Cumani Tyranni facto, qui liberos optimatum calamiſtratos crinibusq́ intortis incedere præceperat, ut ea ratione mollirię aſſueſcerent, quò uitæ ſuæ metueret minus. Quid, quòd in fœminis quoq́ imbecilliore ſexu, cultum corporis, qui in criſpandis capillis ponitur (*τὸν ἐκ πλοκῆς κόσμον*) grauiter improbat D. Petrus? Quin & aſſertor gentiũ Paulus, uult fœminas modeſtiam ſeruare, non intortis crinibus componere ſeſe. Sed audiamus Q. quoq́ Septimium libro de fœminarũ cultu iſtã operoſitatem damnantem: Quid, inquit, crinibus ueſtris quieſcere nõ licet, modò ſubſtrictis, modò relaxatis, modò ſuſcitatis, modò eliſis? a- 1. Timoth. 2.

liæ gestiūt in cincinnis coërcere, aliæ ut uagi & uolucres elabantur, non bona simplicitate affligitis. Quibus uerbis complexus est ferè tormenta omnia, quibus annum consumunt fœminæ, dum moliuntur, dum comunt, ut est apud Comicū. Adde huc, quòd ipsi quoq; Cupidini mollitiæ omnis duci atq; autori, caput inumbrant crispis cincinnis & Moschus Bucoliastes, & Callistratus. In Calamistraturę uiciniam uenit & capillorum curiosa contortio, apud uarias nationes olim recepta. Seneca libro de ira tertio, crinem in nodum coactum Germanis tribuit. Tacitus libello de Germanorum moribus, insigne ait fuisse Sueuorum gentis, obliquare crinē, nodoq; substringere, quæ nota eos à reliquis Germanis, & ingenuorum conditionem à seruili separabat. Martialis de Sicambris Germaniæ populis subactis idem testat: Crinibus, inquiens, in nodum tortis uenêre Sicambri. Silyres occiduæ Britanniæ populi tortos pleriq; crines habuere, autore Tacito. Maurusij apud Straboně
Lib. 17. καλλωπίζοντο κόμης ἐμπλοκῇ καὶ πώγωνι, id est: Ornare se satagebant comæ implexu & barba: quo fiebat ut inter ambulandū rarissimè se mutuò contingerent, ut intactum maneret capillorum decus. Erat & apud Athenienses festū ἐμπλεκτρία dictum, quo plexis crinibus incedebant fœminæ, Hesychio teste. Quin & D... quosdam capillorum intortionibus crispulos, gentilium erroribus adnumerat Arnobius uetus autor. Iulius Pollux duo plectendorum crinium ge...
...facit,

facit, τᾶραν & ὑποῦπτερον, qui locus ſine dubio ulceroſus eſt, quem quia ab alijs quoq; citatũ inuenio abſq; remedio, primus integritati ſuæ reſtituere conabor. Conſtanter itaq; legendũ cenſeo σπεῖραν, priore loco, ut poſteriore, ὑπόσπειρον. In illo procliuis fuit lapſus ob affinitatẽ literarũ τ & π: nec minor in hoc, in ου & ϭ. Quid uerò commune eſt crinium plexui cum carina nauis, quæ τᾶρα græcè dicitur? At quãto rectius implexi crines aſsimilabuntur uel intorto funi, uel ſerpentium uoluminibus, quam utranque ſignificationem ſpiræ uocabulum tam apud Latinos, quàm apud Græcos complectitur, id quod notius eſt, magisq; obuiũ, quàm ut indubitatę rei documenta ex autoribus huc aduocanda ſint. Quapropter σπεῖραν ſiue ſpirã, illam plexus formam innui exiſtimo, qua lubricis tractibus inerrant capillorum uolutæ, in morem anguiũ caudas nodantium (quod in ueteribus marmoreis ſignis etiamnum uidere eſt, eorumq; æmulis picturis) qua in faſtigiandis crinibus ferè uti conſueuerant fœminę. Atq; ea quidem eſt mea, in re parui licet momẽti, ſententia, cui ſubſcripturos non dubito qui preſsius uerba põderabunt: atq; ab ea quidem uoce alterũ quoq; plexus genus dicendũ, ut priori non abſimile, puto. Huiuſmodi [illegible] Naumachius σειρὰς, hoc eſt, catenas appellat, eo uerſũ:

Μηδὲ κόμης πλεῖαλλα πολυσχιδέας πλέκε σειράς.
Neue comæ intortis temeraria necte catenas.

At [illegible] complicare crines ſatis non fuit, uſque

adeo ut auro argentoq; nodatos insuper cõmemoret Homerus. Sic aureis cicadis eos innexuerunt Athenienses, quod antea dictum nobis est. Et Sophron nobilis mimorum scriptor κορώνας ἀναδεμένους dixit eos, quibus cincinni in modum cornuum arcus fastigiarentur, aut certè quorũ capilli aureis argenteisue cornicibus religati forent (nam utrunq; notat uox κορώνη) cuiusmodi comas cicadis cornicibusq; nodatas, Martianus Capella bracteatas uidetur dixisse: nisi de scobe auri intelligamus istud potius, quam crinibus suis aspersere nonnulli, quod de L. Vero & Gallieno Imp. retulit præter alios Trebellius Pollio. Caligula omnib. turpitudinis notis infamis eò uesaniæ prouectus fuisse prodit à Suida, ut muliebri non contentus habitu incedere, capillitiũ quoq; in cincinnos contorqueret, τὴν κόμην πλοκάμοις καὶ πλοκῇ τινὶ περιστέλλων καὶ γυναικιζόμενος. Redeo postliminio ad crispitudinem natiuam, in qua memorabile est quod idem autor

Suidas in dictione ἀκῶ.

refert, exactissimos quosq; & clasicos scriptores crispum quidem, sed tamen rarum capillitiũ Christi redẽptoris effigiei, peculiari ratione appingendũ censuisse. Vlyssem quoq; illum sapientem οὐλοκάρηνον, id est, crispo capite describit Homerus. Apud Epigrammatarios extat prouerbiali schemate dictum il[illegible] οὐλότερον [illegible] io magis crispum. quo spectat illud apud Aristotelem in Rhetorices tertio, σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ apium crispa habet crura. Et Lucianus in A[illegible]ribus, πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων, mu[illegible]spiores

ſpiores pratenſi apio. Porrò talem hominem φίχυλον uocat Archilochus: quem immutata uocum textura ὀλότριχον Herodotus: ὀλοκόμαν Alexis & Pherecrates Comici: ὀλοκάρηνον cæteri: Teleſilla poëtria ὀλοκικίνναν: cuiuſmodi hominem στραμβολοκομᾶν, refugum habere capillum durius extulit Sophocles. Criſpos autem capillos contortosq́; ἐπιστροφίδας dici autor eſt Euſtathius. Aethiopum crines refugos eleganter dixit Lucanus, quomodo & Theodorici Gothorum regis cæſariem in uerticem refugam criſpari ſcribit Sidonius. Pari ratione & renodem capillum uidetur criſpum dixiſſe Iulius Capitolinus, & Plinius Iunior uibratum capillitium. Lubet auctarij uice & illud adijcere, quòd priſcorũ nonnulli in inculta coma gratiam uideantur quæſiuiſſe. Tragicus Seneca Hippolytum Apollini comparans, in hoc laudat cæſariem neſciam colligi, in illo nulla lege iacentem & incõpoſitam. Diomedes criſpo, ſed ſquallido capillo, σὺν αὐχμῷ, in Heroicis à Philoſtrato deſcribitur. Ibidẽ Marcus Byzantius Sophiſta γενειάδος καὶ κόμης αὐχμηρῶς ἔχει, incomptam & ſquallentem barbæ pariter & comæ ſyluam gerens: ac præter hunc alij nõnulli Sophiſtæ. At Martialis in Amaſia ſuas pectolla comas, tortis præfert.

De capillitii coloribus. Cap. IX.

CApillorũm ornatus colorum uarietate diſtinguitur, uel natiua ſecundum gẽtes & familias, ac pro humoris in corpore exuberantis qualitate, uel acquiſititia, artis ope aut

per medicamenta, quę quomodo cõparari poſſit, non eſt inſtituti huius exponere: ſi quem hęc cura tangat, is adeat Galenum, Aëtium, Aeginetam, Trallianum Alexandrum, ſcholæq́; Arabicæ primores medicos, pluraq́; offendet, quàm quæ ęquis oculis deuorare queat. Flauiæ genti nomen creauit flaua cæſaries, ut Aenobarbos barba æris inſtar fulua nobilitauit. Tacitus Germanis rutilas comas attribuit: eaq́; de cauſa in Agricolæ uita, Calidonios Britanniæ populos, qui inter Scotos cẽſentur, rutilas habere comas idem autor eſt, Germanicæ uidelicet originis teſtimonium. Vnde Lucanus poëta de Cleopatræ pediſſequis loquens:

Lib.10. Pharſ.

Tam flauos, inquit, gerit altera crineis,
Vt nullas Cæſar Rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas. Et Iuuenalis:

Satyra.13.

Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flauam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?

Eodem ſenſu ruffum crinẽ dat Germanis Seneca. Iam & Sicambros ſubactos flauã ſparſiſſe cęſariem Claudianus ait. Vſipios ſimiliter Germaniæ populos flauos nominat Martialis: nec aliorſum auricomos Batauos dixit Sillius. Britannos flauos appellat Lucanus, cæruleos Martialis: illud ad capillorũ colorem, hoc ad in[illegible]ctionem cutis, quæ glaſto fie[illegible] pertinet. M[illegible]nus Frãcos in Britannia à Maximino fuſos prolixo crine rutilaſſe ait. Getas quoq; flauos uocat Claudianus: ſimiliter flauos Arimaſpos Calli[illegible]machus. Itidem ξανθοκόμας, id eſt, flauicom[illegible]

[illegible]

naos Pindarus. Agathyrsos cæruleo capillo notabiles facit Plinius. Crathis Italiæ fluuius flauos conciliare crines putatur eius unda ablutis: quod cõfirmant Strabo, Sotion, Hesigonus historicus, & tragicus Euripides, ubi ait; ἂν ὑγραίνει καλλιστεύων ὁ ξανθὰν χαίταν πυρσαίνων κράθις. hoc est, quam rigat pulchrè qui flauos rutilare facit crines Crathis: est enim ea emẽdatior lectio, quàm quæ in impressis legit codicibus, hunc in modum, ἂν ὑδραίνει καλλιστεύων ὁ ξανθὰν χαίταν πυρσεύων κραύθις: illam agnoscit Eustathius. Idem de hoc amne testatur Ouidius, & de Sybari fluuio similiter. C[illegible]eris unguen rutilum producere crinem, dici[illegible] n Originibus Cato: Mulieres, inquit, nostræ [illegible]apillum cinere ungitabant, ut rutilus esset cri[illegible]s. Menelao flauum capillum ab Homero attribui putant, propterea quòd is color mori Spartanæ gentis in comæ studio operosioris, peculiaris assignetur, ueniamq; mereri in eo qui patrium ritũ obseruarit, ut in Heroicis scribit Philostratus: alioqui adolescenti magis consentaneum studium, quàm ea ætate rerumq; gestarum gloria dignum: quapropter non abs re μειρακιωδῶς κομᾶν, id est, adolescentuli more comatum esse ait. propterea quem Homerus ξανθὸν appellat, eundem composita uoce καλλίξανθον dixit Tatianus Assyrius. Meleagrũ quoq; & Achillem [illegible] nuncupat Homerus, quem postremum flauis crinibus prehendit Minerua, ξανθῆς κόμης ἕλε πηλείωνα, quo loco inter grammaticos nonnulli ξανθὴν κόμην floridum luxuri-

Lib. 15. Metamorph.

ansq́ capillitium exponunt, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, quòd læto prouentu exuberet. alij παρὰ τὸ ξάνειν deriuantes, comi pectiq́ dignam reddunt, ego uerò rutilam: antiqui enim in capillis rutilam illam flauedinem commendarunt: unde delectabilis illa uocum uarietas, ut ξανθὴ κόμη, & πυρσὴ, & αἴθη ab igneo quodam fulgore, & ἡλιώδης siue ἡλιῶσα, quasi solis instar micans, pro eodē positę legantur, ut ex Eustathio obseruare licet. sic Philostra stratus, ξανθὴν κόμην οἶδε γραφικὴ καὶ πυρσὴν, καὶ ἡλιῶσαν, id est, flauam comam agnoscit pictura, & rutilam, & solarem: cuius postremæ uocis amantior esse idem autor uidetur, toties eam inculcando, quum Oeneo Aetolo Meleagri parenti ἡλιῶσαν κόμην tribuit, & Memnonem Aurorę maritum κομᾶν ἐν ἡλιώσῃ κόμῃ, id est, comam solare iubar mentientem habere prodidit. Tales crines etiam κηροχρῶτες à ceræ colore dicentur ex Chæremone, κόμαι δ᾽ κηροχρῶτες ὡς ἀγάλματος. Commodo Imp. flaua coma uelut auri scobe resperfa, diuinitatis opinionem attulit, dictitantibus Romanis, cœleste quoddā iubar caput eius circundare, ut scribit oculatus testis Herodianus. Aurea coma Bacchum χρυσοκόμαν decorauit: item Narcissum illum formosum Apollinis delitias, testante Philostrato. Critiam ex triginta tyrannis unum πυρρόθριχα, ab igneo capillitij colore dixit Solon in Elegijs. Sylla quoq; [illegible] cognomento comam habuisse auream, igniq́ concolorē proditur. Sic Comætho formosissima uirgo Melanippi amore nobilis, ab aurea co-

Eustat. Iliad. 6.

ignis in modum micante apud Pauſaniam nomen habet, id enim eſt τῇ κόμῃ αἴθειν. Circen ſimiliter aureos habentem crines deſcribit Orpheus:

ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσαῖς ἀκτίνεσσ' ἐναλίγκιοι ἠώρηντο.
At radijs ſimiles ſolaribus undiq; crines
Se fundunt humeros circum.

Cyclops apud Philoxenum Cytheriũ miratur & laudat χρυσιοβόστρυχον, hoc eſt, aureis cincinnis exornatam Galateam. Celebrat auream Berenices comã inter aſtra relatam Catullus: nam Pterelai & Niſi aureas comas fatales ſuprà memorauimus. Apollo quoq; audit χρυσοκόμης apud Cornutum. Fingitur & Cupido χρυσοκομᾶν, ut & roſa Philoſtrato. Iris quoq; apud poëtam χρυσοκόμᾳ ζεφύρῳ μιχθεῖσα legitur, ubi Fauonius aureis crinibus donatur. Herodotus fabularum pater Phœnici aui χρυσόκομα πτερὰ, id eſt, auricomas alas addit. Plutarchus in ἐρωτικῷ memorat uim miram unguinis cuiuſdã, quo χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥαν, id eſt, auream flauamq; comam redderent Romanæ matronæ, in inflanda cutis mole. Illud uerò tacendum hîc non eſt, quòd flaua coma meritoria fuerit olim habita: unde auguſta illa meretrix Meſſalina apud Iuuenalem ſaty. 6. fornicem adit:

Nigrum flauo crinem abſcondente galero.

Virg[illegible] parũ pudicam Didonẽ,
Nondum, inquit, illi flauum Proſerpina crinem
Abſtulerat. Huc ſpectat morſus Electræ in Clytemneſtram matrem apud Euripidem:

ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης. id est:
Flauos speculi iudicio cincinnos componebas.

Quin & Flaccus nobile scortum Pyrrhã interrogat, Cui flauam religet comã? Amor, inquit Euripides, *φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα*, amat speculum & crinium ruffationẽ. Quid, quòd apud Aegyptios despicatui fuerit coma flaua, legeq; cautum ne quis talẽ nutriret, eò quòd Typhonis eiuscemodi fuisse diceretur? quemadmodũ Agrigentini cæruleum colorem ciuibus interdixerunt olim, quòd eo Phalaridis satellites usi fuissent. Comici flauum colorem seruis tribuerunt, non in corporis solius, sed pilorum etiam colorem ludentes: hinc *πυῤῥίαι*, qui & *ξανθίαι*, Comicis seruilia nomina fluxêre. Ac fortasse Terentius non Birriam, ut passim legitur, sed Pyrrhiã scripserat in Andria, ut Ennius Purrhũ pro Pyrrho, teste Cicerone. Certè mirum est adeò, quòd qui nomenclaturas personarum fabulæ ad etymi rationem uocant, de huius nominis ratione scriptum nihil reliquere, in exquirendis alijs oculati nimis & curiosi, quum tamen facilè perspici potuerit in lubrico positum errorem, uocemq; alioqui nihil significantem, ad Græcum fontem esse referendam simul cum reliquis nominibus, neq; ita neglectim silentio prætereundam. Porrò flauedinem esse quandam capillorum imbecillitatem, prod[illegible] [illegible]oteles: qua occasione celerius canescere flauum quàm nigrum crinem dicit. At nigrum capillum mat[illegible]nis tributum lego: unde Martialis illud,

Lib. 5. de generatione animalium.

Sit moro coma nigrior caduco. Apuleius in Photide amica cõmendat crines coruina nigredine. Salomõ regum sapientissimus, in sponso lectissimæ formę laudat nigram corui instar comam. Horatius talem quoq; commendat, ubi ait: *Lib. 8.* *Cant. 5.*

Et Lycum nigris oculis nigroq́;

Crine decorum. Meridionales populi μελανόθριχες, id est, capillis nigris, ut Arctoi λευκόθριχες, albis describuntur à Polemone, eiusq́; metaphraste Adamantio.

De canitie. Cap. X.

EST & de Canitie (quam etiam Canitiã nec irrationabiliter nec abhorridè dici uult Sosipater) nobis dicendum hoc loco nonnihil, ne quid, quod ad crinium materiam faciat, omittamus intactum. Est autem canities capillitij morbus, Aristotele teste, ætatis uitio accidens, quam imbecillitas & defectus natiui caloris conciliat: definiturq́; ab eodẽ uelut situs quidam & rancida putredo alimenti pilorum non concocti, ac proinde in putredinem abeuntis. unde manauit illud ex Comicorum schola, αἱ πολιαὶ γήρως εὐρὼς καὶ πάχνη, id est, Cani, senectutis sunt situs ac pruina. Idem autor causam cur sit candida, hanc adfert, quoniam & situs cariosorum plerunq; albeat, pruinæ quamproximè respõdeant. Eam propterea nõ inuenustè spumam nom[illegible] Q. Calaber à squallida nimirum albedine, ubi sic inquit: *Lib. 5. de generat. animal.* *Ibidẽ, & problem. sect. decima.*

ἄφρὸς ἀσδλω λσύκαινε κάρη, λασιόν τε γένειον. hoc est:

Albebant nimia spuma caput hirtaq́; barba.

Haud absimili ratione niuem capitis eam appellat Aurelius Prudentius: plumã Flaccus, ab imitatione candoris cygnearum plumarum, ubi Ligurinum formæ uenustate superbientem, modestiæ admonet his uerbis:

Insperata tuæ quum ueniet pluma superbiæ.

Naso quoque apud Getas exulans in extremo senio, queritur iam sua tempora imitari cygneas plumas. Tale est Aristophanis illud in Vespis:

θρίχες ἐπανθοῦσι κύκνου πολιώτεραι,

Olore canior comæ sylua emicat.

Hinc πολιόχρως κύκνος epitheto canicolor cygnus apud Euripidem. Hippothous poëta græcus canos nominat senij flores, cuius iste uersus apud Stobæum legitur:

Παυρολόγοι πολιοὶ, τοῦ γήρως ἄνθεα θνατοῖς.

Nonnus Panopolitanus λευκάδα χαίτην eos uocat: Agathius scholasticus, amoris Nemesin: τὴν πολιὴν, inquit, καλέω νέμεσιν πόθου. Quum uerò canities efficiatur putredine quadam (cui rei argumẽto est, quòd pili operti tegmine quopiam seu pileo, celerius canescant, ob prohibitam uidelicet transpirationem) eorum ratio infringitur & labefactatur, qui ariditati referunt acceptam canitiei occasionem, quam pluribus uerbis oppugnat Aristoteles: quanquã idem libro de coloribus, infirmitatẽ paucitatemq́ alimenti pro causa adscribat, facili momento in Solutiũ uiciniam descensurus, si quis oculatius Argum aut Aristarchũ uelit agere. Canities homini tantùm & equis accidit, si Stagiritæ & Plinio credimus.

Lib.5. de generat. animal. cap.5.

Lib.3. de histo. animal.

dimus. Eius initium homini fermè à temporibus incipit. Theocritus:

ἀπὸ κροτάφων πελώμεθα πάντες γηραλέοι.

Ad tempora utrinq; senescimus omnes.

Qua de causa πολιοκροτάφους epitheto appellasse homines Homerus, ab Aphrodiseo Macrobioq; adnotatur, nimirum humectioribus locis illis & pituitæ copia redundantibus. A primo ortu canos extitisse nonnullos lectum est non semel: ueluti Tarchonta, qui à Tyrrheno oppidis duodecim in Hetruria cõditis præfectus fuit, quod innatæ illius à puero prudentiæ tributũ à poëtis uerisimile est. Ita Cygno Neptuni filio canities primis annis nata, nomen dedisse putatur. Tarquinium Priscũ prudentissimũ regem ab ineunte pueritia canum fuisse memorat Strabo. Numam quoq; Pompiliũ à prima ætate canum fuisse asserit Seruius Honoratus, qua fide nescio: quanquã Virgilius illi incanũ mentum crinesq; tribuat iam tum seni. Quin & ab ipso natali canescere Albanos Scythiæ populos, qui se posteros Iasonis credi uoluerunt, refert Polyhistor Solinus, in hæc uerba: Albo crine nascunt, canitiem habent auspicium capillorum, sic comæ color genti nomen indidisse uidetur. Scribit & Ctesias, in Indiæ quadam gente fœminas semel tantùm párere, eoq; cõceptu genitos con- [illegible] item Hesiodus Græas Phorci filias mox à partu canas fuisse, quas è sorore Ceto susceperat. Neq; temerè in Atheniensi gymnasio Socratem candente coma positum le

Lib. 6. Aen.

Cap. 25. rerũ memorabiliũ.

gimus, ut testatur Sidonius Apollinaris, nempe prudentiæ argumento, quòd longa ætas, qualis est senum, rerum peritiam maturet, promoueat, perficiat denique. Quò spectat Aegyptij hominis dictum apud Platonem in Timæo, exprobrantis illi, nullum esse inter Græcos semper pueros senem, nullam doctrinam canam: ita enim habet, ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δὲ ἑλλήνων οὐδείς, οὐδέ ἐστι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα. Nazianzenus in Euandro Monacho, πολιῆς λευκοτέρας πραπίδας, mentem canitie ipsa candidiorem commendat, prudentiæ argumento. Ab eodem describitur pater ipsius Nazianzeni sacrificus, πολιός τε νόον πολιός τε κάρηνον, mente pariter & capite canus. ubi turpissimè omnium impegit Aldus Manutius, perperam ita uertens, Ciuitatisque mens, ciuitatisque caput. Ouidius magnam fuisse quondam reuerentiam cani capitis, propter multarum rerum perspicientiam, & multiplicis prudentiæ opinionem, uerè ait: quandò & Deus ipse coram cano capite consurgendum præcipit. quo refertur & Salomonis illud elogium: Vt iuuenum gloria in robore posita est, ita senum dignitas in canitie. Eleganter canitiei dignitatem extollit his uerbis Heraclides: πολιὰ δὲ καὶ γῆρας ἱεροὶ τῶν τελευταίων χρόνων λιμένες, ἀσφαλὲς ἀνθρώποις ὅρμισμα, καὶ ὅσον ἡ τοῦ σώματος ἰσχὺς ὑποφθίνει, τοσοῦτον ἡ τῆς διανοίας α[illegible]ρρῶσις. id est: Canities atque seni[illegible] sunt extremæ ætatis, secura hominibus statio, quantumque corporis tum decrescunt uires, tantum animi uigor augescit. Neque absurdum [illegible]

Leuit. 19.

Prouerb. 20.

quod

quòd despectui habita canities Eleazari uiri magno natu generosum pectus ita perstrinxit, ut lubenter è uita excedere optaret. Cano seni in theatro uniuersi assurrexere Spartani, quem reliqui Græci exploserant. Apud Gentiles castitatis dea habita Vesta, cana Virgilio dicitur. Et Fides, cuius sanctissimum numen, cana eidē nominatur. Eadē dignitate Veritas cana apud Varronem audit. Naturæ longæuæ rerum parenti canitiem dat Claudianus. Aeternitatem eadem insignit Nonnus, sic inquiens: Machab.6.

ἕως δολιχοῖο γενείου

ἀμφιλαφὴς πολιῇσι κόμην λευκαίνεται αἰών.

Dum suffultum altæ canis albescere barbæ

Aeuum perget. Sic Diphilus Comicus tempus appellat *πολιὸν τεχνίτην*, canum opificem. Apud Romanos uetusto more nubētes canis senum ornabantur, ut & Vestales uirgines, castitatis uitæq; integritatis exemplo, ut è Sex. Pompeio liquet. Thebæ Bœotiæ habebant *πολιὸν* canum Apollinem, teste Pausania in Bœoticis. Apud Cimbros sacerdotes & uates canæ, *πολιότριχες*, castra sequebantur, magno in honore habitæ, quæ de præliorum euentu uaticinia ædere solebant, ut Strabo est autor. Ver iucundum, Græcis poëtis canū epitheto dicitur, ab amœno florum aspectu, sua albedine pratorū uirorem intermiscentium. [illegible] Ponti filio lucidam canitiem, quæ maiestatē adderet, tribuit Claudianus: & Glauco marino Philostratus his uerbis, *[illegible] πολιῷ ὑγροὶ γενείων βόστρυχοι, λευκοὶ δὲ ἰδεῖν, καθά-*

περικρανοί. Romæ etiam nobilem Canorum familiam fuiſſe legimus, cuius meminit Spartianus. Caninis ſimiliter (quos hodie Griſones nominant) adultiori & præſtantiori inter Heluetios genti, canities nomen creauit. Memorabile eſt Laconis dictum, qui ætate prouectior interroganti cuidam cur promiſſam aleret barbam canam: reſpondit, ut canos intuens nihil commit tam illis indignum. Neq; uerò derogat quicquã canitiei autoritati, dictum Varronis in Aboriginibus, quando negat canitudini (eo nanq; uerbo utitur) ſemper comitem eſſe uirtutem, quum nihil ſit in rerum natura undequaq; abſolutum & beatum: interim tamen plerunq; cõiunctam illi eſſe uirtutem non inficiatur. Neq; item Menandri Comici dictum eleuabit canitiei dignitatem, dicentis eam non adferre prudentiam, quum interdum etiam in iuuenibus cani ſuccreſcant, nihilo propterea prudentioribus. ita enim ait:

οὐ γὰρ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν.

Canus capillus non parit prudentiam.

quod & Pindarus in Olympicis confitetur his uerſibus: φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id eſt: Naſcuntur & in iunioribus frequenter cani præter iuſtum ætatis tempus. id quod & Ergino Clym[illegible]ni filio uſuueniſſe dicit, qui uirem[illegible] ante tempus canus, quum in funerale certamen ab Hypſipyle in exequijs mariti Thoãtis propoſitum deſcendiſſet; cum Boreadibus certatu[illegible]

[illegible]em-

à Lemnijs mulierculis risu fuit exceptus: unde & in prouerbiũ abierunt, Ergini cani, de intempestiua canitie. Solet enim odiosa plerunq; esse canities, imò uocabulum quoq; ipsum laborat hoc nomine. Absinthiũ herbam amarissimam, canum dixit Ouidius, ab inamœna quam prę se fert, & cineritia albedine. Lupi non sunt modò, sed & à poëtis cani dicuntur ob ingratum aspectum, ut qui non raucedinem solùm concilient uisi, sed uocem quoq; ipsam expectorent. Mare etiam canum ijdem nominant, ob albescentis spumæ squallorẽ. Decembrem mensem canum appellat Martialis, propter inamœnũ niuis omnia operientis spectaculum. Ferrum quod attritu candescit ad cædes & latrocinia infame, canum epitheto appellat Homerus, πολιὸν σίδηρον. Comici Græci non sine dicterij morsu canos appellant ἀλφιτόχρωτας, ueluti polline albicantes. Horatius obijcit Lycæ meretriculæ iam emeritæ, capitis niues, canitiem ita nominans per calumniam. Sic Domitianus conspicatus quendam albicante pariter & flauente capillo uarium, niuem mulso perfusam gestare dixit, ut à Sexto Aurelio Victore literis proditum est: cuiusmodi hominem μιξόθριχα Babrius fabulator (ita enim passim eum citat Suidas: siue mauis Gabrias, quod nomen in exemplaribus ext[illegible]) appellat, non dissimili specie ab Api boue, cuius cauda duplici pilo uariabatur, testante in Thalia Herodoto. Sed ut ille intra iocos stetit, ita ad immanitatẽ tetendit

Antonini Commodi factum, quem ſcribit Lampridius ſturnum adhibuiſſe iꝭs, qui albeſcentes capillos inter nigros haberent, & eos capite ſuggillatos ſuppuratosq́; dimiſiſſe. Anacreon Lyricus iuuentæ florem ſibi effluxiſſe grauiter conqueritur, canosq́ ſucceſsiſſe:

πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη
κρόταφοι, κάρα δὲ λευκόν,
χαρίεσσα δ' οὐκέτ' ἥβη
πάρα. hoc eſt: Caneſcunt iam nobis tempora, albet caput, fugit amabilis iuuenta. Illud uerò minimè ſilentio pertranſiri debet, nulla re citius promoueri canitiem, quàm curis, mœrore, & metu. Noui qui è naufragio præter ſpem ſalui enatauerant, repentè canos euaſiſſe. Commemorant alij nonnullos qui in præruptas rupes aucupij gratia, *θήρης μεθέποντες γλυκερὸν πόνον*, ut uerbis utar Nazianzeni, funis ope peruaſerant, ſoluto eo aut delapſo, deſperabundos præproperam canitiem accerſiuiſſe. Memoratu non indigna eſt hoc in loco hiſtoria, narrata mihi olim à Franciſco Dilpho, non gentilitijs magis imaginibus, quàm ſingulari eruditione clariſsimo Equite, Cæſareæ Maieſt. apud Sereniſs. Angliæ regem tum temporis Oratore: ea ſic habet. Hiſpanus nomine Didacus ſiue Diegus Oſorius nobiliſsima familia ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato prius [illegible] conſilio, in patula arbore & frondoſa abſconderat ſe (ea creſcebat in Hiſpanijs intra regij horti ſepta.) Interim fortuito catelli melitæi latratu prodita ce

iiij

loquij fides, satellitũ manui illum obiecit: comprehensus carceriq́ inclusus, quòd capitale fuerat illic deprehendi, dictata ultima sententia ita inhorruit totus, ut nox unica iuuenem eundem & senem incanum uiderit. Quo spectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum Regẽ catholicum prodigiosæ rei indicio, effecit ut capitalis legis rigore in benignitatem cõuerso, Rex illum absoluerit, dictitans pœnarũ satis dedisse, qui præmaturam senectutem cum iuuentæ flore commutasset. Cui rei attestatur & Petri Messiæ Hispalensis autoritas, euentum hunc imaginationi ascribens. Alioqui & amoris flagrãs desiderium, Theocrito citam canitiem uel uno die accelerat, quum inquit: *Syluæ lectionũ lib. 2. ca. 7.*

οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

Eiusmodi hominẽ προπόλιον dici testatur Aelius Dionysius, quòd ante tempus canos producat: eundemq́ & ἀωρόλειον. quanquam ego ἀωρόλειον intellexerim potius eum, qui præproperè caluescat seu lęuis fiat, si à tanti autoris sententia dissilire par est, qui ab Horatio præcanus uocatur. At canum simpliciter πολιὸν appellant illi, & λευκοκρᾶτα, quasi albicipitem, & ἀλωπόχρυν insuper, teste Suida in collectaneis. at cui rari capillitio interspersi sunt cani, σπαρνοπόλιον talem uocari legimus. De spartopolio lege Pollucem & Hermolaum. An[illegible] præterea Eustathius, ἄνθος (quo uocabulo propriè flos significatur) canum capillum notare: unde φάλανθος dicatur cal[illegible] sed non nisi prę senio, ut equidẽ reor: quem

& ἰωθισμένον dixit Sophocles. Illud uerò inter naturæ miracula aſcribendum quod refert Ariſtoteles, Grues ſeneſcentes magis nigreſcere, contrà quàm cætera animantia.

De Caluitio. Cap. XI.

A Canitie ad Caluitium, nõ uelut in diuerticulum, ſed in cognatã uiciniam (quippe ſenio magna ex parte peculiaris eſt utraq;) commigremus. Comã id propémodum capiti eſſe uolunt, quod plantis germinibusq́; ſunt folia, à rerum natura producta ad fructuũ conſeruationem, quorum fotu pariter & refrigerio, aëris iniuria tum auerteretur, tũ retunderetur: quo fiat, ut auulſis frondibus arbores & plantæ indecoro uulnere ac depili nuditate affectæ mœreant quodammodo, morſumq́; ſentiant, ut in Sympoſiacis diſſerit Plutarchus: qua occaſione Empedocles præceperit illud, περὶ δάφνης φύλλων ἄπο πάμπαν ἔχεσθαι, à lauri folijs abſtinendas omnino manus eſſe admonens: nec iniuria, quippe quum natura ipſa loca glabra, nulla herbida lanugine ueſtita, uelut effœtę ſui probrum damnet atq; deſpecta habeat: quo reſpe-

Lbi.4.ca.33. ctu Iunius Columella caſtaneta calueſcere è pluribus ſoli humorumq́; uitijs, dum nudatæ fron-

Lib.5.de gener.animal. dibus arbores uiſunt, dixit. Huc ſpectat, quòd Ariſtotel. id eſſe ait in homine calueſcere, quod in auibus depenneſcere, πτερορ[illegible]: in folijs arborum, defrondeſcere, φυλλοῤῥοεῖν. Proinde nil mirum, ſi caluitium, quo caput ferè depilatur, nimirum extincto humore pilorum alumno (u-

à Galeno ſcriptum eſt) apud omnes ætates opprobrij loco habitum fuerit ſemper. Quod confirmat Naſonis illud: *Lib.14. Therap.*

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Qua ratione hirſutiem quoq; ſuam excuſat Polyphemus Ouidianus apud nympham Galateam. Heliſæus propheta caluus à puerorum caterua ſannis exceptus ludibrioq; fuit habitus, quanquam non inultus, quippe quos diris deuotos, proteruiæ pœnas urſis dediſſe conſtat. *Lib. Metamorph.13.* *4.Regũ.2.* Caluitij deformitatem iniquiſsimè tuliſſe Iulius Cæſar memoratur, eaq; de cauſa deficientem capillum à uertice reuocare conſueuiſſe, teſte Suetonio Tranquillo: cui atteſtatur & Dion, laurea ſemper uſum, poſteaquàm rerũ potitus eſt, prædicans, *διότι ἀναφαλαντίας ἦν*. Domitianum Cæſ. caluitio ita fuiſſe offenſum à Suetonio ſcriptis proditum eſt, ut pro ſua ipſius contumelia duceret, ſi cui alij obijceretur: quanquam in libello quodam de Capillorum cura, ab eo conſcripto, hoc ipſum diſsimulare ſtuduerit, patienter ferre ſe comam in adoleſcentia ſeneſcentem, ſcribens. quò ſpectat quòd Iuuenalis ſatyricè eum appellat Caluum Neronem. Therſiti portentorũ omnium prodigioſiſsimo *ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη*, ut loquitur Homerus, per capillitij nudã raritatem, caluitium deſignans. Ariſtophanes naſutorum omnium facile princeps, ſuum ipſius caluitium non diſsimulanter in ſuis ſcriptis, ac præſertim Pace Comœdia inuulgat. Agathoclem Siciliæ

tyrannum turpi caluitio deformẽ prodidit grę-
cus autor Aelianus, quem cùm puderet defluen
tis capilli, myrteam corollam, τὸ ψιλώσεως πρόβλημα, id est, glabritię uelamen, quo nuditas tegere-
tur, adornauit: cuius rei conſcij licet Syracuſa-
ni, tamen ne mutire quidem ſunt auſi. Acer-
bè Iuliam filiam ſuggillauit Auguſtus, qui ali-
quando improuiſus quum oppreſsiſſet Coſme-
trias ſiue concinnatrices, præmaturam canorũ
ſegetem uellentes, percunctatus illam fuiſſe di-
citur, mallet ne cana eſſe an calua poſt paucos
annos: reſpondentiq; canitiem ſe præoptare, re-
geſsit ille mendacij notã iſto dicterio, Quid er-
Lib.2. ſatur. cap.5. go iſtæ tam citò caluam te reddunt? ut à Macro-
bio traditum eſt. Veſpaſianus lepidè caluitiũ ar-
guta oſtenti cuiuſdam eluſione non diſsimula-
uit: nam uiſo Comete, qui mortem ipſius por-
tendere credebatur, non ſibi, ſed Parthorum re-
gi minitari dixit, illum nanq; comatũ eſſe, ſe ue-
rò caluum: ita enim Dion, ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι. Modeſtè tulit caluitij ſui opprobriũ
Tiberius Cæſar à Seiano prætore ludibrio habi
tus, quãdo in Floralibus per caluos omnia per-
agi curauit ille, qui poſtea ab ipſius nomine Se-
iani nuncupati fuerunt: ac rurſus è theatro de-
ſcendentibus faces præferri per quinquies mil-
le raſos pueros, qui caluitium glabris capitibus
mentiebantur, curauit, uti literarum monumen
tis conſignauit Dion Cocceius hiſtorię Roma-
næ 57. libro. Apud Petronium Arbitrum Eu-
molpus ita deplorat caluitij deformitatem:

Quod

Quod solum formæ decus est, cecidere capilli,
Vernantesq; comas tristis abegit hyems.
Nunc umbra nudata sua iam tempora mœrent,
Areáq; attritis ridet adusta pilis.

Attamen Socratem recalua fronte depingit D. Hieronymus, sapientiæ argumento, ab oraculo illi tributæ: quo nomine assimilari ipsum Sileno caluo existimat Synesius. Aesculapium caluum ostendũt Aegyptij eandem ob causam. Vlyssem item caluum nominat Synesius. Isocratẽ quoq; oratorum omniũ facilè sanissimum, caluũ fuisse constat, in quo uiro caluitij nota, prudentiæ testimonium dedit, quum dicerent de eo faceti homines, nosse se unum caluum, atq; ita, ut eluceret atq; spectaretur è caluitio uiri cerebrũ. Apuleius in Floridorum libris relicinã frontem, id est, capillitio nudatam probat in Alexandro. Temporis deus, quẽ καιρὸν illi, nos ut deam, Occasionẽ nominamus, recaluaster occipitio à coma libero capillis in supercilia diffluẽtibus, antiquitus pingebat, ut refert Callistratus, talemq; primus finxit Lysippus Sicyonius plastes. Refert Herodotus Scythicam quandam gentem à natali in perpetuum caluescere. Cenestellis gentilitij nominis originem dedit caluities natiua, ut Alexander Neapolitanus annotat. Myconij quoq; pilis carentes nascunt, quod præter Strabonem & Plinium testatur Lucillius uetus satyrographus, ita inquiens:

Lib.4. *Lib.10.*

Myconi calua omnis iuuentus.

Ita ut Strabonis testimonio calui quicunq; My-

conij appellari prouerbiali dicterio consueuerint, ἀπὸ τοῦ τὸ πάθος τοῦτο ἐπιχωριάζειν τῇ νήσῳ. Praeter hominem (cui uni tantùm animalium accidere caluitium, prӕterquàm innatum, asserit Plinius) struthiocameli quoque naturaliter caluēt, eodem autore: item corui aquatici, quos à caluitij nota φαλακροκόρακας Graeci nuncupant. Galba Imp. ita fuisse glaber traditur, ut Fabius Fabulus caput eius praecisum, uestis sinu exceptum portare coactus fuerit, quum ob pilorum raritatem difficillimè prehendi posset, uti Plutarchus testatur. Colebatur apud Romanos olim Veneris cognomento Caluae simulachrū, teste Lactantio, Cypriano lib. de idolorū uanitate, & Iulio Capitolino. Nominis occasionem dedit parata foeminarum promptitudo, ad catapultas tendendas capillos offerentium, obsesso iam tum à Gallis Capitolio. Fuit & Romanus orator insignis, nomine Caluus, quem Latinum Demosthenem dixit Plinius, cuius & Fabius meminit. Carolus Ludouici Pij Imp. filius, cognomento Caluus fuit dictus à Caluitio, in cuius laudē Hugbaldus Monachus, uir, ut tum ferebant tempora, haud indoctus, Eclogam conscripsit non illaboriosam, cunctis uocibus initialem literam c prӕferentibus, cuius tale est initium:

Carmina caluitij cirratus carpere caluos
Conatus cecinit, celebrentur carmina calui.

Caluitij patrocinium suscepit caluus & ipse Synesius. Porrò paucissimos habuisse caluos Aegyptus praedicat, quòd soliti fuerint ad uiuam

uique

usq; cutem radi, quò compactius spissiusq; redderetur cranium, ut in Thalia autor est Herodotus, & ex eo Eustathius commentarijs in Dionysium Periegeten: quanquam isthic perperàm legatur ξηρᾶσθαι, quod uerbum ad insolationẽ, & in torrido sole cutis densationem pertinet, quũ ex Herodoto ξυρᾶσθαι legi debeat. A Caluitio plures fluxerunt parœmiæ: nam φαλακρὸν τίλλειν, id est, Caluũ uellere dicitur, qui incassum laborat, ut annotat Suidas. Et φαλακρότερος εὐδίας, magis caluus quàm ipsa tranquillitas: quod inde natum est, quòd tempestate crispentur omnia & horreant, cõtrà serenitate nuda & quodammodo calua iaceant. Itẽ illud, Ouo depili nudior, quod è Niciæ Epigrammatarij dicto torqueri potest, quod tale est, ὠὸν ἅπας γέγονεν, quasi dixeris, Ouũ totus euasit: extat nanq; in comatũ prius, mox caluum redditum è multo pigmentorũ usu ad tingendos crines comparatorũ, epigrãma tale: Lib. 2. Epigr.

τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτὸς,
καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν. id est:

Amisit quidam crines, caput inficiendo:
Qui nunc est ouo nudior, hirtus erat.

Cuius simile est illud apud Petronium, Leuior ære uel rotũdo. & illud Apuleij in Asino aureo, Cucurbita glabrior. Item, Concha leuior, ut apud Martialem:

Leuior & conchis Galle Cytheriacis.

Præterea parœmiacũ illud, quo immanissimus Caligula usus legit, quum magnã carceratorum manũ quodam tẽpore cõspicatus, cunctos à cal

uo usq; ad caluum trucidari præcepit, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ, ut refert Dion. Cõmemoratur & in glabros prouerbium, siue dicteriũ potius, ãb instituto sermone haud alienũ, in rariorem barbam habentes, ἐς Τροιζῆνα δεῖ βαδίζειν, Troëzenem proficiscendum est: inde natum, quòd πώγων, aut ut alij, γένειον (utraq; uox barbam signat) portus fuerit Troëzenis, cuius accolæ prolixo capillo barbáq; horridi fuisse decantantur. Porrò caluum Græci φαλακρὸν, φάλανθον, ψιλὸν, μαδῶντα, λειοκάρηνον, & Homericè ψεδνὸν dicũt, ut apud Pollucem legere est: Suidas etiam ψλωὸν: inueni & ἐρημοκόμον in Epigram. collectaneis. Caluitio magis degener & infame uitium est pilorũ deglabratio, Alopecia, dicta à uulpe, quæ sterilem toto anno locum reddere lotio suo conspersum scribitur, si Callimachi Scholiastæ fides habenda est: imò ipsemet Callimachus istud innuere uidetur in hymnis, inquiens:

Lib. 58.

... ὡς ὅτε κόρσην
φωτὸς ἐνιδρυνθεῖσα κόμην ἐπινέμετ' ἀλώπηξ. id est:
Altè immersa uelut capitis depascit honorem Vulpes.

Cuius uitij originem & curationem abundè docebunt Galenus, Trallianus, alij.

COMMENTARII DE COMA FINIS.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm